SPECVLVM

Sanchez de

Arevalo

Vita

Speculum
Vite humane

Rodorico

Zamorensi

19

10-7-5

I
00061

N... 5.

BIBLIOTECA
DE LA
Universidad de Salamanca.
2ª Est. 13 Caj. 3 Núm. 19.

№ 61

N.º 61

Cax. 94.

2 - 13 - 3 - 11

I
00061

b18458087

es del D.r y Can.o Gabriel de Sora

Ad ſanctiſſimũ & beatiſſimũ dominũ, dominũ Paulũ
Secundũ Pontificẽ Maximũ: liber incipit dictus Spe-
culum humanæ uitæ (Quia in eo cuncti mortales in
quouis fuerint ſtatu uel officio ſpirituali aut tp̄ali:
ſpeculabunt̃ eiuſ artiſ & uitæ proſpera & aduerſa: ac
recte uiuẽdi documenta) editus a Rodorico zamorenſi
& poſtea Calagaritano hiſpano, eiuſdẽ ſanctitatiſ in
caſtro ſuo Sancti Angeli caſtellano;

SAnctiſſimo ac clemẽtiſſimo in chriſto pa
tri dño, dño Paulo ſecundo ſacroſanctę ro
manæ & uniuerſaliſ ectię ſummo paſtori
& põtifici maximo: eiuſdẽ. S. obſequẽtiſſi
mus ſeruulus & familiaris Rodoricus e-
piſcopus zamorenſis, hiſpanus ac caſtri ſui
Sancti Angeli de urbe fideliſſimus caſtellanus & referẽ-
darius: ſeipſũ cum utriuſqꝫ hominis humilima inclinatiõe.
Cogitãti mihi hanc munitiſſimã romanę tuæ urbiſ: immo
totius orbis ampliſſimã ſancti angeli arcẽ tuę. S. iuſſu tua
auctoritate & dignatione cuſtodiẽti: ubi aliquid ocii ſuꝑ-
eſt: quid dignũ tuæ. S. in his tui fœliciſſimi põtificatus be
atis iniciis offerre ualerẽ: uideo nil omnino mihi cæteriſqꝫ
mortalibus ſuꝑeſſe: quod aut ad laudẽ: aut ad cõmonitiõeꝫ
ꝑtinere poſſit. Tecum enĩ habeſ ea õnia uirtutũ ornamẽta:
quibus õnis laus recte cõparat̃. Tecum deniqꝫ tanta inſi-
det ſapiẽtia: quin potius a natura innata ingenii uis: tan-
taqꝫ prudentia: rerũqꝫ õniũ experiẽtia: ut nullis egeas ex-
terioribus adiumẽtis. Verꝝ ego glorię & nominis tuæ. S.
auidiſſimus: extimaui paululũ aliquid utinã dignum tuæ
S. offerre. In quo dum ingens occupationũ ſarcina pauliſꝑ
tuam. S. reſpirare ꝑmiſerit: habeas in hoc opuſculo tuę. S.
dicato: aliquas ꝑuitatiſ intellectuſ mei ineptiaſ: ut in eis

recreationis gratia: non tam delecteris: q̄ tui acutiſſimi in/
genii calamo atq; cenſura emẽdes & corrigas. Dignũ nanq;
exiſtimaui: ut cuius corpuſculi mei mẽbra tuis obtines ob
ſeq̄is ꝑpetuo deuincta: eius etiam ſi quæ ſunt animi ui/
res poſſideas: & dum exterioris hominis ꝑtes ſeſe ad tua
deuouent obſequia: debilis quoq; & rudis interior intel/
lectus: ad tuæ. S. gloriam non dormitet. Quo fiet: ut ei/
dem tuæ. B. ſeruiat uterq; meus immo tuus homo. Venit
igit̃ ſępe in mentẽ. B. pater & pontifex maxime: q̄uaria: q̄
q; diuerſa ſunt cũctorum hominũ ſtudia: uariæ artes: uaria
officia: uaria deniq; uiuẽdi genera: adeo: ut anxius dubiuſ/
q; ſit plerũq; hominibus uitæ ſuę modus: dubia in hoc ſę/
culo uiuẽdi ſors: nec ſatis eligere poſſint: qd̄ tandem uitæ
ſtudiũ. q̄ uiuẽdi formulã ſecurius aſſequant̃. Cum enĩ hũa/
nus animus non modo bonũ ſimplicit̃: ſed teſte ariſtotele:
ſummũ bonum naturali conamine appetere uideat̃: nihil
certe deeſſe uidet̃: niſi recte eligẽdi ratio. In ea igit̃ non/
nunq̄ error cõtingit: illa potiſſimũ ratione: quia cum iuxta
philoſophi ſentẽtiam: electio nõniſi de ꝓcognitis exiſtat:
ꝑ eo q; nemo quę ignorat eligit: ut ille in recte eligẽdo
deficiat neceſſe eſt: qui diuerſoꝝ ſtatuũ uiuẽdiq; generum
dulcia & amara: cõmoda & incommoda nõ ſatis agnoſcit.
Vt igit̃ noſcamus q̄leſ a nobis artes: qualia ſtudia: qualia
ue cõuerſãdi aut uiuẽdi genera: dum in hoc fallaci ſæculo
uagamur: & quo ordine diligẽda ſectãdaq; ſint: decreui ꝑ
modolo ingenii: quid in ea re ſentio tuę. S. dedicare: tuoq;
numini cõſecrare. Nec abre quidẽ. Cũ enĩ ad te unũ õnis
uitæ modus: omnis mortaliũ ſtatus: & humana ↄuerſatio:
atq; cõditio referat̃: tuq; cunctoꝝ mortaliũ ſis norma: mo/
deratio & ſpeculũ: tu deniq; cunctoꝝ uiuendi generꝝ non
ſolum diſtributor: ſed emẽdator exiſtas: recte tibi uni hu/
iuſmodi opuſculũ dirigendũ atq; dicandũ fuit. Eritq; eius

libri titulus: ſpeculū humanæ uitæ. Nā ueluti in matiali
ſpeculo unuſquiſq; nō mō ſua: ſed & alioꝝ intuet̄ aut pul-
chra: aut deformia: & quid cōmendandū: quid ue emendā-
dum ſit: ſic in hoc opuſculo tanq̄ in limpidiſſimo ſpeculo
liquido cōſpiciet dulcia & amara: recta aut deformia cu-
iuſuis ſtatus, & artis totius humanę uitæ. Quo fiet ut ap-
tiſſime agnoſcat: quid in ſeipſo: ac uita & ſorte ſua, & de-
mum cęteroꝝ mortaliū: laudandū: ſequendū: ſiue reprehē-
dendū & corrigendū ſit. Queādmodum igit̄ teſte Gelaſio
Papa: duo ſunt uitæ genera quibus orbis pricipalit̄ regi-
tur: & omniū mortaliū cōuerſatio pendet: aliud uidelicet
eoꝝ qui temporalit̄: aliud illorum qui ſpiritualit̄ uiuūt:
ita duos ſub breui cōpendio tractatus attingā. In primo
quidē de cunctis tēporalibus ſtatibus ſiue ſęcularibus ar-
tibus: & uiuēdi formulis breui agemus: incipiētes a ſūmo
tēporali culmine uidelicet cęſaꝝ, regū & principū: uſq; ad
bubulcoſ: & imſimę uitę homineſ. Et in ea parte diuerſos
hominū uiuēdi modos in tēporali ſtatu degentiū: uariaq;
artium: & occupationū ſęculariū genera: quibus hoīes ſeſe
ut plurimū conferre aut implicari ſolēt: breui pſtringam.
Et quid in eis animę ꝑfectus: aut tēporalis honoris: uel
comodi aut incomodi: laboris uel piculi lateat: ſuccinctius
atq; exquiſitius q̄potero explicabo. Tandem de cunctis
fere malis: ſuppliciis: pœnis: mortibus: ac dānis corporali
bus: necnon de cęteris intrinſecis & inuiſibilibus erumnis
ac mentis afflictionibus: quæ ab origine mundi homines
tam boni & innocentes: q̄ mali & peccatores magis exel-
lentes: & nominati in ōni ſtatu exiſtentes ꝑpeſſi ſunt: &
indies mortales ōnes patiunt̄. & de cauſis eorū ad utraq;
partē breuiſſime ſubiitiam. In ſecundo libro de ſpiritu-
alibus uitę ſtatu & uiuēdi genere ſermo erit. qui cum bi-
narius ſit: quoꝝ alt̄ eccleſiaſticus: alter regularis ſiue mo-

naſticus exiſtat. de utriuſq; principiis/ natura & origine/ au ctoritate/ inſtitutione & differētia necnō neceſſitate & uti litate/ exellentia & ꝓrogatiuis/ ſed & de eoꝝ aculeis/ la boribus & periculis agendū erit/ incipiēdo a ſūmo Pontifi ce. qui omniū ſtatuum uertex eſt/ atq; totius uitę humanæ exemplare ſpeculū exiſtit. Deinde cæteros ōnes eccleſię ſta tus & ordines/ particularius diſcutiā. Vt tandē diſcat hu manus animus/ etſi ubiq; ſit labor & dolor/ ubiq; ad virtu tes & vitia via ſit/ cui potius uacare & ſe accomodare de beat/ ut tandē dulcorē ſimul & amaritudinē cuiuſq; ſtatus ꝯſyderās/ illā viuēdi formulā eligat/ q̄ & fragilitati natu ręq; ſuæ potius couēniat minuſq; ꝑiculi/ ſed pluris habeat ad bene beateq; viuēdi. In quibus quicq̄d a me diſſerendū erit tuę. S. q̄ fidei mgr̄a eſt/ correctioni & emēdationi re mitto. Quā altiſſi9 diutine & fœlicit̄ ꝓtegat & ꝯſeruet.

Prefatio utilis/ in qua autoris huius libri / vita/ eiuſq; ſtudia recolunt̄. & tandem admonet ad ſtudia legis di uinę potius q̄ humanæ. & de effectu legum humanarum & de ordine procedendi in hoc libro.

Erum. B. pater ut aptior dulciorq; ſit/ circa ꝓmiſ ſa dicēdi ordo/ expertā a me in ea re luctā/ atq; in me ipo exercitatā diſſentionē interſerā/ teneboq; typū dialogo ſimilē/ dum honeſtū q̄dam atq; modeſtū al cationis modū inter piā matrē ac nōnullos cōtribules/ & amore mihi cōiunctos dudū habitā/ circa vitam eligendā meam breui ꝑſtrinxero. Quo fiet/ ut dum rē geſtā fidelit̄ enarro/ pollicitū ꝑſoluā ordinē. Attingo iam breuem/ ſed iocundā paleſtrā. Patre itaq; uita functo/ infantulū me pia mater ad litteraꝝ ſtudia deſtinauit. Vbi poſt prima illa litteraꝝ rudimēta/ dialecticæ & philoſophię laudatis ſtu

diis:nō quidē ut debui: ſed ut ualui:partīper operā dedi.
Rurſus poſt aliqua tēporis interſtitia:in eis ↄſumata:ua
riæ diuerſęq́ inter piam matrē & cōtribules ac cōſangui
neos opiones fuere. Mat̄ ſiquidē ut erat totius ſācimonię
& honeſtatis ſectatrix:ac eximię deuotionis & virtutis cu
pida:optabat q̄maxīe:ad ſpirituales me ſcietias ↄferre de
berem illi:ecōtra. Quis enī inquiūt patris nomē aut tene
bit aut ſuſcitabit? Nam cum pater inter illius caſtri ↄci
ues p̄cipuus & populi quoddā caput fuerit:elaborandū eſt
ut filius patrē imitet̄. Deinde quis generis atq́ familiæ
honorē tenebit? Quis rurſus matri viduę:fratꝝ ſororumq́
pupilloꝝ:neceſſitatibus cōpatiet̄? Quis deniq́ totius faī
liæ & domus onera ſupportabit? Quare ſuadebāt illi ut
ad ſęculares me ſcīetias cōferrem:quę ſuis ſectatoribus ho
nores cōparant:ſūmas amplaſq́ afferūt diuitias. Clamabat
tamē pia mat̄ cum hieronymo ad demetriadē uirginem di
cens: inſtruendā in teneris ānis debere eſſe animā diuinis
eloquiis:ut coruſcāte uerbo dei:diabli aſtutiæ:repellant̄:
ut adoleſcēs reſiſtere ſciat:q̄ hoſtē ꝓ reſiduo uitæ habitu
rus eſt. Addebat rurſus meſto animo:in diuina lege pau
cos admodū ſed in ꝓfanis ſtudiis humaniſq́ legibus plu
rimos laboraſſe. Sæcularibus deniq́ artibus:quas recte ſę
culi lucratiuas uocāt:gymnaſia plena eſſe. Quare dolebat
aprime:q́ oēs fere legē dei aſpernarent̄:in q̄ cū rege & p
pheta iubent̄ meditari die ac nocte. Quippe ueluti cęci at
q́ ignaui:ita paſſim derelinquerēt fontē aquæ viuæ:& fo
derēt in ciſternis diſſipatis ſęcularibus uidelicet diſcipli
nis:quæ nec dulces: nec uiuas aquas cōtinere poſſūt. Rur
ſus illi:ut iuriſdicas ſapiētias ſectari deberem:ſūmopere
ſuadebāt,canonicam uidelicet & ciuilē:quoniā habitus il
le iuridicus eius generis erat:qui uotis piæ mr̄is faciebat
ſatis. Vtpote q̄ ſi ad ſenſum legiſlatoris leges ipſe ferūt̄:

normam bene recteq; uiuendi tribuunt/ docentq; quo vir-
tutis & rationis tramite/quo diſciplīe uigore/eccleſia atq;
mūdus ipſe regat̃/ ſed & prebent documēta atq; ueras ex-
plicatioēs illius iuris naturalis nō ſcripti/ qd̄ cum apoſto-
lo inſitum eſt in cordibus noſtris/& tanq̄ lumē uultus di-
uini ſignatū eſt ſup noſ/alteꝝ uidelicet non ledere & iuſ
ſuum unicuiq; tribuere. Cui ſiqdem iuri naturali nō diſti-
ctum/quīimo idē uidet̃ eſſe ius diuinū cunctos mortales
cōmouēs/ut quęcūq; uolumus ut faciāt nobis hoīes/ea eiſ-
dem & nos faciamus/tandē uicta eſt mater pia/ at ſi uinci
pietas nō potuit/ꝓpinquoꝝ ſuaſionibus timida ſatis acq̄-
euit. Decretū eſt ergo/ut eis ipſis ſtudiis uacarē. Cōmone
bat tn̄ maternus amor/ut int̃ humani iuris regulas/diui-
ni nequaq̄ eſſe immemor. Et licet(ut dicebat)pulchꝝ ad
modū ſit de iuſtitia humana agere/neceſſariū tamē ſibi ui-
debat̃/diuinā non obliuiſci. Addebat deniq; ꝙ cum cōtra
ius iniuria fiat/tunc me rectū ueꝝq; iuriſtā crederet/ſi nul
lam deo iniuriā inferrē. Quippe tūc optimus legiſta euade
rem atq; p̄clarus/ſi ſua īmortali deo iura/ſuaſq; leges im-
maculato calle ſeruaſſem. Tandem pro quodā(ut ita dice-
bat)iocali ſēper memorabili illud ꝓpheticum mihi ſum-
opere relinquebat/meditandū die ac nocte quia beati im
maculati in uia/& qui ambulāt in lege domini. Subiicie-
bat tn̄ poſtremo/ut ab illis penitus ſtudiis animū abſtra-
herē/q̄ non ueritate/ſed fabuloſis figmētis homines & p̄-
ſertim iuuenes oblectant̃. ut recte cum eodē ꝓpheta dice
re poſſem/narrauerūt mihi iniqui fabulationes/ſed nō ut
lex tua. Accepta igit̃ matna benedictione/aptatiſq; ad ſtu
dia neceſſariis rebus/ſalamātinę me contuli uniuerſitati.
ubi ꝑ decē ānos eiſdem iuriſdicis legiſlationibus uacaui.
Memor tamē ſapiētis p̄cepti/ne dimittas legē mr̄is tuæ.
Nōnunq̄ inter ſedula iuris exercitia/ueluti cuiuſdā ſola-

tli gratia/ ſacraꝝ litteraꝝ lectioni me raptim cōferebam·
Sed & philoſophiæ ꝑſertim moralis/ dulcedinē tanto ar
dentius ꝑguſtabā/ quāto ultra ea oblectamēta ꝗ doctrina
ipſa ad morū informationē adducit/ plenius tamē atꝙ ube
rius cunctoꝝ iuriū legūꝙ humanarū ueꝝ intellectum eli-
cere uidentꝰ· Adde/ quia ut ſemꝑ mihi uiſū eſt/ idꝙ & Ci
cero in libro de legibus ait/ poſtergatis moralis phīę do-
ctrinis atꝙ ꝑncipiis/ neminē cōtingit in iure ipſo eruditū
ꝑclarumꝙ euadere· Tandē uero expletis ſtudioꝝ curſibus/
aſſuetis doctoratus inſigniis extiti/ utinā digne togatus·
Sed ilico grandis admodū in matrem piā/ & cōſaguineos
ac attinētes concertatio ſuborta eſt/ ſed longe maior inter
utrūꙙ meum hominē cōflictus inualuit· Inſtabat·n·tēpus/
petebat ętas/ ipſa quoꙙ ratio/ & affiniū expectatio poſce-
bat/ ut tādem aliquē futuræ uitę modū eligerem· Et quia
teſte Gelaſio ut ꝑmiſimus/ duo ſūt uiuēdi genera/ quibus
hic totus orbis regitꝰ & ſuſtentatꝰ· Alterum/ eoꝝ q ſe ſpi
ritualitꝰ in ſortē dei dedicāt· Aleꝝ/ eoꝝ qui ſe ſæculari-
bus prebent negociis/ alii eccleſiaſtici/ alii uero laici· Ea
de re/ illi ut ſęcularē uitæ formulā captarē/ quia eā ꝓgeni
tores ipſi honeſtiſſime ſeruarūt· Mater uero ueluti ꝗ ne-
dum corpuſculū meum intꝰ eiuſ uiſcera duxerat/ ſed & edu
cauerat/ atꝙ ad eum uſꙙ ſtatū ꝑduxerat/ & ob eam rē plus
diligebat/ ſuadebat non ſtatim a me eligendam fore uitæ
formulā· Sed hortabatꝰ ut prius matrē ipſam ex acie una/
cæteros uero cōſanguineos & amicos ex altera audirē al-
tercātes ſuꝑ cunctas uitæ humanę artes & uiuēdi modos/
incipiētes a ſtatu tēporali qui ꝑmo mortalibus occurrit/
ut illius falſis ꝓſperitatibus & ueris calamitatibus plene
ꝯſpectis/ tandē ad ſpiritualē ſtatū qui optimi finis ratio-
nē habere uidetur/ me ut optabat transferrem· Acquieue-
runt affines diſcutioni/ acquieui & ego· Illi ergo/ ut ani-

mo tenero dulciorē ſtatus & uitę tēporalis facilius impri merēt: decreuerūt a ſūmo terreni ſtatus culmine: imperiali uidelicꝫ & regali inchoare: ut ex illius ſublimitate & fœlicitate: q̄ multos indies facit fœlices: ad aliquē tēporalē uiuendi mōm alliceret. Tandē uero cęteros alios terrenoſ uiuēdi modos tangere & diſcutere mēti erat: uſqꝫ ad infimos bubulcos: necnō a ruſticanos homines. His igiť ꝑ q̄dam ꝑfatione introductis: accedendū eſt ad rē ipſā. In duos igitur libellos ut ꝑmiſimuſ hic liber diuidiť. In quibus diſcutiunť & examinanť materiæ infra ſcriptæ: ut in tabula ſequenti aptius declaratur.

De materiis pertractandis in primo libro. & de tabula capitulorum eius.

PRimus liber agit de cunctis ſtatibus & exercitiis ſiue uiuēdi modis tēporalibus: incipiēs a cæſarea poteſtate & regali dignitate: quæ culmīe habet oīm tēporaliū ſtatuū uſqꝫ ad bubulcos: ac imſimaſ artes exercentes. In quo diſcutiunť & examinanť comoda & incomoda: dulcia & amara: fauores & labores: ſolatia & miſerię: facilitētes & difficultētes ꝓſpera & aduerſa: qꝫtitudineſ & ꝑicula uniuſcuiuſqꝫ ſtatus. & uitę huius tēporalis ſeu formæ uiuendi in hoc ſæculo.

Capitulum primū: de primo ac ſublimiori ſtatu tēporali videlicet impiali & regali: ac alioꝝ principū. & de huius ſtatus culmine & exellentia: ac de illius fœlicitate & proſperitate: necnō de eius comoditatibus: ꝓrogatiuis: laudibus & pręconiis.

Capitulū ſecūdū: de infœlicitate ſtatus impialis & regalis & plurimis curis: oneribuſ: miſeriis: calamitatibuſ: atqꝫ incomodis iſtius ſtatus. & q̄ reges & principes comitanť.

& tandem de innumeris periculis principantium
Capitulũ tertiũ/ de alio uiuẽdi mõ in hoc ſæculo·uideli-
cet de exercitio & uita curialiũ/ & eorꝫ qui ꝑncipũ fauoreſ
& officia ſequunt̃· & de laudibus & ꝯmẽdatioẽ hꝰ ſtatuſ·
Capitulũ q̃rtum·de laboribus/oneribus/ & incomodis ac
periculis ſtatus & uitę curialiũ & fauores/curialſ/ſeu officia
principũ ſequentiũ·In quo capitulo & in tribus rubricellis
ſequẽtibus/ſpecialit̃ agit̃ de ſeptẽ uitiis quę officiales Re-
gum & curiales comitant̃·Agit̃ etiã de calamitatibus ꝓ-
curatorꝫ regũ/ & alia officia exercentiũ· & an in curiis re-
gum acquiratur uetus honor·
Capitulũ quintũ/de nobilitate generis ſcientiæ & morũ·
& quid ſit & quomõ ortũ habuit· & an a regũ ſola uolũ-
tate & conceſſione acquiratur·
Capitulũ ſextũ/de multiplici nobilitate· & an ſola gene-
ris nobilitas in deferẽdis honoribus ꝓferat̃ ſtrennuitati/
aut ſciẽtię/uel uirtuti hominis ignobilis genere·
Capitulũ ſeptimũ/de laudibus/ꝑconiis/ & ꝯmendatioẽ no-
bilitatis generis· & de illius uirtutibus & utilitate·
Capitulũ octauũ/de uaĩtate nobĩtatis humanę· & de eiuſ
uitiis & nobiliũ exceſſibus· & de falſa nomĩatione nobili-
tatis· & de illius incomodis/laboribus & periculis·
Capitulũ nonũ/ de armata militia & exercitatio armorũ
& de laudibus & cõmendatioẽ huius exercitii· & an uocã-
tes armis/ſint ueri ciues & partes ciuitatis·
Capitulũ·x·/de laboribus & oneribus atq; incomodis uitę
militaris ac exercitii armorꝫ· & de ꝑiculis huius ſtatus· &
de cauſis quibus hoc exercitium diſuadetur·
Ca·xi·de uita & ſtatu cõiugali in ſãcto & ĩmaculato ma-
trimoĩo· & de utilitate/laudibus & ꝓrogatiuis uitę cõiu-
galis ſuper alia uiuendi genera·
Ca·xii·/de oneribus & incomodis & laboribus plĩmis ui-

tę ꝯiugalis· & de cauſis ꝓpter q̄s n̄ expedit uxorē ducere·
Ca·xiii·de magiſtratu iudicū & de officio & munere iudi/
cādi populos· & ꝑſidendi ciuitatibus & de laudibus huiuſ
modi officiorum & commendatione talis exercitii·
Ca·xiiii·de oneribus & laboribus & in comodis ꝑfecturę
& iudicatę· & preſidētię in populis· & de periculis· huiuſ
modi exercitii·
Ca·xv·de exercitio & officio ꝯſulū· & rectoꝝ urbiū & ꝓ/
uintiarum·& de periculis huius ſtatus·
Ca·xvi· de laboribus oneribus & incomodis ꝯſulū· & re/
ctorum urbiū & prouintiaꝝ & de periculis huius ſtatus·
Ca·xvii·de alio exercitio & uiuēdi genere in hoc ſęculo·ui
delicet de aduocandi & patrocinandi officio in iudicio &
de laudibꝰ hꝰ ſciētifici & artificioſi exercitii· & de utilita
tibus ex illo ꝓuenientibus & quō ſupplet natę defectus·
Ca·xviii·de incomodis·oneribus & laboribꝰ exercitii ad
uocationis in cauſis & iudiciis & de ꝑiculis huius ſtatus
& mōi uiuēdi·& de dānis q̄ ex illo ueniūt reip·& quō li
tigia nutriunt̄ ex aduocatoꝝ copia· & quomō humana iu/
ſtitia poteſt impleri in iure naturali·
Ca·xix·de alia uiuēdi arte·uidelicet de notariis·tabelli
onibus & ſcribis·& de huius artis laudibus· utilitate &
commendatione ac neceſſitate·
Ca·xx·de miſeriis·calamitatibus· ac laboribus & pericu/
lis notarioꝝ·tabellionū·& de illoꝝ fraudibus & dolis·
Ca·xxi·de exercitio agriculturæ·& de laudibus & cōmen/
datione huiuſ naturaliſ & innocētiſſimi exercitii·& de uti
litatibus generi humano ex illa ꝓueniētibus· & quomo/
do deo acceptum eſt·
Ca·xxii·de incomodis· oneribus·difficultatibus & labori
bus agriculturæ·& de aculeis & miſeriiſ huius ſtatus· Et
narrant̄ plura de hoc uiuēdi genere circa eius ſolitudi/

nes & anxietateſ· & quomõ repugnat p̄clariſ ingeniis agri
cultura ipſa· & quales debent eſſe agricultores·
Ca·xxiii·de diuerſis aliis modis & artibus uiuēdi in hoc
ſæculo·& p̄ſertim de artibus mechanicis in genere·& uti
litate eaꝝ·Et quot ſūt artes mechanicæ·& qualit̄ eaꝝ ex
ercitia ꝓſunt·& quę arteſ ſub eis ꝯprehendunt̄·& quomõ
in dictis artibus clari multi euaſerunt· Et ꝙ mediocritas
uitæ mechanicæ non eſt deſpicienda·
Ca·xxiiii·cum rubricella ſequēti·de diſſuaſione in genere
uitæ mechanicæ· & quomõ licet ſint artes neceſſariæ·tñ n̄
eſt neceſſariū illaꝝ habere exercitium·& quare mechanicę
artes inuentæ ſunt· & quis ſit illaꝝ finis·& quare ſic ap-
pellent̄·& an ſint utiles ingeniis hominū·Et an artificeſ
ſint ueri ciues & partes ciuitatis·
Ca·xxv·ubi p̄ticularit̄ agit̄ de prima arte mechanica·uide
licet de lanificio & cęteris artibus quæ ei ſubalt̄nant̄· &
de illius utilitate & incomoditate dulcibus & amaris·
Ca·xxvi·de ſecūda arte mechanica·uidelicet fabrili arma
t̄a aut architectorica· & de p̄tibus eius·& de utilitate &
p̄rogatiīs illaꝝ·ac de incomodiſ miſeriis & oneribuſ eaꝝ·
Ca·xxvii·de tertia arte mechanica· uidelicet de nauiga-
toria·& artibus ei ſubalt̄natis·& de utilitate & laudibus
eaꝝ·demū de laboribus·miſeris & p̄iculis q̄ eaſ comitāt̄·
Ca·xxviii·de q̄rta arte mechanica· uidelicet de uenato-
ria & artibus ei ſubalternatis & de laudibus & utilitate
eaꝝ·& de laboribus·miſeriis & p̄iculis q̄ eas comitant̄·
Ca·xxix·de quīta arte mechanica·uidelicet de agricultu-
ra & p̄tibus eius·& de eaꝝ utilitate· dulcore & amaritu-
dine·ut ſup̄ diximus in·xvii·&·xviii·capitulis·
Ca·xxx·de paſtorali arte·& de eius utilitate ac incomo-
dis miſeriis & laboribus·
Ca·xxxi·de ſexta arte mechanica·uidelicꝫ theatrica & lu-

dis. & de partibus eis ſubalt̃natis. & de diuerſitate om̄i
ludoꝝ. & de illorum utilitate damnis & intereſſe.
Ca.xxxii: de ſeptima arte mechanica: uidelicet medicina.
& de eius neceſſitate & utilitate & laudibus. demū de il
lius abuſu: laboribus & periculis.
Ca. xxxiii: de arte mercandi & uẽdendi q̄ ip̄a mechanica
eſt: & ſub nauigatoria ꝯtinet̃. & de eius ncitate & utilita-
te. demū de illiꝰ ĩfœlicitẽte: fraudibuſ: dolis atq̧ piculiſ.
Ca.xxxiiii: de artibus liberalibus in genere. & de illaꝝ
laudibus & utilitate. & quare uocant̃ liberales. & de illa
rum incomoditate & abuſu.
Ca.xxxv: de duabus liberalibus artibus: uidelicet grãma-
tica & dialectica. & de ortu eaꝝ. & cãis q̄re inuẽtę ſũt. &
de illaꝝ laudibꝰ. ac demū de eaꝝ ab uſu & incomoditẽte.
Ca.xxxvi: de rhetorica & eloquẽtia q̄ tertia eſt liberalis
ars. & de illius ortu: utilitate & laudibus. Rurſus de eiuſ
abuſu. & qualis debet eſſe orator. & quid ualet eloquẽtia
ſine ſapiẽtia: & ꝙ aliquando eſt mortifera.
Ca.xxxvii: de mathematicis ſcientiis in genere: & de ea-
rum ortu & fine.
Ca. xxxviii: pticularit̃ de p̄ma ſciẽtia mathematicæ: uide-
licet de aſtronomia & de eius laudibus & utilitate. demū
de illius incomoditate ac incertitudĩe laboribus & dãniſ.
Ca.xxxix: de ſecunda mathematica: uidelicet de muſica &
de eius laudibus & utilitate. ac de illius incomoditate:
miſeriis & laboribus.
Ca.xl: de tertia & quarta mathematicis: uidelicet ariſme
trica & geometria. & de eaꝝ laudibus & utilitate. & de
illaꝝ incomoditate ac in utilitate & laboribus:
Ca.xli: in quo ſub breui epilogo recolligit autor cũctaſ ali
aſ arteſ & genera uiuẽdi in hoc ſeculo: in quo oñdit miſe-
rias: labores & picula oĩm ſtatuum: & oſtẽdit eas oẽs plu-

res habere aculeos & miſerias/q̄ gaudiū/quietem/& ſecu-
ritatē/diſcurrēs per oēs modos uiuendi in hoc ſæculo.
Ca.xlii/in quo inquirit̄ cauſa/quare/ a prima mūdi origi
ne boni & mali in quouis ſtatu exiſtentes/diuerſas miſe-
rias pœnas/cruciatus/ plurimaq̨ mala & incomoda corpali
ter paſſi ſūt.& breuit̄ enarrant̄ calamitates in ſpecie/oīm
fere magis exellentium pſonarum utriuſq̨ teſtamenti.
Ca.xliii/ in quo oſtendit̄ homines in quouis ſtatu uiuen
tes/nō ſolū pœnas exilii/cruciatuſ/& mortes & cætera cor
poralia incomoda aſſidue pati/ſed & alias diuerſas intri-
ſecas mētis afflictiones/ ut nuſq̄ uita aut ſorte ſua cōtenti
ſint/& breuit̄ tangit pticularit̄ ōnes fere huiuſmōi mentis
querelas & moleſtias ad utranq̨ partem.

De materiis pertractandis in ſecundo libro.& de
tabula capitulorum eius.

Ecundus liber de ſtatu uitę ſpiritualis/qui in du
os ſubdiuidit̄ ſtatus ſeu uiuēdi modos/uidelicet
in ſtatū eccleſiaſtici ordinis.hoc eſt papam/cardi
naleſ/archiepiſcopos/clericos & eccleſiæ miniſtros. Itē in
ſtatū monaſticū ſiue religioſoꝝ/in quo ſūt capta ſequētia.
Ca.primū/ de ſublimitate & exellētia dignitatis ſummi
Pontificatus.& de in comprehenſibili eius auctoritate &
poteſtate.& de illius neceſſitate & utilitate & de altiſſi-
mis eius miſteriis.
Ca.ſecūdum/de ſpiritualibus incomodis amaritudībus/mi
ſeriis/aculeis/necnō mētis afflictionibus/periculis & labo
ribus ſūmi Pōtificatus/ubi plurimæ ſūmoꝝ Pontificū cala
mitates & ſpūs perturbationes narrantur.
Ca.tertiū/de plurimis tēporalibus incomodis amaritudi
nibus & miſeriis ac calamitatibus romanoꝝ Pōtificum.&
de illoꝝ ꝓmptis & ei cōiunctis laboribus & piculis/anx-
ietatibus & inſeperabilibus erumnis.

Ca·q̃rtum/ de alia infęlicitate & calamitate romanoꝝ Pō
tificū/ uidelicet ꝙ paꝝ uiuant in Pōtificatu· & de cauſis &
rationibus huius breuitatis uitę potius in eiſdem ſummis
pontificibus/ q̃ in aliis monarchis & principibus·
Ca·v·/an ſit uerū uniformit᷑/ ꝙ romani Pontifices paꝝ ui
uāt in papatu· Agit᷑ etiam de uerisſimis cauſis breuitatis
uitæ ſūmorum pontificum· & an in uiuēdi periodo·Ro· pō
ti·differant a cæteris mortalibus·
Ca·vi·/in quo aſſignant᷑ cauſæ & rationes/ q̃re illoꝝ opi
nio nō ſit tenēda/ qui dixerint ſūmis pōtificibus bonis &
reprobis/ uniformit᷑ inſitum & ꝓprium eſſe/ ut in pontifi
catu parum uiuant·
Ca·vii/ in quo reſpondet᷑ motiuis illoꝝ qui dixerūt Pa
pam paꝝ uiuere in papatu· & quo ſēſu ſit intelligēda ꝑdi
cta opinio· & quomodo cum ueritate poſſet ſaluari·
Ca·viii/ de exellētia & ꝑrogatiua ſtatus & dignitatis car
dinalatus· & de ꝑfectione huius ſtatus & de laudibus &
preconiis eius·
Ca·ix/ de ꝑlimis anxietatibus & aculeis/ laboribus & pe
riculis ſtatus & dignitatis cardinalatus· & de oneribus q̃
incumbunt huic dignitati·
Ca·x/ de ſublimitate/ exellētia ſtatus/ & dignitate patriar
charꝝ· archiepiſcopoꝝ/ epiſcopoꝝ/ ꝑlatoꝝ & preſbiteroꝝ/
miniſtroꝝ eccleſiæ· & de ꝑfectione ſtatus eorum in gene
re & in communi·
Ca·xi/ de differētia & compatione eccleſiaſticoꝝ/ uideliꝫ
ep̄orum & alioꝝ inferiorū prelatoꝝ/ & clericorum int᷑ ſe
adinuicē· & quis gradus altero ſit dignior & perfectior·
Ca·xii/ de plurimis difficultatibuſ & aculeiſ/ laboribus &
ꝑiculis ſtatus epiſcopoꝝ & clericoꝝ· & de malis miniſtriſ
eccleſię· & de multis abuſibus/ uitiis & in ordinationibus
illorum in communi·

Ca: xiii: de dignitate & p̄rogatiua officii deconatus in ec
cleſia. & de illius honore & ueneratōe. & de eis quę ei cō-
petunt. demū de plurimis oneribus & afflictioībus: ac de-
fectibus & periculis decanorum.
Ca. xiiii: de dignitate & p̄rogatīa officii archidiaconorꝝ.
& de honore & ueneratione ei debitiſ. & de hiſ q̄ ad eum
ſpectāt. demū de plurimis oneribus & afflictionibus: de
fectibus & periculis illorum.
Ca. xv: de dignitate & p̄rogatiua officii cātoris & primi-
cerii. & de honore & ueneratione ei debitis. & de his quę
ad eum ꝑtinēt: demū de ꝑlimis oneribuſ & calamitatibus
defectibus & periculis eorundem cantorum.
Ca. xvi: de dignitate & honore officii theſaurarii uel cu-
ſtodis eccleſiæ. & de his quę ad eū ꝑtinent. demū de pluri
mis oneribus & calamitatibus: afflictionibus defectibus
& periculis illorum qui talia officia habent.
Ca. vii: de dignitate & p̄rogatīa officii ſcholaſtici in eccle
ſia. & de his q̄ ad hoc officium ſpectāt. demū de plurimis
oneribus: afflictionibus & calamitatibus: ac defectibus &
periculis ſcholaſticorum
C. xviii: de p̄eminētia & utilitate officii archipreſbyteri
& q̄ntę ſitueneratioñis. & de his quę ei competunt. De-
mū de plurimis oneribus & afflictioībus: defectibus &
promptis periculis archipreſbyterorum.
Ca. xix: de p̄rogatiua & mḡna utilitate officii & ḡdus ca-
nonicorꝝ. & q̄nti ſit honoris & reputatioīs. & quid ei con-
gruat. de innumeris huius ſtatus oneribus & afflictioni-
bus: defectibus & periculis.
Ca. xx: de p̄eminentia nccītate & utilitate officii ſacerdo-
tum: curatorum: rectorū curam animarum habentium. de
mū de plurimis huius ſtatus laboribus & calamitatibus:
defectibus & periculis.

Ca·xxi·de ſecūdo ſtatu ſpirituali· uidelicet religioſoꝝ & de motiuis & auctoritatibus·q̄ adducunt̄ ad ꝓbandū ſtatū eccleſiaſtici ordinis pręferendū eſſe ſtatui religioīs & per conſequēs eccleſiaſticum ordinem eſſe pręeligendum·

Ca·xxii·de p̄ma compatione hoꝝ duoꝝ ſtatuū·uidelicꝫ q̄liter hi duo ſtatus clericoꝝ & monachoꝝ ſe habēt alter ad alterꝝ compatus· & quis eoꝝ ſit eligibilior quantū ad eminentiā & pfectionē ſtatus·& etiam uitæ & ſanctitatiſ·

Ca·xxiii·de alia compatione hoꝝ duoꝝ ſtatuum clericoꝝ & religioſoꝝ īnt ſe adinuicē· uidelicet quis ſit eligibilior tanq̄ ſimpliciter humanior & tollerabilior·

Ca·xxiiii· aſſignant̄ reſponſiones ad obiecta ꝯtra religioſos ꝑ tuenda opinioē illoꝝ·qui ſentiūt religioſos eſſein pfectiori ſtatu q̄ ſint decani· archidiaconi & alii inferiores clerici poſt epiſcopū·ubi diſcutit̄ quæ ſit pfectior uita actiua uel cōtemplatiua· & de eaꝝ adinuicē compatione·

Ca·xxv·de exellentia & laudibus uitę monaſticæ ac religioſæ· ac de pluribus cauſis propt̄ quas eligēda ſit·q̄ alius uiuendi modus·

Ca·xxvi·de difficultatibus uitæ religioſę·& de laboribꝰ & aculeis religioſorum in genere·

Ca·xxvii·p̄ticlariuſ & latiꝰ de ꝓmptitudīe piculoꝝ huiuſ mōi ſtatus in ſp̄e & de malis religioſis & abuſibꝰ illorū·

Ca·xxviii· de inclinatione & diſpoſitione naturali & diuerſitate complexionum hoīm quantum ad religionem & de conſilio in talibus·

Ca xxix·de compatione religioſoꝝ inter ſe ad inuicem· & primo de compatione ſolitarioꝝ ad ſocialē uitam agētes·& quę uita ſit perfectior altera·

Ca·xxx· de compatione religioſoꝝ uitam ſocialē agentiū inter ſe·& q̄ religio ſocialis alteri ſociali ſit perfectior·& utrum religio eo ꝙ artior ſit perfectior·

Incipit capitulū primū p̄mi libri· uidelicet de primo &
ſublimiori ſtatu tēporali· qui eſt ſtatus & gradus imp̄i
alis & regalis ac alioꝝ p̄ncipum ſæcularium· & de ſup̄/
mo huius ſtatus & dignitatis culmīe & exellētia· ac de
illius gl̄a & fœlicitate· necn̄ de eius p̄rogatiuis· ꝯmodi
tatibus· laudibꝫ & p̄coniis ſup̄ alias tp̄ales dignit̄tes·

Vper cunctas humanas temporaleſq; di
gnitates & ſublimitates eminētias· im/
perialis & regalis ſtatus culmen & exel
lētiam obtinēt· Huius itaq; faſtigii ſplē/
dor & laus tanta eſt: ut ſatis exprimi n̄
poſſit· Sed ut paucis agamus· ſicut nomē
eius· ita & laus eius· Imperatoris q̄dem nomē ab imperā/
do dictū eſt· Regis deniq; a regendo· aut græce baſis a ſu/
ſtinendo· Quid enī glorioſius· quid fœlicius· q̄ unū intue/
ri mortalē hominē, cæteris hoībus imperantē· cunctos re/
gentē· & ad libitū ferentē· Iſti ſunt qui teſte Iob portant
orbem· Huius certe eminentiſſimi ſtatus honor· laus· gl̄a
& exellentia· ex eo etiā maxime patet· q̄m teſte ſcrip̄ta· il/
lis tanq̄ ſublimioribus poteſtatibus· oīs aīa ſubdita eſt·
Quare & iuxta chriſti preceptū, cæſaribus atq; regibus a
cunctis fidelibus honor exhibēdus eſt· ſubſidia p̄ſtanda· &
quibus uectigal, uectigal· & quibus tributū, tributum· Illiſ
deniq; tanq̄ p̄cellentibus & a deo miſſis teſte apoſtolo pa
rendum eſt· quia nō ſine cauſa ſupeminentē terrenteq; gla/
dium portant ad cohertionē maloꝝ· laudem uero bonorū·
Illoꝝ quidem ſunt quas incolimus urbes· illoꝝ caſtra atq;
poſſeſſiones & cūcta terrena· dicēte Auguſtino· quo iure
defendis uillas· niſi imperatoꝝ regūq; iuſſu· Quis igit̄ nō
fœlicē· non cunctis p̄latum hunc exellentem ſtatū dixerit·
Qui oībus ſubuenit· ōnibus ꝓdeſt· & omniū ſaluti & co/

moditati ꝓuidet. In qua re Reges ipsos deo aſſimilari: approximariq̄ plurimū cernimus. Quia ſolus ipſe uitę necisq̄ hoīm dominus eſt. ſalutē mortalibus cōfert: uel dādo ſi eguerint: uel parcēdo ſi deliquerīt: uel indulgēdo ſi supplicauerīt. Qui nō ſibi: ſed reip. nati ſunt: dum diſcordias pacificāt oppreſſos a potētibus eripiūt: ꝓuintias pace gaudere faciūt: uiolētias cohibēt: iuſtitiam ſeruāt: malos diſſipant: & quicq̄d agendū eſt ſiue ad bene beateq̄ uiuendum: ſiue ad res ipſas pollιticas fœlicit̄ gubernandū: fineq̄ debitum dirigendū: legibus: p̄ceptis ac iuſtis lationibus diſponunt. Rex enī ſimilitudo ſiue imago q̄dam diuinitatis eſt in terris: dū idipſū agit in limitato circūſcriptoq̄ regno: q̄d deus in uniuerſo. Hinc reges in exodo dii uocantur. In his eſt ꝓuinciaꝝ quas regūt ſūma poteſtas. Taceo de imperatore cuius auctoritas nullis eſt circumſc̄pta limitibꝫ. qui p̄nceps eſt maximus atq̄ optimus: qui cęleſte habet arbitriū & iura: p̄ceptaq̄ ab eo ēdita diuinitus emanari credunt̄. cui eſt ꝑ lege uolūtas: pro libito ſāctio: ꝑ arbitrio rō. Eſt deniq̄ rex: pr̄ p̄rię: amās quos regit: protegēs quos gubernat. Rurſus huius ſublimiſſimi ſtatus exellentia: ex illius nccītate ac utilit̄te facile agnoſcit̄. Nā ueluti cūctis hoībus natale eſt in ſocietate uiuere: ſic aliquē eſſe oportet per q̄ multitudo regat̄. Nam iuxta philoſophū: multis exiſtentibus hominibus: & unoquoq̄ id quod ſibi ꝯgruum eſt ꝓuidente: multitudo ip̄a facile in diuerſa diſpergit̄: ſi mō aliquis non ſit qui curā multitudinis obtineat. Nec illud ſapiēs Salomō ignorabat inquiens: ubi nō eſt gubernator: diſſipabit̄ populus. Deniq̄ illa hoībus a natura innata ſocietas rumpet̄: ſi nō foret aliquis p̄ſidens: cuius ope prauoꝝ audacia arceret̄. Quia teſte Auguſtino: a diuina diſpoſitioē regna ſūt cōdita: reges inſtituti: ut maloꝝ ꝑuerſitas caſtiget̄: & bonoꝝ uita & innocētia cōſerue

tur·Et alibi! regale faſtigiū locus eſt ſupior! ſine quo po-
pulus regi nō poteſt·Imperatoria ergo uox & regalis au-
ctoritas iniquos fugat!inſolētes caſtigat!obtrectatores de
ſpicit!bonos ꝑmiat atq̧ fouet! & cunctis influit uitę & ho
noris alimēta·Eſt enī rex in regno! ueluti in naturali cor
pore caput·Cōſtat qdē caput ipm mēbris uigorē influere!
quia teſte nro ſeneca!quid ualet corpori robur!qd ualidi-
tas lacertoꝝ!quid uelocitas pedū! niſi capitis uelut prīci-
pis ſui imperialis quędā amminiculet̄ poteſtas! a quo uel
deſtituunt̄ uniuerſa!aut ōnia fulciunt̄!Sine capite inquit!
iacet truncus ignobilis ſine honore!ſine nomīe·Sed nec in
humanis tantū eius ſumma ꝯſiſtit fœlicitas· Nā prætˀ eam
exteriorē quā ꝑdiximus ſup cūctos mortales exellentiam!
ſi bene rex optimeq̧ regit!immortali deo tāto ꝓpinquior
tātoq̧ acceptior eſt!quāto liberior· Sed & caſtigatior fuit
in eo peccandi licētia!qui potuit trāſgredi & non eſt trāſ
greſſus!in quo peccare noluit uoluntas! etiam ſi emineret
peccādi impunitas·Grandis certe gloria!grāde ꝑmium·nā
quotquot ſuperat poteſtate terrena! ſuperat & fœlicitate
eterna· Scriptum eſt enī!quia domus Dauid erat ſicut do-
mus dei · Veluti enī fidelit̄ regendo dei officiū geſſit in
populo!ſic ad premiū ꝓpinquiuſ ei herebat in cęlū·Quip
pe apud antiquos!boni rectiq̧ prīcipes in deos trāſforma-
ri putabant̄·Et ut grādi negocio breuē finē imponamus!
quāta ſit huius ſublimis ſtatus fœlicitas! nō minus ex hiſ
quę tetigimus!ꝗ ex eo cognoſcemus·Quoniam ſi nulla(ut
aiunt)maior eſt fœlicitaſ ꝗ multos facere poſſe fœliceſ!id
certe fœlicitatis genus nulli magis ꝗ regibus conuenit ·
Quobrem(ut ego arbitror)illa ſapiēs regina ſaba,nō mō
Salomonē regē fœliciſſimū dixit! ſed & eos qui ei ſeruie-
bant ac miniſtrabāt!ſeruoſq̧ ſeruoꝝ ſuoꝝ!perbeatos aſſe-
ruit·Quę res agit!ut oīs humanus animus ſi ſuiipſius im-

memor: ſi cōtentor: ſi deniq ſui ꝑuipenſor fieri ñ uelit: ad eandem ipſā ſublimitatis dignitatē decurrat. Atq ſi natura ſuffert: ſi prudētia ſufficit: ſi fortuna arridet: ſi potentia iuuat: ad illū ōnium fœliciſſimum ſtatū totis reſpiret conatibus. Quodq ſi minus tā excelſæ cedri culmē aſcēdere nequit: ramuſculis ſaltē illius inſideat. quoniā aut uberrimū fœlicitatis fructū. aut ſaltem ꝓtectionis illius umbra ſuauiſſima nō fruſtrabitᷣ: ceterꝝ augeret exellentiā regalis & imperialis principatus agere de eius origine & differētia: & quis illorꝝ ſit antiquior & iuſtior principatus. De quibuſ latiuſ diximus in libro q̄ nuꝑ edidimus de monarchia & origīe & dr̄a ꝑncipatꝰ. & iterꝝ in libro defenſorii ſtatus eccleſiaſtici quarto tractatu.

Ca. ſecundum: de infœlicitate ſtatus imperialis & regalis: & plurimis curis: oneribus & miſeriis: calamitibus atq incomodis illius. & q̄ reges & ꝑncipes comitanᷣ: & tandem de innumeris periculis principantium.

Era ſemꝑ illa ſapientis ſentētia fuit: quia maiore ſtudio miſeriarꝝ cauſas, & dolorꝝ alimēta q̄ uitam conquirimus. Atq auidius ea īueſtigamus & ꝑelegimus quibus more pilæ huc atq illuc iactamᷣ: q̄ ea q̄ pleniſſimā ſecuritatē & uerā fœlicitatē tribuūt. quod certe nulli animantium ꝑter homini accidit. Illa enī nō iudicio rationis: ſed naturæ inſtinctu utilia elegūt. Nos uero ingenio & animi acumīe uigētes: blāda quadā atq fallaci aura ridēte: falſo iudicamus: putātes id eſſe beatū: id ppetuum: qđ facile ruit. Nec mouemᷣ: quia aſſiduo cōſpicimus quoſdā: quos ſicut leuis fortunæ riſus attollit: ſic leuis ilico fletus deicit. ut recte de eis dicere poſſimus cum propheta: deiecisti eos dum alleuarenᷣ. Nec nos uincit: quod

cernamus neminē tam ſecurū tāq̄ mane quietum/ut nō an-
te crepuſculū a mœrore/a caſu/a lapſu ſupetur. Cuius cer-
te rei culpa in nobis eſt. qui facile ab his q̄ cupimus/tra-
himur & ſupamur. Qui enī animoſ ad hoſ uanoſ ſęculi fau
ſtus accomodat/ut pro fructu folia/ꝓ grano paleas/pro ue
ra fœlicitate umbram capiat/neceſſe eſt. Audita certe atq;
cū tota mētis attentiōe auſcultata eſt/ ſūma regū ac cæſarꝝ
fœlicitas/illorꝝq; dignitas. maieſtas/ celſitudo atq; utili-
tas/ad cęlos uſq; ꝑducta. Sed niſi fallor/fallit̄ qui illa fta
non iudicat/ qui apto oculo uera eſſe nō cōſpicit. Dicā
ergo nō pari eloquētia/ſed ut puto ueriore ſētentia/rega-
lis huius ſtatus calamitates/miſerias/atq; ꝑicula. In ꝑ̄-
mis itaq; fateor clariſſimū regis nomē fore/ ſed duriſſimū
officiū. clara nomina/ res obſcurę/ ſed & difficillimū oīum
miſterium magis certe ſeruare difficile/ q̄ nomine delecta
bile. Quid enī utilitatis affert nudū dignitatis nomē/ubi
res ipſa deeſt. Quid enī cæſar/quid rex aliud ſuſcipit/ni
ſi fulgidas compedes/clarā miſeriā/Quę ſi hominibus notę
eſſent/non hoīes tātopere de uno ſolio litigarēt. Quīimo
mirandū eſt/ꝙ non plura ſint regna q̄ reges. Suſcipit cer
te rex collapſa erigere/ſperſa colligere/recuperare ꝑdita/
deformia reformare. Sed etſi illa(qđ rarꝝ eſt)exprobaue-
rit/reliquā laudem illius ſucceſſor metet. Putaſne reges
his tēporibus ad id ꝓuehi/qđ nomē ratioq; regis expoſtu-
let/ut ſit reip. auctor/eccleſiæ cultor/refugiū pauperū/tu-
tor pupillorꝝ/defenſor uiduarꝝ/oculi cæcorum/lingua mu-
torꝝ/baculus ſenū/ultor ſcelerꝝ/metus malorū/gloria bono
rum/malleus tyrānorū/pat̄ regū/moderator legū/ & æra-
rii publici diſpēſator/Falleris certe. Mutatus eſt enī il-
lorꝝ color optimus. atq; pro illius operibus/alia ſibi inæ-
qualia uendicāt/q̄ ilico audies. Alienāt quippe reges aut
diſſipāt imperii & regni bona/cuius ſūt admīſtratores/nō

dn̄i. Eccleſiā quam tuendam ſuſceperūt, eiuſq; miniſtros p-
ſequunt᷑: a quibus tributa, pœnas, & bāna exigunt: cum tn̄
eoꝝ orationibus longe plus regnū augeāt: q̄ illoꝝ armis
Populū demū affligūt taliis & exactionibus: corpora in-
iuriant᷑. Quos ꝓpheta ſignat inquiēs: q̄re atteritis populū
meum: & facies pauperꝝ cōmolitis: Hi (ut alibi ſcribit᷑) qđ
craſſum eſt comedūt: quod fractū eſt, nō alligāt: quod infir
mū eſt, nō cōſolidāt: quod abiectū eſt, nō reducunt: qđ pe-
riit, non quęrūt. Eos itaq; alius ꝓpheta, nō reges: ſed infi
deles prīcipes & ſocios furꝝ appellat. Taceo q; aliena do-
minia occupāt: uicinos habere nullos uellent: limites con-
fundūt: iuſtitiā non faciunt: q̄ dei ſūt negligūt. Quid igit᷑
fœlicitatis eſt, ſolo nomīe rex cēſeri: & quæ regi digna ſūt
reſpuere: aut qd honoris eſt tutores reip. appellari: & il-
lius euerſores effici: Cogor illud adriani hiſpana familia
nati, uerbū optimo ꝑncipe dignū: ad memoriā reuocare: q;
illū ſępius in ſenatu dixiſſe fert᷑. Dicebat eīm ita ſe rē p.
geſturū: ut ſciret populi rem eſſe. nō ꝓpriam. Ruſuſ regeſ
nō tam ad gloriā & honoris faſtigiū: q̄ ad curā: ſollicitudi
nē: ac indicibiles miſerias & ꝑicula aſſumunt᷑: adeo: ut uix
aliquis regnare optaret: ſi recte attenderet: q̄ grauis re-
gis ſarcina ſit: grauior finis. Aſſumunt᷑ quidē principes nō
ad q̄etē: n̄ ad ſecuritatē: quīimo ad ſeruitutē & quandā car
ceris ſpeciē. Quæ enī maior eſt captiuitas: q̄ iugit᷑ circunci
gi populi multitudine: & quaſi circūligari: Nam ut n̄r in
quit Seneca: poſſū in qualibet ꝑte urbis ſolus ſine timore
incedere: q̄uis nullus ſequat᷑ comes: nullus ad latus gladi
us: rex uero armatus: & armatis munitus: in publicū pro-
deat, neceſſe eſt. Quē multitudo gladioꝝ obſidet: & quo-
cunq; deſcēdat: magnus illū apparatus ſequat᷑. Aſſidue
enī omniū quos regit: timore conſtringit᷑. Vnde ſeneca: re
gnantibus multo peius ꝑiculū eſt: q̄ his qui iudicant᷑. Hi

enī ſingulos timent: illi uniuerſos. Itaq; illud labentii eq
tis romani uerꝝ eſt: quia neceſſe eſt ut multos timeat: quē
multi timēt. Cuius illa ut putamus ratio erit: quia quē qſ
metuit ꝑire cupit. Et iuxta enniū: quē metuūt oderūt: & q̄
quis oderit: periſſe expetit.
Huius certe regalis faſtigii onera: curaſq; grauiſſimaſ atq;
prompta ꝑicula: nōnulli ſeſati principes ꝑoptime cognoue
re: illaq; expti ſunt. Nam auguſtus & diocletianus: alt̄ de
dimittēdo imperio cogitabat: alter iam dimiſit: nec reuo-
catus aſſenſum dedit. Deinde Marcus aurelius, & ꝑtinax:
quoꝝ alter ad imperiū euocatus: triſtior effectus: multa de
miſeriis imperii amicis diſſeruit: alter ſp imperiū exhor-
ruit. Adde q; regnū nō ſemꝑ iuſte principes acquirūt: ſed
plerūq; ferro. Quare ferro etiam ſeruat̄: ac ferro plerunq;
amittit̄. O quot legimus: quot audiuimus: quot uidimus
in eculeo fortunæ motos: quot magno impetu rotatos: ali
os ex altiore faſtigio ꝓlapſos: quot cæſares: quot reges:
aut hoſtiū, aut ſuoꝝ manibus: a ſūmo ſolio pulſos: uitam
ſimul & regna amiſiſſe: quot reges a regno in captiuita-
tem: a ſceptro in carceres trāſire: alios exules: plurimos in
atie cęſos: & domi capite trūcatos: & alios qd̄ duriſſimum
eſt: laqueo a ſe ſuſpenſos: Et ut paucis agamus: ubicūq; re
ges ſunt: ꝑicula eoſ comitant̄: & ſemꝑ in medio exiſtūt ho
ſtiū. nō ſolū cū in bello: ſed cum in urbe ſe recipiūt. Rurſū
inter cęteros homīes amicitia q̄maxime neceſſaria: atq; uti
lis & delectabilis eſt: ſed hāc reges minime habēt. Nam
cum inter parētes & liberos ac fratres adinuicē: uiroſq; &
uxores firmiſſime omniū atq; artiſſime ſint amicitię: apud
reges uero & ſępe uidemuſ: filiuſ a patre: & pater a filio:
& cōiunx a cōiuge: & frater a frē capit̄ atq; necat̄. & quos
ipſa natura ad amandum cōpellit: regnādi auiditas cogit
ita odio eſſe: ut plerūq; de ſua nece cogitent. demū pluri-

de fide

ma facit rex: q̃ nedū amorem ſuorꝝ impediūt: ſed eos red-
dūt ſibi inimicos. Exigendę ſūt enī pecuniæ a ſubditis ad
neceſſarios ſumptus. puniēdi ſunt facinoroſi. ꝓhibendæ in-
iuriæ. cōfiſcāda bona multorꝝ. cogēdi ſūt bella agere: do-
mus agroſqꝫ deſerere. Quę una res ſubditiſ moleſtiſſia eſt:
& omnē amorē repellit. Deniqꝫ cui fides deeſt: magno bo-
no eū carere nullus heſitat. Quæ enī familiaritas: qui u-
ſus: qui congreſſus iocūdus eſſe poteſt abſqꝫ fide? Quis. n.
familiarē: q̄ſ ſeruū aſpicere p̄t: ſi ille infidelis exiſtat? Re
ges uero de nullo aut raro fidē hn̄t. Qđ ex eo licet cogno
ſcere: qꝫ n̄ facile cibiſ ad ſe delatiſ credūt: niſi a ſeruitoribꝫ
ꝑguſtent: ne qd male edāt formidātes. Ceterꝝ regibuſ nq̄
fit ſatis optādo: & minus cōſequēdo. Cæteri enī homines
aut ædes cupiūt: aut agros: reges uero urbes: ꝓuincias: re
giones: arces. quas adipiſci difficilius ꝑiculoſiuſqꝫ eſt: q̄ eaſ
res. q̄ ab aliis cupiunt. Et quod omniū infœliciſſimū eſt:
reges ipſi tam bonos q̄ malos: tā ſapiētes q̄ inſipiētes for
midāt. Fortes quoqꝫ timēt: ne aliquid audeāt gratia liber
tatis. Prudentes: ne quid aduerſus eos machinent. Iuſtos:
ne dedignent ab eis gubernari. Potentes & diuites ueren
tur: ne ſubditorꝝ potētia & diuitiæ eis nociua reddantur.
De quibus Iob pulchre ait: ſonitus terroris ſemꝑ in auri-
bus eius. Adde qđ reges nūq̄ naturaliū rerꝝ abundātiā ex
optāt. Vbertatē agrorꝝ odiūt ne fertilitate rerꝝ ſubditi
difficilius iugū ſeruiēdi patiant. Demū nullū regibus gau
dium cum ſecuritate eſt. Timent celebritates hominū: ti-
mēt feſta: timēt ſollicitudines non cuſtoditas: timēt ipſos
cuſtodes: nec inermes illos habere uolunt: nec de armatis
plurimū cōfidūt. quo fit ut quid ipſi uelint: ignorēt. Nō-
ne iſta infęlicitatis ſigna ſunt? Quod ſi forte magnū quis
putet in regibus: & propterea beatos eos: quia facile ml̄-
tis ꝓdeſſe & inimicis obeſſe pn̄t: nimiū in ea re fallitur.

Qua enĩ ratione rex benefacere amicis poteſt:cum aperte
ſciat: ꝙ q̃to plura quis ab eo ceperit: tanto citius cupit
effugere·nulluſꝙ ſit/qui eas res quas ſibi principes largiũ-
tur:ſuas eſſe putet: niſi eo loco ſint:aut ipſi tam potentes
fuerint:ut etiã ſi rex cupiat:nullo mõ poſſit auferre·Inimi
cis uero nec obeſſe nec ꝓdeſſe audẽt· Accidit enĩ illis ue-
luti habentibus extrennuos equos·ſed feroces: quibus nec
illi uti poſſũt ꝓpter timorẽ: nec alienant ꝓpter uirtutẽ·

Sed & inter alias huius regalis ſtatus infelicitates/il-
la nõ parua eſt: qm̃ etſi reges nõ ignorant ſtatũ eoꝝ/mul
tis miſeriis:calamitatibus & ꝑiculis plenũ:tamẽ nec ſe ab
eo ꝓuide eximi: nec tute liberari ſciunt· nec ſpõte cedere
poſſunt: qui ſemel regnũ aſſecuti ſunt· In qua re cunctoꝝ
principũ·illa omniũ miſerrima cõditio eſt:ut miſeriã ipſã
relinquere nõ ualeant·Quo enĩ pacto poſſunt p̃ncipes tot
pecunias reſtituere: quot ipſi diripuerũt:aut tot uincula pa
ti: quot ipſi ingeſſerũt: aut tot mortibus mori: quot ipſi
necauerũt:Ceteꝝ ꝙ gloria/laude & honore/& reges cũctos
mortales ſupent: hoc unũ eſt ut mihi ſatis uidet̃: quo re-
ges omniũ hoĩm miſeriores exiſtãt·Nam nec obſeruãtia:
nec honoris reuerẽtia:illoꝝ p̃ſertim:qui nos aut nõ iuuãt
aut inuiti ſeruiunt:grata nobis eſſe poteſt·Quĩimo quãq̃
hoc ſepe fieri intelligamus: ut qui maxime principes ſuos
timẽt:hi eos oderũt:hi maxime eos obſeruent:colãt:uene
rent̃:munera mittãt:aſſurgãt·ad ea tñ nõ amor:ſed timor
cõpellit:licet hæc õnia ſeruitutis ſint ſigna·Veri enĩ ho-
nores aliis ex cauſis gigunt̃·Et ut finẽ miſeriis huius ſta-
tus imponã:in eo rapinaſ:dep̃dationeſ repiri libet· ut de
eis ꝓpheta dicere uideat̃: in medio populi prĩcipes eius
q̃ſi lupi rapiẽtes prædã: in eo iniurias: in eo uindictas:
in eo ſpes anxias:in eo honores uanos:cupiditẽteſ:furoreſ:
in eo nulla eſt quieſ:nulla animi trãquillitas:in eo pau-

Equi feroces

Rex in regno

corum eſt ſubuentio: multorum oppreſſio: paucis gaudi//
um: multis opprobriũ: quibuſdã p̄mium: plurimis ſuppli
ciũ: oĩbus labor: ſibi pœna & crux. Atq; ut cũcta uno clau//
dam uerbo: rex in regno ſentina eſt in naui: in quã unã õ
nium officinarꝝ ſordes: miſeriæ: calamitates & ſpurcitię de
coquunt: ac infœlicit reducunt. Demum illorꝝ infœliciſſi
mas miſerias agnoſces: ſi de ſucceſſoribus cogitabis. Nam
qdam inquit ſapiẽs: quis potẽtior fuit Alexandro: ei tam̄
ſucceſſiſſe legit non ſuus: ſed alterius filius. Succeſſorẽ iu//
lio cæſari nõ fecit natura ſed adoptio. Imperialis domus
totũ relege atq; reuolue ꝓgreſſum: reperies qa periit me/
moria eorꝝ: cũ ſonitu. Tranſi: & ecce ñ ſũt: nec inuentus eſt
locus eorum: & ad inferos deſcendẽtes: eiuſq; hæredes aut
ignoti: aut extranei: ne dixerim hoſtes ſucceſſerũt. Rurſus
ſi cęleſti ac ęterna fœlicitate reges dignos putas: recte in/
telligis: ſi qua p̄mio digna agãt. Fœlix ille. ſed quis eſt:
& laudabimus eum. Rarus ut fenix eſt. Nec ab re ſapiens
Salomõ & rex, tãta regũ expertus ꝑicula, dicebat: p̄ter pau
cos õnes reges cõmiſerũt peccatũ: & reliquerũt legem po/
tẽtis. & gloriã ꝑdiderũt. Vnde Iſidorus: difficile eſt p̄nci/
pem regredi ad melius: ſi uitiis fuerit implicatus: q; p ab//
ruptũ licẽtię in õne facinus uitiorꝝ labit: & q̃nto exelſior
tãto peccatũ g̃uius: quia potẽtes potent tormẽta patient.
Omnes nãq; peccatores quos ſub ſe in uita habuit: in fu
turo ſęculo ſup̄ ſe plagali pœna habebit. Vnus ex ſanctis
ẽctatoribus dicebat: miror ſi q̃ cõtingat ſaluari ex his: q
p̄ncipant in tantis ruinis & tãta pigritia. Video tam̄ eos
currẽtes: & ſpõte ſe in apta ꝑicula iactãtes. Hinc in euãge
lio ſcribit: emi uillã quã multo labore acquiſiui id eſt p̄
cio animę cõpaui. Hęc ſunt igit premia ſtatus regalis: hęc
gloria: hęc exellentia. Aſcẽde igit qcũq; es: ſi placet aſcen-
de. ſed ea lege: ut leges, naturamq; ſedis patiaris.

Isidorus

Ca· tertiũ· de curialibus & de exercitio & uita & mori
bus illoꝝ & alioꝝ potentũ· ducũ· comitũ & baronũ· cæ
teroꝝq̄ q̄ ꝑncipũ fauores & officia ſequnt̄· & de laudi
bus & commẽdatione huius ſtatus·

Lorioſa plurimũ cęſarꝝ atq̄ regũ amicitia ſp̄ fuit· ubi enĩ eminẽs eſt atq̄ excellẽs totius humani honoris & gloriæ mũdanæ culmẽ· ibi ingens gloria ibi ſempiterna nominis & honoris fama· ut cõparet̄ neceſſe eſt· Si itaq̄ regis amicitia aut fauor arridet· pleruq̄ breui laboris & tẽporis cõpendio· immẽſa ꝓmia homines ↄſequent̄· Et ſic cuiuſq̄ ea ſors eſt ut ꝑncipi carus exiſtat· eternum ſibi & tandẽ ſuæ poteſtati· familiæ· generiq̄ nomẽ· deinde honoris & glorię ꝑpetuũ monumẽtũ relinq̄t· Nam ut aiũt· alibi negociari, fortunã ferre eſt· cũ regibus uero amicari, ſupra fortunã aſcẽdere eſt· Pro igit̄ hac conſequẽda· õnis humanus animus impendẽdus eſt· ueluti q̄ dignitates ſũmas· q̄ opes· quæ honores· quæ deniq̄ famã & ꝑpetui noĩs gloriã· laudẽ & ꝑconiũ· ſuis ſectatoribus ꝓſtat· Quid enĩ dignitate· gloria & honore ꝓſtantius· Quid generoſo & animo nobili, auidius exoptari poteſt· Hinc Seneca nr̄· cordubũ ꝑ immẽſo munere habituꝝ ſe gratiam & famã apud poſteros ꝓcabat̄· Et ſtatius· ꝓſentem honoris & famę gloriã· benignũ iter opibus ſuis ad futuros ſtatuiſſe dicebat· Et ouidius naſo· ſibi nomẽ indelibile futuꝝ· ſeq̄ ore populi legendũ· ꝓdicandumq̄ lętabat̄· dicebat deniq̄· non paruas animo dat gloria uires· & fecunda facit pectora ad alta honoris amor· Ad quã utiq̄ rem nos uehement̄ natura ipſa inuitat· Nam ut policratus ait· & ante unus ex philoſophis dixerat· non caret miſterio ꝙ honor cũ· h· lr̄a deſcribit̄· q̄ non niſi quadã uehementi cordis noſtri aſpiratione ꝓnuntiari ualet· Quo apte mõſtrat̄· naturali quo-

dam impetu atq; deſyderio hoībus inſitū eſſe·ad honorē & gloriā aſpirare·Deniq; Ariſtotelē non paꝝ honoris & laudis ꝑconiū aſſecutū legimus/ex eius ad alexandrū amicitia·Et Senecā/ nō mediocrē amplitudīs & decoris laudē adeptū nouimus/ex claudii Neronis ad eum affectu·Sed& Virgilius/ex ea apud cæſarē familiaritate/ꝑ oīa ſæcula ſe uicturꝝ ꝑſagit· Sed qd hæc ɔmemoras? Cūctos certe·quos ſublimes/quos excellētes quos honore/laude & fama uiros ꝑſtantes aſpicimus/ nō niſi apud reges tales effeciſſe liqdo compiemus· Nec enī ab re laudata illa in ſacris lrīs regina Saba/beatos & fœlices dicebat/nō mō eos qui Salomoni regi aſſiſtebāt/ ſed & qui ei obſequebant· Ex qbus liqdo ɔſtat/q̄ hōrabilis ſit uitę formula in regū curiis ɔ̄ſari·Hęc & ſiīa aīci ſuadebāt/ut hoc uiuēdi gēq deligerē·

Ca·qrtū/de laboribus/ oneribus & incomodis/ ac piculis potentū curialiū/ ac fauores curias ſeu officia pncipū ſequentiū· In quo capitulo & tribus rubricellis ſequētibus ſpecialr̄ agit de ſeptē uitiis/ quæ officiales regum & curiales comitant· Agit etiā de calamitatibus pcuratoꝝ regū/ & alia officia exercentiū· & an in curiis regū acquiratur uerus honor·

Remebat ſtupida bona mr̄ hęc audiēs/clamabat alta uoce latere ſub herba anguē/nec ut dicebat uenena dant niſi melle circūlinita· Et q̄q̄ potentum ac curilium uita a ꝑlocutoribus plurimū laudata exiſtat/ ſub eius tamē fronte plurima latere incomoda atq; picula aſſerebat· Veꝝ in pmis id ſuetonii ſæpe a ſapiētibus audiſſe dicebat/qm̄ qui carus eſt regibus/ uilis eſt ſibi aīa/ uilis quies/uilis ſecuritas/ociū atq; uirtus· Iunge his ɔmune piculū omniū q pncipibus ſeruiūt· De quo Criſpus ait

Nam regibus tam boni q̄ mali ſuſpitiores ſūt· Semp̄ enī ut aiūt p̄ncipibus aliena uirtus formidoloſa eſt·Id aūt q̄d de amicitiis p̄ſcoꝝ principū ad quoſdā ꝯmemoratū eſt! p-poſitū aptiſſime ꝓbare uidet̄·Quis enī carior apud Alexandrū/ariſtotele? Quis apud cęſarē Claudiū Neronem/Lucio Seneca? Quis apud Tiberiū/ſerano? Quoꝝ ruinā nouimus· Vt enī ſapiēs q̄dam dicebat! melius quiſq̄ regibus incognitus foret! q̄ amatus· Et iteꝝ· In regibus par malū eſt ſi quē oderit aut diligāt! niſi q̄ odiū fugat! amor detinet· Quod ſi laboribus! ſi ſudore! ſi p̄iculis p̄timis regi carum ſe quis futuꝝ putat! cogitet· longe tutius erit! lōgeq̄ facilius· regis ſup̄ni & cōditoris omniū amicitiā tantop̄e queſiſſe· Rurſus ſi ꝓ hodierna tēporis malitia! q̄ rara amicitia eſt! quis tā imprudens eſt! atq̄ inſulſus! qui ſibi regū duraturas firmaſq̄ amicitias putet! aut potius fingat· Cogitet q̄d inde ad eos quos diligere ſitat! quos certe fortunę ſplēdor tumorq̄ animi omniū inæqualiū facit ꝯtēptores· Adde quia ut fortuna inſtabilis! ſic p̄ncipū uoluntas uaria & incōſtans eſt! q̄q̄ ſtātē p̄ſeuerantia! res ipſa/boni modicū! mali uero atq̄ p̄iculi multū habet· Deniq̄ bonam ſibi ſpem ꝓmittūt! qui regibus famulant̄· Quis·n·tam imprudēs uideri cupit! qui ſibi ſpē ponit in tāta tempeſtate! ſed uerū eſt quia ut noſter Quītilianus ait! ueluti multa timent̄ q̄ optāda ſunt! ſic multa ſperant̄ q̄ timenda eſſent· Qui ergo p̄ncipum fauores deſyderat! q̄d niſi libertate! ocio! uitę ſecuritate! amicitia p̄uari deſyderat? Forte in talē quiſ p̄ncipē ſperat! a quo facile falli aut dānari poteſt· Mobilis eſt enī cuiuſlibet p̄ncipis aīmus! & tāto mobilior q̄nto a pluribus ꝯcutit̄· Nec enī ꝓpter reꝝ uarietates cūcta ratione ponderat! & q̄ cūctos mortales a regū amicitiis auertere iuſte deberet· Illud eis ꝯmune eſt! quia plerūq̄ nō qui plus habent ſapiētię aut uirtutis! ſed qui plus

ingenio aut artibus modulat̄: ſed qui plus adulat̄: ille g̃tie fauoriq̄ ꝓximuſ habet. Sed ſi cetera ſileā: quiſ niſi demens aut reꝝ expers: regū fauores tantopē deſyderat: in quibus nō niſi uarios reꝝ motus: urbiū mutationes: peſtiferas nouitates: famē: bella: diſcordias: indies cōſpicimus? Si igit̄ haec tibi placent: ad regum amicitias aſpira.

De piculo & laboribus officialiū regū: ſpecialiter de eorundem principum procuratoribus.

Ortaſſe dices uidemuſ paſſim ad honoranda regiſ officia: aut reꝝ ſuaꝝ utiliora miſteria: oēƺ fere homieƺ etiā podagra & quouis artictari morbo ligatū: uelociſſime atq̄ auidiſſime currere. Ex qbus honor: utilitas: nobilitas: libertas: ſtatus: ſecuritas: mortalibus indubie ꝓueniūt. Sed niſi fallor: erras grauiſſime. Quid. n. ſi regis ꝓcurator: aut reꝝ eius geſtor exiſtas: nūqd putas ideo ei carior: t utilior eris? Volo ɔſyderes: qa illiuſ gerere negocia laborioſū eſt: cui placuiſſe ꝑpetua ſeruitus eſt: diſplicuiſſe diſcrimē: ſupplıciū graue. & qd̄ g̃uius eſt: paratū eſt ꝑ leui offenſione ſuppliciū. Adde: quia qui regiſ ꝓcuratione ſuſcipit: neceſſe eſt multis diſpliceat: & tandē domino. Rurſus piculoſius deo diſpliceat neceſſe eſt. Nāq̄ regis iuſſu: aut eius emolimēti gr̃a: enormia regno mala: & ingētia multoꝝ dāna: uel ꝑpetrare: ut̄ diſſimilare eū oportet. Sed nec id puto tacendū: quia q regis gerit negocia: qua die id infoelix officium ſuſcepit: ea die ſibi uiuere deſiit. oīſq̄ libertas: ōnis quies: omnis iocūditas abierūt: ꝓ qbus innumeras labores: afflictioēs & mordaces līguaſ: & ultra uires curas ſibi gratis ꝑmutauit. Infoelix certe exercitiū: nā qui unius eſt ꝓcurator: multoꝝ hoſtis eſt: & dum regi placet: regno infeſtus eſt: quippe quē explere opor-

tet qcquid ſibi ĩiungat a rege/ etiã ſi in alioꝝ pnitiẽ ten-
dat. Et ut paucã agam/ regis ꝓcuratio honorabile exiliũ
eſt. honorabiliſ certe tituluſ/ ſed difficilis ratio. Et ſub iu
dice uentilanda/ corã quo habebis accuſatores multos/ ex-
cuſatores nullos. Et qđ pnitioſius eſt/ implebis domũ tuã
uento/ & fama falſatum diuitiaꝝ/ alienas autem ueris.

De piculo & labore officialiũ & dilectoꝝ regũ & pncipũ.

Lia pterea diſcute/ pquire regũ officia/ adminiſtra
tiones/ curas omnes. Id idẽ reperies/ q etſi ñ igno
remus ea õnia piculis plena eſſe/ cernimus tam a
multis ſæpe eſſe optata/ ſepeq magnis empta pecuniis/ q
ſitaq piculis. Sicq tam cæca eſt mens hoim/ ut periculis
ematur piculũ/ pcibuſ atq laboribuſ ꝯparet diſcrimie. Nec
enĩ in illis deeſt pecunia/ ſed deeſt uirtus. nõ deeſt faſtus/
ſed deeſt caſtus. nõ deeſt ſublimis/ ſed deeſt humilis. non
deeſt adultor/ ſed deeſt ueritatis amator. non deeſt ſeuus
fraudator/ ſed deeſt rectus ꝯſiliator. Taceo ſeptem illa
funeſtiſſima uitia/ q palatinos/ regũq officialeſ infallibilit
comitant. Primũ quidẽ/ honoꝝ dignitatũq ambitio eſt.
Nam teſte Cicerone/ difficile eſt poteſtatẽ cupiẽti ſerua-
re ęquitatẽ. Et ſequit/ facillime impellit ad res iniuſtas/
qui fauoris & gloriæ cupidus eſt. locus eim aulæ lubricus
eſt. Secũdo regios fauores ſequẽtibus/ mẽdoſa & ſeducto
ria adulatio. familiariſſima eſt. Habet enĩ ut inquit poli
cratus/ curialiũ adulatio comites/ dolum/ fraudẽ/ ꝓditionẽ/
mendaciũ. Hic eſt ille liquor olei fediſſimus/ quo curiales
ungunt caput regis/ ut eũ decipiãt. Qui ad eos cum ſancto
rege Dauid dicere debet/ oleũ peccatoris nõ impĩguet ca-
put meũ. Ab his iniquiſſimis adulatoribus/ laudat pecca-
tor in deſyderiis ſuis. Tertiũ uitiũ regiſ domeſticoſ co-

mitatẽ· uidelicet feda atq; im̄pba munerꝝ receptio· Quę ut
ſcriptura ait· excęcãt ſapientes· & ſubuertũt uerba iuſtorꝝ·
Sine his certe quottidianis diſtributionibus· qui principi
aſſiſtũt· qui rerꝝ ſuarꝝ curã gerũt· uix uiuere poſſũt· Nam
teſte Seneca· uelut canes acerrimi· nõ niſi oblato cibo mã-
ſueſcũt· nec aliť palatini queq̃ audire· minus exaudire uo-
lũt· Quĩmo teſte Plinio· ueluti quidã ſũt homĩes faſcinã-
tes uoce· alii qui uidẽdo interimũt maxime quos irati cõ
ſpiciũt· ſic palatini faſcinanẽ peſtilẽtius quos intuenẽ· Hi
enĩ ad ſe uenietes, non modo loquẽdo· ſed uacuos uidẽdo
interimũt· Vnde policratus ait· quia curiales & medici in
eo ↄueniũt· quia uendũt uerba ſua· ꝓpe aliquãdo preciũ re
cipiũt· ut taceant· Mirũ ꝓdigioſũq; hominũ genus· in cæ-
teris uitæ modis q̇dam operas· nunq̃ uero uerba ipſa uen
dũt· Hi etiã ſilentiũ alii uendunt· q̄d eſt in rerꝝ nãa· Hi
quod nihil eſt· magno diſtrahũt precio· Et ut paucis agã·
palatini libera illa atq; gratuita ſenſuũ corpaliũ officia·
aliquãdo etiã ut illa nõ exerceãt· uendũt· Vt ſi te lęte ui
dent· aut grate audiũt uel loquunẽ· eueſtigio uero ſi te tor
uo geſtu cõſpitiunt uel audiũt· aut nõ loquanẽ· cogeris mi
ſer utroq; euẽtu ꝓpinare· ut uel augeas fauoris affectũ· ut
tollas amoris defectũ· Adde quartũ palatini uitiũ· ui
delicet improbã officiorꝝ uenditionẽ· De q̃ policratus ait·
im̄pbitas curialiũ eo uſq; innotuit· ut de teſtimonio ↄſci-
entiæ· de uenuſtate morũ· de odore opinionis· de ſincerita
te cauſę· de torrẽte eloquẽtiæ· niſi precio interueniẽte quiſ
fruſtra ↄfidat· ſecundũ illud ouidii· ipſe licet uenias muſis
comitatus homere ſi nihil attuleris ibis homere foras·
Quintũ auliſtarꝝ uitiũ non eſt cęteriſ funeſtiuſ· ſimulata ui
delicet amicitiæ fictio· Fingũt ſe palatini multos amare·
qui oẽs odiũt· q; cũ facto opus eſt· facile compies· Nam ut
ait Iuuenalis· quantum q̇ſq; ſua nũmorꝝ ſeruat in arca· tm̃

habet & fidei: hinc tullius: uere amicitię difficillime repe
riunt̄ in his: qui in honoribus uerſant̄. Et Seneca: errat q
in aula quęrit amicū. Sextū palatinoꝝ uitiū his ꝓximū
eſt: uidelicet uerſuta machinatio ad extorquendū: & pau/
peres expoliādū. Inueniūt nāq; q pͥncipibus aſſiſtūt: pluri-
mas extorqn̄di uias. Quoſ hierony. aſſerit crudeliores eſſe
leonibus & lincibus: qui licet ore rabido deuorāt: tamdiu
tn̄ memoriā dep̄dandi nō pdunt: q̄diu uenter eſt uacuus.
Vbi uero paſta eſt ſāguine ſęueritas: cum ſaturitate ſucce
dit obliuio. Septimū palatinoꝝ uitium eſt cōmeſſationū:
libidinū & uoluptatū uacatio. quos ſignat Iſaias: qui cō/
ſurgūt mane ad ebrietatē ſectandā: & potentes ſūt ad bi/
bendū uinū: & fortes ad miſcēdum ebrietatē: de nocte diē
faciūt: & nocte uigilāt. Hos dicit Seneca: uomere ut edāt:
quoꝝ palatus nō niſi ad p̄cioſas eſcas excitat̄. & tandē uen
ter uino eſtuās: uacet libidini. Agam ergo finē: & dicā cū
Bernardo, ad eos qui regū amicitias ſequunt̄. Tu in curia
principū ſedes: cum diuitibus in occultis: ut interficias in
nocentē. Denicꝫ inſidiaris ut rapias pauperē: ibi dextera
tua repleta eſt muneribus. Ibi res paupeꝝ uiolent rapiū/
t̄. Ibi laudat̄ peccator in deſyderiis animæ ſuę: & īiquus
benedicit̄. Ibi laudas qđ non debes. operaris quod non li/
cet. loqueris qđ non decet. Hæc igit̄ ſtudia hi mores: hæ
artes officialiū regū: hęc exercitia platinoꝝ: & eoꝝ q regū
fauores & amicitias ſequunt̄. Hac igit̄ lege aſcende ſi pla/
cet, ad tantam potentiam: aut ad tantam dementiam.

An uerus honor acquirat̄ in curiis regū & principum.

Vrſus auiditas forte cōſequendi honores: te tra/
het ad regū amicitias appetēdas. Diſces enī hono
rē eſſe de genere bonoꝝ. & teſte tuo phō: per ſe

ab honeſtis uiris expetendū fore/ q n̄ niſi ex pricipū amici
tiis ꝓuenire ſoelet/ ueluti in quibus & ex qbus. cunctaꝝ
dignitatū/ & honoꝝ cumulus reſidet. atqꝫ dependet/ ſed &
ad cæteros diriuat᷑. Ad quæ ego paucis reſpōdebo. Crede
itaqꝫ mihi fili mi. quia teſte tuo Cicerone/ homo qui ſū
ma uanitate uerſat᷑/ nullā effigiem ueræ uirtutis/ ſed um
bram ſectat᷑. Eſt enī honor ipſe & gloria. ſolida ꝗdam reſ
& expreſſa/ nō obūbrata ille enī uerus eſt honor. Illa ue
ra laudis & famæ gloria/ ꝗ ex meritis ac uirtute conſtat.
plerūqꝫ in his. qui auram fauoris principū ſectant᷑/ famili
aris eſt glorię uanitas. Quīmo nonūq̄ uitioꝝ laudatrix eſt
fama popularis. Vnde Socrates ut inqt Valerius/ eos ho
norē ueꝝ cōſequi poſſe ait/ qui id agunt/ ut quales uideri
cupiūt/ tales ipſi eſſent. Prudens enī uir ut inquit Bernar
dus/ laboris ſui fructum. nō in honore/ nō in fama/ ꝗ multi
ſępe falſo acquirūt/ ſed in ꝯſciētia ponit. Hinc Auguſtinuſ
cōſcientiam attēdere nos iubet/ nō quidē honoris famam.
Hic enī falli poteſt/ cōſcientia nunq̄. Rurſus nec dignita
tū maximaꝝ culmīe lętari recte poſſūt/ q regum amicitias
& fauores quæritāt. Dignitas enī ut inquit Tulliuſ/ hone
ſta, cultu ac uirtute & honore digna eſt auctoritas. ꝗ cum
aliūde ꝓuenit/ non dignitas/ ſed dignitatis uſurpatio, ap
pellāda eſt. Hinc boecius/ nōnunq̄ uirtutibus. ex dignita
tibus. honor accedit/ ſed potius ex uirtute dignitati ho
nor accreſcit. Nā collata imꝓbis dignitas nō modo efficit
indignos/ ſed ꝓdit potius & oſtēdit. Accedit/ qa regiam
umbrā ſequētes/ pleꝝqꝫ nō uirtute/ ſed uitio. non merito/
ſed p̄cio. nō electione/ ſed adulatione dignitates aſſequūt᷑.
Quare ex eis honorē uerū eoſ cōſequi n̄ poſſe/ ꝑlucidū eſt.

Capitulū quintū/ de nobilitate generis & ſciētię ac mo
rum/ & quomodo ortū habuit. & an a regū & principū

ſola uolūtate & conceſſione recte acquirat̄ nobilitas·

Lurimū fallunt̄· qui generis claritatē quā nobili
tatē uocamus ex ſola pirncipū amicitia·fauore aut
largitate quærūt· Pro cuius rei aptiori cognitiōe
aliq̄ de nobilitate non ſatis a modernis tacta· breuius q̄
rei magnitudo expoſcit diſſeremus· In p̄mis igit̄ preter,
mittemus de illa nobilitate dicere· quā theologicam aut
ſup naturalē uocāt· q̄ quis dei gratia acceptus eſt illi· ſed
nec de natali nobilitate tāgemus·qua aut liber· aut inge
nio uel intellectu callēs·nobilis appellat̄· Agemus itaq;
de ea carnis nobilitate· qua quis ultra plebeos homines
dignior·acceptior atq; honorabilior reputat̄· quā nōnulli
nobilitatē politicā appellāt· Inquiremuſ igit̄ primo quid
ſit ea carnis nobilitas·Demū quādo·quomō· & p que & q̄
lia media acquirat̄· Omiſſis itaq; plurimis q̄ in ea re ad
duci poſſent·ſatis nobis eſt Ariſtoteliſ amplecti ſētentiā·
Is·n·in rhetoricis nobilitatē idē eſſe uoluit· q̄d uirtuſ ge
neris·Ex eo quidē appellamus quoſdā nobileſ· qui ex ho
norabili gene ortū trahūt· Genus uero ea ratione honora
bile dicit̄· quia ab antiquo multi· ex ea ꝓgenie inſignes·
& honorati uiri ꝓceſſerūt· Et ut agamus breuius·ingenui
tas iſta pollitica,quā uulguſ nobilitatē appellat·nihil ali
ud fore credit̄· q̄ ex aliquo antiquo genere & honorata ꝓ
ſapia ꝓceſſiſſe· in q̄ ab ātiquo plurimi euaſere inſignes &
honorati uiri·aut in pricipādo uel p̄ſidendo· aut alios pu
blicos & honeſtos actus·uel p̄ncipis iuſſu· uel populi aſſē
ſu exercēdo· Nec huic ſn̄ae idē ph̄us ɔtradicere uidet̄· cui
noſter Seneca ſatis aſſentit· Hi enī nobilitatē antiq̄tas di
cūt eſſe diuitias·Quod putamus ideo dictū eſſe·quia ſecū
dum cōmunē hominū opinioēꝫ oīa meſurant̄ nūmiſmate ·
ut uerꝫ ſit quod ſapiens ait· q̄a pecuniæ obediūt oīa· quo

ſit/ ut pecunia ipſa p̄cium eſſe uideatur cuiuſq; rei. Ex hoc
enī ꝙ aliqui ſūt diuites/ facile reputant̄ digni ad p̄ncipā-
dum/ ſeu in populis p̄ſidendū. et eoipſo credunt̄ eſſe in ſi-
gnes & honore digni. Ex qua re inoleuit eundē phūm &
ſapientes dicere/ nobilitatē eſſe antiq̄tas diuitias n̄ utiq;
ut ſolæ antiq̄ diuitiæ ſimplicit̄ nobilitatē pariant/ ſed ut
idem philoſophus in quīto politicoꝝ ait/ exigit̄ ꝙ ſimul
cum diuitiis. aſſiſtāt ꝓgenitoꝝ uirtus & merita. eo modo
quo diximus. Sūt itaq; diuitiæ nō formalit̄ inducētes cla-
ritudinē generis/ ſed inſtrumentalit̄. tanq̄ ſignū nobilita-
tis. Sed nec alio miſterio uacat/ ꝙ ip̄e phūs & ſapiētes / no-
bilitatē antiq̄tas diuitias dixerūt/ ut uidelicet recētes di-
uitias / ad nobilitatē cauſandā mīme ſufficere demonſtra-
rēt. Cuius cauſā idē philoſophus in rhetoricis pulchre aſ-
ſignat. Ait enī q̄a nup̄ ditatū eſſe/ eſt q̄dam ineruditio di-
uitiaꝝ. ea de re phūs ip̄e tales nup̄ ditatoſ/ fortunatoſ in
ſenſatos recte uocat. Recent̄ enī ditati/ neſciunt formare/
nec dirigere bona fortunę ad op̄a uirtuoſa/ ſicut antiquituſ
ditati/ q̄ inſignes fuerūt atq; diuitiis & potētia/ & aliis bo-
nis fortunæ uirtuoſe & temp̄ate uſi ſunt/ nolētes a ſuis de-
generare ꝓgenitoribus. Ex quo illud aptiſſimū uidet̄/ q̄a
nup̄ ditati/ nō recte nobiles dici poſſūt. ꝑ eo ꝙ nō ex in-
ſigni genere nec ex ātiq̄s diuitibus uirtuoſe op̄antibus ꝓ-
ceſſere. Et ſimili modo aliq̄ recte nobiles eſſe poſſūt/ qui
ex nobili antiq̄ ꝓſapia ſūt geniti/ licet ex aliquo infortu-
nio nō ſint diuites/ ſicut illi qui nup̄ ditati ſūt. Sed p̄di-
ctis philoſophoꝝ ſentētiis / pulchꝝ eſt ſacraꝝ ſcripturaꝝ
teſtimonia addere/ a q̄bus ōnis ſapiētia deriuata eſt. Illud
enī p̄mo roborat rex & ꝓpheta dauid nā patꝝ merita po-
ſteros nobilitate aſſerit / cū ait/ potens in terra erit ſemen
eius. Et ſtatī ſubiicit/ gloria & diuitię in domo eius id ē
poſteritate. q̄ſi dixerit. Quia ob p̄entū p̄clara geſta/ ſemen

eius acquirit potentiã & gloriã nobilitatis: ſed & diuiti-
as. q̄ ſimul p̄cipua ſũt fũdamẽta & ptes ſubſtãtiales nobili
tatis generis. ut p̄diximus. Rurſus ſcribit in eccleſiaſtico:
deus honorat patrẽ in filios. & addit: benedictio p̄ris fir-
mat domos filiorum. id eſt merita clara pentum, quibus be-
nedicunt: cõmendant ac honorant. firmantq; filios in uera
nobilitate carnis. Et ſequit in expreſſo: gloria enĩ homĩs
ex honore pentum. & dedecus filii: pater ſine honore. Que
pulchra ſentẽtia, inſinuat gloriã nobilitatis q̄maxime pen
dere ex pentum honore. ueluti ecõtrario ignobilitas & de
decus, filios ſequit: ſi illorum patres ſegnes & mĩme honora
ti fuerint. Et hoc iterum idẽ ſapiẽs cõfirmat, cũ ſubiicit: gl̃a
diuitũ honoratorum, apprehẽdet & filios: uidelicet in glo-
ria nobilitatis. Liqdo igit demõſtrat: quia uerã carnis no
bilitatẽ nõ ſole diuitiæ generãt. quia ſcriptũ eſt: n̄ magni
ficauit uirum peccatorẽ diuitẽ. Itaq; uirtus, merita, & p̄clara
pentum geſta, q̄ eos inſignes & honorabiles reddidert: ue
ram carniſ ingenuitatẽ ad poſteroſ trãſmittũt. Sed & poſi
tiua iura ea q̄ dicta ſunt q̄maxime cõfirmãt: ueluti quę ſi
recta iura ſunt: a diuino iure moraliq; & politica doctri-
na, diſcrepare mĩme cõuenit. Habent enĩ nobilitatẽ ex tri
bus cõfici: nataliũ ãtiqtate: honoribus & diuitiis: licet di
uerſo modo ut p̄diximus. quæ oĩa ut notiſſima ptranſeo.
Ex quibus liquido intueri unuſqſq; poteſt: q nõ recte di
ci poſſit, prĩcipes ſua uolũtate eos efficere poſſe nobiles: q
ex plebeis orti ſunt pentibus. Requiſitus quadam die atq;
plurimũ laceſſitus Sigiſmũdus cæſar, a quodã plebeo ſibi
admodũ dilecto: ut illũ nobilẽ faceret: nõ inſulſe, ſed do-
cte ſimul & facete reſpõdit: diuitẽ inquit aut exẽptũ, te fa
cere poſſũ: nobilẽ uero mĩme. ut antiqtas diuitias, longe-
uamq; ingenuitatẽ: nõ recentẽ p̃ncipis gratiã: ueros efficere
re nobiles demonſtraret: q pleruq; nulla obſiſtẽte uirtutis

ac ꝓbitatis cauſa: pl̄imos claros feciſſe arbitrant̄: quos po
tius exemptos, q̄ ingenuos dixeri. Politica igit̄ atq; iſta
uulgata generiſ claritas. nō alieno ꝑuilegio: ſed priſcoꝝ ꝓ
bitate & uirtutis ope compat̄. Quæ quāto antiqor: tanto
nobilior & magis relucet a ꝑentibus relicta: q̄ a ꝑncipe ſn̄
uirtute donata. Sed teſte philoſopho: ideo nobilitas in ā
tiquitate laudat̄. qa in eis ātiqua fuit uirtus. Nec ꝓpte
rea illud nego: qa nobilitas carnis t̄pore incipit: & t̄po
re deſinit & ueluti incipit ꝓbitate ꝑentū: ceſſat & uitiis
ſucceſſoꝝ. adeo ut pleruq; claritatē. quā lōga t̄pora ꝓdux
erūt: una dies ꝑimat. De qbus recte dici poſſet: quia cū ſe
nobiles fingūt: tūc tales eſſe deſinunt. Fateor etiā pl̄imos
fore qui ſtrēnuitate: uirtute: opa in remp. collata meruerīt
ut nobiles ſint cū fiūt: nō cum naſcunt̄. Quibus etſi ꝑ̄ſcorū
ſuoꝝ clara facinora deſint: iuuat ꝓpria ſtrennuitas & pro-
pria uirtus quia ut aiūt: neſciūt cur ad nobilitatis actus,
magis inuitet aliena: q̄ ſua ꝓbitas. aut potius moueāt de
functoꝝ: q̄ uiuoꝝ ꝑ̄ſentiūq; exempla. ut in octauo capitu-
lo in fine dicemus. Sed certe tales uerius nobiles eſſe in-
cipere: q̄ plene ꝑfecteq; claros eſſe dixeri. Putarūt ḡ ex ꝑ̄-
miſſis pleriq; ſapiētes: nō inſulſe cæſarē aut regē: plebeū
hominē, uerū nobilē facere nō poſſe: cū nobilitas ipſa car-
nis a ꝓgenitoribuſ naturalit̄ imposteroſ ꝓcedere uideat̄.
Idq; in eccleſiaſtico ſapiens affirmare uidet̄. Ait. n. q̄ſi in
eodem caſu dixerit: noli querere ab homine dignitatem:
nec a rege honorē ſcilicet nobilitatis & claritatis. Acce-
dit ad hoc. quia ꝯſtat ꝑncipem mutare nō poſſe naturę cur
ſum. nec noſtrū affirmare aut negare: aliqd mutat in re ipa
Putamus tn̄ diſtiguendū. Nam ſi loquim̄ de nobilitate ad
ꝓgenitores relata: quia natus aliqs eſt de nō nobili patrē
tela: planū: fore credimus talē impoſſibile fore ꝑ ꝑncipem
nobilē fieri poſſe, tāq̄ ex nobili ꝓſapia: cū illa ꝑ̄ſupponat

tā diu factā eſſe: nec fieri mō poteſt. Cū uero loquimꝰ de nobilitate ad ſeipſū relata: tūc putamus regē aut pncipē nobiles facere poſſe. Nam creabit eū militē: demū decorabit eū pfectura uł dignitate. Quo caſu: poſteros uere nobilitabit. ipſe uero nobilis eſſe incipiet: q ignobilis eſſe deſiit. Itaqꝫ honor illius auctus eſt: ſed cōditio nō mutatꝰ. Habebitqꝫ qndā nobilitatis imaginē: tamē quo ad uulgi opinionē: aut plebeus manebit: aut pteritæ ignobilitatis ueſtigia: nō uſqꝫqꝫ ceſſabūt. Quam qdem opiōnē pnceps mutare aut delere neqꝫ poteſt. Nec obſtare uidetꝰ, qđ dici poteſt: quia talis nobilitas p pncipem ex mera grā ɔcedentis indulgetꝰ. nō quidē ex meritis. aut ātiq pſapia parentū. qa dicimus: licet ea nobilitas ex uolūtate depēdeat ɔcedētis: terminatꝰ tn̄ in illius pſonā. q debet nobilis effici. Incipit ergo a pgenitoribus. Quare talē appellare ſolemus nobilem factum: non natū.

Ca. ſextū: de multiplici nobilitate. & an ſola generis nobilitas in deferēdis honoribus & pmiis: pferatꝰ ſtrennuitati: aut ſciētiæ uel uirtuti hoīs ignobilis generis.

Obilitatis igitꝰ generis dū uim atqꝫ naturā inquitimus: pulchrum erit ut id inueſtigemus in quo plurimoꝝ oberrarūt ingenia. Sæpe quidē non abre etiā ſapiētes ipi dubitarūt: quę nā harꝫ nobilitatū alti in huius ſeculi aſſequēdis: aut pmerēdis honoribus: ſeu deferendis pmiis pferat. an ea: q ſolū ex genere hominibus puenit: an altera ex uirtutibus: ſcia & meritis compata. Quid enī ſi quis in armis ſtrenuus: fortis: prudēs: nō tam genere nobilis: cum alio cōcurrat qui genere clarus eſt ſed obſcurus meritis: Aut quid ſi ſapiēs ignobilis. cū nobili ſup dignitate decertat: Quibuſdā certe uidetꝰ nobilitati

antiqti generis ſimpl'r deferendū primo ob ſuorꝝ in rē p· merita· Eo pſertim'quia ius naturale nobili opitulari ui-deť·Conſtat enī ingenuitatē natalem potiora iura obtine re'quis accidētali nobilitate·Rurſus ut eſt philoſophi in ethicis ſnīa' nōnulli ſūt uirtutibus pditi'tamē nobilitate puati·Facile enī repiri libet ruſticū' aut plebeū fortē'pru dentē' animoſū in his q̄ ei cōgruūt· pncipari tamē aut pſi-dere neſciret· Deniq; nō uideť nobilitatē pdi poſſe per ui tia filiorꝝ· Nam ſapiēs in eccleſiaſten ait'a principe·ſtul' tū poſitū in ſublimi dignitate· Ex quo innuit nobilē eſſe licet ſtultū·Demū eam ptem philoſophus tueri uideť'qui in politicis ait ingenuitatē clari generis eſſe opus lauda-bile·Cōſtat·n·ex opibus laude dignis'deberi honoris p̄-miū & reuerentiā·Poſtremo phūs ipſe & alii ſapiētes'no' bilitatē ipſā antiqtas diuitias dffinierūt nec aliis uirtu-tis āminiculis opus eſſe·Econť qbuſdam uideť ignobilem ꝓgenie'tn̄ actu ſtrenuū'forte & prudentē' & longe forti' us ſapientē'nobili generis pferendū· Vt·n· ait laureatus petrarcha'& ab alio ſapiēte didicit' qnto ſit nobilior,ru-ſticus uir fortis'q̄ ignauus nobilis'illud nobiſ apte demō ſtrat'ſi mēte penſamus'qnto ſit melius nobilitatē fūdare q̄ euertere·Sed & q eā ptē tuenť·aiūt' qa iuxta phūm in politicis dignitas & honor ad quā nobilitaſ ordinať'pci-pue diſtribui debet ſcd̄m ꝓportionē & exceſſū bonorꝝ aīe nō ſcd̄m exceſſū bonorꝝ corporis· Cuius cauſā idē Ariſto-teles in pmo politicorꝝ aſſignat'uidelicet qa talibus bo' nis corpis & fortunę ꝯtingit male & bene uti· Quo fit'ut non recte in eis uera poſſit locari nobilitas'licet organi' ce talia bona eā ipſā ingenuitatē cōdecoret·Si enī in exte rioribus fortunæ bonis·nobilitas ꝯſiſteret'tūc qnto ditioꝛ quis foret'tāto eſſet nobilior· Quod aſſerere nihil aliud eſt'q̄ illā falſā,ſed facetā cuiuſdā mulieris amplecti opio-

nem·quã phũſ in rhetoricīſ refert·qa cum interrogaret̃ an optaret filiũ ſapientẽ·uel diuitẽ· illa reſpõdit· optimam certe fore ſapientiam· uidebat tñ ſapiẽtes ipſos/diuitũ ia nuas frequẽtare·& nõ econt̃· Cũ igit̃ nobilitas int̃ extriſe ca bona ↄputet̃·ↄſtat nullũ ꝑpt̃ eam ſolã/honorandũ fore· Et hoc eſt qđ ariſtoteles ipẽ ſubiicit· ingens potius homi nes honorãdos eſſe ꝑpt̃ intrinſeca·q̃ extrinſeca bõ·Adii tiens·quia nobilitaſ ſola ꝓgenitoꝝ/ nõ facit formalit̃ ho minẽ claꝝ·Adde quia fœlicitas ad quã õnis humanus aĩ mus ſuſpirat·neq̃q̃ ↄſiſtit in hiſ exterioribuſ bonis·nobili tatẽ uero nemo negabit eſſe aliquid fœlicitatis· Qđ ipſe phũs teſtat̃ inquiens· nobiles genere fortunatos & fœli ceſ dici· Ruſuſ eam ꝑtem roborare uidet̃ natalis ratio·Si enĩ genere nobilis tñ uitioſus· pluſq̃ uirtuoſus ignobilis honoraret̃·abſurdũ admodũ ſequeret̃·uidelʒ ꝙ uitia p̃mi arent̃·dignaq; honore forent·& uirtutes pellerent̃· Quod Ariſtoteles in politicis dãnat/dum regulã tradit·neminẽ debere honorari niſi ſcđm exceſſũ uirtutũ· q̃ ſunt bona aĩe ut p̃diximuſ deniq; ipſa ſciẽtia hoĩeſ nobilitat·ut iura cla mãt·Hinc lex ciuilis habet· Quia ulpianus iuriſcõſultus recte nobilis appellat̃· nõ quidẽ ꝑpter genus·ſed ꝑpter ſcientiã & abundantiã meritoꝝ· Faciũt plurimũ ꝓ hac par te p̃clara Saluſtii uerba· de qbus ſtatĩ in fine octaui capi tuli· Valida certe utrinq; iacula emittunt̃· dubiãq; admo dum atq; ancipitẽ ↄtrouerſiam agũt· Pro q̃ diluẽda & ueri tate eliciẽda·lõga diſcuſſione opus eſſet· Nõnulli· n·ſibi ſcioli/q̃dam dixerũt· quoꝝ p̃ncipia ignorare uident̃·dũ ſo lũ nudas theoricas iuris ſequũt̃· Ego uero fateor me igno rare·cum eis·ipſã tamẽ ignorãtiã explicãdo· putarẽ recte dici poſſe· nobilẽ antiq generis ſimplr̃ p̃ferendũ ignobili· e̾qlibus ãbobus/ſciẽtia aut meritis exiſtentibus· Primo· qa nobilis gradũ gradui adiicit·ut iura teſtant̃· Si uero eſſet

inæqualitas: nō arbitror habendā eſſe rationē nobilitatis
tanta enī poſſet eſſe huius ignobilis ſtrenuitas & merito-
rum ꝑrogatiua: & alterius nobilis tantus uitioꝝ exceſſus:
quod ſcd̄m omniū opīonē ignobilis merito deberet ante-
ferri primū ipſa lex ꝓbat. ait enī qa licet q meritis & la-
bore uicit: ꝑmio quoq; & honore uincere debet: tn̄ qa ꝓxi
mis ſacroꝝ ſcrinioꝝ genitus repit̄: facilius anteferẽt. & ita
cōſuetudo obtinet. Et in hoc reſidere uident̄ nōnullę poſi
tiones iuriſtaꝝ. Licet igit̄ huiuſmodi poſitio ſcd̄m ꝑſentē
iuſtitiam uera credat̄: eam tn̄ inſufficientē: nimiſq; genera-
lem dixerim. Qua de re arbitror intelligēdā fore: q̄admo
dū phūs in politicis ſubtilius explicat. Quid. n. ſi nobilis
& ignobilis uirtutis & ſcientiæ ęqualia ſint merita: tn̄ in
eo actu aut honore de quo agit̄: ignobilis nobilē excede-
ret. Pone enī inqt phūs utrūq; cōcurrere ad officiū fiſtulā-
di, aut cytharisādi: nemo ſane mētis diceret, nobilē qa ta-
lem: ignobili in ea re trito ꝑferendū. Nec alit̄ in honori-
bus ꝑncipandi aut ꝑſidēdi ſi ignobilis ad eum actū aptior
putat̄ ſcd̄m uirtutē: licet a nobili nedū nobilitate carnis:
ſed in qbuſdā aliis meritis excedat̄: tn̄ recte quo ad illū
actū ꝑferendus eſt ignobilis cui ſētentiæ nōnulli iuris di
uini & humani interꝑtes annuere uident̄. Aiūt. n. aliqn̄
nobilitatē carnis ꝑferendā ſciæ: etiā in eccleſiaſticis hono-
ribus. cū ꝑ potentiā nobiliū. rebelles arcent̄: q pacē ꝑtur-
bant. Nā tales nobiles lōge facilius eccleſiā tueri ualēt:
quia ut aiūt res p. eccleſiaſtica: nō tantū indiget oculo do-
ctrinæ: ſed & manu: ut lupoꝝ rabies ꝯpmat̄. Vbi tam̄ ſciē
tia ad hæreſes extirpādas opus eſſet: ꝑferret̄ ſapiēs. Quo
ſenſu intelligēda ſūt ſacroꝝ canonū decreta: & ſanctoꝝ di
cta doctoꝝ: ꝑſertim hieronymi dicētis: nō ſāguini: ſed ui
tæ & doctrinę honores diſtribuēdos ſed & illud uidelicet,
cū ſcientia hominē nobilitet atq; illuſtret: merito tanq̄ ꝑ-

cioſius & nobilius bonū ſimilr̄ pferendū credat̄ carnis no bilitati: tanq̄ bono corpis. Itaq̄ utraq̄ nobilitas excedit & excedit̄ ſcd̄m æq̄litate aut ineq̄litate meritoꝝ: & natu rā actus in q̄ concurrūt. Idq̄ paucis, ſed ſapiētibus uerbis, Grego. dicere uidet̄ in paſtorali cū ait: quis neſcit, in na tura gēmaꝝ carbūculus iacicto pferf̄: tn̄ rubei coloris iaci ctus, pfert̄ pallēti carbūculo: Quia & illa, qd̄ ordo naturę ſubtrahit: ſpecies coloris adiūgit. & hūc q̄ naturalis ordo ptulit: coloris q̄litas defert. Sic itaq̄ intelligēda ſūt q̄ in oppoſitū adducunt̄. Illa pſertim: q̄ in eccleſiaſtico habent̄. dicebā inq̄t meliorē eſſe ſapientiā q̄ uires. Et rurſus: quō ſapiētia pauperis eſt cōtenta: Ex quibus facile ad utraſq̄ ratioēs reſpōdere libet. ad eas pſertim: quæ cōcludere ui dent̄. Quia ſi natus nobilis, tamē uitioſus: ignobili uirtuo ſo pferret̄: tūc laudaret̄ atq̄ honoraret̄ uitiū. Quia dicimꝰ eos nō honorādos: tanq̄ formalr̄ bonos & uirtute pditos: ſed tanq̄ bonos inſtrumētalr̄. & ut ſignū bonitatis. ueluti ꝯmendamus urinā ſui natura fetidā, repſentatione: quia ſi gnat bonitatē id eſt corporis ſanitatem.

Ca. vii de laudibus: præconiis & cōmendatioē nobili tatis generis. & de illius uirtutibus & utilitate.

Onſuetū igit̄ ordinē ſequētes: poſt pmiſſa quę de nobilitate adduximus: afferenda ſunt breui ſer mone paucula ex multis, laudū preconia: progati uæ: & exellentię nobilitatis humanę. & ilico eiuſdē uani tates: incomoda: dāna & picula: afflictiones & erūnæ ſub cinctæ recenſenda. Et quanq̄ ex his quę pauloante tetigi mus facile libet attingere, q̄nta ſit huius ingenuitatis ex ellētia: q̄ta uis ex his maxime quæ ilico ſubiitiemus, eiuſ dem nobilitatis ſplēdor & gloria uberius reſultabit. Hęc

certe eſt illa p̄clariſſima gēma: humanæ naturæ diuinitus miſſa· qua ut cętera taceā: homo nō a caſu: nō fortuitu: nō deniq; ab accidenti: ſed ab ipſa rerꝫ natura, dignior & excellentior habet̄· Cęterę quidē humanæ dignitates: honores: cæteraq; bona, homines ſubſequunt̄· Nec uero generoſa nobilitas, una cū homine cōcipit̄: quippe ante ab ipa luſtrat̄: q̄ a ꝑentibus naſcat̄· Quod ſanctus patriarcha Iob ꝑpulchre demōſtrat cum ait: gr̄a eorꝫ a partu: ac ab utero ꝯceptu honor illius· Hinc in eccleſiaſtico ſapiēſ ait: gr̄a hominis ex honore patris· Et licꝫ teſte ꝓpheta mortaleſ homines natalibus æqualeſ ſumus: ueluti filii excelſi ōnes: adeo ut unus fons omniū ſit: ipſa tam̄ generoſa nobilitas alios aliis p̄fert· Et iuxta apoſtolū: uelut ſtella differt a ſtella: ſic glorioſa ingenuitas hominē diſcernit ab homīe· ne pari laude aut honoris p̄mio, ꝑfruant̄: qui inæq̄li uirtutum & generis claritate illuſtrant̄· Quis enī alti ſeminis ꝓpaginē negabit ſuam nobilitare poſteritatē· quā potius exaltat: ſicut uilis & abiectus a ſua uileſcit: Vnde quidā ex ſapientibus in uerſu dicebat: nobilitas hoīs eſt mens deitatis imago· Nobilitas hoīs uirtutū clara ꝓpago· Nobilitas hoīs humilē releuare iacentē· Nobilitas hoīſ mētē refrenare furētē· Nobitas hoīs ēpia nulla timere· Nobilitas hoīs naturæ iura tenere· Deniq; (ut in rhetoricis philoſopho placuit) nobilitati ōnes pene uirtutes famulant̄· ad quas ipſa natura parēs pecularius cæteris nobiles ipſos inclinat· Primo quidē humiles & māſueti nobiles exiſtūt: elationē fugiūt· ꝓ eo maxime· quia eorꝫ ꝓgenitores potētia, & diuitiis: recte & moderate uſi fuere· Quo fit: ut nō facile ſupbia inflent̄: q̄admodū q nuper atq; recent̄ ditati ſunt · Secūdo nobilitati deſeruit magnanimitas· q̄ res agit: ut contumelioſi mīme exiſtāt· Hi·n·cum ad magna ſuſpiret: parua iniuria nuſq̄ cōmouent̄· parcūt: in-

dulgēt/ſufferūt·tāto facilius imbecillibus/q̄to reſiſtūt for
tiuſ ſupbis·Tertio nobilitatē cōciliat tempantia·Sūt enī
nobiles ut plurimū/in rei p· cura occupati·ea de re aſſue
ti ſunt tēperate uiuere· Quarto nobilitas eſt plurimū ho
noratiua/ nec alioꝝ deſpectiua·ñ enī reputāt nobiles alia
bona niſi aīæ/q̄re uirtuti deditos nō deſpitiūt·Quīto no
bilitatē ipſā prudentia & industria comitatˀ·ſubtilitˀ·n·ge
neroſi inueſtigāt/quid eos agere oporteat qm̄ plurimi il
loꝝ opa intuentˀ/& qcquid agāt/qlit ue domi uiuāt·quid
teneāt/ uicini oēs nouerūt· & uelut exploratores eoꝝ ſūt
cōſtituti quo fit·ut ſolliciti/intenti/ prudētes/& cūcta ꝓui
dētes exiſtāt· Sexto nobilitas affabilis eſt & plurimū cu
rialis· Cōmunitˀ enī uerſantˀ in regū domibus & pncipū cu
riis/ſicut e ueſtigio ruſtici tanq̄ ſolitarii rudes & ſilueſtreſ
in campis uiuitāt & ob eā rem ut phō placuit/ neq̄q̄ ſunt
bene cōuerſatiui· Poſtremo nobilitas ipſa nō ſolum uiuē
tibus, ſed & morientibus laudes, & p̄conia pit·nec modo na
ſcendo q̄rit & uiuēdo cōſeruatˀ/quinimo ſæpe etiā(qđ mira
bile eſt)moriēdo augetˀ· Idq; glorioſus ille machabeorum
dux nō negauit·de quo ſcriptura ait·qa elegit nobilitˀ mo
ri/potius q̄ ſubditum eſſe peccātibus;

Ca·viii·de uanitate nobilitatis humanę & de uitiis q̄ eam comitantˀ/ & de plurimis exceſſibus nobiliū/& de falſa nominatione nobilitatis/ & de illius incomodis laboribus/& periculis·

Ogit iam aduerſantiū turba/ut huius tam lauda
te, ac caducæ, ſed & in anis carnis nobilitatis ua
nitatē/ ignauiā/incōſtantiā/cęteraq; incomoda/af
flictiones/erumnas/& picula paucula ex multis attīgamus
in pmis itaq; illud uellē ſemp cūctis mortalibus menti

defixũ eſſe: qđ unus ex ſapientibus ait. Quia ſi humanæ na
tr̃ę obſcenã fabricã, ac turpẽ materiã cõſpicimus: de terrenę
carnis nobilitate diſputare. nil aliud uidebit̃: q̃ de ſterco
ris, aut luti claritate certare. Vnde apud machabeoſ ſcribi
tur gloria eoꝝ ſtercus, & uermis. Quod & Iſaias nõ igno
rauit cũ ait: magiſtratus, & honor illiuſ q̃ſi lutũ. Quid enĩ
ſuꝑbit terra, & cinis? Vnde criſoſtimus uana eſt nobilitas
carnis infructuoſa, & pudoroſa, atqꝫ nociua: niſi comitetur
uirtus. Et boetius q̃ (inquit) inane, & q̃ fictile nobilitatis
nomen: quis non uideat? Quare ſplẽdidum te, ſi tuam nõ
habeas: aliena claritudo non efficit. Et apuleius in honori
bũs (inquit) aſſequendis: noli aliena appetere. Aliena uo
co: q̃ ꝑentes peperũt. cum ridiculoſa iactãtia ſit: de alieno
gloriari. Et poæta Petrarcha laureatus ait. Sicut poſtero
rũ maculæ parẽtibus nõ obſũt: ſic nec maioꝝ ſplẽdor deſcẽ
dentes illuſtrat. Vnde ad quendã dicebat. Mallẽ ꝑ teipſũ
alii: q̃ tu ꝑ alios noſcèris. Et ſubdit. quia mira res eſt id
uideri cuꝑe: qđ nõ ſũt. Fures, adulteri, tenebras quęrũt: ſo
la hæc uana & falſa nobilitas (licet uitiis obtenebrata)
lucem q̃rit: agnoſci appetit: cui ſanum eſſet conſiliũ neſciri.
Qui ergo ueri nobiles eſſe cupiũt: aliquid agant, ut ſint
nobiles. quia & maiores ſui (niſi aliq̃d ꝑclarũ egiſſent) nũ
q̃ nobiles fuiſſẽt. demũ (ut hieronymuſ ait) nihil aliud ui
deo in generis nobilitate appetendũ: niſi qꝫ appellati no
biles, quadã neceſſitate cõſtringunt̃: ne a ꝓgenitoꝝ ꝓbi
tate degenerẽt. Quis tñ non uidet plurimos filios: a ſuoꝝ
claritate degeneraſſe? Quippe qui q̃to patreſ fuere clari
ores: tãto ipſi euaſere obſcuriores. ut tot labores filii ꝑpe
ti uideant̃, in ſectandis uitiis: quot pr̃es eoꝝ in ſectãdis
uirtutibus. Tot deniqꝫ ſtudia ſollertiaſ filii in ꝑdenda no
bilitate impẽdãt: quot illi in acquirẽda habuere. Idqꝫ (ut
quidã ſapiens ait) in africani filio libet intueri: qui licet

ex patre clariſſimo genitus,pſ̃timis uitiis ſorduit·Etſi no-
bilitas ꝑ manus t̃di potuiſſet· clariſſimũ illũ africanuſ pr̃
effeciſſet· Verꝝ illũ pat̃ potuit amare· ſed nõ potuit illu-
ſtare·hæreditatẽq; uniuerſã locupletẽ(ꝗ̃ ſua erat)ei in te-
ſtamẽto reliq̃t· claritudinẽ dimiſiſſe non ualuit· Quæ res
aptiſſime ꝓbat·quia aut nobilitas ip̃a nihil õnino erat·
aut pr̃ ꝗ oĩa reliq̃t, eam in bonis ſuis nõ habebat· Falſo
igit̃ aſſeuerat̃ nobilitatẽ a ꝑentibus ſuſcepiſſe·quã ipſi li-
bent̃ dimiſiſſẽt·ſi ualuiſſẽt,aut habuiſſẽt· Oĩs ſucceſſio eti
am uiliſſimarꝝ rerꝝ·iudicio teſtatoris accipit̃· ſola nobili-
tas ſua uolũtate nõ traſ̃mittit̃·O quot patres infinitã ſuę
lucis eclipſim,in filiis patiunt̃· ut uerꝝ ſit q̃d ſcribit̃·quia
dãt maculã glorię ꝑentũ· Demũ ꝗ̃tum diſcrimini·ꝗ̃tum ꝑi
culo ꝓximũ ſit, incõſtanti & uolubili rei animũ dare· ne-
mo eſt qui neſciat· Volubilis enĩ atq; incõſtans eſt hęc no
bilitaſ·& õni mobilitate mobilior· Qui enĩ heri arabat·
hodie militat· & qui heri ꝑ urbes medias,aureis habeniſ
ſuꝑbus incedere,populoſq; regere ſolebat· hodie ꝑ ſqualẽ
tẽ campũ pigroſ boueſ ꝑuo pugioẽ ſolicitat· Seruorꝝ filios
in ſolio ſæpe uidimus· & filios regũ in ergaſculis· Quid
ergo tam inſtabile·q̃d tã uariabile·Quare nobilitatiſ aſ-
ſentatoribus mime aſſentiendũ puto· Aiũt enĩ ꝓ eo eam
ipſã ingenuitatẽ·magni fore p̃cii· & q̃a naturalit̃ homini
bus ineſt·Ego uero ñ ſatis uideo,quo pacto uerũ dixerit·
q̃d ex eo p̃mo patet·quia tũc oẽs hoĩeſ nobileſ eſſent· Ad
de·quia ea uere naturalia ſũt· ꝗ̃ ſꝑ & ubiq; inſunt·ut phõ
placuit·nobilitas uero tam uolubilis eſt·ut mulier ꝗ̃ heri
clara fuit· hodie ſine eius culpa, imo recte & ſãcte agẽs,ſi
plebeo nupſerit ignobilis efficiat̃·Et idẽ in eo· qui ꝓpter
delictũ,nobilitatẽ perdit quo fiet· ut aliq̃ tẽporis ꝑte· in
fœlix homo ſit nobilis·& alia ignobiliſ·& e ueſtigio·Rur-
ſus nec õni loco nobilitas ineſt · Sarracenus enĩ nobilis, a

nobis captus, ꝓculdubio ignobilis erit:ꝗa ſeruus effectus.
& ſimili mō,ſi catholicus ab infidelibus capiat᷑. Deniq; id
ipſū & in milite cōſpicimus. nō enī militia ubiq;, & uni-
formit᷑ nobilitatē efficit. Nā cum de equeſtri dignitate,le
ges & ciuilia iura loquūt᷑: ſolum milites urbis romę no-
bileſ appellat.Habēt deniq; nobileſ ꝗdam peculiaria:ſibiq;
naturalia(forte dixerī indelebilia)uitia:ad quę(teſte phō
in rhetoricis)ꝗ maxime natura ipſa inclinat᷑: ipſi tn̄ actua
lit᷑ opant᷑. Primo quidē nobiles plurimū ſūt honoris appe-
titiui,& ambicioſi.Eſt enī(ut ariſtoteles ait) naturale ho-
mines accumulare uelle ad id qđ habent. ꝗre dum ditari
incipiūt:indies uolūt fieri ditiores. & qui honorant᷑:cupi
unt effici honorabiliores. Nobiles uero cū ex eoꝝ genere
honorabiles uideant᷑:idcirco ꝓptāt accumulare ad ea quę
habent:conant᷑q; fieri honorabiliores. Quo fit:ut nimium
honoris,& potentiæ ſint appetitiui: ueluti ad id ꝓximio-
res.Secūdo uitupabile admodū uitiū & monſtro ſimile,no
biles ipſi naturalit᷑ amplectunt᷑.Sūt enī (eodē phō teſte)
adeo elati: ut etiā ꝓgenitoꝝ ſint ut plurimū deſpectoreſ.
Cuius ea ratio putat᷑: qm̄ ſe reputāt nobiliores atq; maio
res:ꝗ eoꝝ patres.Quod ideo cōtingit:quia(ut idem phūs
ſubdit) ſemp nobilitas lōge facta maior eſt ꝗ ꝓpinq̄. Te
ſtis eſt huius deteſtādi facinoris,nobilis ille alexāder ma
gnus.qui rege philippo & pr̄e uitiis(neſcio ſi uirtutibuſ)
maior extitit.de quo policratus ait. Quia etſi pat᷑ p̄limis
artibus,orbiſ impii cōſequēdi fundamēta ieciſſet:tātā glo
riā filius ferre nō ualebat. Quīimo tā incōtinētiſſimę fuit
inuidiæ,paternę glorię: ut cū patris triūphos, uirtutes,ꝑ-
claraq; geſta audiret: lachrymaſ ꝑ dolore extorꝗret: eaſq;
deſpitiebat:forte dixerim minuebat: ac ſi paterna uirtus
omniū a ſe geſtoꝝ gloriā eripet. eos uero ꝗ talia refere-
bant,ꝓpriis plerūq; manibus int᷑ficiebat: aut rapi ad pœ-

nas iubebat. Rurſus pua ſunt nobiliū uitia q̄ tetigimus: niſi alia eis familiariſſima addideris. Primo quidē deū & eccleſiā q̄ illos regenerauit: cōtemnūt: quos cū nobilitatis iactura ipſe cōminat inquiēs: q me cōtemnūt nō erūt nobiles. Secūdo nullus eſt illis plerūq in delinquēdo pudor: nulla uerecūdia. Quippe qui falſo putāt licentiā peccādi, cū carnis ingenuitate impetraſſe. Nō attēdentes: qa (iuxta Ambroſiū) uerecūdia exercēdi ēpia ingenuos & claros pdit natales: inuerecundia uero obſcuros reddit. nec aliena uirtus a ppriis facinoribus excuſat. Hinc nobilis ille ſenator Boetius: neſcio (inqt) quo pacto ex ſe obſcuꝝ aliena claritudo claꝝ reddat. Recte igit Apuleius tales uocat ſordida loca, ſole illuminata: aut umbras deformes. Et ſubdit: quia ii nobilitatē ipſā (q̄ uirtutis inſtrumentū cōſtituta eſt) ut ſcutū, & caſtrū faciūt. quo cū ea licētius ſe flagitiis dedāt atq defendāt. Tertio ingratitudo & infidelitas plerūq eos comitant. Vt eni inqt canon: nō poteſt pncipi eſſe fidelis, q deo eſt infidelis. Si igit putātes ſe nobiles, deū (cuius expenſis uiuūt) diuerſis peccatis offēdūt: recte ingrati quippe & pditores ſūt: & merito uiliſſimi plebei cenſent. Quarto (cū uerū nobilē faciat magnimitas: q qs bona corporis ut pua cōtemnit: & magna uidelicet bona animę appetat) nobiles plerūq pua amplectunt: & magna negligūt. Quinto munifica liberalitas, q̄ maxime nobilibus ꝯgruit: pcul eſt ab eis. Nam cū beatius ſit dare q̄ accipere: nobiles in eo ſe ingenuos & claros fore putāt: ſi ab aliis extorquēt: ſi rapiāt. Intrrogatus quidā ſapiēs a nōnullis nobilibus, q̄ nam foret uerior, maiorq nobilitas: Ille indigētibus (inquit) munifice dare. cui illi acqeuērt. Rurſus ſapiēs ipſe ad eos: dicite (inquit) uerſa uice: quam putatis uiliorē ignobilitatē. Et illi oppoſitū (inquiūt) ſētentię tuæ. Cum eni ſūma ſit nobilitas munifice dare: cō-

ſeqñs erit ut ſũma ſit ruſticitas, atq; extrema ignobilitas
auferre. Quibus ſapiẽs: uerũ (inqt) & rectũ in caput ueſtrũ
iudiciũ pnũciaſtis. Cũ.n. aſſiduo a paupibus ſua auferatis:
uiles, & ſeruiles, ſed & ignobiles uos oſtẽditis. Pluriã cer
te deteſtãda ſũt uitia nobilibus ɔiuncta, atq; unita: q̃ faci
lius ab eis cõmittunt: q̃ ſcriptis qbuſlibet referunt. Et hęc
paucis uerbis hierony. explicabat ingens. plerũq; nobili
tas carnis, ignobilitatẽ parit mẽtis. Liquet igit̃ ex pmiſ
ſis q̃ta ſit hominũ uanitas: tãta uanitate uexari. ſi uerũ eſt
quod ſcriptura ait. Quia in uanitate ſua comphendit̃ uir.
Cõprehendit̃ inq̃ homo in ſua uanitate: dũ ptimis ſeſe pi
culis ſubiicit: ut uano, inani, atq; nudo nobilitatis nomĩe
ſe putat decorari. qđ in deutronomio ſcriptura luculent̃ in
ſinuat inquiẽs. nõ eſt ſine piculo: q ſup te uana nomẽ aſſũ
pſit: quid enĩ uanius: qd funeſtius: q̃ de meritis pentũ glo
riari: q in ſe ſordet: Quid de patrũ laude pdicari: q a ſuis
uitiis depat: Hinc pulchre Saluſtius in oratiõe ad mariũ.
Nam cũ emuli, generis ignobilitatẽ ei obieciſſent: in eos
ſic inuehit. Qz ſi me iure (inqt) deſpitiũt: faciãt idẽ maio
ribus ſuis: qbus (uti mihi) ex uirtute, ac pclaris geſtis, no
bilitas cœpit. ſi inuidẽt honori meo: ergo inuideãt & la
bori, inuideãt innocẽtiæ, atq; piculis meis. Et rurſus: nunc
uidete (inqt) q̃ iniq̃ cõtemnãt: qđ enĩ ſibi ex aliena uirtu
te arrogãt: id mihi ex mea non cõcedunt. Scilicet qa ima
gines non habeo: & quia mihi noua nobilitas eſt. quam
(ut puto) lõge ſatius eſt pepiſſe: q̃ (ut illos) acceptã corru
piſſe. Et iterũ ſubdit. Nõ poſſũ fidei cauſa imagines neq;
triũphos, aut conſulatus maiorũ meorũ oſtentare. At ſi res
poſtulet: haſtas, uexillũ faleras, alia militaria dona: pterea
cicatrices in aduerſo corpore: hæ ſũt meæ imagines: hęc in
genuitas, non hæreditate relicta ut illa illis: ſed quę ego
meis ptimis laboribus, piculiſq; q̃ſiui. Hęc ille. Hęc paucu

la de nobilitate· q̄ cum uia quædā ad armatā militiā exi-
ſtat: ne tu fili cariſſime, q militiæ inermi hucuſq; uacaſti:
armatā a te nondū exptā, tanq̄ uirtute carentē oīo deſpici
as· Aut ad illā ueluti ſūmā, gloria & honore refertā, inde
liberatus aſpires· Expediēs fore puto: ut huius militaris
ſtatus & uitę, pmo dulcia & proſpera: deinde amara, & af-
flictiua agnoſcas;

Ca·ix·de armata militia, & exercitio armorꝝ·& de lau
dibus & ↄmendatioē huis exercitii·& an uacātes armis
ſint ueri ciues, & partes ciuitatis·

Lurima, & laudata, p̄claraq; exercitia mortalium
hominū adinuenit induſtria· Sed int illa oīa ni-
hil armata militia exellētiuſ: nihil pręclarius, &
glorioſiuſ·Ea eni exercitatio, utilitate, honore cæteris p̄-
ſtat·Per militiā ſiqdem, & armorꝝ exercitiū: rei p·qeſ atq;
ſalus q̄rit ac cōſeruat: & ab ōni hoſtili uaſtitate liberat·
Cuius exercitii laudeſ, utilitatē pmo ipſa humana indigē-
tia demōſtrat, & extollit·ut eni antiq uoluerūt: militia re
cte manibus compat: q̄ naturę impio pata eſt ad corpus iu
uandū·Sicut·n· manus ſūt in corpore natalit inſtitutæ ad
reppellēda nociua: ad pcutienda infeſtātia: ad attrahēda ne
ceſſaria: & ad ↄſeruāda alia mēbra corporis, illaq; augēda:
ſic milites ad iſta ↄficiēda in rem p· pnecessarii exiſtunt·
Vnde ualerius de neceſſitate, ac pfectu militię ait· Diſci-
plina militaris acrit retēta, pncipatū italię romano impe
rio pepit: multarꝝ urbiū, multorꝝ regnorꝝ, ualidiſſimarum
gētiū regimē largita eſt·Pręterea ſūt alię inſtitutioīſ eiuſ
cauſę: ortus: atq; neceſſaria principia: quæ illius neceſſitatē
p̄clare oſtendūt· Eſt enim homo ipſe imbecillis, atq; nata
infirmus: ſibiipſi neq̄q̄ ſufficiēs·Itaq; ſocietate, & ↄuētu ho-

mibus opus eſt: ut quod ſeorſũ agẽtibus ſingulis deſit: id
ꝑ mutuã opẽ de multitudine ſocia nãciſcant̃. Hũc cętũ phũſ
in politicis ciuitatẽ uocat. cuius (ut hippodamus ſcripſit)
tres cẽſuit ptes fore neceſſarias. Primã q̃dẽ agricolarꝝ: ſecũ-
dam artificũ: tertiã ꝓpulſatorꝝ belli, & arma tenẽtiũ. Qui
ergo tã ꝓclarũ militię, & armorꝝ initiũ cernit: nuſq̃ tã in-
ſigne exercitiũ dãnabit. Nec. n. agricultores, ſed nec artifi-
ces in ciuitate pſtabunt abſq; ꝓpulſatoribus belli. quorũ
opera ſalus ciuitatis: cũcti deniq; ſtatus: & ipſa ſacra tuta
ſunt. Plato etiã in his quoſ de re p. ſcripſit libris: cũ cęte-
ros ſtatus in ciuitate inſtituiſſet: unũ neceſſariũ genus ho-
minũ, longe cæteris ãnpoſuit, qui arma teneret: ciueſq; ali-
os ab hoſtibus defẽderent. q̃bus mirifica priuilegia tribu-
it: honoreq;, & dignitate cæteros uoluit ãtecellere. Quod
q; ſi minime honorant̃: pauci fortes reperient̃. Nã (iuxta ſẽ-
tentiã ariſtotelis) apud illos inueniunt̃ fortes milites &
thirones: apud quos fortiſſimi q̃q; honorant̃. Et cicero. ia-
cẽt ea ſemp, & parꝝ uigent: q̃ apud quoſq; impꝓbant̃. Ea er-
go reſ p. tyrãnidẽ ſapit: q̃ fortes, aut ſapiẽteſ mĩme hono
rat. Quis enĩ clariſſimos milites nõ cũctis anteponet: quo-
rũ pietas in patriã ſtudioſa eſt: & mors ꝓ illius ſalute ſæ-
pe ab eis offert̃: Hinc bruti, publiculæ, camilli, ſcipiones
celebrant̃. Si enĩ milites in re p. deeſſent: uirgines paſſim
raperent̃: matreſfamilias ad libidinẽ traherent̃: ſacra ſit, &
ꝓfana pollueren̄t: tandẽq; cũcta cędibus, & incẽdiis (miſe-
ra q̃dam cõditiõe) miſcerent̃: & tandẽ q̃cquid prauis homĩ
bus liberet, id innoxioſ, atq; innocẽteſ pati oporteret. Haſ
uitæ militaris & bellicæ utilitates Ariſtoteles cõſpiti-
ens, in ſeptimo politicorꝝ ait. Quod merito bellicis arti-
bus uacantes: ꝓpriæ ſunt ptes ciuitatis. & eos ueros ciues
appellat. Subdit enĩ q; ꝑdicti bellici homines, itẽ cõſilia
tiui, iudicatiui, ac etiã ſacerdotes: ſũt ueræ ptes ciuitatis.

Mercatores uero inq̃tum tales & agricolę, ac artifices, me
chanici, & mercenarii: q̃tumcūq; ſint diuites: licet neceſſa
rii ſint in ciuitate: nō tamē ſunt ueræ partes, nec ciues il
lius. Cuius ratio eſt (ſcd̃m eundē phūm) q͛a potiſſima cau
ſa & ratio, quare q͛s eſt ciuiſ, aut ps ciuitatiſ: q̃renda eſt ex
ratione totius ciuitatis. Et ratio totius ciuitatis q̃rēda eſt
ex fine: ad quē tendit oīs bene ordinata politica. q̃ eſt fœ
licitas: uelut finis totiuſ rei p. Cōſtat enī impoſſibile eſſe
fœlicitatē ſine uirtute exiſtere: q̃ eſt pncipiū eius. Itaq; nō
facit ciuitatē, neq; eā ꝯſtituit, ptimos in ea ſit uiuere: ſed
debet eſſe cōmuīcatio bonaꝝ actionū ad finē bū & uirtuo
ſe uiuēdi. Nec etiā ꝯſtituit ciuitatē, ut ad inuicē uiuāt: nec
iniuſtū ſibi faciāt: ſed nec ciuitas noſcit̃ inſtituta gr̃a mer
caturę: aut ꝯmutationū: licet ſint neceſſarię: ſed eſt inſtitu
ta gr̃a bene uiuēdi p ſe, & ſufficient̃. Quo fit: ut ptes ciui
tatis, & cuiuſlibet reip. detminent̃ ex uirtute: q̃ eſt opatio
hominis uirtuoſa, & pfecta. Manifeſtū eſt aūt mercatoreſ,
agricolas, & mechanicas artes ducētes, nō ꝓprie eſſe ciues:
neq; p ſe ſufficient̃ fore ptes ciuitatis. quia uita eoꝝ admo
dū uilis, & abiecta eſt: cū nō ad uirtutē dirigit aut ordi
nat hoīes: ſed pncipalius ad lucꝝ, & q̃ſtum ꝓpriū. imo cō
traria eſt uirtuti: quę fūdata eſt in honeſto. mercatūa uero,
& cæterę mechanicę fundant̃ in utili. Præterea ueris ciui
bus, & ptibus ciuitatis: neceſſaria eſt uacatio ab opationi
bus uilibus. & oportet aliq̄n intēdere actibus intellectu
alibus, & talibus opatioībus q̃ generāt uirtutē. q̃d facere
nō poſſūt mercatores, agricolę, & artifices: qui oīno ſūt de
diti artibus ſuis. Sacerdotes uero ſcd̃m eundē phūm: ac cō
ſiliatiui bellici & iudicatiui uerę ſūt ptes ciuitatis: q͛a nō
eſſent tales niſi in eis eſſet prudētia politica. Nā exempli
gr̃a. in bellicis hominibus eſt prudētia. p quā quis eſt agreſ
ſiuus terribiliū: quādo & quomō expedit. Nā dicit phūs

in ſecundo politicoꝝ, ꝙ uita militaris multas habet ꝑtes uirtutis. & ſic de conſiliatiuis, & iudicatiuis, ac de ſacerdotibus. quia deſ̃minãt de uirtute: ideo ſũt uerę ꝑtes ciuitatis. Rurſus inueſtigandũ eſt de nomĩe militis. Nomẽ itaq militiæ quidã ideo appellãt: ꝙ a malo arcere ſolet. q̃ſi a malo arcẽdo dictoſ: ꝙ malũ arceãt a ciuitate. Alii uero nomẽ militis grecũ dicũt: ꝙ duritiã ſignificat: q̃ſi eos nõ molles eſſe cõueniat. Nõnulli tñ a mille numero militẽ dictũ putãt: q̃ſi ex mille electus. Ex õni igiĩ militiæ nomine, atq ꝑncipiis, cauſis, & effectibus facile ꝯgnoſciĩ: q̃tæ glorię, & exellẽtię ſit, militię uacare. Taceo de dignitatibuſ: de honoribus tã exellẽtis exercitii: q tam ingẽteſ, tãq inſignes exiſtũt: ut eius uirtute ſæpe acq̃ſita regna: cõꝑata culminũ imperia uideamus. Quo fit: ut õnis generoſus animus merito ad eã aſpirare debeat. Demũ uero milites gratiſſimũ deo holocauſtũ offerre poſſũt. & in eodẽ exercitio beati, ſaluiq fieri ualebũt. Vnde auguſtinus ad bonifaciũ: noli (inq̃) extimare neminẽ deo placere poſſe: qui militaribus armis miniſtrat. In his erat ſãctus Dauid. cui dñs tã magnũ ꝑbuit teſtimoniũ. In his plurimi illius tẽporis iuſti fuere. In his erat ille centurio: qui dño dixit. Non ſũ dignus, ut intres ſub tectũ meũ. Et iteꝝ gregorius. ſũmã ait eſſe militiæ laudẽ: ſi quicq̃d im ꝑatur utiliĩ: et obtẽꝑaĩ. Adeo bellãdi officiũ ſine culpa eſt: ut etiã ſub rege ſacrilego, & pagano militare recte poſſit ꝗcunq catholicus: ſi tamẽ non ſit conĩ diuinũ mãdatũ id qđ ꝑcipiĩ. uel utrũ ſit: certum nõ eſt: ut diffuſius cõtra manicheos auguſtinus deducit: hinc igiĩ amici & cõtribules, pluribus ad me uerbis referebant: ut militiæ, armiſq exercitio opam darẽ. Addebãt, quoniã ꝓgenitores & ſanguine cõiunctoſ hanc uiuẽdi cõditionem ſecutus non ignorabam.

Ca• x• de militiæ laboribus/oneribus,atqꝫ incomodis
eiusdem uitę militaris,ac exercitu armoꝝ/& de ꝑiculis
huius status• & de causis q̄bus hoc exercitiū disuadet̃•

Surgit mat̃ non pigra his auditis/ & uitæ huius
militaris & armoꝝ exercitii dāna, incomoda atqꝫ
ꝑicula/ac si armis ipsis expta/eisqꝫ rebus trita fu/
isset/his suasionibus recolebat• Militiæ sectatores,ac ar/
ma tenētes,qđ militię/quod armoꝝ officiū sit/ac q̄d sua ꝓ
fessio postulat/animo gerere & pensare debēt• Siq̄dem mi
les ꝑmo sacramēti atqꝫ ꝓfessiōis sibi maximū onus incūbe/
re uidebit• ut rē p• tueat̃/iniurias arceat• Et cū apostolo cō
tentus,stipendiis suis neminē cōcutiat• Hæc est eius ꝓfes/
sio/hoc officiū• q̄ si ab eo recte gerunt̃/ magna sūt laude,&
gloria digna• Si uero ea nō gesserit miles/ ꝓculdubio de/
decorat illa ōnia,quæ sūt uel officio militis, uel eius ꝓfes
sioni cōnexa• Cū igit̃ tutādi(ut dixi)officiū militis sit/ni
hil tam t̃pe,nil tā intolerabile/nil tam ꝑnitiosū• q̄ si ipse
q defēsionis nomē habet/uim, atqꝫ iniuriā afferat ciuibus•
ut unde salus expectat̃/inde scelus nascat̃• A cæteris nāqꝫ
hoībus illatę aduersus ciues iniuriæ/detestabiles admo/
dū sunt• a milite uero si inferant̃/ scelerata,impia,atqꝫ fu/
nesta sacrilegia sunt• &(ut paucis uideatur/ q̄tum nefas sit
paupes a militibus impugnari) hinc intelligi debet/quia
si inopes debilesqꝫ miles ipe despitiat/nec aliis impūgnā
tibus resistat/merito ꝓditionis nomen incurrit• Quis eni
dubitat/quin ꝓditor flagiciosus ille sit/ q rem custodię,fi
deiqꝫ suæ cōmissam hostibus patefecit/ aut uetius ipse dis/
rupit• Milites ergo ciuiū,inopūqꝫ custodes/nō solum offi/
cio,sed fide/sed sacramento/ sed ui,atqꝫ nat̃a ꝓfessionis ad
hoc unū agendū ꝑncipalit̃ cōstituti noscunt̃• Si ergo paupe
tum,ciuiūqꝫ tutamē ꝑtermittūt (quos potius ipsi sacrilego

expilant conatu)ſūma ꝓculdubio ꝓdicio exiſtimanda eſt·
ſed tāto inſignius facinus erit: ſi ꝑ ſe ciues impugnēt·quæ
ōnia an a militibus,armigeriſq; noſtri tēporis obſeruent̄:
facile libet agnoſcere·Equidē uerſū eſt ad cōtraria moder
noꝝ ſtudiū militū·Student nanq; cui noceāt:cui uim,& in
iuriā afferant:& q̄ ſunt plane officio ſuo aduerſa: ea exer
cēt impune·Nec ſūt cōtenti militiā dedecorare atq; fœda
re:ſed ꝑimere eius uidelicet naturāq; uident̄·Obliuiſcunt̄
ſiquidē ſuę ꝓfeſſioīs·Ad id ſolū tendūt:ut ſatis diuitiaꝝ
habeāt·ſtudiū lucrifaciēdi captent· mercaturā deniq; exer
cent:q̄ in eis ſordida atq; deformis eſt·q non ſolū mercan
do,aut lucricaptādi gratia negociādo: q̄ſi qdam apoſtatę a
ſua religione cenſent̄:ſed quodammō deſertores atq; trāſfu
gę uident̄·quia repudiata religione: turbę ſe immiſcēt ac
pecunię queſtui intendūt·Taceo ſordidiora plerūq; ab eiſ
expta cōpendia· Taceo locandi publica uectigalia paſſim
eos aſſumere:cęteraq; uilia officia exercere·Taceo in nun
dinis tabellarios atq; numularios inuercunde plerūq; cōſti
tutos fore· qui tā præclaꝝ exercitiū imfamare & penitus
deꝑpare nō uerent̄:adeo:ut indigne,falſoq; inſignia mili
taria geſtēt·& nitorē auri (qđ deferre eoꝝ dignitas iubꝫ)
ſordido queſtu coinqnari nō pudet·Quis igit̄ ad hoc exer
citiū aſpirabit: in quo nō niſi nomē ōni nudatū effectu ꝓh
dolor remāſit: ſed hęc parua cuilibet intuenti uidebunt̄:ſi
crudeliora quędā alia cōtemplat̄·Et in primis illud ſcipi
onis occurrit:qđ militari uolētibus dicere ſolitus erat·qa
pauca unicuiq; militiā deſyderāti uiſa ſūt uitæ mala: niſi
militiā addiderit· q̄ inquietū ſemꝑ uel inglorīū:uel ꝑicu
lo expoſitū: aut cōtēptui deditū eſſe oportet· Adde,quod
apoſtolus ait·qa uita noſtra militia eſt ſuꝑ terrā·Hāc igit̄
cū naſcēdo ꝓfiteamur: qd alia nouę militię ꝓfeſſione opus
eſt:·Nā ibi fortiſſimū corpus ferro armat̄: hic aīmus cont̄

doloſ, linguã, uerſutias & fraudes ꝓmuniri debet· Neſcio
igit̃ quid armari exterius iuuat: cũ intus in anima bellum
ſit· Nec illud diffiteor· q̄a ꝑtimos militia ad ãplas opes:
ſed & ad ſũmos honoris ſtatus ꝓuehit· Sed(niſi fallor) lõ
ge plures ad inopiã: ad carceres: ad ſeruitutẽ: ad uiolentã,
ſubitãq; mortẽ eodem tramite ꝑueniũt· Nam(ut laureatꝰ
inq̄t poæta) ex quo quis ꝓfiteri militiã animũ habuit: ni
ſi dehoneſtare arma uoluerit: ſꝑ animã in manu ꝑiturã ha-
beat neceſſe ẽ· Corpus uero nõ dicã in ꝑiculo eſſe: ſed ipſũ
quoq; ꝑiculũ in corpore· Semꝑ enĩ aures militis (ut uege-
tius ait) uox illa regia intonat· diſce ferire: intrepide mo-
ri· Et rurſus breue, ſed horrendũ militi ꝓuerbium eſt: uel
occides, ut occideris· in hoc õne ꝑclarum genus militię uer
ſat̃· Adde rurſus ad diſſuaſionẽ huius uitæ militaris: quæ
ſupra tetigimus in octauo capitulo: cũ de nobilitate egi-
mus· Has igit̃ piæ matris inuictas rationes cõtemplans: a
ſeculariũ militiæ, armorũq; exercitio alienũ me reddere cõ
cepi· Sed ilico affiniũ, amicorũq; ũba carne & ſãguine(ut ar
bitror) reuelãtibuſ: ad reliquũ militãdi genuſ inermẽ, acer
be grauiťq; urgere uiſi ſũt· Cum enĩ(ut dicebãt) magnam
ętatis partẽ circa humani iuris diſciplinã expẽderim: con-
gruũ quĩimo debitũ uidebat̃: ut quæ in theorica ꝑfeceri
ad praxim deducerẽ: & q̄ ſtudio ipſo attigerã: iam mũdus
ipſe cõſpiciat· Dicebãt enĩ q̄ hñs experientiã, ſeu oꝑatio-
nem(ut phũs inq̄t) etiam ſine arte magis laudat̃, magis eti
am ꝓficit in oꝑando: q̄ habẽs artes ſine expiẽtia· Vt igit̃
in ea uel alia uiuẽdi arte utilius agerẽ: neceſſe erat uxorẽ
ducere: q̄ firmat homĩes in unoquoq; uiuẽdi mõ· & diſcur-
rẽdi ꝑ orbẽ occaſiones tollit· Quare ad eam cõiugalẽ uitã
infraſcriptis perſuaſionibus commonebant.

Ca·xi· de uita & ſtatu cõiugali in ſãcto & immaculato

mr̄imonio· & de neceſſitate utilitate: laudibus & pꝛęro
gatiuis uitæ coniugalis ſup̄ alia uiuēdi genera·

Itæ cōiugalis ſtatus q̄ ſāctus, q̄ immaculatus atq̄
neceſſariuſ exiſtat: nemo eſt q̄ neſciat, niſi q̄ ſe ho-
minē ac ex uiro & fœmina natū ignorat· Hic uitę
innocētiſſimę ſtatus p̄cipue iuuenibus admodū expedit: ne
alienis, illicitiſq̄ libidinibuſ miſceant̄: & bonis caſtiſq̄ cō
iugii fructibus pfruant̄· Hic ſtatus cōiugalis neceſſarius fu
it ad cōſeruationē ſpeciei humanæ· nā tribus euidētiſſimiſ
& neceſſariis cauſis fuit inſtitutus· Primo ꝓpt̄ ꝓlis genera
tionē: ut habeat eſſe naturale· item ut poſſit nociua obuia
re· rurſus ut habeat eſſe uigoratū: ut poſſit ꝓles ſubſiſte-
re: & tandē ualeat ſibi ſimilē generare· Secūdo ꝓpter cōcu
piſcētiæ refrenationē· Tertio ꝓpter uiri glorificationē· q̄a
(ut inquit apoſtoluſ) mulier eſt gloria uiri: q̄a deuſ dedit
homini adiutoriū fœminā: nō ad carnalē cōcupiſcentiā: ſed
ut haberet gloriā de fœmina: cū eum imitat̄ in ſāctitate:
& prolē ex ea geneneret quæ gloriam deo p̄ſtet: & ſit ad
gloriā uiri: qui gloriat̄ & quodāmō ꝑpetuat̄ in filio: q̄ eſt
eius imago·Ex quibus facile agnoſcit̄: quia hæc beata cō-
iugalis uita ꝓ aliquo tēpore magis expediēs & neceſſaria
uidet̄: q̄ cū cōtinētia ſiue uirginitas· & ideo p̄eligēda·quę
res agit: ut eo euētu lōge melius ſit uacare cōiugali copu-
lę q̄ cōtinētię: uidelicet eo tēpore quo multipliatio gene-
ris humani pnecessaria fuit·ut cōpleret̄ numerus electoꝝ,
quēadmodū in ſimili uidere libet·Nam (teſte phō in to-
picis) phāri ſimplicit̄ melius eſt q̄ ditari· Veruntn̄ indigē
ti neceſſariis: melius eſt ditari, q̄ philoſophari: & ꝓ tēpo-
re illo p̄eligendū ſecundū tho· Rurſus ad hāc cōiugalē ui-
tā plurima & p̄ſertim tria inducere & inclinare hoīes ui-
dent̄· ſcilꝫ natura: rectaratio: & gr̄a· Natura q̄dem: q̄a ꝑpt̄

prolē & naturalē auiditatē: cōſeruādi ſpeciē: & ꝑpetuandi
ſeipſū ꝑ filios. Demū rectaratio qua inclinat͛ ꝯiunx ad ſer
uandū fidem cōiugi. deniq͂ gr͡a uidelicet ſacramenti. Hanc
igit͛ uiuēdi formā beatā & glorioſā fore, nullus ſane mētis
ignorat. Cuius ſtatus neceſſitas, utilitas & ſāctimonia: ex
multis colligi poſſūt. ſed p̄cipue ex decē eiuſdē ſtatus ex-
elſis laudibus & mirificis p̄coniis. Prima igit͛ eius excellē-
tia inſtituētis eſt excelſa auctoritas. Nec. n. ſuū ſāctiſſimū or
dinē aut auguſtinus. aut hiero. aut monachoꝝ pat͛ benedi
ctus: ſed deus ipſe ore, factoq͂ inſtituit. Scd̄m p̄coniū ex lo
ci p̄rogatiua pendet: cū inꝑadiſo inſtitutū recta fide creda-
mus. paradiſo inq͂ terrena, & cæleſti: quia (ut ſācti tracta
tores aiūt) miſſo ſopore. Adā raptus eſt in ſpiritu: & (ut
aiūt) curiæ cęleſti interfuiſſe credit͛: ibiq͂ uirtutes tāti ſacra-
mēti plene cognouit. Deniq͂ tertia dignitas erat: uidelicʒ
inſtitutiōis eius ātiquitas. Quarta excellētia eſt unitas du
oꝝ in uno corpore. q͂a ſcriptum eſt: erūt duo in carne una.
Quīta temporis exellentia. quia in ſtatu innocētię: quan-
do nec peccati q̄uis rubigo initiū ſuꝑerat. Sexta dignitas
ex eo colligit͛. ꝙ hūc ſolum ordinē tanq̄ immaculatū: deus
ipſe ſaluū fecit indignatiōis atq͂ diluuii tēpore: quo forni
catores ōnes utuſq͂ ſexus ęterno aq̄rum uoragine deleuit.
Septimo glorioſā uirginē deus delegit hūc ordinē aſſume-
re. Et q̄q̄ uirginitatē uouiſſet: matrimonii uerū ſacramētū
non reſpuit. Nec puū uidet͛ p̄coniū m͞rimonii: cū dei fili-
us tādiu diſtulit carnē ſuſcipe humanā: quouſq͂ uirgo bea-
ta ſub matrimonio foret legitime cōſtituta. Octaua digni
tas cōiugalis ex eo cōſtat. ꝙ chriſtus hoc m͞rimonii ſacram͞
tū nō mō ſua p̄ſentia: ſed miraculo illuſtrat. ut iohānes re
fert euāgeliſta. Nona exellētia patet. quia ex eo uniuerſa
fit ꝓpagatio humani generis. Quīimo (ut inquit hierony
mus cont͛ uigilantiū) ſi uirginitas laudat͛: cur m͞rimoniū n̄

uehement amat'ex quo uirgines procreant'. Decimũ aliud mrimonii pconiũ nõ inferius aliis õnibus uidet'. qa carniſ copula (q̃ ſine illa mortalẽ generat culpã) eius uirtute nedum a peccato immunis: quĩmo plerũq; meritoria efficit. Adde, quia mrimoniũ nõ ſolum in deũ, ſed padiſũ replet: ut inqt ãbroſius. p qd ſcelera pene infinita: inceſtus: mlta deniq; ſcelera uitant'. & ingẽtia bõ q̃runt'. Ex his igit atti nentes me ad cõiugalẽ uitam cogere quodãmõ conabant';

Ca. xii. de oneribus, & incomodis, & laboribus pl'imis uitę ɔiugalis: & de caĩs ppt q̃s ñ expedit uxorẽ ducere.

Luctuabat ubiq; aĩmus: ſed ad me uerſuſ pię matris cõſiliũ petituros acceſſi. an igit uxorẽ ducerẽ, ɔſulebã. Illa uero q̃ (ut ſæpe poſtea retulit) diuťnanſ p me lachrymaſ & uota ſua altiſſimo dederat: ut in ſuã me ſortẽ traheret: tanq̃ rabida q̃dam leena lõge cõtrariũ ſuadebat. qnimo ne incautus, tã imminẽs naufragiũ ſubirẽ, pie rogabat: atq; ſeuere cõmonebat. Dicebat enĩ mariti nomẽ, licet dulce: pl'imis tñ ærũnis eſſe refertũ. Quis. n. (inqt) onera mrimonii facile ferre poteſt: Quis q̃rundã uxoꝝ inſolẽtias: Quiſ pompas: q̃ ſi pauperes ſunt: facile ab hoĩbus cõtemnunt'. Si diuites: dotes eas tumidas, genus inſolentes forma uero ſuſpectas reddit: deformitas quoq; reddit inuiſas: Quaꝝ lĩgua (ut pluthareus uoluit) nil pniciosius: q̃ꝝ audacia nil pdigioſius: quaꝝ imp bitate nil inexeq̃bilius cogitari poteſt. q̃ iurgiis, & cõtentioĩbus obtũdũt uiros. Semp enĩ cõqueruntꝰ: ſp expbrant: ſemp inſidiant'. Et (ut Cato dicebat) quos coniunx diligit: illa odit. Eis enĩ cũ cętera deſũt: nunq̃ tñ lachrymæ, gemitꝰ, atq; ſuſpiria: ut fauſtis ſuis fiat ſatis. ornamẽtoꝝ uero ambitioẽ adeo ardẽt: ut cũctas opes labefactẽt: miſeroſq; cogãt ma-

ritos inqueſtus:in dira ꝑdire ſcelera. Et(qđ piculoſius eſt
oīm)q uxorē ducit (cum apoſtolo)q̄ mūdi ſūt cogitat. & ef
fœminatos uiroꝝ ānimos: & ab oī ſpeculatioē reddūt pe
nitus alienos. Taceo tandē quot in maritos fraudes exer
cent:quot ſimulatioēs:quot ꝓditioēs: quot plerūq ſuppoſi
tos ptus:quot mētitas enutricioēs: quot alieni ſeminis ſu
ſceptas meſſes. Et(ut facete,& ꝑpulchre qdam ſapiēs dice
bat:& ridiculū magis eſt) lugent poſtea innocētes mariti.
has ſibi extinctas uxores laudāt: ꝑdicāt in urbibus quaſi
pudicaſ.quaꝝ in pudicitia corda eoꝝ uulnerant. Coguntq
honoris nō ꝑdendi gr̄a recte mētiri. Quod ſi dotē amplā
quis cū uxore aſſequit:tāto ſupbior efficit. Quo certe ſup
biꝗ ſtimuli ſūt cuiuſlibet uxoriſ:forma,& doſ. Mulier.n.
dotata:mariti dn̄a,uxor nō eſt.nil ſibi illicitū putat: q̄ ſu
as opes quotidie mariti compat egeſtati.& quæ a uiro pa
ſcit:dn̄am ſe putat,nō ſociā. Vnde recte dicebat quidā ſa
piēs.quia unde doſ ingredit:inde libertaſ, inde uerecūdia
inde obediētia egredit.Ligurgus eni recte leges fecit: ut
mulieres indotate nuberēt: ne pecuniæ potius q̄ uxores e
ligerent. At ſi pauperē qs uxorē ducit:nō unius diei, ſed
totius uitæ hoſpitē,forte hoſtē compat. Et(ut paucis mul
ta comphendā)qui uxorē ducit: cū apoſtolo cogitat q̄ mun
di ſunt:& quomō uxori cōplaceat.cui dū qs placet: ſibi,at
q alijs diſpliceat,inutiliſq ſit,oportet. Econt qui ſine ux
ore eſt:aptior efficit ad ea q̄ dei ſūt. Vnde auguſtinus cum
in ſoliloqis nō tam ſibi q̄ nobis loqueret. Nihil eni (in
quit) ſentio qđ magis deiiciat animū uirilē: q̄ blādimēta
fœminæ corporūq ille cōtactus: ſine quo uxor haberi non
poteſt. Hic hugo de ſācto uictore. Non eſt uxor ducenda
uiro ſapiēti, & litteris dedito. Primo quia ſtudiū ſapiētiꝗ
impedit:nec poteſt quis libris, & uxori pit ſeruire. Demū
multa ſūt quꝗ matronaꝝ uſibus neceſſaria ſūt. Alterius.n.

amorē: ſuū ſuſpicat̄ odiū. Rurſus attende ꝙ nulla eſt uxo-
ris electio. ſed q̄lis aduenerit, talis eſt ducēda. Si iracūda:
ſi fatua: ſi deformis: ſi ſuperba: ſi fetida: cuiuſcūq; uitii eſt:
poſt nuptias diſcimus. equus, aſinus, canis, & uiliſſima mā-
cipia p̄us ꝓbant̄. Et iterꝝ idem hugo. nō eſt q̄eta uita ho-
minis: quā inquietat uxoris ſuſpitio: ſollicitat ancillarum
ſūptus: cōturbat filiorꝝ ꝑuerſitas. Qui igit̄ prudēs eſt: uita
bit ea ōnia ꝓmpta ꝑicula: quę ex nuptiali uita ꝓuenire ſo
lent. Et licet fatendū ſit (teſte Auguſtino) ꝙ actuſ cōiuga
lis bonus ſit: cōtinentia tn̄ melior. Habet enī ſtatus cōti-
nentiū ſup̄ ſtatum cōiugalem ſex coronas p̄eminentię. Pri-
mo quia cōtinēs habet maiorē dignitatē. ꝓ eo ꝙ ꝑ cōtinē-
tiam homineſ aſſimilant̄ angeliſ. Secūdo maiorē puritatē.
trahit̄ enī ſpiritus ꝑ actum cōiugalē ad immūditiā carniſ:
& efficit̄ quaſi caro. Tertio habet maiorē libertatē. q̄a uir
nō habet poteſtatem ſui corporis: ſed uxoris. & ecōuerſo:
ſcd̄m ap̄tm. Quarto habet maiorē utilitatē. quia qui uxo-
rem habet: ſollicituſ erit: quō placeat uxori. q̄re diuiſus ē.
Quīto habet maiorē ſāctitatē. q̄a cōiugati tribulatioēꝫ car
niſ hn̄t: & impulſionē maiorē, q̄ non cōiugati. Sexto habēt
maiorē utilitatē q̄a maius p̄miū: & maior fructus ſibi de-
bet̄. Merito igit̄ ſapiēs uir cōtinentiū ſāctiſſimū ſtatū p̄e-
legit. Quæ ōnia attendētes ſapiētes, ac humani iuris int̄-
pretes: nō inſule cōiugio carnali ſp̄uale cōnubiū p̄tulere.
ut uidere libet in ſtatu cōtinentiū: & eorꝝ q̄ in ordine ec-
cleſiaſtico in hac terrena uita militāt. ut tandem in ſup̄nis
triūphent. Aiunt enī idip̄m ſp̄uale coniugiū, non ſolū di-
gnius eſſe q̄ carnale: ſed honorabiliuſ, atq; fœcūdius: ſed &
ſecurius & fortius. His itaq; auditis: quippe a matre p̄-
ſertim cū fletibus expoſitis: decreui a cōiugio pauliſꝑ ſub-
ſiſtere. Verū attinētes & amici, ſi ꝓ tunc matrimonii one-
ra ſubire non placebat: ad publica me ſaltē traſſerrē offi-

cia. Et p̄ſertim ad iudicandū populoſ: p̄ſidendum urbibuſ: his ſuaſionibus commonebāt.

Ca.xiii.de magiſtratu iudicum: & de officio, & munere iudicandi populos, & p̄ſidendi ciuitatibus: & de laudibuſ huiuſmodi officioꝝ: & cōmendatione talis exercitii.

Refecturę, atq; iudicandi munus: q̄ neceſſariū uitæ humanę: q̄ excellēs, & p̄clarꝝ ſit exercitiū: & a cūctiſ mortalibus honori habitū: nemo eſt qui neſciat: niſi qui legibus ſubiici recuſat: aut alienis iacturis ditari p̄optat. Vt enī hiero. ait, niſi primuſ homo imaginē dei in ſe peccādo uiolaſſet: neq̄q̄ homo homī ſubiectus eſſet. nec alius aliū iudicaſſet. fuiſſet. n. ſibi unuſq̄ſq; iudex. Nam a p̄ncipio nō dixit deus homī, ut p̄ſit homībus: ſed dominamini inq̄t piſcibus maris & uolatilibus cæli ac beſtiiſ terrę. Poſtq̄ uero peccatū int̄ homīes inualuit: iurgia, rixę, bella, & ſemīaria diſcordię creſcere cęperūt. Fuit igit̄ neceſſariū ad cōprimēdū iniquoꝝ cupidines, & uiolētias: ut diuina p̄uidentia homo hoīes iudicare poſſit. ut quos nat̄a ip̄a aut amor ad bonū n̄ p̄uocat: ſaltē timor hoīs coerceat. Et hoc eſt, q̄ alibi ad eundē ſenſū Auguſtinuſ ait. quia cū populi multitudo ab his q̄ maiores ſunt opprimeret̄: expediēs ad modū fuit ad aliquē cōfugere uirtute & auctoritate p̄ſtantem: q̄ iniurias cohiberet: & ſūma infimis pari ęq̄tate coęq̄ret. legūq; trāſgreſſores puniret. Qui apud quoſdam magiſtratus, apud alios p̄ſides, alibi p̄tores ſiue poteſtates. cōmunius uero iudiceſ a iudicādo appellati ſūt. Hi apud gentiles p̄imū honorabant̄. de q̄bus ualerius ait: q̄a apollo requiſitus. de iuſtis magiſtratibus: rn̄dit ſe neſcire, utrꝝ deoꝝ numero, an hominū aggregari deberēt. adeo. n. hoc exercitiū illuſtre apud eos fuit: ut illud ōni potētatui

p̄ferret. Quid enī (teſte cicerone) p̄clarius, digniuſq́ inter mortales exercitiū excogitari poteſt: q̄ unū hominē in re p. reperiri: q cōmuni utilitati ſeruiat: qui cōmunia ꝓ ſuis, ſua ꝓ cōmunibuſ habeat: q uelit, & ſciat pſonā ciuitatiſ gerere: dignitatē, decus ſuſtinere: legeſq́ obſeruare: iura tueri, atq́ exeq: & poſtremo cūcta quæ ad rē p. pertinēt fidei ſuæ cōmiſſa meminiſſe. Magiſtratus ſiquidē atq́ ius dicendi poteſtatē habētes: nō mō terrenoꝝ p̄ncipū, aut populorū: ſed immortalis dei auctoritate, & uice fungunt̄. Eſt enī latiſſima eoꝝ poteſtas, & iuriſdictio: ueluti q uitæ ſimul, & necis hominū dn̄i penitus cōſtituti ſūt. Hinc apoſtolus dicebat. q me iudicat: dn̄s eſt. Hi ergo iudices, atq́ ꝓuinciaꝝ poteſtates atq́ rectores cū recte agūt: deo parit̄ & homībus acceptiſſimi ſūt. Scriptū eſt enī. Beati q iudiciū faciunt: & iuſtitiā in oī tēpore. Et iteꝝ p ſapientē: q cuſtodit & iudicat iuſtitiā: ipſe exaltabit̄. Nec mō in æterna uita eorū exaltatio erit: ſed in hoc ſæculo ſublimat̄. De quo p eundem ſapientē dicit̄. iuſtitia eleuat egentē. Vnde & nr̄ iſidorus. Magna eſt (inqt) laus recte iudicātis. q ſicut nocere ciuibus neſcit: ita ꝓdeſſe oībus nouit. Aliis .n. p̄ſtat cenſurā iuſtitiæ. alios bonitate iudicii ſine pſonaꝝ acceptione ſuſcipit. nō infirmat iuſtitiā auaritiæ flāma: nec ſtudet auferre alteri: qđ cupiat. Et ſubdit, hi ſunt ueri iudices: q ſicut de iuſto iudicio ditari n̄ appetūt: ſic ęterno p̄mio coronant̄. Demū uero iudices ſi locupleteſ fieri poptāt: id q̄ facile eis ſit, nemo ambigit. Nam qui ciuili auctoritate, & potētatu fungunt̄: paruo tēporis cōpendio longas cōſueuere congregare diuitias.

Ca. xiiii. de oneribus & laboribuſ & incomodis præfecturæ, & iudicaturæ & p̄ſidentiæ in populis. & de periculis huiuſmodi exercitii.

Ed poſt huiuſ exercitii laudes/ uidelicꝫ iudicãdi & p̄ſidendi honorẽ tãtope ɔmendatũ/ ilico mr̄ bo na illius ſtatus p̄mentia onera, atq̢ aperta p̄icula enarrabat. quæ tot ſũt, ut uix enarrari queant. In primiſq̢ ueniebat in mentẽ qđ ſcriptũ ſæpe audierat. Noli fieri iu dex/ niſi uirtute ualeas rũpere iniq̄tatẽ. Qui ſe igit̃ talem extimat/ uanus eſt, aut temerarius. Deniq̢ int̃ cætera/ quat tuor p̄icula iudicantẽ comitant̃. q̄ oĩa, uel alterꝝ uitare dif ficult̃ quiſq̢ mortaliũ poteſt. Primũ ſiq̄dem p̄iculum ex eo maxime imminet/ q̄a plerꝝq̢ ex cauſarꝝ multitudĩe defectus accidit ſollicitę diſcuſſionis. qđ utiq̢ p̄iculum cauẽs beatus iob dicebat. Cauſã quam neſciebã/ diligẽtiſſime inueſtiga bã. Sup̱ quo Gregorius. ad ꝓferendas ſẽtentias uideamus/ ne unq̄ p̄cipites ſimus. nc temere indiſcuſſa iudicemus/ & q̄libet audita mala ſtatim moueant. Secundũ iudicis p̄icu lũ ſequit̃/ affectus uidelicet atq̢ inordinata paſſio. q̄ tãto certius eos comitant̃/ q̄nto difficilius ab eo ſepant̃. Vnde Auguſ. q̄ſi p̱ quodã miraculo narrat alipiũ collegam ſuũ, nullo affectu, odio, timore, atq̢ premio iuſtitiã ſubuertiſſe. Tertiũ iudicis periculũ patur ex obliq̄ intentioẽ/ aut in iuſto animo. Vnde ſcriptũ eſt. qđ iuſtũ eſt/ iuſte exeq̄ris. q̄ dicere uelit. nõ eſt ſatis iudici iuſta decernere/ ſed neceſſe eſt ſi p̄iculũ uitare cupit, ut iuſta iuſte decernat. id eſt re cto aĩo agat ea quæ leges iubet. Narrat ſiquidẽ grego. q̄ dam ſanctũ uirũ uidiſſe iudicẽ. q̄ cognouerat in lociſ teter rimis magno pondere ferri ligatũ. a quo cum quęreret̃/ qđ nã hoc eſſet reſponſũ eſt. quia eo ſolo ea patiebat̃/ quia cũ iudex eſſet, ſi quid pœnæ, atq̢ uindictę etiã ſcđm leges ali cui uiuẽs inferebat. plus tñ crudelitatis deſyderio, q̄ publi co zelo mouebat̃. Quartũ p̄iculũ iudices cõtinue tẽptat. do norꝝ uidelicet, & munerꝝ cupiditas. Quis enim ille eſt/ de quo uere dicere poſſimuſ, q̄ diſcutit manuſ ſuaſ ab õni mu

nere: hic in excelſis habitabit. Ea ſiquidē ꝑicula tāto iudi-
cibus ꝓmptiora ſūt: q̄nto difficilius euitant̄. Vnde iſido-
rus, multi tribunal aſcēdunt: ſed rari iudices inueniunt̄, q
populoſ legū moderamīe regant. Et ſi cętera ad hoc uitā-
dū ꝑiculū ꝑſuaſioni deſint: illud petrarchę occurrebat: quia
iudex ipſe populoꝝ, honorato quodā exilio damnat̄: dum
ocium domeſticū cū extna ſollicitudīe ꝑmutat̄. Amara cer
te & turbida iudicū ſors eſt. Habēt enī domū nō mō mu-
neribus aptā: ſed & litibus. ſilentio uacuā. querimoniis ple
nā. iurgiiſq; refertā. Quicqd lāguidū: qcquid ęgrotū in ꝓ-
uintiæ ſeu ciuitatis uiſceribus latet: totum ſibi tractandū
curandūq; reſeruat̄. Vnde plautus ille comicuſ, duꝝ admo
dum opuſ dicebat: multos corrigere: qđ hinc patet: qa ſeſe
corrigāt paucıſſim. Adde illud Plutarchi ꝑclaꝝ exemplū:
q cum iudex eligeret̄: rēnuit dicēs: qre ſic iudicabo: q̄ſi ſta
tim ab aliis iudicandus. Nec mō ab homībus iudex ipſe
iudicat̄: qppe in q̄ totius populi oculi uertunt̄: ſed durius
a deo ſūmo oīm iudice iudicari timet: dicēte ſcripta: iudi-
tiū duriſſimū his qui ꝑſūt poſtremo: pudor eſt, q iudicibꝫ
& magiſtratibus pudor nulluſ ſit his pręeſſe: qbus ſubeſſe
dignius fuerat. Cum igit̄ talia docta mat̄ recoleret: ō-
nē iudicandi ambitū manu quadā ab aīo erūpere uiſa eſt.
Sed dum iudicādi tribunalia tātopē abhorrerē: ad cætera
rei p. honeſta & publicata munera cōdeſcēdere: & ꝑſertim
officiū cōſulū ciuitatū, quos appellamus rectores ɔtribules
ipſi his ſuaſionibus hortabantur;

Ca. xv. de exercitio & officio cōſiliarioꝝ ꝑncipum & ur
bium & ꝓuinciarum. & de utilitate, laudibus, & preco-
niis huiuſmodi uiuēdi.

Agna ſemꝑ rei p. cōſulendi auoctritas fuit. Con-

ſules enim ſiue cōſiliarii a conſulendo recte dicti ſūt: quo
rum ꝓuidentia reſ p. regitꝰ. eoꝝq; cōſilio aduerſa ciuitatiſ
pelluntꝰ. quies eius atq; tranquillitas eoꝝ ſtudio & indu/
ſtria compatꝰ. Eſtq; eius generis officiū ipſum: ut altiſſimo
deo cōtinuū obſequiū & rei p. ꝓſidium afferat. Vnde Au/
guſti. de uerbiſ dñi: nec utiq; rē p. gerere criminoſū eſt. Sed
tūc demū illicitū eſt: ſi ut diuitias ꝑuatas augeas: rē p. ad/
miniſtras. Vt enī inquit phūs. nil tā utile eſt ciuitatibus
& regnis: ꝗ ſtudioſoꝝ habere cōſilia. Quoꝝ officiū (ut ait
tulliuſ) eſt: utilitatē ciuiū ſic tueri: ut quicqd agāt: ad rēp.
referāt obliti cōmodoꝝ ꝓprioꝝ. Quid enī eſt digniuſ: qd
rei p. utilius: qd deo acceptius: ꝗ rē p. pacatā qetāq; tene/
re, & cōſilio plerūq; explere: qd armis & multoꝝ cędibus
effici nō poſſit. Nam ut inqt Tullius: nō uiribus, aut ue/
locitatibus, aut celeritate corporis, res magnæ geruntꝰ. ſed
cōſilio & auctoritate & ſciētia ꝓſidentiū. Cōſiliarii. n. reꝝ
publicaꝝ pluſ agūt: ꝗ qui corpora iaculiſ hoſtiū exponūt.
Similes enī ſūt gubernatoribus in naui. q lōge plus agūt
nauē dirigēdo: ꝗ cæteri aut nauigando. aut pugnādo. Vn/
de & in belliſ paꝝ poſſūt arma: ubi nō eſt conſiliū: ut ait
Tullius. Phi. n. & cōſilio uigentes, plus conſilio in bello
paceq; egerūt: ꝗ armis. Vnde ſapiēs ait: cum diſpoſitione
cōſilii initꝰ bellū. & erit ſalus ubi multa ꝯſilia. Alexādrū
qdem eo potiſſimū, tam ingētes uictorias obtinuiſſe legi/
muſ: quia ꝯſiliariis bonis cūcta agebat: ut inquit Trogus
pōpeius. Et ꝓpterea ꝯſiliarii ꝑncipū, necnō cōſules & re/
ctores ꝓuintiaꝝ, urbiū, magno ſemꝑ honori fuere. & pr̄es
patriæ recte ab antiqs appellabantꝰ. Ad hoc itaq; exer
citiū & uiuēdi formā, amici & cōtribules his & ꝑlimis per
ſuaſionibus me trahere moliebantꝰ. Addebāt ꝑterea hunc
uiuēdi modū, genitorē meū: ueluti honeſtū & ſine crimine
delegiſſe. Nec erat inconuenienſ: filium laudata honeſtaq;

patris exercitia ac ueſtigia imitari.

Ca. xvi. de laboribus, oneribus & incomodis cõſulũ ſi/ ue cõſiliariorum, & rectorum urbium & ꝓuintiarum. & de periculis huius ſtatus.

Ed uix amici uerba finierãt, ꝗ officiũ conſulẽdi in ciuitatibuſ tãtopere collaudabãt: & ecce mat̃ anxia occurrit & plurima nedum onera: ſed incomoda & ꝑicula huius uitę & exercitii prudentiſſime recolebat. Sed int̃ cætera id Catonis cõmemorabat: qm̃ difficilimũ eſt ꝙ ꝗpiam ſic rei p. cõſulere: ut ꝓſit ſimul & placeat. ſed lõge difficilius eſt: ut ſit ei in uerbo ueritas: in cõſilio fides. in cõmiſſis ſilentiũ. in impando ſuauitas. & tandẽ, euentũ nõ uirtus: ſed fortuna moderabit̃. Iterꝝ illud platoniſ in re. p occurrebat: parua inquit ciuitas ęgre regit̃ magnę uero urbes difficiles regimine exiſtũt. Quare qui ad huiuſmoĩ miniſteriũ ſuſpirãt: neceſſe eſt illud lactãtii fateant̃. parꝝ eſt inquit nobis domeſticarꝝ curarꝝ: qui publicas adoptamus. Deniq; quis putat cõſules ipſos uel cõſiliarios a ꝑncipibuſ uel populiſ amari: quos potius grauãt, ꝙ iuuãt. Quod ſi extrinſecus honorari a populo cernamus: labiis credo. cor aũt ſingulorꝝ ciuiũ lõge eſt ab eis. & pauperꝝ ꝑſertim: quoſ duriſſimis exactioĩbus deuorãt. Sed etſi a populo ꝓ aliquo tẽpore amari coliq; eos uideamuſ: in mentẽ ueniat, qſ populo ſcipionibus carior fuerit: quis camillo: qs rutilio & metello: quis ſolone græco: qs hãnibale: qs ligurgo: ad quos amor ingens atq; ardens feruor fuit popularis: ſed ilico in odium, in cõtemptu uerſus eſt. Quorꝝ illa fuere ꝑmia: fori uidelicet labor, iniuria, accuſatio, mors, exilium, carceres. Sed certe illud Catonis ꝑclare dictũ eſt: quia int̃ ea ꝙ ꝓſpera fortuna largiri uiſa eſt: nil tã peſtilẽs tãq; inconſtãs:

q̄ ppl'i fauor: cuius ad poſteros funeſta hæreditas eſt. Ad-
de: quia cū ad huiuſmoī cōſulendi munus, nō niſi iuriſiurā-
di ſacramēto accedant cōſiliarii & rectores: totiens deie-
rare uident: quotiēs ſenatū ingrediunt. Rurſus cū iuxta ci-
ceronē, eos qui de re p. conſultāt: ab amore, ab odio, ab ira
a timore, liberos eſſe oportet: uix aut raro cōtingit cōſili-
arios, cōſules urbiū & rectores, ab hiſ paſſionibuſ fieri ali-
enos. Deniq̄ q̄ inutiles in cōſulendo rei p. exiſtāt: triſtis ille
euētus demōſtrat. quia reſ p. plurimū eoꝝ crudeliſſimo aut
inertiſſimo cōſulatu indieſ paupior: illi uero ditiores eua-
dunt. Nec aliis opus eſt teſtimoniis: pter id qd̄ infauſtis
atq̄ infœlicibus noſtris diebus cernimus. qa ea ipſa cōſulē-
di officia atq̄ gubernādi rē p: munera, nō ut olim inuictis
delata uidemus: ſed potius a ſollicitātibus ablata. Et qd̄
maiori mœrore refert: ea ipſa officia quibus paupes oppri-
munt: nō paruo precio emunt. Difficile nāq̄ & prarum in-
tuem: ut quę magno exoptant affectu & longo quærunt la-
bore: liberalit impēdant. Et ut paucis agam: longe diffici-
lius erit: ut q̄ multo cōparant auro: ſine auro reddant. Hi
ergo nō tā conſulūt: q̄ cōſumāt. nō tam regūt: q̄ pmunt. n̄
tam ptegunt: q̄ ledūt. defendūt ut ipſi inquiūt rem p: ſed
fateor ab aliis & nō ſemp: ſed a ſeipſis mime: ueluti q ci-
uibus g̃uiſſimas imponūt collectas, nō in rem p. exoluen-
das: ſed ſibi imburſandas. Hi cōſules dicunt a cōſulendo,
nō rei p. ſed ſibi. gaudēt cōſiliarii & cōſulis nomine: a cu-
ius re & effectu plurimū ſūt alieni. Paupeꝝ domus euer-
tunt: ut ſuas cōſtruāt. miſeroꝝ caſellaſ agroſ atq̄ pdia ſub
haſtant: ut ipſi uilius emāt. culpęq̄ pximus eſt: qui eos in
licitatioē uicerit. Hęc fili mi inqt mat optima exercitia
ſtudia deſideriaq̄ ſunt conſiliarioꝝ, conſulū atq̄ rectoꝝ pe-
ſtiferi noſtri tēporis. ad quæ tuipſe cōſpice: ſi libet aſpira-
re. Matna igit monita adeo uiſceribuſ meiſ infixa fuere:

ut ad huiuſmodi cōſulendi miniſteriū nullo pacto aſpirarē. Sed ilico patrueles, atq; ſanguine & amore cōiuncti ſeſe ingerūt: ut aliud uitę genus aſſumerē. qđ(ut dicebāt(a cunctis mortalibus uirtutis, honoris & glorię cupidis ſp̄ exoptatū eſt: uidelicet tanq̄ aduocatus patrocinādi exercitio uerſari. ad quod his ſuaſionibus cōmonebant.

Ca. xvii. de iuriſperitis ac de aduocādi & patrocinādi officio in iudicio & extra. & de laudibus iuridicæ ſcientiæ ac neceſſitate & utilitate huius ſcietifici & artificioſi exercitii & quomō ſupplet naturæ defectus.

PAtrocinari in cauſis ac in iuris humani ſubtilibus diſceptationibuſ uerſari, ſemp̄ laudabile inſigneq; exercitiū fuiſſe nemo ambigit. Ea. n. officia(ut Saluſtiuſ ait) honeſtiora apud ōneſ habita ſūt: q̄ ingenio, quę intellectu quæ deniq; eloquētia, ac dicendi ſuadēdiq; artificio ꝯſtant. Sic ergo iuris diſciplina honeſta ſācta & p̄neceſſaria uitæ humanæ extitit: & ob eā rem ōni tēpore p̄timū fuerit cōmendata. Eadem ratione diſciplinā ipſā ſectātes, q iuriſperiti ſeu cōſulti appellati ſūt: utilit̄ ac laudabilit̄ & neceſſario utunt̄ iuribus humanis: q̄ nō niſi ad lites int̄ homies dirimēdas: amicitiāq; atq; ipſā rē p. augendā inſtituta ſūt. Hinc iuſtinianus ait: aduocati q dirimūt ambigua facta cauſarꝝ: nō minus ꝓuident humano generi: q̄ ſi ꝓliis armiſq; ꝑentes patriāq; ſaluarēt. Et aliuſ ſapiēs, magna ꝯmendatioē dignos eos facit: qui qđ iuſtū, quod bonū, qđ ęquū eſt: homibus ꝑſuadēt. Eſt ergo huius exercitii honeſtas atq; neceſſitas admodū manifeſta. ſed & utilitas publica manifeſtior. Quantū uero in eodē nobili exercitio p̄uatę ſit utilitatis: nemo eſt q ambigat. Habuit tamē inuidoſ ōni tēpore hoc ſcientificū & honeſtū exercitiū. Non-

nullis enī non ſatis, nec recte intelligētibus: uiſum eſt le-
ges ipſas, atq; legū intꝑpretes, & iuriſperitos, cauſā dare li
tigiis: illaq; q̄minime interire. In quos pulchre cicero in eis
quos de legibus edidit libriſ inuehit. ait enī uerius igno
ratione legū: occaſionē litigiis pare. Ignorantes enī leges:
uoluptates & appetitus ſuos putāt & optāt legibus iuua-
ri poſſe. quare (inqt cicero) cūctos cōſulunt: an ſit lex quę
ſuo poſſit ſuffragari apptitui aut cupiditati. quo fit: ut ip
ſarꝫ legū ignorātia: nō iuriſperiti: uiā litigiis ꝓſtent. Ad-
de aduerſus iuriſperitos aliā nō minorē emulationē. non-
nulli enī ꝑſuaſum hn̄t: id qđ ex ipſo exercitio laudato cō-
paꝝ: imꝓbe atq; illicite fore quæſitū. Plane nō ita ſentie-
bant antiqui ph̄i, & ſapiētes: ſed nec catholici tractatores:
qui in cōſtituendis deꝫminādiſq; hominū deſidiis: iudiceſ,
teſtes, & aduocatos aſſiſtere decreuerūt. ſolis tn̄ iuriſperi-
tis licitū eſſe uoluerūt: ſuum cōſiliū iuſte uēdere potuiſſe.
Cuius inꝫ cætera illa a phō ratio aſſignaꝝ: quia iudex ip
ſe & teſtis, cōmunes ſūt ꝑſonæ. & ꝓ utraq; parte cōſtitutę.
Aduocatus uero alterā tm̄ fouet ꝑtem. a q̄ licite honeſtæ
q; ſalariū exigit. Huius ꝓterea nobilis ac ſciētifici exerci-
tii exellentia: ex pluribus illuſtraꝝ effectibus. Eſt enī mor
taliū hominū deſyderiū ut ad id potiſſimū tēdat (eodem
phō teſte) ut ueritatē agnoſcat. Quare ad ipſum in rebuſ
agibilibus auidius humana ꝓperat inqſitio: ꝓſertim cū ob
eas hominū cupiditates, q̄ a uiro, q̄ a iuſto plerūq; diuer-
tere cogunt: ꝓpter reꝝ humanaꝝ uarietates, difficulꝫ qdē
ueritaſ ipſa & iuſtitia agnoſci poteſt. Hinc dn̄s ꝑ Iſaiā ꝓ-
phetā de humana iuſtitia dicit: tanq̄ pānus mēſtruatæ, uni
uerſæ iuſtitiæ ueſtrę: ut humanā iuſtitiā difficulꝫ attingi &
cognoſci poſſe, liquido demōſtraret auarius enī q̄ iuſtius:
homines lites & iurgia mouent. Quia (ut inquit ſapienſ)
deus fecit hominē rectū: & ipſe immiſcuit ſe infinitiſ q̄ſti-

onibus· Fuit ergo neceſſe humano generi iuriſperitos cōſtituere: quoꝝ induſtria & expectata iuriſperitia, eas ſine belloꝝ fragoribus q̄ſtiones decideret: quas humana peruerſaq; auaritia attulit· Laudant̄ igit̄ ꝑ̄rimum atq; merito diuerſis honorū titulis illuſtrant̄ iuriſperiti: qui ueritatē & aperiūt:& int̄ hominū cupidines ꝑ ſuę ſciētię cōiecturas & regulas, q̄d ueꝝ: quid iuſtū ſit: explicāt· docēt· atq; e tenebris ad lucē uſq; deducūt· Quoꝝ tāta uis eſt: ut nōnunq̄ eas ueritates, quas uel natura, uel induſtria, uerius aſtutia humana: in dānum ſimul & pœnā peccati humani generis occultas fecerit: ipſi iuriſperiti ſui ingenii ſubtilitate ad rei p· quietē atq; noſtrā comoditatē reuelent· Plurimæ ſiquidē ueritates incognitæ: ꝑ̄rimę iniuſtitiæ impunitæ manerēt: ſi iuriſperitoꝝ ceſſaret ſapientia· & ſua q̄rendaꝝ reꝝ ſtudioſa ſagacitas, cōtemptui: aut nō uſui haberet̄· Deniq; nemo unq̄ dubitauit ueꝝ & iuſtū multo eſſe meliora: q̄ falſum & iniuſtū· Eſſet· n· rationi diſſonū: ſi uerū a falſo: iuſtū ab in iuſto: uinceret̄· Quod utiq; funeſtū in re p· ſæpe acciderꝫ: ſi iuriſcōſulti deeſſent· Quoꝝ id ꝓ̄cipuū ſtudiū ē: iuſtū ab iniuſto: falſū a uero diſcernant· Ruſus q̄ neceſſariū humanæ rei p· hoc exercitiū fuerit, ex eo patet: q̄m (ut ph̄us inquit in ethicis) ſūt nōnulli homines peſſime quidē perſuaſibiles: q non facile credūt niſi certiſſima uideāt ſigna: aut fortes habeāt ꝑſuaſiones· Aduocati igit̄ ꝑ̄rimū ſūt conmēdandi: q uirtute ſciētiæ iuridicę certiſſimas uel ꝓpinquas: īmo fortiſſimas ꝑſuaſiones eliciunt: & illa iudicibus ſuadēt, adiuuandā innocentiā: & reꝓmendas puniēdaſq; uiolētias & iniuſtitias· Vnde cicero hāc iuris diſciplinā extollens: hęc inq̄t ad oēs res ꝑ̄uatas atq; publicas tuendas inſtituta eſt· Et iteꝝ: hęc ars tuta eſt: hęc honeſta: hęc illuſtris: qua ſępe multę res p· ſaluę factę ſunt· Deniq; (ut ph̄us uoluit) oēs artes inuētæ noſcunt̄: ad ſupplēdas humanę natu-

rę defectus·ut libet exēpli grā unū inſerere·Natura·n·ipſa
lapideſ ligna atq ferrū ꝑducit·ſed mīme domū efficit·q̄re
recte & neceſſario ars domificādi inuēta eſt·q̄ idipſū ſup
plet·quo natā deficit·Simili mō natura parenſ lanā & li
nū·ſed nō ueſtes ꝑducit·ſalubrit ergo atq neceſſario arteſ
texendi,atq ſuēdi,inuētę ſūt·Natura ergo quanq̄ homini
inſtrumēta loquēdi dedit·non tn̄ uirtutē tribuit pſuadēdi·
Sed arte effectū eſt·ut hoīes ſtudio ipſo atq mirabili ar
tificio ui q̄dam dicēdi cōſequant·cōceptus uidelicet ſuos
imp̄mere poſſe audientiū animis·ſicut naturæ mīme dedit
homī uim diſcernendi cōgruū ab in cōgruo·niſi p gramā
ticæ ſciētiā·nec uerꝝ a falſo·niſi p dialecticā·Licet dederit
inſtrumētū ꝯgnoſcēdi uerꝝ a falſo·uidelicet loquelā & in
tellectum·Oportebat ergo p cōſeruatiōē humanę uitæ·&
tollēdis int̄ homines deſidiis·ut natæ huius defectus ſup
pleret p iuriſperitos·qui ipm iuſtū & rectū iudicibus pſua
dēt·ſcd̄m ēditas legiſlatioēs·& nōnunq̄ iuſtū & rectū diſti
uant,limitēt,& moderent·ſcd̄m pticulariū caſuū occurren
tias & legiſlatoris mentē·Quæ ōnia pirent·niſi iuriſperi
ti eſſent·q ea hominibus ſuaderēt·Et ut paucis agamus·ſū
ma eſt excellētia huius exercitii·quo ipſa uniuerſalia ſtatu
ta humana, q̄ generalibus atq indeterminatis uerbis ſtatu
unt·lucidius intelligunt·Nā p iuriſperitorꝝ ſubtilē & in
genioſā applicationē dictarꝝ legum, ad cauſaſ pticulares·
mentē legū intp̄retant·Et tandē uero p hoc nobile aduo
cationis officiū·inſōteſ defendunt·oppreſſi releuant·& ut
paucis multa cōprehēdamus·iuſtitia periret·ſi deeſſet qui
iuſtitiā allegaret· Ex qbus facile ꝯgnoſcit·q̄ta ſit huius
exercitii honeſtas·q̄ta neceſſitas·q̄nta deniq utilitas·
Sed uix affiniū &amicorꝝ ſollicita inſtātia uerba finierāt·
cū mat clamitās dicebat illd ſapientis·fili mi ſi te lactaue
rit peccatores·ne acqeſcas·Et tandem aduocatorꝝ uitam ac

exercitiū eorūq̧ aperta diſcrimina & pericula: ſequentibus uerbis diſſuaſit.

Ca. xviii. de incomodis & oneribus exercitii iuriſtarū & artis aduocatiōis in cauſis & iudiciis. & de p̄iculis huius ſtatus & modi uiuēdi. & de dānis q̄ ex illo ueniūt rei p. & an litigia nutriantur ex aduocatorū copia. & an humana iuſtitia poteſt impleri in iure naturali.

Vriſperitorū eorū p̄ſertim q̄ forenſes cauſaſ agūt in iudicio quos aduocatos uel cauſidicos appellamus: q̄ ſit dānoſū p̄iculoſūq̧ exercitiū: nemo aptius q̄ aduocatus ipſe unq̄ intellexit. Sed & q̄tum hominibus ſit inutile quippe & p̄nicioſū: nemo rectius agnouit: q̄ q̄ p̄ eiuſ infortunio aduocato indiguit. Huiuſ exercitii dāna, diſcrimina atq̧ p̄icula, nō facile enarrari poſſent. Ex mltis autē, paucula quędā in mediū adducēda decreuimus. In primis naťam artis atq̧ exercitii ɔſiderare oportet. Eſt. n. eiuſ generiſ patrocinatio in cauſiſ. q̄a difficile eſt aduocato & cauſidico unū iuuare: quin alterū lædat. Cui pulchre ambroſius dicere uideť: q̄ nō poteſt alteri ſubuenire, niſi alť ledať comodius eſt neutrū iuuare: q̄ grauare alterū. Vnde ſup̄ illo uerbo, impio p̄bes auxiliū, Auguſti. inquit: callidi argumētatoreſ. & iuriſperiti fallaceſ dū cupiunt ditari: uix p̄uaricatiōis p̄iculū fugiūt. ɔtrouerſias actioneſq̧ cauſarū, cōtra ipſa iura uertūt. & ut aduerſarios cohercēāt: iuſſionibuſ legū ad illudēdos iudices: exq̄ſitis exemplis, multiplices intellectuſ: & cauilloſas a legibus eliciunt ɔiecturas: quid igiť: in eis laudē n̄ facile inuenio. Vendūt. n. liguā ſuā q̄ ſp̄us ſācti donū eſt. Qua de re Auguſtinus de ſeipſo in libro ɔfeſſionū loqueſ ait: placuit mihi ſubſtrahere miniſteriū linguæ meæ a mundanis loq̄citatis meæ: ne ceteri

mei exemplo, iam non legem dñi: ſed foreñſici bella merca-
rent: & ex ore meo arma furori ſuo accõmodarẽ. Rurſus nõ
illis puto aſſẽtiendũ: q negant cauſidicos lites nutrire: ſed
potius pſcindere otendunt: ex ciceronis uerbis argumentũ
ſumẽtes. q̃ recte intellecta: eos lædũt. Ait enĩ eoſ q legeſ
ignorant: uoluptates & appetitus ſuos putant legibus iu-
uari poſſe. & inde legũ pitoſ cõſulũt: ut eiſ dicãt appetituſ
ſuos legibus ſeq poſſe. Sed ea uerba qd aliud ſonare uidẽ
tur: q̃ aduocatos lites gignere: dum uoluptuoſis & cupidis
hominibus ſuadẽt legibus poſſe explere: q̃ leges iſpe uetãt.
Quiſ enĩ tã amenſ eſt: qui leges iuſtas aſſerat iurgia nutri
re: q̃s dicis Cicero in eodẽ de legibus, eſſe uitiorꝝ emenda
trices: uirtutũq; omendatriceſ: Sed ex mente Ciceroniſ eli-
ci poſſe: non leges ſed legibus abutentes q ſũt legiſtæ: li-
tes nutrire & educare pſpicuum eſt. Qui ut naſcanẽ lites:
ſpem uictoriȩ uictis pmittũt. adducẽtes innumera fallaci-
arꝝ repagula: & aſtutiarꝝ obſtacula: ſcdm policratũ. Qui. n.
cęcus nõ eſt: liqdo uidebit, quia nõ hominũ negocia: nõ cau
ſæ: nõ otrouerſiæ ſuſcitãt aduocatoſ. quimo ut oculis cer-
nimus: aduocati ipi cauſaſ gignunt. litigia ſuſcitãt. otrouer
ſias fouẽt. immo monẽt atq; nutriũt. Prebeãt huic ueritati
teſtimoniũ ea loca: q̃ certe beata dixerim. ubi ſi deſũt ad-
uocati: ibi cauſȩ ipſa quoq; litigia deſũt. ubi uero aduoca-
torꝝ turba ſtrepit: ibi litiũ anfractibus tota ciuitas ardet:
nec domus aliqua a litigio uacat. Vidi ego in germania
urbes q̃ptmas populatiſſimas quidem atq; optima politia
gaudẽtes: in qbus ciuis unus iuriſignatus, in decidẽdis cau
ſis penitus inexptus: totius ciuitatis cauſas breui momẽto
pacifice & incredibili ſilẽtio ẽminabat. ubi nec aſſiſtentia
erat aduocatorꝝ: nec allegationũ ingenioſa altercatio. Stu-
pẽti igiẽ mihi atq; q̃renti: cur in tãta urbe tam paruȩ atq;
ppaucæ cauſȩ agerenẽ: qdue cauſȩ erat, q; nulluſ ibi aduo-

catuſ adeſſet: reſponſū tandē eſt cū faceto modeſtoq͞ riſu: ultimū eſſe cauſā primi. Addebātq͞ ut ego mihiipſi inq̄rē do ſatiſfacerē: acſi apte dixiſſēt: pauculas admodū cauſas in tribunalibus eſſe ſuis: cuius rei illa erat ratio: q̄a nullū q̄ eas ꝓponeret aduocatū facile admittebāt. Profecto nō inſulſū eoꝝ dictū puto. ꝑtimi quidē neq̄q̄ plerūq͞ litigarēt: q̄nimo aliq̄d forſā iniuſte paterēt: niſi aduocatoꝝ ꝓnitaſ adeſſet: atq͞ eoꝝ ſollicitudo q̄ uincere pollicerent̄. Nemo certe niſi inſanus: ſine armis bellum tētat. Quippe ꝑtimi ſalui fuere: q̄a illis arma defuere. & longe plures ꝑire armoꝝ fiducia: q̄ penuria. Tolle enī frenetico arma: ꝓſtabis & uitā. tolle cupidis litigādi miniſtros: ſimul tolles & lites. Cupit enim oīs artifex (ut ph̄us in ethicis uoluit) ſua laudare opa ſimul & dilatare. Sic poeta ſua poemata laudat. a cūctis recipi optat ſic faber (ut inq̄t hieroni.) ſua fabrilia tractat. ſtudetq͞ ſūmope ut totus orbis eis indigeat. Cithariſta deniq͞ ōnes exoptat dies eſſe fauſtos atq͞ ſolēnes: armoꝝ & machinaꝝ artifex: nuptiaꝝ aut pacis tēpora infeſta habet: & generalit̄ de pace n̄ cogitat qui cū bello lucrat̄. Nec alit̄ agit aduocatus: alienas cupit cōtrouerſias ꝓpinquoꝝ & cauſas exagitat: q̄ ſuas nō litigat. diſſuadēdo: litigādo lucrat̄. q̄ mendicaret: ſi q̄etiſſime ōnes uiuerēt. Et ut paucis dicā: deſūt lites ſi deſūt q̄ lites cupiāt atq͞ ſollicitāt. Deniq͞ apoſtoluſ ait: ſeruos dei nō decet litigare. Quomō igit̄ alienas opes litigando q̄rere poſſumus licite: q̄ noſtra ꝓximis offerre iubem̄: & iuxta dominicū cōſiliū: petēti clamidē, palliū n̄ negemus: Demum uero illud ego ueriſſimū puto: q̄a lōge minuſ rei p. chriſtianę nociuū uidebit̄: ſi iudicioꝝ ſtrepitus: ſi cauſaꝝ deceptioēs non habeat: ſi aduocatoꝝ penuriam patiat̄: q̄ ſi p cauſaꝝ & litigatoꝝ atq͞ aduocatoꝝ copias: caritatis ordo peat: q̄ in litigādo ſeruari mīme poteſt. Et iteꝝ longe minus ꝑniciosū at-

bitror, quoſdã forſã iniuſte opprimi ob defenſionis aduo/
cationiſq; defectu: q̃plurimos imo ipſã rem p. eiuſq; gētē,
tot tātiſq; ut cernimuſ litiū ꝑturbationibuſ cōcuti atq; ſub
uerti. q̃ ueluti quędã incēdia: cunctas reſ p. adurūt atq; cō-
fūdūt. Poſtremo qſ cauſaꝝ: quiſ fori: aut iudicialiſ ſtrepitꝰ
tam auidus eſt: quē nō moneāt immo terreāt ꝑimum illa
Bernar. uerba: qui cū ad eugeniū ageret: ac eum inducere
conaret̃: ut fideles ad diuinā legē diſcēdā ſectādāq; allice
ret: & aduocatoꝝ aſtutias fugiēdas eſſe oſtēderet: quotidie
inq̄t ꝑſtrepūt in tuo palatio legeſ: ſed iuſtiniani: n̄ dn̄i. iu/
ſte ne etiā iſtud: tu uideris: Non certe lex dn̄i immacula/
ta ꝯuertens animas. Ea aūt nō tam leges: q̃ lites ſūt & ca
uillationes ſubuertētes iudiciū. Tu ergo paſtor & epiſco-
pus animaꝝ: q̃ mente obſecro ſuſtineſ coram te ſilere illā:
iſtas garrire: Puto q; etiā hęc ꝑuerſitas te ꝯpellat ad dn̄m
dicere cū ꝓpheta: narrauerunt mihi iniq fabulatioēſ: ſed n̄
ut lex tua. Hæc Bernar: de humanis legibus & eaꝝ ſecta
toribus. Rurſus niſi fallor: fallit̃ qſquis qui litigandi offi
cium aſſumit. & longe magis fallitur: q artes litigandi &
cōtendēdi eligit: in quibus ꝓpter nocendi facilitatē q̃nto
qs doctior: tāto neq̄or euadit. ut de aleatoribus Policratus
ait. Vnde Auguſti: fōr inq̄t in eis eſt litigioſa. hoc ipſo
laudabilior: quo fraudulentior. Fateor enī utilis eſt iuris
ſciētia: ſi eius ꝓfeſſores intra eius limites agerent: & legū
t̄minos non trāſgrederent̃. Sed ꝑimi illis abutunt̃: & ꝯto
legū intellectu, & nouis int̄pretatioībus ſacris legibuſ il/
ludūt. Quod ſi ſecus agerēt: paupes admodū & inopes: fa-
teor tn̄ fœlices uiuerēt. Ea de re ſancti uiri ꝑiculū tā ꝓm/
ptū imminere hoc exercitiū tenētibus cernētes: merito ꝑfe/
ctis & deo dicatis uiris, nedū forenſiū cauſaꝝ int̄dicūt ex/
ercitiū: ſed humanaꝝ legum ſtudiū. Quaꝝ int̄ cæteras illa
eſt ratio: ne uidelicet iuriſperiti magnū extimēt eam iuſti

tiã quã ipſi continẽt & uenerant͛: & quã leges humanæ do
cẽt: reſpectu eius iuſtitiæ, quã lex dei cõtinet & uenerat͛.
Iuſtitia enĩ humana quã legeſ ſeculi ꝓfitent͛: impleri indu
bie poteſt facultate & naturę uiribus. Quod ex eo maxime
patet ut alia taceã: qm̃ chriſtus in euãgelio ex duobus na
turalibus ꝑceptis õnes leges & ꝓphetas pendere dixit. ꝓ
ut pulchre Auguſti. deducit in epiſtola ad uoluſianũ. diui
na uero iuſtitia non niſi ſupna gratia impleri poteſt. Qua
re ad hũc ſenſũ uerius q̃ pauloañ Iſaiaſ dicebat de huma
na iuſtitia: pãnus mẽſtruatę, iuſtitię uræ ſũt. Sed nec alienũ
ab hoc ꝓpoſito uidet͛, qd̃ dñs in euãgelio ait: niſi abunda
uerit iuſtitia ueſtra pluſq̃ ſcribaꝝ & phariſeoꝝ: nõ intrabi
tiſ in regnũ cæloꝝ. Quod utiq͛ recte dici põt de humana
iuſtitia: quanq̃ iuriſperiti & cauſidici aſtruere nitunt͛, ut chri
ſtus fidelibus ſuis dicere uideat͛: niſi abundauerit iuſtitia
ueſtra pluſq̃ ſcribaꝝ & phariſeoꝝ id eſt legiſtarum & iuri
ſperitoꝝ humani iuris: nõ intrabitis in regnũ cæloꝝ. Nec
enĩ hæc iuſtitia, q̃ ex humanis reſultat legibus: ſola ad ſa
lutẽ ſufficit: cũ illa (ut phũs in politiciſ uoluit) ſolũ rei p.
terrenã ꝗetitudinẽ appetat. Cuiuſ grã: plima q̃ lex diuina
uetat & punit: ipſa ꝑmittit aut iubet. Vnde Auguſti: hęc
lex q̃ de regendis urbibus dat͛: multa ꝓ tẽporali pace aut
ꝑmittit aut iubet: quæ lex diuina grauiſſime punit ut in
cõcubinatu atq͛ uſuris: demum in ꝑſcriptionibus & multiſ
aliis repire libet. Deniq͛ lex ipſa humana (ut ꝑmiſſũ eſt)
uirtuti humanę & natali innitit͛. q̃ neq̃ ad ęternã fœlici
tatẽ ſufficit: ſine ſpeciali auxilio diuinę gratiæ. quod alit͛
eſt ſẽtiendũ de diuina iuſtitia: q̃ tota dei & a deo eſt. Da
bo igit͛ inqt mĩ pluribus ꝑſuaſionibus finẽ: ſi id ſolũ dixe
rim: qa humani iuris ſectatores, ſolo nomĩe iuris lætant͛:
cũ rem ipſã nõ habeãt. qnimo ſub iuris atq͛ iuſtitię obtẽ
tu: ipſa iura & iuſtitiã ꝑſequunt͛. ut recte de eis dicat ue-

ra iuſtitia: filios enutriui & exaltaui: ipſi uero ſpreuerunt me. Tandē qs ille legiſta eſt & laudabimus eū: q(ut inqt Auguſti.)dicat clietulo ſuo recipe. qđ mihi cū tibi adeſſe obtuliſti: redde aduerſario tuo qđ me iniuſte patrocinante abſtuliſti:cuius opera, decepto iudice & circūuentis legibꝫ uiciſti: Longe ſatis euagatus ſū in deſcribēdis aduocato rū piculis:ſed exptuſ dixi. Turpe.n.uidebat̄ patritio igno rare ea in qbus uerſatus eſt. Suaſi ergo mihi matnis his, immo diuinis cōmonitioībus edoctus: forenſiū atq; ciuiliū cauſas & iudicia penitus deſerere. Victi ḡ & ſupati cō tribuleſ.ad aliud uitę genuſ innocētiſſimū ut dicebāt: uide licet notariorum me transferre uerbis atq; ſuaſionibus ſe quentibus nitebantur.

Ca.xix.de notariis,tabellionibuſ & ſcribiſ.& de huiuſ artis laudibus,utilitate & ꝯmendatione,ac neceſſitate.

Abellariorꝝ ſiue notariorꝝ ars & uiuēdi formula q̄ honeſta honorabilis & laudata ſit: ex ptimiſ p̄ ſertim illius neceſſitate& utilitate facile ꝯgnoſci tur. Periret ſiquidē oīs iudiciorꝝ tela: niſi eſſent notarii q acta cōſcriberēt.piret ipſa ueritas & fides in ꝯtractibus& cōmertiis hominū:piret ōnis ordo in iudicio forenſiū cau ſarꝝ:niſi eſſet aliq̄ fidelis publicaq; pſona:cui iudex crede ret de his q̄ ab utraq; litigantiū pte, aut offerunt̄ aut dicū tur.Item ſunt inſtituti notarii ad cōfirmationē ueritatis. ſed cū ipſa ueritas ubicūq; ſonuerit: ab illo eſt q dicit:ego ſū uia& ueritas.Recte certe ratione notariorꝝ officiū ualde laudabile erit: quia in ueritatis cōpbatione & cōfirmati one:radicē & fūdamentū ſuſcipit.Demū huius artis laudeſ & utilitates ex eo patēt:qa publicę utilitati deſeruiunt. Hi nāq; nedū apud pedaneoſ minoreſq; magiſtratuſ.credi

tum & auctoritatē obtinēt: ſed apud reges & ṗncipes & cū
cta eminētia tribunalia acceptiſſimi & familiariſſimi exi/
ſtūt·quoꝝ manibus imo admirāda fide inſtrumēta· ꝑuile/
gia & litteræ ad ꝑpetuæ rei memoriā ɔficiunt·Et poſt mł
ta tēporū ſecula, ex hoꝝ ſola notarioꝝ ſubſcriptioē: indubi
tatā ꝓbationē inducūt·Hi typū tenēt euāgeliſtaꝝ chriſti:
q eiuſ geſta & acta in euāgelio, tā fidelit̄ q̄ utilit̄ deſcri/
pſerīt·Et ut cęteras huiuſ artiſ ɔmoditateſ & laudeſ ōmit
tā: q illā exercēt: mḡna lucra, ſūmos honores, aſſequūt: ut
breui tēpore ac ꝑuo labore, opulēta utilitatis cōpēdia adi
piſcant·& tādē ab oībus honorant: qa ōnes illis indigēt;

Ca·xx·de miſeriis, calamitatibus ac laboribus & ꝑicul
tabellionū & tabellarioꝝ· & illoꝝ fraudibus & dolis·

Nter cæteras uitę humanæ artes & modos, formu-
laſq; uiuēdi: ſcribaꝝ atq; notarioꝝ artē, miſerā, cala/
mitoſā, ac multiſ erumniſ plenā: nemo ignorat: niſi q
tam fœlix fuit: ut nec lite in iudicio: actor nec reus extite
rit·nec cōtrahēdi gratia: triſti illoꝝ miſterio eguit· Breui
igit̄ huius artis calamitates, infœlicitates, labores atq; ꝑi
cula adducemus: pauca ex multis colligētes· In ṗmis igit̄
fatem̄: habēt tabellioneſ officiū publicū: ſed ꝑuatū exercēt
negociū·n̄ rei p·ſeruiūt: ſed rei familiari deſeruiūt·n̄ il
lā: ſed iſtā augēt·ɔmuneſ ſūt pſonę: ſed ꝓpa ſūt lucra·De
mū tabellarii ipi ſeruos ſe eſſe publicoſ nouerint: quos iu
reiurādo cōſtat aſtrictos: ut quoties rogari eos a quoq; in
ōni cauſa cōtingat: ferre eos teſtimoniū oporteat·Nemini
aūt dubiū exiſtit: tam aſtrictos rei p· ſeruos, nō eſſe illiuſ
dignitatis atq; fœlicitatis: uti pauloaā depictum eſt·Eiuſ
uero artis labores, fraudes, doli, atq; ꝑicula, ex eo cōſtant:
qa nata ipſa impellūt homines ḡtis fidē ipſā ſeruare: ue-

ritatē atteſtari: ac de illa libere ubiq; ferre teſtimoniū: mi
ſeri tñ tabelliones ſoli ſūt, q̄ nō niſi pecunia de fide dice-
re ac rogari uelint. Nec aliťq̄ p̄cio intuenietē: ueritati fi-
dē accomodēt. paup̄ ſiquidē fidē petit ueritatiſ: ille māmo-
na exigit iniq̄tatiſ. Turpis igiť eſt: q̄ p̄cio turpiť accipit:
qđ gratis exhibere teneť. Quo fit: ut hāc uitę formulā ex-
ercentes, nedū iuſtitiā: ſed ipſā iniuſtitiā uendāt. q̄re(teſte
Auguſti.) nihil ordinātius eſſe poteſt. nā iuſtitiā uēdere:
iniq̄tatis eſt. iiuſtitiā uero: rabioſa inſania. In cęteriſ. n. cō
tractibus reſ uēdita alienať a uēditore. & trāſit in empto-
rē: ſed in hoc infœlici ↄtractu, nullā iuſtitiā habet notariuſ
uenditor. Sic miſer artifex ipſā ueritatē ad quā corrobo-
randā eruendāq; creatus eſt, & q̄ eum honoratū reddit: in-
honorat atq; uilificat: dū eam ut p̄miſſū eſt p̄cio exponit.
Apud antiquos. n. tabellarii alebanť a publico: eratq; gra
tuitū officiū. Eo igiť ſęculo aureo certe laudabilis erat ta-
bellionica ars. laudabile exercitiū: nunc uero q̄a ad p̄cium
exponiť: merito in ſordibus cōputať ſcđm policratū. Rur-
ſuſ notariuſ ſeruuſ eſt iuſtitię: q̄ uirtutū regina eſt & dña.
qui ergo dñam ſuam uendit: ut ꝓditor iudicandus eſt. O
quot falſa ab eis cōſtituunť inſtrumēta: p̄ce quidē uel pre-
cio. O quot ↄtractus fabricāt: rei geſtę ſubſtantiā lōge aliť
ſcribentes q̄ ptes ꝓfeſſę ſūt. O quot falſas clauſulas inſe-
rūt: aliaſq; iuſtas abolēt: uerba cancellāt: dictiones uitiāt:
in multoꝝ læſionē atq; iacturā. O quot neglectus ne dixe
rim dolos: in iudiciis & ↄtractibus cōmittūt. Annoſ, indi-
ctiones, diē, atq; locū p̄termittūt. Nec teſtes adhibēt naťę
rei neceſſarios. lřas, ſcripturāq; diuerſificāt. Qua de re inſtru-
m̄ta ſuſpecta: aut dubia reddūť. O quot errores. fraudes &
machinamēta ab eiſ admittūť. Ob q̄ſ reſ īnumera litigia,
immortales ↄtentioēs, ibi naſcūť: ubi ſopiri debuerūt. De-
mū ꝓthocolla nō retinēt. & diuerſa pleruq; ab illis inſtru

mēta edunt̃. Pleriꝗ uero litteras. ꝯtractus & inſtrumenta
ſup̱ uſuris & cont̃ iuris p̃cepta ꝯficiūt. p̱uifacietes: qđ ex ea
re infames, inabileſꝗ euadūt. O quot colluſiones agāt in
iudicio: quot deceptiones apud iudicē: quot falſas atteſta
tioēs: quot ſup̱fluas dilatioēs: quot acta inutilia ſcribūt: ut
creſcat regiſtꝶ, ꝓceſſuſꝗ in p̃cio augeat̃. Taceo qa exceſſiua
ſalaria exigūt. crimē cōcuſſionis non uerētes. ōnia p̃cio agūt
nec calamū quidē manu capiūt: niſi pecunia aſſit. taxas ex-
cedūt. de qbus grego. dicerere uidet̃: qa multo ſceleratius
ille accipit: q̄ alius offert. Hi certe crudeliores ſūt illis la
tronibus q inſidias adhibēt. Nā iſti palā rapacitatis aua-
ritia ſeuiūt. Cæteri enī hoſtes in ſuoꝝ tm̄ hoſtiū ſangui-
ne armant̃. aſini in quorundam hominū necē pecunias acci-
piūt: iſti ut crudeliſſimi carnifices: ciuiū, amicoꝝ, cūctoꝝꝗ
homiuū oppreſſione lætant̃: & ōniū litigantiū uitā extin-
guūt. Quid enī ꝓdeſt iuſtū habere iudicē: ſed rapacē nota
riū: Hinc Iſidorus: ad delictū p̱tinet iudicis ī ꝓbos habere
miniſtros. Ais forte, qđ ad rē: locupletes ſūt notarii: nūq̄
egentes: ubiꝗ honorati. Quod & ego fateor. Sed & illud
Ciceronis ſemp̱ ueꝝ eſſe putaui: nil fore utile: niſi hone-
ſtum iuſtūꝗ ſit. nil honorificum: niſi in uirtutis radice quę
gratuita, fundet̃. Nā ut idē Cicero ſubdit: nullū emolumē
tū eſt fallere. nullū cōmodū lucris inhyare: ſplēdoriſꝗ no-
mē amittere. Adde: qa utilitas illa familiaris. non poteſt
tantū afferre: q̄tum auferre. Quia enim alia cauſa Gezabel
ōni ſeculo maledicta erit: niſi qa eius nō uero teſtimonio
Agab rex uineam abſtulit Naaboth: Ea de re eidem Ge-
zabel dictum eſt iuſſu dñi: canes cōmedēt Gezabel. Deniꝗ
ut paucis multa concludā: notarius cupidus rē p. offendit.
deū cōtēnit: cui ſe iureiurādo aſtrinxit. iudicē mētiēdo de-
cipit. p̱tes lędit. De his Auguſti. dicere uidet̃: qa ſimiles
ſunt locuſtæ aīali peſtifero. Nocet. n. mordēdo. ꝯſumit no

cendo. Niſi ꝗ abūdauerit nr̄a iuſtitia pluſq̄ ſitiū ſcribaꝝ: ſpem n̄ habeamus ꝯſeq̄di fructū iuſtitię: q̄ eſt regnū cęloꝝ;

Ca. xxi. de exercitio agriculturæ. & de laudibus & commendatioē huius natalis & innocētiſſimi exercitii. & de utilitatibus generi humano ex illa prouenientibuſ. & quomodo deo acceptum eſt.

Griculturā optimū eſſe uiuēdi genus nemo ambigit: niſi q uiuere neſcit. Hic enī uitæ modus primus ōniū eſt a deo altiſſimo humano generi tributus. Dictū eſt. n. hoī in ſudore uultus tui ueſceris pane tuo. nec dixit in ſudore uultuſ alieni. ut in cęteris officiiſ & uiuēdi modis liq̄do ꝯtingit. In quibuſ alieno labore alienoq; ſanguine & ſudore plurimos paſci & nutriri: q̄nimo & laſciuire uidemus. Nequaq̄ enī deus homini hoc exercitium p̄cepiſſet: niſi primū innocētiſſimū deinde ei gratiſſimū agnoſceret. Hoc deniq; uitæ genus ueras nr̄aleſq; diuitias gignit. Alia exercitia, induſtriales & ut ita dixerī adulterinas diuitiaſ cōpant. Igit̄ int̄ utraſq; diuitias illa eſt dr̄a: qm̄ p̄mæ humanū genus ſuſtinēt: ſecūdæ corrūpunt. primę delectāt: ſecūdæ cruciāt. p̄mę ſatiant: ſecūdæ angunt. Quod. n. tā fœlix uitæ genus eſſe poteſt: q̄ naturalibus inſidere laboribus. & poſſeſſiones agroſq; ad ubertatē ꝓ cōmuni oīm uſu deducere: Quaꝝ reꝝ innocētiſſima cura: cęteras ōnes noxias curaſ fugat. Geſſerūt agriculturæ uſū nō ſolū antiq p̄mæ ętatis: ſed & ōniū ætatū uiri p̄ſtantes atq; clariſſimi. nec modo publica officia: q̄nimo & imperia magnaq; faſtigia huius cupidīe atq; dulcedine dimiſerūt. Hāc Cato cenſorinuſ exercuit de quo ſcriptū eſt: optimus ſenator, arator, optimus impator. Quē igit̄ pudebit cū catone terrā colere: Quis turpe cogitabit: qđ ille pulchrū eligit:

q̄ ꝑter rer̄ geſtar̄ gl̄am etiā in noſtris hiſpaniis ꝑclariſſi-
me triūphauit. Deniq̧ in cęteris huius mortalis uitæ occu
pationibus uacāt homines artibus: in hoc natę. in cæteris
uacāt ſagacitati: in hoc ſācte ſimplicitati in aliis ſuꝑflui-
tati: in hoc neceſſitati. in cęteris uacat̄ ornatui: in hoc ui-
ctui. in cæteris uacāt hoīes paucis aut multis: in hoc oībꝰ.
Qua ratioē cęteris uiuendi modis iuſte anteferẗ teſte enī
phō: q̄nto aliq̄d eſt ꝯmunius: tāto eſt ꝑclarius. Eſt ergo il
lud uitæ genus eligibile q̄d plibus ꝯfert. & paucioribus
nocet. Demū nō parū huius uitę ꝑconiū auget: q̄a ceſſāt in
hoc uiuēdi mō ea ōnia diuinę offenſioīs & peccādi incita-
mēta ac ꝓmpte actiones: q̄ aliis negociatioībus ſeſe ultro
offerūt. Vt enī quidā ex ſapiētibus ait: inẗ hominū uitia
uiuere & uitia hominū uitare: nō tam ꝑclarū q̄ rarum. nec
tā laudabile: q̄ difficile eſt. Quis enī in agro laborās, alie
na uſurpat? qs deierat? quis blaſphemat? quis ſuꝑbit? aut
quis iraſcit̄, aut inuidet: q optare ſibi ſoli bona nō poteſt
quin aliis eueniāt? Quis deniq̧ agriculturæ intēdens: ini-
micat̄? Quid aliud odit: niſi grādines? cui maledicit: niſi tē
peſtatibus? Quid deniq̧ auare cupit: niſi ea q̄ aliorū n̄ ſūt?
Sed & qs fornicat̄: q̄ nō ciborū ꝑcioſitas: ſed fames & pauꝑ
cula mēſa ſpectat: & demū ipa lacertorū laſſitudo, & diur-
nus totus labor, dormire potius q̄ laſciuire cogit? Rurſus
in cęteris uitę occupatioībus illud cōmuniſſimū eſt: ut q̄to
hoīes plus emolimēti aut cēſus habēt: tanto minus deo
retributioīs & honoris tribuūt. ita ut uerū ſit illud ꝓphe-
tę: quia ſatietas panis cauſa ſit iniq̄tatis in homine: in hoc
tamē uiuēdi modo plus oībus deo reddit̄. & ut ita dixerī
pleruq̧ plus q̄ quis habet deo offert. Nōnunq̄ enī oblatis
deo decimis, expenſiſq̧ deductis: nil ſupeſt niſi labor. adeo:
ut plurimi anni etiā ubertimi. agricultoribus ipſis ſteriles
ſint. Recte igit̄ antiquū uerūq̧ in hiſpania ꝓuerbiū fuit:

quia agricolæ martyres habent̄· neq̄ enī ſemel ſanguinem
fūdūt:ut pīguiorē t̄ram hoīm uſibus reddāt: ſed dietī ſu-
dore & cruore madēt:ut noſ uiuere poſſimus:& ſuis tormē
tis & aſſiduis cruciatibus foueam̄· His ergo motioībus
ſuadebāt affines:agriculturæ uacandū·etſi nō pſonalit̄:per
ſeruos ſaltē & colonos ut moſ eſt pl̄imoꝝ uiroꝝ illuſtriū·
Sed nondū illi uerba finierāt: ecce mr̄ occurrit:hūc ui-
uēdi modū ſumopere diſſuadēſ rationibus ſequētibus;

Ca·xxii·de agriculturæ incōmodis,oneribus,difficulta-
tibus,& laboribus·& de aculeis & miſeriiſ huiuſ ſtatuſ
& narrant̄ pulchra de hoc uiuēdi genere circa eius ſolli
citudines & anxietates·& quomō repugnat p̄clariſ inge
niis·& quales debent eſſe agricultores·

Audatus ſatiſ a uobis eſt agriculturæ uſus· q̄ cer-
te neceſſariū atq̄ delectabilē fore:nemo eſt q̄ am-
bigat·habeat tn̄ aculeos ſuoſ. Vt enī inq̄t plini-
us in eo quē edidit de naturali hyſtoria libro:agriculturā
innocentiſſimæ atq̄ beatiſſimę uitę quōdā initiū fuit·Nūc
uero maioribus lōge laboribus nouiſq̄ uitiis obnoxia eſt·
Vt enī in georgicis uirgilius ait:& p̄mo a diuina ſcriptu-
ra didicimus: nō utiq̄ homo terræ & agris:ſed terra homī
ſeruire debuerat·Hominū ergo culpis effectū eſt: ut terra
poſſeſſoribus ſuis ſine labore n̄ reſpōdeat· & plerūq̄ labor
ipſe fructus dulcedine careat· Mortalis ergo indigētia at
q̄ neceſſitas, terrā ferro ſollicitare:miriſq̄ blādiciis molli
re coegit·In q̄ colēda: quot labores,quot corporis,quot aīi
ſollicitudīes homines pferūt: nemo nouit:niſi qui terrā co
lit·adeo:ut ueꝝ ſit illud Petrarchę:q triticū ſeminat:ſemi
nat & ſollicitudinē·Et iteꝝ qd̄ poeta dicit:quia granū pli
moꝝ eſt:ſed anxietaſ ſeminantiſ·ita ut ꝓprie loq̄do,ager,

animus ſit·cultura/intentio·ſemen/cura·& meſſis/labor·
Quas res agricultor ubertime pcipiet: læta uindemia: dum
tñ cũ pruina & grãdine pepigerit·O quot inutiles aratu//
ras: quot mortaliũ hominũ anxias curas agricultura affert·
& q p anni circulũ diligẽtias egit plurimas: unius horę ra
bida tẽpeſtas abſtulit·qꝫ ſi cæli trãquillitas adſit q̃to pla
ſeminaſti: tãto plures neceſſe eſt paſcas grues·pluresqꝫ do'
mi mures·uolucres deniqꝫ hoſpites habebis inuituſ· Hæc
enĩ notiora agricolis ſũt·quos neſcio quid ad ſeminãdũ co'
gat: niſi quia ira diuina ꝓuidẽtia uoluit: ut etſi labores/
pꝉicula/agricola expiat̃: laborare tñ nõ deſinet: quẽ ſpeſ ple
ruqꝫ delectat ſine fructu·Demum uero illud certiſſimũ eſt/
multiſ tñ incredibile: qa in colẽdiſ agriſ: ornãdiſqꝫ uineiſ:
uix fertilitas ſumptibus æquat̃·Adde: qa ut grego·dice//
bat bonum eſt agros colere: ſi nihil melius qd̃ fieri poſſit
inuenit̃· Agriculturæ igit̃ hac noſtra ætate operã dare nõ
eſt uiri exellẽtis aut p̄ſtantis ingenii/ nec ꝑ arte/ nec pro
officio aut negocio: ſed ꝑ ocio & curaꝝ alternatioẽ: uel ip̃a
cogẽte neceſſitate laudabile·Nec·n· ars terrã facit melio
rẽ: nõ quidẽ intellectũ meliorẽ·uires intellectiuas nõ pfi/
cit: ſed exteriores exercet·Qua de re iuſte ſapiẽtes agricul
turam int̃ mechanicas cõputarũt: ut inferius tãgemus· Et
hæc putat̃ cauſa: q̃re phũs in ſeptimo politicoꝝ agricolas
nec mercatores ac artifices & mercennarios/ licet ſint arteſ
neceſſarię in ciuitate: nõ tamẽ ſũt ꝓprię arteſ ciuitatis: q̃re
nõ ueroſ ciueſ Ariſtoteles appellat: ſicut ↄſiliatiuos/ſacer
dotes & bellantes/& iudicatiuos·ꝓut latius diximus ſup
in capitulo quĩto· Vt enĩ inq̃t unus ex phĩs: natura ſtudi
oſa parẽs dũ multas mortalibus artes dedit: diſtinxit etiã
ingenia·& cui qs aptiſſimus repit̃: illi recte inſiſtet·Inde
cenſ nãqꝫ atqꝫ indecoꝝ uidet̃ debile corpus/ fragileſqꝫ lacer
tos: ſed docilẽ animũ habẽtes colẽdis agris inſiſtere debe·

re. Pulchrum igitur eſt atq; officioſū aliud melius agere nō ualētibus: agros ipſos arare: ſed longe ſalubrius foret non agroſ: ſed animoſ colere. Verum eſt tamē q; trena aīalia ter rā amāt. Rurſis ſatis innocētia agricolarum exercitia uetiſſīe fore puto: ſi taleſ ipſi agricultoreſ forēt: q̄les antiq illi in nocētiſſimi & ſimpliciſſimi erāt. & q̄les eos debere eſſe le gimus: nō q̄les expetimꝰ. Illi enī cum patiētia & lōganimi tate labores ferebāt: cum frugum abundantia deū laudan teſ: cū ſterilitate mīme murmurātes: ſed cū Iob pr̄iarcha, di cētes: dn̄s dedit, dn̄ſ abſtulit, ſit nomē eius benedictū. Sed & tales pmi illi agricultores erāt: qui ut cū ppheta loqr gladios uertebāt in uomeres: & lāceas in ligones. Agrico lę uero noſtri tēporis aratrum, ſtibam, raſtrumq; uertūt in ar ma. nō modo defenſiua: ſed offenſiua. deū decimis: regē ue ctigalibus fraudāt. fines fundorum cōfundūt uel ſibi appli cāt. eccleſiā nō reuerentur. contra dn̄os ſupbiunt. foros frequē tant. p ſeruos adducticios agros colūt. ſed p ſeipſos in iudi cio litigāt. cū p alienos in agro laborāt, & dū ſuū deſerūt officiū: aliena piculoſa uſurpāt. Hi prohdolor auaritia, ſup bia. pōpa, ornatu uario, ampla ſuppellectili, fraudibus de niq;, dolis, litigiis, & uerſutiis, cūctos negociatoreſ uincūt. Martyres autē quo pacto taleſ agricolas appellem: nō ui deo. Cauſa enī martyrē facit potius q̄ tormēta. Agriculto res igitur noſtri tēporis martyres terrenę cupiditatis: nō chri ſti, dixerī. Et ut paucis agamus: ſicut terrā colūt: ſic peni tus treni ſūt: ut de his recte dicatur. Ipſi uero terrā lingēt & terrā comedent. Nec de cæleſtibus cogitāt: q ſp de terre nis loquuntur & meditantur. Sibiinuicē inuidēt. alios abhor rēt ſtatus. Sed plerumq; caſtigat eos deus in eo delicti gene re: quo peccāt. Dignū enī eſt. ut qui in terrā q̄ ōniū elemē torum humillima & ubertima eſt, p ſuperbiā & auaritiā pec cāt: eiuſdē terræ bonitate puentur. Ideo dat illis deus terrā

fructiferã in ſalſuginẽ: ꝑpter malitiam habitantiũ in ea.
Quo fit: ut terrã ſui naťa fertilẽ: illorũ iniq̃tas faciat ſte
rilẽ. Sed uix bona mr̃ diſſuaſionis agriculturę uerba exple
uerat: & ecce fratres/ ꝯſanguinei/ p̃iter/ & amici/ ſi nullũ ge-
nus uitæ placebat/ ex illis maxime q̃ ſup̃ diſcuſſa ſũt: ſaltẽ
mechanicas aut liberales artes ſeu aliũ uiuẽdi modũ/ etiã
ſi foret aliq̃d exercitii genus/ cui plebei homineſ ſeſe ꝯfer-
re ſolent: mihiipſi deligerem. idq̃ ſequẽti ꝑſuaſione agere
non erubuerunt.

Ca.xxiii.de artibꝰ mechaĩciſ in genere & utilitate ea-
rũ.& quot ſũt artes mechanicę. & q̃liter earꝝ exercitia
ꝓſunt.& quomõ diuerſę artes ſub eis cõprehendunt̃.&
demũ deducit q̃ in dictis artibus plures uiri clari eua-
ſerũt.& q̃ mediocritas uitę mechanicę ñ eſt deſpitiẽda.

Epudiata ſũt a te inquiũt amici ea uiuẽdi gene-
ra: nobiliora atq̃ honoratiora in hoc ſæculo uidet̃.
in q̃bus fere cũctos ingenioſos & ſtudioſos/ ac no-
b̃leſ uiros ꝯ̃ſari ꝯſpicimuſ. Si igit̃ occultiſ incognitiſq̃ no
bis cauſis/ nullũ ex ſup̃dictis eligere ꝓponis: nos q̃ te pli
mũ diligimus/ & poſteritatẽ ex te q̃maxĩe ꝓptamus: quã
utiq̃ ꝑderes/ ſi ad ſpiritualẽ uitã trãſireſ: te plimũ ñ modo
rogamꝰ: ſed monemus atq̃ hortamꝰ: ut ſaltẽ artifex fiaſ ali
cuius honeſti aut plebei exercitii. Sunt.n.p̃ter noĩataſ ar-
tes & uiuẽdi genera: alia cõplura exercitia & uiuẽdi gene
ra nõ inhoneſta: quibus & ſi plebeos hoĩes cõmunit̃ uide
amus deditos: alios tñ ingenuos naturæ hoĩes/ quibus ita
ſors illorꝝ tulit: aut ita uoluerũt: uel naťa ipſa inclinat̃:
ſæpe ꝯſpicimus arteſ exercitiaq̃ ipſa delegiſſe. Pręeligunt
certe ñ nulli ſub illa mediocri uita agẽteſ/ ſęculi huiuſ bre
uẽ curſũ innocẽtes trãſigere: q̃ ſub magniſ ſtatibus piclita

ri· Adde: qa ꝑtimi in eis ipſis infimis artibus clari eua-
ſerũt: q̃ tandẽ ad altiora ſepe uocati fuere· Nõ·n·artes ipſa
ꝗ exercitia animos hominũ uirtuteꝗ penitus immutãt: ni
ſi fedisſima ſint· Elige igit̃ aliquã ex mechanicis artibus·
quas ipſa oĩm parẽs nat̃a ad uſus hominũ ꝑnecesſarias in
ſtituit: q̃s neq̃q̃ ipſa ꝓuida gubernatrix nat̃a nobis donaſ-
ſet: ſi nõ necesſarias, ſi nõ utiles, ſi non honeſtas iudicasſet:
& ſuos ſectatores beatos faceret· Sunt enĩ (ut noſci) artes
ipẽ mechanice ſeptẽ numero, ad quas cetera õnia uitæ ge-
nera corpuſ reſpicĩetia (teſte phõ in politiciſ) reducunt̃: ui
delicet lanificiũ· armat̃a ſiue fabrilis· nauigatio· agricultu
ra· uenatio· medicina· theatrica· Sub lanificio uero ꝑtima
uitæ genera includunt̃: puta texẽdi: torquẽdi: ſuendi: & q̃
fiũt manu, acu, fuſo, rota, fibula, ſiue aliis inſtrumẽtis: & ce-
tera õnia q̃ in materia, lana, lino, pelle, pilo, & uiminibus
cõtinent̃· Armature uero adaptat̃ qcquid armoꝝ eſt: & qc
quid ferro metallisꝗ continet̃· ſub q̃ aurifices, metallarii,
monetarii, ac alchimiſtæ militãt· Vocat̃ autẽ ars iſta in-
ſtrumẽtalis· nõ ſolũ qa inſtrumẽtis utat̃: ſed etiã qa ex ma-
teria illa efficiat ꝑta inſtrumenta· ad quã etiã ꝑtinet õnis
lapidũ, lignoꝝ & arenaꝝ labor· Hæc duas ſpecies habet:
architectonicã, & fabrilẽ· Architectonicæ ꝑtes ſũt ſecmẽ
taria, carpentaria· Fabrilis uero, ſũt ꝑtes malleatoria, fuſo
ria, ſculptoria, & multa alia ſimilia uitæ genera· Nauiga-
tio uero ꝯtinet õnẽ negociationẽ in emẽdiſ uẽdendiſꝗ mer
cibus: & in illiſ mutandis: tã domeſticis q̃ ꝑegrinis· Alii
uero mercaturã ponũt ſpetiẽ ꝑ ſe· Sed phũs eã ſub nauiga
tione deſignat: licet mercatura multis modis accidat abſꝗ
nauigatioẽ· Sub agricultura uero, qcquid in terra laborat̃:
intelligit̃· ad quam ꝑtinet oĩs agricultuſ· & qcquid ad ne-
mora ac paſcua & ortos ꝑtinet· Ad uenationẽ uero: feraꝝ
occupatio, aucupii, auiumꝗ uolatuſ ꝑtinet· Et generalit̃ ad

eam ptinet ōnis piſcatura & uenandi genus in terra, mari,
fluminibuſ,uel aere. Itē ad eā ptinet oīſ apparatuſ ciboꝝ,
ſaporꝝ,potuū.Et generalit̄ ōnia officia piſcatoꝝ,carnificū,
coquoꝝ,cauponū,tabernarioꝝ. Sub medicina uero ipa me
dēdi ars:& cyrurgia continet̄. Similit̄ & apothecarioꝝ,pi
gmētariorū,turba.qbus iunge herbiſcaſ,& balneoꝝ magi-
ſtros,taſores,& ſites. Sub theatrica uero aptant̄ oēs artes
ad ludos publicos.& p̄uatos,ac diuerſa ſpectacula ptinen-
tes.Cui uiuendi modo:hiſtriones,buſones, repſentatores,
tragici cōnumerant̄.Dicta eſt enī theatrica (ſcdm Iſidoꝝ&
hugonē)a theatro:ubi populus ad ludos coueniebat. Fie-
bāt autē ludi in theatro: ubi etiā geſta recitabant̄. In ga-
bellis uero choreas ducebāt & ſaltabāt. In gymnaſiis lu-
ctabant.in amphitheatro certabāt pedibus. Equis uel cur
ribus in arenis pugiles exercitabant̄. In couiuiis rithmiſ
& muſicis inſtrumētis pſallebāt:& alea ludebāt.In phaniſ
tēpore ſollenni deoꝝ laudes canebāt.Antiq nāqꝫ ludos in
ter legittimas actioneſ ꝯnumerabāt.qa tēperato motu na-
turalis calor nutriebat̄ in corpore: & letitia mētis repaba
tur.Vel qd magis credendū eſt: qa neceſſe fuit populū ali
qn ad ludū ꝯuenire. Et uoluerūt ut inqt phus determinata
eſſe loca ludēdi: ne in diuerſoriis p̄uatiſqꝫ lociſ ꝯuenticula
faciētes:pbroſa & cōtumelioſa aliq ppetrarēt. Huiuſmoī
itaqꝫ mechanicæ artes & uiuēdi genera honeſtiſſime a quo
libet honeſto uiro ualēt exerceri. Nā & ſacra ſcripta huiuſ
modi neceſſarias artes cōmendat inquiēs in eccleſiaſtico.
In manu artificis ōnis opera laudabit̄. Vnus ex pphetis
ait: in porta regis artifices negociant̄. Aut ſi forte cæte-
ras artes ingenio p̄ditas peroptas: elige tibi liberales ar
tes:p̄ſertim qtuor ultimas:qs mathematicas uocāt.q pleꝝ
qꝫ magno ſplēdore hoīes eas ſectantes, illuſtrant. Legiſti
Sulpitiū gallū aſtronomū p̄mū honoris & utilitatis at-

tuliſſe romanis· Qui cū bello ꝓximi eſſent cōtra perſas ea
nocte luna eclipſata eſt· quo ſigno ſtupefacti romani deli/
berabāt bellū nō cōmittendū· At Sulpitius gallus aſtro//
nomus publice ꝓnuntiauit nō eſſe malū omen/a dducēs ra/
tiones aſtronomicas/qbus ſuaſit populū bellare· qđ effectū
eſt cū ingenti romanoꝝ uictoria· Sic & apud athenieſes cū
ſol pateret eclipſim/ pͥmi ne eſſet mūdi finis timebant·
Sed ꝑicles mathematicus, ꝑ rationes aſtronomicas patriam
falſo timore liberauit· de cuius ſciētię laudibus atqꝫ abuſu
latius infra agemus in· xxxvi·ca· Sed de mechanicis & hu
milibus artibus, q̄plures clari euaſiſſe cōpertū eſt· Legiſti
liſippiū pictorē ita Alexandro fuiſſe dilectū, ꝓpter faciē
& ſtaturā eius mirifice depictā/ ut eum ad magnos ꝓuehe
ret honores· Quid de hiſtrionis arte dicemus? Legiſti de
Roſcio hiſtrione q tam excellēs in ea arte euaſit/ ut romani
nūq̄ meliorē illo teſtarent· Nam tā mira corā populo ope
rabat/ & tam p̄clare ludos in theatro celebrabat/ut ingē/
tem romani populi dilectionē ꝯſequeret· adeo/ ut ſenatus
nobilibus eū aggregaret· Adde ſocratē ipſū fontē ſapiētię
qui artē affectauit cithariſandi· in qua tā clarus euaſit/ut
illā nobilē artē ſuæ ciuitati incognitā ſupadderet· Quid
de tito dicam? Qui adeo paupi & uili officio uacabat/ut
publicanuſ eſſet·& cū gabellaſ precio colligeret/tā fideliť
tū in eo officio ſe geſſit/ut ꝓpter eius dignitatē,ꝓbitatē
& fidē,creatus a romanis ꝯſul fuerit·in quo mirifice ſe geſ
ſit·Quid de uarrone?q carnificis officio fungebat· ꝓpter
ſuas tamē uirtutes/ꝯſul a romanis creatus eſt· Sed qđ iſta
cōmemoramus? Legiſti apud Strabonē regi egipti filiū na/
tū eſſe/q̄ nullo ſtudio trahi poſſe ad arteſ militareſ ferūt,
uel ſciētificas/ſed inclinabat natura ipſa ad artē fabrilē·ui//
debatqꝫ libent fabros·& ad eos cū poterat/declinabat·Id
qꝫ rex cōſpitiēs/de ſapientū cōſilio eū ſuo arbitrio relıqt·

q tam famoſus in arte fabrili euaſit: & tã egregia machi-
naꝝ & ferramẽtoꝝ ꝑſidia patri attulit: ut lõge plus ei ex
illa arte q̃ ex militia ꝓfuerit. Nõ eſt ergo deſpiciẽda ui-
ta mechanicaꝝ artiũ: & multo minuſ mathematicaꝝ. Nã
ſi ex electione qs mediocrẽ & humilẽ ſtatum aſſumit: hoc
certe ꝑfectionis ſignũ eſt. Beatus enĩ ꝑdicat: q in magnis
potuit trãſgredi: & nõ eſt trãſgreſſus. Tales enĩ ſublima-
ri hic & in ſupna ciuitate merent. Vnde grego. exponenſ
illud. Dauid: nõne cũ puulus eſſeſ: in oculis tuiſ caput iſta
el factus es: quia inquit puus tibi fuiſti: magnus corã me
fieri meruiſti. Tanto enĩ ꝑcioſior qs apud deũ exiſtit: quã
to ſibi abiectior fit. Hinc caſſiodorus: laudata eſt uiroꝝ
ſententia: q̃ rebus modũ imponit. & nos humilius cõſyde
rare docet: quã de nobis amici expectãt. qa pleꝝꝙ nõ ſa-
tiat: qd bonũ putat. Et iteꝝ: optimũ eſt moderata gerere:
q̃ nullus audeat accuſare. Non eſt deniꝙ diffidendũ de ſe-
ctatoribus humiliũ artiũ. qa in eo exercitio humilit & fi
delit agentes: facilius q̃ in maximis adminiſtratioĩbus cõ
ſtituti: uiã ſalutis cõſeq poſſũt. Adde: qm̃ deeſt illis mate
ria: deſũt artes: deſũt ſtudia cæteros decipiẽdi & malignã
di. Maiores (ut inqt ꝓpheta) ſapiẽtes ſũt ut faciãt mala:
bona autẽ facere neſciunt. Præterea alii ad alia apti nati
ſũt: quos forte ſua naturalis inclinatio ad parua inuitat.
q ſi magna tẽptãt: deficiãt neceſſe eſt. Debet ergo attẽdere
unuſqſꝙ in ſe ad qd melius natura inclinat. Vnde ãbroſi.
Vnuſqſꝙ ingeniũ ſuũ nouit. ideo ad id ſe applicet: qd ſi-
bi aptũ uidet. Et cicero. Ad ſuã cuiuſꝙ naturam ꝯſiliũ eſt oẽ
reuocandũ. Et ſeneca. male rñdent coacta ingenia. Reluctã
te. n. natura: uirtus labor eſt. His & ſitibus amici & cõ
ſanguinei ꝑſuadent aliquã ex ꝑdictis artibuſ q̃ citiuſ fore
eligendã. Sed pia mater timida: & ex his q̃ pauloante
audiuit ſtupida: ilico in hæc uerba prorupit:

Ca·xxiiii·de diſuaſione in genere uitę mechaīcę· & quō licet ſint artes neceſſariæ: tamē non eſt neceſſariū illarū habere exercitiū· Itē in rubricella ſequenti agit q̄re mechanicę artes inuētæ ſunt· & quis ſit illa℞ finis· & q̄re ſic appellent̄· & an ſint utiles ingeniis hoīm· & an artifices ſint ueri ciues & partes ciuitatis·

Ateor fili mi magna eſt uis q̄buſdā homībus in dicendo· Nā tuo cicerone teſte: tāta eſt copioſę dicētis uirtus: ut q̄ quis ait, etiā ſi ea ipſe ſciat: noua ſe audiſſe arbitret̄· Quid enī p̄ſtantius: q̄ poſſe dicēdo tenere hoīm mētes: & allicere ple℞q; uolūtates ad ea aut q̄ ignoramꝰ: aut alit̄ ſcimus: niſi certe pſpecta cognitaq; res ipa eſſ; ſup q̄ pauloan̄ locuti ſūt amici & attinētes tui: effecíſſent ꝑfecto intima uerba ſua: ut tandē illis acquieſcerē· ſed ue℞ eſt fili mi quia (Ariſtotele teſte) q̄dam falſa ꝓbabiliora ſūt q̄buſdā ueris· Adde: q͞a (ut ſapiēs ait) ubi plīma uerba: ibi inopia ſcilicet ueritatis & iuſtitiæ· Quippe loquar ſaluo ōniū honore: loq̄r tn̄ cū ſapiente: quia ſtultus uerba multiplicat· Et ite℞: q multis uerbis utit̄: lędit aīmā ſuā· Vnde grego· ſup illo uerbo, uir uētoſus nō iuſtificabit̄: q multa loquit̄: iuſtificari neq̄q̄ poteſt· q͞a dū quiſq; p uerba defluit: pdita grauitate ſilentii: mētis ueritatiſq; cuſtodiā amittit· Habet enī hęc ōnis ueritas: quia nō multis nec ornatis uerbis eget· ſimplex eſt· & ſimplicibus cōtētat̄ ſermonibus· Vnde auguſti: ſatis eſt ut uerba ꝯgruētia, nō oris eligant̄ induſtria: ſed pectoris ſequant̄ ardorē hīc pulchre Tullius: ex uerbo℞ ſpledore & dicēdi feſtiuitate ſuſpitio q̄dam artificioſæ apparitiōis naſcit̄: q̄ maxime orationi uim adimit· Et ſeneca: nihil tam iniquū: q̄ manifeſta uerbo℞ p̄paratio· apparet·n· ſubeſſe neſcio quid mali· Redeo iā fili mi ad uerba amico℞· plīma certe adducunt:

qbus te ad plebeã, ad fedã, ad turpẽq; uitã ducãt. Malunt enĩ (ut aiũt) uilissimis te artibus deturpatũ, ſed ꝓlem habentẽ intueri: q̃ egregiis artibus, aut nobili uiuendi modo imbutũ filiis carentẽ. Cęca eſt enĩ (niſi fallor) mens hoĩm q̃ ꝓlis pati peritæ fecũditatẽ: potius q̃ uirtutis & uerę fœlicitatis amico ꝑoptat. Ait igiẽ fili mi ne dimittas legẽ matris tuæ. & in ꝑmis illud Criſoſtomi cordi ſemꝑ habe: qa õnino iniquũ eſt, nobiliora ingenia ſtudiis deturpare minoribus. Noui ergo uires intellectus tui. q̃re ut cũ tuo Seneca loquar: ad aliud te natura edidit: q̃ ut ſis ſeruus cũ liber exiſtis. Teſte enĩ phõ: artifex artiũ mechanicaꝝ ſpeciẽ quandã ſeruitutis patiẽ: dum intellectu uigẽs q liber eſt: rebus intellectu minoribus ſeruit. Adde: qa in eis ipſis artibus, doli, fraudes, labores & ꝑicula nõ deſũt. Vnde apud machabeos legiẽ: õnes artifices & operarii inqtatis ↄtriti ſunt. Cuius cauſã ſcribit ſapiẽs in ꝓuerbiis: qa opus inſtabile facit impius artifex. Hinc Iſaias: multitudo inqt hominũ ſeducta ꝑ ſpeciẽ operis. opus tñ iniqtatis in manibus eoꝝ. Sed de ſingulis huiuſmodi artibus ſtatim latius dicemus. Nec diffiteor fili mi: qa exercitia ipſa mechanica neceſſaria & utilia ꝑlimũ exiſtãt: ſed an ideo eligantẽ: ↄſyderandũ. Cloacaꝝ enĩ atq; latrinaꝝ purgandaꝝ uſus, q̃necessarius q̃nq̃ utilis ſit: nemo ãbigit. Sed an ideo a nobili iuuene ac bonæ indolis adoleſcẽte, a docto uiro eligenda ſint: tuipſe aĩaduerte. & iudicẽt amici tuiq; cenſores. Simile uideẽ illud apoſtoli: quia q̃dam in nobis membra neceſſaria ſunt: minus tamẽ honoratiora. Neceſſarię igiẽ ſunt artes mechanicę ad politicã ſocialẽq; uitã: ſed nõ ab oĩbus neceſſario exercenẽ. Vnde phũs in ſeptimo politicoꝝ ait: q; exercentes mechanicas artes, nõ ꝓprię ſũt partes ciuitatis nec ciues: licet ſint artes neceſſariæ. Principaliẽ enĩ nõ dirigũt ad uirtutẽ: q̃ eſt finis totius politię bene ordina-

tæ. Et hoc eſt quod pulchre ait ſapiens in eccleſiaſtico: q cũ mechanicas artes nomĩaſſet, ait: oẽs hi in manibus ſuis ſperauerũt. & unuſqſq; in arte ſua ſapiẽſ eſt. & ſine his nõ ędificabit̃ ciuitaſ: ſed ñ ſedebũt ſup ſellã iudiciſ: & teſtam tũ iudicii nõ intelligũt. nec palã faciẽt diſciplinã & iudici um: ſed ſolũ opationi artis uacabãt. Hec ille quæ uerba ap tiſſime ꝓbãt mechaĩcas artes licet neceſſarias ciuitatibus: ſuos tñ ſectatores ineptos efficere. nedũ ad iudicandũ & ꝓ ſidendũ: ſed & ad alios actus politicos. & cætera oĩa q̃ in genii cõſilii aut diſciplinæ ſũt. Sed de hoc latius ſup̃ teti gimus in quĩto ca. huius libri. Artes igit̃ mechanicæ ex ercendæ ſũt tm̃ ex his: q aliud meliuſ ñ ualẽt. Verꝝ qa de mechanicis artibus p̃mo ſermo adductus eſt: deinde li beralibus artibus & mathematicis dicemus. primo de me chanicis ſub qbus oẽs artes ad corpuſ ꝑtinentes ꝯtinent̃.

Quare inuẽtæ ſũt artes mechanicę. & qs illaꝝ ſit finis.

Vantum attinet igit̃ ad mechanicas artes: dignũ ẽſt ut a quadã radice cognoſcas: q̃re ars mechani ca inuẽta eſt. & quis ſit eius finis. & quare ſic ap pellat̃. & quot numero ſint: igit̃ ſcd̃m ſẽtentiã ariſtotelis & hug. in ſuo Didaſcolicon: cauſa inuẽtionis eaꝝ fuit: ut natura ſubueniret & occurrerꝫ humanis neceſſitatibuſ & de fectibus corporalibus. Ex quo elicit̃ finis illaꝝ õniũ. er go mechanicaꝝ artiũ finis eſt ſupplementũ neceſſitatũ & defectuũ corporaliũ. Nam nã aliĩ nemo carnẽ ſuam odio habuit. Vidẽs igit̃ humana ratio multiplicẽ defectũ car niſ & corporꝝ humanorꝝ: ad occurrendũ ꝓdictis defectibuſ, cœpit ut ſollicita cogitare in ſingulis ꝯueniẽtia ſubſidia. Vt igit̃ facilius melius & decẽtius ualeret natura ipſa ꝓ dictiſ hominũ neceſſitatibus ſubuenire: excogitauit multi

plices artes operatiuas in rebus exteriobus ad p̃ſidiū cor/
poris·ut artē lanificii opatiuā ueſtiū· & operatiuā armoꝝ
de corio/ferro/ & ſic de aliis· Et ſic patet cauſa inuentiōis
iſtaꝝ artiū mechanicaꝝ· qa fuit ex deſyderio occurrēdi ne
ceſſitatibus & defectibus corporalibus· Et finis illaꝝ eſt
ſupplementū ipſoꝝ defectuū humanoꝝ· Vocant̃ aūt me//
chanicæ ſcd̄m phūm/& ſcd̄m Alfarabium & hug·in didaſ/
colicon·q̃ſi adulterinę·qa mechari faciūt intellectū circa ea
q̄ nō ſūt ꝓprie ſua·Itē quia opus artificis eſt ſegregata cō
iungere·& cōiuncta ſegregare·cū igit̃ hoc opus artificis n̄
ſit natale·imitat̃ nat̃am ut poteſt· ideo mechanicū/ id eſt
adulterinū uel nō ꝓprie naturale uocat̃· His igit̃ uiſis·tu
fili mi tene ſp̄ animo tuo illā antiquoꝝ ſapientū ſentēti/
am·quoniā nullo ingenuo uiro· Aut de gloria & honore
ſiue uirtute certāti ꝯuenit uti artibus mechanicis·aut ſer//
uilibus delectari exercitiis· Adde·quia licet neceſſarię &
utiles ſint·& loco & tēpore ꝯmendādæ·hn̄t tamen aculeos
ſuos· habent p̃icula & incomoda· q̄ tanto nobilia hominū
ingenia ad terrā uſq; p̃ducūt·q̄nto uires ſolius corporis ex
igunt·q̄nimo plerūq; aptiores ingenio· inepti ad illa inue
niunt̃·Rurſus non carēt dolis/fraudibus/ & deceptionibus
p̃timiſ·ut ſingularit̃ & de ſingulis uidere libet·ubi de uni
uſcuiuſq; utilitate & laudibus· ac incomoditate & miſeria
particulariter agemus·

Ca·xxv· ubi p̃ticularit̃ agit̃ de p̄ma arte mechaīca uide
licet de lanificio & cęteris artibus q̄ ei ſubalt̃nant̃· &
de illius utilitate & incomoditate/dulcibus & amaris·

Anificii uero ars ut ſapiētes uoluerūt·p̄ma inter
mechanicas eſſe noſcit̃·Sub q̄ textoria/filatoria/&
q̄cquid lana/lino/pilis/ſericoq; ꝯficit̃·& reliquę ſi

miles cōprehendunt̃·Harꝝ artiū neceſſitas atq̧ utilitas tā
euidēſ eſt:ut niſi nudus incedere uellet:idipſū nō diffite-
bit̃·Ad tegumentū igit̃ humani corporis pudendaq̧ operi
enda:ſed & frigoris eſtuſq̧ iniurias repellendas:neceſſariā
eā artē inuenit parēs natura:putilē certe innocētiſſimā ac
honeſtis uiris:nec minus fœminis ꝯſentaneā: in q̄ nec mē-
bra deturpant̃:nec artuſ p̄imū fatigant̃· Hec arſ uitā ꝓte
git ac uitā inſtruit·Docet enī artifices ſuoſ cūctoſq̧ morta
les,q̄breuis fallaxq̧ ſit huius uitæ curſus·Quia(teſte pro
pheta)trāſit uelut a texente uita noſtra·Verꝝ ſi uerſauice
huius artis infœlicitates, miſerias atq̧ ꝑicula cōplectam̄:
lōge alit̃ ſentiemus·Sunt enī(niſi fallor)textorꝝ,filantiū,
lanificū,ſutorꝝ,& aliorꝝ q lanificio ſubalternant̃, tot ma-
chinationū & fraudū figmenta:& deceptionū genera:quot
filorꝝ numeroſa multitudo in eorꝝ opibus reperit̃·In pri-
mis igitur huius miniſterii artifices deo altiſſimo ingrati
ſūt:q dat eis niuē ſicut lanā:id eſt tantā abūdantiā:ut mi
niſtret eiſ lanā ut niuē·ipſi tn̄ deū fraudāt decima & p̄mi-
tia·nedū lanę:ſed & hædorꝝ·Rurſus poſtq̄ deum cōtempſe
rūt:facile putant ꝓximos lædere·idq̧ multiplicit̃ agunt·
Quis enī exp̄mere poſſit:quot ſophiſticatas telas ꝯficiūt:
quot filorꝝ falſas cōmixtiones adiiciunt:quot fu͛ta,quot
rapinas cōmittunt:Texunt plerūq̧ leneſ pānos:bonā furā
tes inutilē lanā apponētes:falſo pōdere librāt·Taceo fal
lacias in filando:maleq̧ torquēdo:dolos in texendo:falſos
adulterinoſq̧ colores intingēdo·Taceo deniq̧ ſutorꝝ frau-
des ac fu͛ta:q uix niſi ex furto ueſcunt̃· Harꝝ itaq̧ artiū
fraudes atq̧ miſerias ſacra ſcriptura cōmemorat ingenſ per
ꝓphetā:ue ue filii deſerti q facitis ordimini telā:ſed non
p ſpiritū meū·Et alibi:telas araneæ texuerūt·Quare alio
ꝓpheta in eos uehement̃ exarſit· Ait enī:q intelligit te:
p̄cipitabit te:& telā quā orditus es fradulent̃· Et Iſaias:

confundent̄ inqt qui opant̄ lanam & linū plectenteſ: & re
cte non texētes. Hi enī artifices auaritiæ ſeruientes: ueſtes
cōficiūt lino lanaq̧ ɔtextas: dum idipſū nō modo ad literā
agunt: ſed ſuis artibus nō cōtenti: ad alienaſ parit̄ trāſeūt
Sunt igit̄ artes ipſæ & eis ſimiles recte mechanicæ: quia
mechant̄ & nō pficiūt intellectū: nec uiā uirtutibuſ parāt;

Ca. xxvi. de ſecūda arte mechanica. uidelicet fabrili, ar
matura, aut architectonica. & de ptibus eius. & de uti
litate eius & ꝓrogatiuis illaꝝ. & de incomodis miſeri
is & oneribus earum.

Abrilis ſiue armatura ſecunda eſt ars mechanica.
ſub q̄ carpētaria, lignaria, marmoraria, aurificū: &
qcquid lignis, lapidibus aut metallis fabricat̄.
Haꝝ qdem artiū ſūma eſt neceſſitas atq̧ utilitas. Per eaſ
enī neceſſitatibus hominū ſubuenit̄. Niſi. n. ędificia forēt:
nec homīes ſubſiſtere poſſent. oīſq̧ politica conuerſatio &
diuinus cultus pderent̄. Quid enī pulchrū, qd iocūdū in or
be foret: niſi urbes, niſi domuſ, niſi tēpla eſſent: Nā hoīes
uelut fera aīalia in ſpelūcis latitarēt. Aurificū uero & me
talloꝝ & ſequatiū ſtudia & artes non mō honeſta: ſed io
cūda & utilia ſūt. q uaſa ad dei cultū hominūq̧ ornatū at
q̧ obſequiū parāt. Taceo de fabrili ſiue armatā: q̄ fidelia
arma ad expellēdos hoſtes fabricant̄: & alia ptimaq̄ expli
cari ſermoē n̄ ualēt. Si igit̄ fidelit̄ dictaſ artes exercēt: ho
neſtiſſimā uitā agūt. pſertim ſi nō ad lucꝝ: ſed ad rei p. cō
mune bonū intēdāt: & uictū, nō q̄ſtum: inde q̄rāt. Tunc. n.
beatus eſt talis artifex. & bene erit ei: q laborē manuū ſu
aꝝ māducat. Veruntn̄ nō deſunt eas artes exercētibuſ
miſeriæ, calamitates, laboreſ atq̧ picula. Plenæ enī ſūt do
lis & fraudibus. Fabri uero pleꝝq̧ ſophiſtica nō uera fa-

bricāt·blādos uomeres cudūt· blanda arma atq infidelia· molles gladios·& plerūq toxicatos ꝯficiūt· carius fabrilia ſua uendere conant̄ q̄ ualeāt· Rurſuſ arma uendūt infidelibus·nec ſua arte cōtenti·alienas inqrunt· De qbus ait Iſaias·nunqd ſcuptile ꝯflabit faber·O quot falſas ferri fabricatioēs·& p calibe ꝯmutationes· quot ſophiſticata ferramēta·quot falſas cemētationes· quot lapides lignorūq ſculpturę·& picturæ·falſas opatioēs machinant̄·Aurifices uero quot metallorum falſas ꝯnexiones·quot ſophiſticationes· quot dealbatioēs· quot deceptoriaſ alchimiſcaſq opatioēs nec reptas trāſmutatioēs· quot metallorū ac monetarū falſas cōmutationes·quot inutiles & caducas deauratioēs·picturas & colorationes auricalci p auro·ſtanni p argēto·peſtiferas uēditioēs· quot mineraliū falſaſ pſcrutatioēs agāt & ꝯficiant· non facile dicere poſſemus· Sed uerū eſt illud hieremiæ ad eos artifices· cōfuſus eſt inqt ōnis artifex in ſculptilibus opibuſ ſuis·Fatem̄ igit̄ artes ipſę utiles ſunt· humana corpora nutriūt· ſed aīos ad uirtutes nō inducūt· Implēt marſubia·ſed a mēte non expellunt uitia;

Ca·xxvii· de tertia arte mechanica uidelicet de nauigatoria & artibus ei ſubalternatis· & de utilitate· & laudibus earum·Demum de laboribus miſeriiſ & periculis quæ eas comitantur·

Auigatoria ſiquidem tertio loco mechanicis artibus ſubalternat̄·q̄ eadē cū mercatura uidet̄·qdam tn̄ ſingularia tā utilia q̄ inutilia·tā dulcia q̄ amara·habere dinoſcit̄·Illius autē neceſſitas & utilitas ex eo patet·qm̄ ſine illa tota pene hominū ſocietas·tota ꝯuerſatio piret·& cū nulla puintia aut ciuitas ſola ſibi ſufficiat· ueluti ad quam ōnia uitę neceſſaria & utilia p nauigantiū

ſuffragia facilius & aptius res ōnes deferunt̃. Habetqꝫ cer‑
te altera ab altera quid ei deeſt. miniſtratqꝫ qđ ſupfluit.
Demū oēs fere inſulæ perirent aut depopulatæ eſſēt: niſi
ꝑ nauigatioēs aditus ad eas haberet̃. Adde: ꝗa ſcđm Ari‑
ſtotelē in politica: neceſſariū eſt regno aut ciuitati bn̄ or‑
dinate ꝓmptā habere nauigationem: ſi uolūt eſſe liberi.
Nā ꝑ nauigationē ſūt habiles & pati ad laceſſēdas & pro‑
pulſādas iniurias pyrrhataꝝ & latrūculoꝝ. Nauigātes de
niqꝫ multa generi humano utilia afferūt induſtriæ & ſaga‑
citatis. Sciūt enī uētos agnoſcere: portus eligere: ſecuriores
futuras tēpeſtates ꝓuident: eaꝝqꝫ ortus & occaſus ꝓſciunt:
ſpeculant̃ ſuo ſtudio aduētus aduerſantiū nauiū. Demū na‑
uigantiū uita innocēs atqꝫ honeſta eſt. Nā & chriſtus naui
culā aſcēdit & trāſfretauit. Apoſtoli idipſū ſæpe fecerūt.
Rurſus ab illis oībus cupiditatibus, libidinibus, & uolup
tatibus, q in terra ac ciuitatibus hoībus ſe offerūt: ſegrega
ti ſūt. & tanto deo ſūt deuotiores: quāto ꝓximiores ꝑicu‑
lis. Veruntn̄ habet ars ipſa nō paruas miſerias, calami
tates, labores atqꝫ ꝑicula: ꝓut unicuiqꝫ recte ↄſpiciēti faci‑
le intueri libet. Ea enī ars plena eſt miſeriis, dolis ac frau
dibus. Taceo eius ꝑicula. Si enī deeſſēt qui naues fabrica‑
rēt: nullus tāto ꝑiculo ſe exponeret. Quoꝝ dementiā ſapi
ens mirat̃ inquiēs: ponētes ratē in mari: cōmittūt ſe & ui‑
tā ſuā paruo ligno: cū mare piſcibus: terrā aūt deus dedit
filiis hominū. Primus oīm romanis ꝑſuaſit nauē conſcēdere
Claudius caudex. ob hoc ſic appellatus: ꝗa plurimū tabu‑
laꝝ contextus. caudex apud ātiquos uocat̃. de quo dicit ſe‑
neca: non utilē artē inueniſſe. In ꝑ̄mis itaqꝫ nauicularii ſeu
hanc exercētes artē: naues de ineptis putridiſqꝫ lignis fa‑
bricāt paruo tēpore duratas. & dū hoīes ſe illis cōmittūt:
ſubito dū ludūt abſorbent̃. Quod ꝑiculū ex fraude naui‑
cularioꝝ ꝓuenire dinoſcit̃. Taceo quot latrocinia nauigā‑

tes & pyrrhatæ indies agũt! quot furta! quot rapinas. int̃
quos nulla fides! nulla ueritas! nullus ad deum timor! nec
ad ꝓximũ amor reperit̃. ſed q potentior eſt! paruas ſcafas
inuadit. In aliis uiuẽdi modis, robatores ſũt peſſimæ con-
ditioĩs. in hac miſera arte q plura depdat̃! eo amplius p̃-
miat̃! & archipyrrhata ac magnaꝝ claſſiũ pnceps ↄſtituit̃.
Nec refero ꝙ hoĩes in mari ſubmergũt̃ aut certe inficiũ
tur. nec ditant̃ nauigãtes! niſi cũ alioꝝ ſpoliis. Pyrrhatas
enĩ & hoſtes fidei dimittũt. fideles pegrinantes & merca-
tores inermes inſequunt̃. Tandẽ nauigãtes quos apprehẽ-
dere nõ ualẽt! piclitari cogunt. Miſeꝝ certe genus homi-
num! in qbus nullũ eſt humanitatis ueſtigiũ. Cũ. n. natura
ipſa impellente, naufragantibus hoĩes cõpatiant̃! hi tamẽ
naues piclitantes q̃s tueri deberẽt, rapiunt! dantes afflicti
onem afflictis. Adde! qa utilis & ſecura eſſet nauigatoria
ars! ſi aer, ſi uenti, ſi maris fluctus, ſi ſcopuli rapidi naui-
gãtibus obediret. Sed lõge certior eſt tẽpeſtas! q̃ trãquil-
litas nauigãtibus. Deniꝗ parua ſũt terrę picula! niſi maris
diſcrimina experiant̃. Non enĩ ſolũ nauigãtibus picula im
minẽt ab hoſtibus! ſed a mari! ſed a piſcibus. quibus tuti-
us foret int̃ hoĩes, q̃ int̃ delphines ↄuerſari! qui carnes hu
manas ſitiunt. Et ut paucis agam! nauigãtes id habent! ut
periculis ſuis gaudeãt. Scriptũ eſt p ſapientẽ! qui nauigãt
mare! enarrãt picula. Hinc & ꝓpheta dicebat! ululate na-
ues in die pauoris maris. Sunt igit̃ hæ artes eatenus uti-
les & cõmendãdæ! q̃tenus eaꝝ artifices eis ita utuntur! ut
inſtitutæ noſcuntur.

Ca. xxviii. de q̃rta arte mechanica, uidelicet de uenato
ria & artibus ei ſubalternatis. & de laudibus & utili-
tate earum. & de laboribus miſeriis & periculis q̃ eas
comitantur.

Enatoria q̄rta ars eſt mechanica·ſub q̄ ōnis fera/
rū auiūq; occupatio & piſcatꝰ! earūq; rerū paratura
cōtinet! ut ſup̄ tetigimus· q̄rū artium utilitatē nl
lus ignorat· Eſt enī in p̄mis delectabilis, atq; ad exercita
tionem deductionemq; tēporis accomodata! & ad modeſtā
hominū recreationē inſtituta· quippe & ad ſalutem corpo/
ris putilis! ſi debitis loco tēpore & fine bono eis ſtuant·
Adde! quia toleranda eſt! ſi ob neceſſitatē ꝓ pellibus &
carnibus! nō ob uoluptatē ſine ſtrepitu & clamore exercet·
Sed iam huius artis & uitæ incomoda·labores atq; mi/
ſerias ſimul & picula cōmemoremus· In p̄mis itaq; qs pru/
dens gaudiū ſuū in fugaciſſimis rebus collocauit! Deinde
uenatui uacās! melioris negocii diē pdit· Quid de piculis
corporis dicā! Quot foueas uenatores p̄cipites incurrunt!
aquas quoq; ſtagna, ſiluas, nō ſine diſcrimine pcurrūt! Reges
uero & magnates, etſi quotiēs armis nō uacāt! uenatiōi ſe
dedant· Inē cętera tn̄ incomoda, illud paruū non eſt! quia
laſſitudinē ſenectutē pluresq; ex ea infirmitates nāciſcūt·
& ut dici ſolet! paruo ſolatio, plures meſtitiæ cōparant·
Quid dicā de tēporis amiſſione! inutili occupatiōe! fructuſ
modicitate! & tandē punibili uanitate! Quæ enī maior ua
nitas! q̄ q; poſt puam beſtiolā leporē, natura ipſa timidā!
tot currunt reges! tot milites! tot curſores! tot buccinarū &
comitū clāgores! tot ululantiū uociferatiōes! Et ut paucis
multa cōprehendā! in ſcripturis ſācti neminē ſanctum ue/
natorē legimus· Eſau enī uenator erat! quoniā peccator fu
erat· Rurſus inē uenatores ſcriptura ſacra Nembroth com
memorat·q robuſtuſ uenator & oppreſſor hominū appella
tur· Deniq; uenatores ſiluas q̄runt! ubi uenationis colore,
pegrināites ſpoliant atq; trucidant· hæc eſt eorum uenatio·
hęc aucupatio· Taceo de alia uenationis ſpecie oppreſſiua!
arenaria cū beſtiis decertādo·Et ut paucis agamus! uenato-

res denſa nemora & ſollitudineſ inquirunt: non ut uitā ſolitariam agant cui ſe ineptos ſciūt: ſed ut feris & uolucribus ꝯuiuāt· quia hominū uitę inhabiles ſūt· Huic arti ſub alternanť macellarioꝝ ars: cæteroꝝq coquoꝝ: atq caupo nū officinæ artes· q̄ꝝ uſus potius uoluptas q̄ neceſſitas induxit· Eſus enī carniū ante diluuiū incognitus erat· Iſtorū artes uiliſſimæ ſūt· & fraudibus plenę ac dolis: ut unuſ qſq experiť· Vendūt enī carnes putridas: ouē pro caſtrone hircum ꝓ ariete: caprā ꝓ capriolo· Decipiunt in pondere· fraudāt in ꝑcio & in re ipſa ſeducāt· Quo fit: ut dū carnes uendūt: ementiū corpora lædūt· De cæteris uero huius artis ꝑtibus multa dici poſſunt· puta de piſcatura & uinoꝝ ciboꝝq appatu· in qbus tot committunť fraudes: ut pudor ſit ea cōmemorare· Haꝝ igiť artiū ſtudia: uentri, nō menti ſeruiūt· Tolleranť itaq: quatenus ſufficiūt ad uitæ humanæ alimentum: & bonam corporis ualitudinem.

Ca· xxix· de qnta arte mechanica, uidelicet de agriculťa & de ꝑtibus eiuſ· de cuius utiliate dulcore & amaritudine, ſupradiximus in decimoquinto & xvi· capitulis·

Ca· xxx· de arte paſtorali· & de eius utilitate· ac incomodis miſeriis & laboribus·

Aſtoꝝ qdem artē nonnulli agriculturę: alii uenatorię attribuūt· utrunq ſit: ſpecialis de ea agēdus eſt ſermo· Eſt igiť utilis paſtoꝝ ſeu bubulcorum ars· atq ad uitę humanæ indigentiā ſupplendā admodum neceſſaria· Hic igiť uiuēdi modus innocuus eſt: nemini officit· naturę operi intēdit· Rei p· ſeruit· a multis eſt ſegregata facinoribus· & a peccādi occaſionibus aliena· contēplationi ꝓxima· in utilibus actionibus obuia· eāq uitę formu

lã: ſancti ꝓphetę ſectati ſũt. & ſub paſtoris nomine: reges & ꝑlatos appellarũt. Quippe cuius noĩe glorioſo chriſtus nũcupari uoluit, inquiẽs: ego ſũ paſtor bonus. Veruntñ huius artis pl'ima ſũt incomoda laboreſ atq; ꝑicula. Primo qdem ut putamus: utilius hoĩbus foret hoĩes potius amare. colere & alere: ꝙ pecora. Amant. n. qd nec ſe amari ſciunt: nec amantibus uicẽ reddere poſſũt. Rurſus ſi animalia ꝑ te paueris: occupatiſſimus bubulcus eris. ſi ꝑ alios pecora boueſq; paſcis: tu nõ paſtor modo: ſed paſtorum ſeruus eris. Sed & illoꝶ furtis fraudibus & dolis neceſſe eſt credas. nunc pecora mortua afferẽt. nũc a feris cõmeſta. nũc in ꝑcipitiũ dedita. ſed & quotidie noua rumoreſq; adducent: ex qbus dolorẽ meſtitiãq; ꝯcipies. Neq; eoꝶ fraudeſ uitare ualebis. ut recte de eis dicat ꝓpheta: oẽs paſtores ꝑuaricati ſũt. Et iterꝶ: paſtores ſuos paſcit uẽtus uidelicet auaritiæ. Contra quos alibi ſcribit': ue paſtoribus q dilacerant gregẽ ſuũ. Adde animalia ipſa ꝙ tantopere alis atq; cuſtodiſ, multis ꝑiculis ſũt expoſita. ꝙ tã crebra ſunt: ut pleꝶq; totũ gregẽ exhauriãt. Vt paucis igit' agamus: utilitas incerta eſt. certa ſollicitudo. dubium lucꝶ. manifeſta ꝑicula.

Ca. xxxi. de ſexta arte mechanica uidelicet theatrica & eius laudibus. & de ꝑtibus ſubalternatis. & de diuerſitate õniũ ludoꝶ. & de illoꝶ utilitate: dãniſ & ꝑiculiſ.

Heatrica uero ars ludos reſpicit. dicta a theatro: ubi populuſ ꝯueniebat. Hęc uero uitę formula tolleranda eſt: ſi ludiſ. hoĩeſ ad eum finẽ utunt': qbus inſtituti ſũt. Teſte enĩ phõ ꝓpter publicã lætitiã hoĩes a ꝑuis cupiditatibus, & a nociuis uoluptatibus retrahunt': ut ſup' tetigimus. Conferũt deniq; ludi ad recreationẽ humani corporis: ut uigoroſius laboribus & utilibuſ artibuſ

uacare poſſint. Ludus enī moderatus teſte philoſopho ci/
bus eſt animi. Nam ut inqt Seneca/ ſocrates ludere cū pu/
eris nō erubeſcebat. Et cato laxabat animū curis paucis fa
tigatū. Idcirco legū cōditores feſtos inſtituerūt dies/ ut ad
hilaritatē publice hoīes cogerent/ tanq̄ neceſſariū labori/
bus inponentes tēperamentū. Veruntn̄ plimę ſūt hu/
iuſ artiſ incomodites, uanitates, miſeriæ atq̄ picula. In pri
mis igit̄ cōſyderandum eſt/ qa ut mihi ſatis uidet̄/ apud ca
tholicos theatrica ars mīme ponēda nec noīanda pręcipit̄.
Nam ut inquit Iſidorus/ ſpectacula crudelitatis/ inſpectio/
nes ſūt uanitatis. q̄ nō ſolū hominū uitiis/ ſed demonū iuſ
ſionibuſ inſtituta ſūt. Proinde nihil debere eſſe chriſtiano
cū circēſi inſania/ quæ dicit̄ theatrica. nec cum amphithea/
trica crudelitate. cū atrocitate arene. cū luxuria ludi. Deum
enī negat/ q talia p̄ſumit. Quīimo fidei chriſtianæ p̄uari/
cator efficit̄/ q id denuo appetit/ quod in baptiſmo iā pri/
dem renūciauit/ id eſt diabolo & opibus eius. Lucius ſyl/
la(ut inquit Seneca)primus in circo leoneſ ſolutos dedit.
Pompeius p̄mus elephantes poſuit ad ſpectacula. nec tn̄ cō
mendant̄ bonā rem egiſſe/ niſi bonū fuit more nouo pdere
homīes. Vnde ſubdit Seneca/ ſanctius foret iſta in obliui
onē ire. Præterea cōſyderet frequētatores ludoꝝ, q̄ teſte
Criſoſtomo ſup illo uerbo, ſedit populus comedere & bi/
bere & ſurrexit ludere/ deus nō dat ludere/ ſed lugere. ſed
diabolus dat ludere/ ne lugeamus. & dum ludimus illudi
mur. Adde quia ludus non caret illuſione. a q̄ nomē acce/
pit. Vnde ſarra uidit Iſmaelē ludentē cū yſaac. in quo lu/
do(ut inqt auguſti.)uidit illuſionē/ q̄ ſignificabat decepti
onē. Præterea demones delectant̄ in ludis uanis/ qa uidēt
hoīes eis libent̄ intendere & a uia uirtutis deuiare. Vn/
de in ſomno fuit a demonibus dictū cuidā romano/ ut ludi
in urbe inſtaurarent̄/ ſcdm Auguſti. in quarto de ciuitate

dei·Deniqꝫ in ludis rara eſt grauitas·prompta eſt ſcurrili
tas,uanitas,ſtultiloq̄ū,uerba ocioſa,mendacia,uanę inſpe-
ctiones,libidinoſæ tractationes·in ꝓmptu eſt leuitaſ·ab-
eſt modeſtia·nil aliud in his locis accidit: niſi breuis læ-
titia,paruū gaudiū,magna tēporis iactura,puerilis occupa
tio·Et(ut quidā ſapiens ait)ludoꝝ expectator uanus:lu-
ſor inſanus·q nec honeſte gerit̄:nec honeſte cernit̄· adeo:
ut ignoremus an ſit luſor inſamior,aut ſpectator·Rurſus
multi fuere quos natura mites fecerat : ſed ſpectacula ui-
tia docuere:crudeliſqꝫ effecere·Nil enī potentiuſ in memo
riā deſcēdit:q̄ qđ uiſu conſpicit̄·audita facile uolāt:cōſpe-
ctæ res hęrēt:etiā inuitis· Fugiēda ḡ ſunt ludoꝝ ſpectacu
la·ubi ad horā gaudemus:ut diutius doleamus·& ſp̄ uide
amus:qđ uidiſſe ſp̄ diſpliceat· Porro ludoꝝ uaria eſſe ge-
nera conſtat·q̄ docuit antiq̄ illuſio·Alii enī aliis delectā
tur ludis·ꝗdam ſpectaculis feraꝝ·ꝗdam hiſtrionibus·ꝗdā
paleſtris· ꝗdā aleiſ·ſed ubiqꝫ uanitaſ:ꝗd·n·thauros:ꝗd fe
ras publice interfici delectationis habet? Quaſi nō ſuffici-
at belloꝝ cruor in caſtris:urbibuſqꝫ dieti effuſus·De pale-
ſtris uero atqꝫ torneamētis ꝗd dici poteſt? Vbi inſpector
uaniloquuſ miles inſanior? Fit enī ſeruus totiuſ urbis·in
quo ludo ſępe uilior ōniū uictor euadit·De hiſtrionū bu-
fonūqꝫ uita:quid dici poteſt? Neſcio quis inſipiētior eua-
dat:an hiſtrio:uel q de hiſtrione ridet·forte qui pecunias
effundit:uanior eſt· Quotiēs enī hiſtriones de ſe dn̄os ri-
dētes uident:totiēs ipſi mirant̄ dementiā ſe mirantiū·Sæ-
pe certe hiſtrio,aliꝗd fingit:quo falſo audiētes delectat ſe
uere·Aleaꝝ uero & taxilloꝝ luſores adeo ſpurciſſimā ar
tē exercent:ut in ea arte q̄nto doctiores:tāto neꝗores ha-
beant̄·De ꝗbus ph̄ūs in politicis ait:quia aleatores mor-
tuoꝝ ſpoliatores & latrones,turpes lucratores ſunt· Lucri
enī gratia obprobria ſuſtinent· Vnde & themiſtocleſ,gra-

uiſſimos uiros & rei p. curam gerentes: a ludis leuioribuſ
q; ſolatiis arcendos decreuit: ne reſ p. ludere uideret. Ipſe
deniq; dicebat ſanctius eſſe ociari: q̃ turpiter ſolatiari. Lu
dos uero innoxios: ad recreationẽ, & temporis deductionẽ,
chriſtianis nõ nego. ut muſicis inſtrumẽtiſ: ut uidebiſ ſtatĩ
cum de muſica agemus. quę permittunť pro loco & tẽpore;

Ca. xxxii. de ſeptima arte mechanica: uidelicet medici-
na & de eius neceſſitate & utilitate & laudibus. Demũ
de illius abuſu laboribus & piculis.

Edicinæ uero ars, fateor inť mechanicas nobilior
eſt: tanq̃ a natura ipſa hoĩbus donata. q̃nimo ui
tæ humanæ pͥmũ neceſſaria. atq; a deo ĩmortali
laudata & honorari iuſſa. qua corporum morbi curantur: &
uitæ inſtertitia conſeruantur. Deniq; ipſa huius artis natu
raliſ inquiſitio cõmendatiſſima eſt. Et ut paucis agam: uti
lis admodũ & accomoda medicina eſt. quę nedum corpora
ipſa curat: ſed liberiorẽ ad uacandũ animũ reddit. Nam
philoſopho teſte: ex bona corporis ualitudine creſcunt ui
res animi: & bona corporis diſpoſitio: animam quoq; iu-
uat: & ad optima q̃q; diſponit. Sed fateor, laudanda pͥmũ
ars medicinæ eſſet: ſi bonũ ſubiectũ, ſi uirtuti deditũ repe
rit: ſi deniq; idipſũ ſciẽdi genus optimũ ac naturalibus ſci
entiis, infallibilibuſq; fũdamentis cõmunitũ: prius medici
addiſcerẽt q̃ exequerenť. Sicut enĩ (ut aiũt) unuſquiſq; id a-
git fœliciť qđ optime nouit: ita q pͥncipia medicinę igno-
rat: cuius finis ſanitaſ exiſtat: ut ſanũ ęgrũ reddat neceſſe
eſt. Vidi ego pͥmos heri aromatarios: hodie medicos. he
ri barbarꝝ raſores: hodie morborꝝ grauiũ cẽſoreſ. heri her-
bas cæteraq; materialia in apothecis cõmiſcẽtes: hodie in
pͥncipũ aulis morbos iudicantes. Si enĩ etiã ſanãdo uix no

mē boni medici qſq; aſſumit:quo nam pacto necādo medi
candi titulum uendicabit̄:quibuſdā itaq; his ſimilibuſ me
aliqñ febricitantē uiſitātibus,atq; remedia pollicentibus.
ſed & cauſas morbi iudicare conātibus:illud ad philippū
(ut in actibus apoſtolorꝝ legimus)dicebā,putas ne intel-
ligis q̄ dicis:Quibus dicentibus.Etiā ego iterꝝ cū eodem
eunucho addebā:quomō ſcire poteris:cū aliquis te nō do-
cuerit:Mira certe res eſt.ut enī inqt hieroni.fulloneſ,me
tallarii,fabri,lignorꝝ ceſores,ipſa quoq; uilia officia exer-
cētes:abſq; doctore eſſe nō poſſūt.nec experiri audent quę
nō nouerūt.ſola eſt medicādi ars: quā ſibi paſſim unuſqſ-
q; uendicat. Alii enī a crebro infirmātibus medicinā ad-
diſcūt.Alii a fœminis ut uiros curēt.Alii ab infidelibus
audiūt:ut fideles necent.Alii neſcio qbuſ libellis legūt:
ut in miſeriis corporibus uniformiter exequantur: &(ut
aiunt)uno collirio ab eiſ incognito oīm oculoſ uolūt cura
re.quo fit:ut cæcuſ arte.natura uidentē cæcum faciat. Hi
medicinā neſcientes:medicina abutunt̄.& artē egregiā quā
non nouerūt:profitent̄.Medicinę exellenti & illuſtri noīe
gloriant̄.qppe quæſtuſ gratia:pecuniā ut finē q̄runt.Pręmi
um certe uero medico nō mō exiguū:ſed ſordidū.& tanto
labori impar nec ingenio dignū.Ex qbus huius artis dif
ficultates & incomoda in ꝓmpto ſūt: dū uiris exellētibuſ
nō credit̄:& hac laudatiſſima arte abutētibus p̄mia dant̄.
Adde:qa multa milia hominū taliū medicorꝝ inſipiētia:
aut in experiētia forte moriunt̄.& dum unū morbū curare
ſatagūt:plures inducūt.Aſſuefaciūtq; miſeros agros:ut ſi-
ne medicinis uiuere nō ualeāt.q̄s niſi aliis pandis minime
ipſi tangūt nec deguſtāt. Cætera hominū genera fœlicem
aurā,bonāq; tēporis diſpoſitionē optant.Medici uero aut
inſaniā aut peſtiferā. oēs infirmos eſſe p̄ter ſe & ſuos de-
ſyderāt.Quos quidē ſapiens,ſimiles dicit eis:q fimera ad

corpora hoīm ſepeliēda deſerūt·Quos demoſthenes athe-
nis dānauit exilio, eo ſolo: qa optabāt pꝛimos mori: ut in
de lucꝝ caperēt·qđ contingere nō poteſt ſine multoꝝ mor
te·Taceo quot morboꝝ ꝓlongatioēs: quot peſtiferas poti
ones: quot infirmitatū cōminatioēs miſeris infirmis inge-
runt: & quos abſtinētia aut ſimplici uictu· qppe uel herba
ſi ſcirent curare poterāt: ſūptuoſis ultramarinis quippe ad
ulterinis materialibus, ꝗ ipſi aut uendunt: aut illoꝝ lucꝝ
participāt: curare potius inficere humana corpora moliun-
tur·Rurſus medici cauſas & naturas ęgritudinū dicūt ſub-
tilīt·dantq́ ſanitatē uerbotenuſ·adeo: ut ſicut quidā ſapi-
ens dicebat: cū eos audimus mortuos poſſe ſuſcitare crede-
mus·paulo tn̄ poſt cernimus inanē eſſe eādē ſanitatis ſpē:
quā ilico inſperata mors intercipit·Sed quid plura: Abſit
ut de medicis qcq̄ ſiniſtre dicā·In manibus enī illoꝝ ſępe
meis peccatis incido· Itaq́ mihi cæteriſq́ mortalibus ſanū
foret conſiliū eos nō exaſperare uerbis: ſed demulcere ob-
ſequiis·Quare nec ego ſentire audeo qđ ōnes clamant: la-
trones enī ſicarii·uenefici·hoīes inhumanīt occidūt: medici
tn̄ humaniſſime: atq́ officioſiſſime & ſolēniter interimūt·
Et ſi q aut diuino munere, aut naturæ uigore cōualeſcūt:
ipſā diuinā gratiā, ipſiſq́ beneficiū pecunia uendūt: dū ſibi
ſanitatē attribuūt·Nec indignent medici ꝙ eoꝝ artē me-
chanicā dixerī· Nam dicere poſſūt incōgrue medicinā eſſe
mechanicā: quia eſt de corpore humano, ex ea parte qua in
firmat & ſanat·Quod qdem corpus eſt intellectiuū·Qui-
bus dicendū eſt, ſcđm alfarabiū: ꝙ hoc non ꝓbat medicinā
nō eſſe mechanicā· Primo, qa licet ſit de corpore humano:
nō tamē operat in eo medicina ꝓprie ſcđm ꝙ eſt intelle-
ctiuū: ſed ſcđm ꝙ eſt ſēſitiuū, & uegetatiuū·Medicinę aūt
ad hoc ualēt·primo ut iuuet uegetatiua potētia, & ſēſitiua
in operibus ſuis·Fateor tamē ꝙ aliquādo accidit: ut inde

iuuet intellectiua· quia ſedatis doloribus/ liberius uacat opibus intellectiuis· Secũdo hoc patet·qm̃ Ariſ·in libro de aĩalibus tradit doctrinã de humano corpore ſimul cum doctrina brutali/tamẽ naturalis ſciẽtia ſpeculatiua eſt·medicina uero eſt operatiua & mechanica;

Ca·xxxiii·de arte mercãdi & uendẽdi q̃ ipſa mechanica eſt/& ſub nauigatoria cõtinet/ & de eius neceſſitate & utilitate·& demum de illiuſ infœlicitate,fraudibuſ, dolis,atq; periculis·

Ercatura uero q̃ ad nauigatoriam ꝑtinet utiliſ ad modũ eſt/ad ſupplẽdas inopias ꝓuintiarꝝ/& ſine illa comertiũ int̃ homĩes haberi uix poſſet·huius autẽ mercatoriæ artis tres ſũt ꝑtes (ut ait phũs in primo politici)·ſ·marelaria id eſt ꝑ mare ferẽs merces/q̃ nauigatoria dici poteſt·ſecũda eſt oneraria·tertia eſt aſſiſtentia q̃ quis aſſiſtit mercatoribus in pecuniæ,& aliarꝝ rerꝝ cõmu=tatioĩbus· q̃ oẽs mercaturæ ſpecies a Plutarcho cruribus corporiſ humani recte cõꝑant̃·ueluti enĩ crura homĩs huc atq; illuc diſcurrũt ꝓ neceſſariis humani corporis/ſic mercatores ꝓ neceſſitate corporis rei p·Rurſus ſicut coxæ,& tibiæ ſuſtentãt corpuſ/ ſic mercatores rem p·ſuis mercibus ſuſtinẽt· Ex qbus apte cõſpicit̃ neceſſitas & utilitas huius artis ·q̃re merito(ut ait hugo) cõmendabilis eſt·ueluti q̃ diuerſaſ,ignotaſq; gẽtes ↄciliat/bella ſedat/pacẽ firmat/& tandẽ ꝑuata bona ad cõmunẽ oĩũ uſũ immutat· Eſt igit̃ mercatura nõ mõ neceſſaria/ſed accomoda,utiliſq; rei p. & (ut inqt phũs)nõ infimũ uiuẽdi genus/ſi ipſorꝝ mercatorꝝ finis ad reuelẽdaſ indigẽtias cõmunis rei p· tẽdit·ſed ſi cupiditatis gratia quis mercaturã exercet/uix erit innocẽs· Sunt enĩ eius artis incomoda,& pericula ꝑma·idq; ex eo.

maxime ꝯſtat·qm̄(ſcdm ſententiā ſanctoꝝ) uix mercatura
ſı̄ peccato poteſt exerceri·Quis·n· huius artis dolos,frau
des,iniquitates,& ſcelera,narrare poteſt? Profecto nō eſt
dictu facile·Et ſi cætera taceā: quot falſę reꝝ uenaliū lau
dationes?quot mētite reꝝ emptibiliū uituperatioēs?quot
defectuū occultatioēs?quot falſæ aut diminutę mēſuratio-
nes,& pōderatioēs?quot falſę mercantiū cōmixtiones?quot
mēdacia?quot piuria?cont̄ quos inqt Ambro· O merca-
tor ſæculi,cōpator inferni:cur in fraudē & deceptionē con-
uertis naturæ induſtriā?Cur affectas reꝝ defectus?Cur op
tas paupibus ſterilitatē?ut domui tuæ cōpares doloſā fe-
cūditatē? Exploras qn̄ erit ſterilior ꝓuentus:qn̄ reꝝ ino-
pia·Hanc uocaſ induſtriā:q̄ potius eſt calliditatis,& cupi
ditatis aſtutia·& qd tu remediū dicis:cōmertiū neqꝫ po-
tiuſ,& latrociniū eſt· Et ſequit̄:lucꝝ tuum damnū multo-
rū eſt·Et(ut paucis agamus) oē huius artis officiū eo ten-
dit:ut ea utētes lucris intendāt:uilius emant:carius uen-
dant:ꝓximos decipiāt·Hos ſignat ualerius,cū ait:inſidio-
ſiſſimā fore artē q̄ inopū ſanguine paſcit̄: & mendaciis ut
ueritatis inſtrumēto iuuat̄·Hac fallacia q̄ſi ꝑclaris artibus
gaudet:quoꝝ fraudibus non tā alioſ,q̄ ſeipſos fraudāt·qa
(teſte Criſoſ·)q̄ ſimplicit̄ negociant̄: in oībus ꝓſperant̄·
q̄ uerſant̄: in dolū eis oīa aduerſant̄· cū ſcriptū ſit in Ez-
chiele:totā āniuerſationē uitæ uertunt ad lucꝝ·Ideo non
pſeuerabit ſubſtantia ſua·Et iteꝝ:fraudabit eum pecunia
ſua·Taceo de uſura:q̄ uix a mercatura ſepat̄·Ceteꝝ de cā
pſoria ſileo,& pecunię cōmutatiua:q̄ huic mercādi arti ſub
alternat̄·in qua tot doli·tot fraudes·tot rapinę ſūt:quot
nūmos campſor habet ipſe·Haꝝ itaqꝫ mechanicaꝝ,atqꝫ ſi-
miliū artiū ſectatoreſ:ultra alia incomoda(teſte phō)in-
epti ſunt ad politiſandum·Quinimo apud antiquoſ huiuſ-
modi artibus uacātes prohibebant̄ pticipare nedum prin-

cipatū: ſed magiſtratū & conſiliatum· ut ſupra deduximus;

Ca·xxxiiii·de artibus liberalibus in genere: & de illarum cōmoditate, & abuſu: laudibus, & damnis dulcibus & amaris·

Iberales uero artes p̄mū fore utiles ad inſtruendos iuuenes: & neceſſaria admodū ſciētiarū genera: nullus ſanę mētis dubitat· Nec tu ignoras: qui in puerili agens illis imbutus es· q̄ (ut noſci) ſeptē numero ſunt, & in duo genera diuidunt̄· q̄a p̄mę tres p̄mordiales artes uocant̄: uel p̄ma ſciendi elemēta· uidelicet grāmatica: dyalectica & rhetorica· Quattuor uero ſeq̄tes ſcꝫ aſtro· & muſica: arithmetica & geometria, mathematicę appellāt̄: ideſt doctrinales· q̄a p certas demōſtratioēs docēt· ut ſtatī ſubiiciemus· Quare aūt liberales appellant̄: & circa mathematicas q̄ fuerit cauſę inuentionū earū: & quæ ſit earū natura, utilitas, ſeu incomoditas ſubiiciā· quæ & ſi tibi nota ſint: uolo illa tibi ad mentē reducere. ne illarū oblectamētis allectus: dū illis te totū exhibes: digniora, atq; excellētiora ad q̄ illa ordinant̄ p̄termittas· Appellant̄ itaq; (ut noſci) ſeptē ipſę artes liberales triplici ex cauſa· Primo ut diſtinguant̄ ab aliis illiberalibus: ut mechanicis, & cęteris ſeruilibus artibus· q̄ ideo ſunt illiberales: quia ordinant̄ ad corpus· Animā autē & intellectū, male diſponūt· Ipſæ aūt liberales p̄ncipaliť ordināt̄ ad animā: quā diſponūt ad uſus, & actiones uirtutū moraliū & intellectualiū: uel ad uſū pfectiſſime uirtutis: q̄ eſt fœlicitas· Ex quo poteſt elici alia ꝓpriiſſima cauſa: q̄re uocant̄ artes liberales· uidelicet q̄a ſcđm eas homo ſe diſponit̄ ſcđm intellectū ad optimū finē· uel in uſū uirtutū moraliū, & intellectualiū: uel ad uſum pfecte fœlicitatis: q̄ eſt ſpeculatiua· Qui autē ta=

lia ꝯſyderāt: natalit̄ ſūt liberi· qa ñ ſunt ſeruiles: cum in
tellectu uigēt· ideo recte artes ipſæ liberales dicunt̄· Fa-
teor tamē (ſcd̄m phūm in octauo politicoꝝ) qa utile, & cō
mendabile eſt ꝑticipare aliq̄n liberales arteſ, & mathema
ticas: q̄ꝝ uſus ordinat̄ ad exercitiū exellentiaꝝ doctrinaꝝ
uſq ad certum t̄minū· ſed ꝯtinue, & aſſidue exercere ſe in
eis uſq ad quācunq ꝑfectionē nōnunq̄ nociuū eſt· quia con
tinua cōſyderatio in illis retrahit aut ſimpl̄r aut ꝑ parte
ab uſu uirtutis moralis· Tertia uero cauſa eſt q̄re libera-
les dicunt̄· qa liberos, ideſt expeditos & exercitatos aīoſ
requirūt· eo q ſubtilit̄ de reꝝ cauſis diſputāt: & de illis
plerūq q̄ a ſenſu remota ſūt· Alia cauſa eſt: qa antiquitus
tm̄modo liberi ideſt nobiles & ingenui: in eis ſtudere con
ſueuerūt· Plebei uero, & ignobiles ſtudebāt in mechanicis
ꝓpter ꝑitiam operādi: corporalis eni opatio plus cōgruit
plebeis· ocium aūt, & ſtudiū, nobilibus ſcd̄m hugo;

Ca· xxxv· de primis duabus liberalibus artibus· uidel;
grāmatica, & dyalectica: & de ortu eaꝝ: & cauſis q̄re in
uentæ ſunt: & de illarū laudibus, & utilitate· ac demū
de eaꝝ abuſu, & incomoditate·

Oſtq̄ egimus de liberalibus artibus in genere:
ſupeſt ut in ſpecie eas breui ſermone tangamus·
Primo igit̄ de grammatica & dyalectica· agemus·
De rhetorica uero in ſequēti ca· diſſeremus· Vocant̄ itaq
tres ipſę artes ꝑmordiales: quia circa prima l̄raꝝ elemēta
uerſant̄· Per eas eni aut de ꝯgruitate, aut ornatu ſermoīs,
aut deniq de orationis ueritate & falſitate ꝑncipaliuſ agi
tur· Prima itaq grāmatica (ſcd̄m alfarabiū) a l̄ris nomē acce
pit: q̄ mat̄ eſt aliaꝝ artiū· Fuit autē cauſa & modus inuen
tionis eius: qm̄ cum hoīes inordinate, atq ad libitū, & ſine

arte loquerent̃: eueniebat ut minus bene ꝯceptus ſuos ex-
primere/ſed & minus apte audienteſ intelligere ualerẽt·
quo fiebat: ut tardius intelligere/& intelligi: ac difficili-
us ſciẽtias tradere poſſẽt· Qua de re curarũt ſapienteſ· has
incomoditates tollere: tradiderũtq; artificioſũ loquẽdi mo
dũ uniformẽ q̃dem ac cõgruũ: ut õnes cõceptus humani: de
mũ cũctæ doctrinę ꝑ eãdẽ artẽ aptius & liberius ſignifi-
carent̃ & adiſcerent̃· Verꝝ &ſi utilis & neceſſaria ars grã-
maticę ſit: quo tñ pacto int̃ ſciẽtias ãnumeret̃: pͥmi dubi
tarũt· ꝓ eo q̃a grãmatica ipſa ſolũ circa peritiã recti ſermo
nis uerſat̃· ſermo uero trãſit· ſciẽtia autẽ eſt de permanẽti-
bus· Adde q̃a hæc ars polire lĩguam/nõ animũ nouit: nec
intellectũ dirigere/ſed labia· Accedit: q̃a non ꝓpter ſe:
ſed ꝓpter alias inuẽta eſt· q̃re inſtrumentũ ſciẽdi potius q̃
ſciẽtia ſcḋm quoſdã dici poteſt· Logica ſecũda eſt liberaliſ
ars/q̃ & rationalis dicit̃· Ipſa enĩ diffinire: querere: reſpõ
dere: uera a falſis diiudicare: ac ſubtilit̃ diſputare docet·
Neceſſaria certe & utilis ars· q̃a ſecundũ hugo· in didaſco
licon· ꝑ eam ſubtilibus obiectionibus latẽs ueritaſ repit̃·
Cauſa ſiquidẽ inuẽtiõis eius ꝑutilis admodũ fuit· cum enĩ
in phyſicis plures ſuborirent̃ opiniones/& contrarietates:
decreuerũt ſapiẽtes de modo alt̃candi artẽ tradere· Vide-
bãt enĩ q̃a nõ poſſet facile ꝑueniri ad alicuiuſ ſciẽtię certi-
tudinẽ ſine pericia diſputãdi hãc Salo· oĩm ſapientiſſimus
in ꝓuerbiis addiſcendã admonet: dũ nos hortat̃ ut intelli-
gamus ſermoneſ prudẽtiæ: uerſuciaſq; uerborꝝ: necnõ ꝑabo-
las/& obſcurũ ſermonẽ: & dicta ſapientũ ſimul & enigma-
ta· q̃ õnia (ut hiero· ad magnũ oratorẽ ait) dyalecticorꝝ &
oratorꝝ ſũt· Sed & Auguſti· ꝓ eo int̃ cætera logicã cõmen
dat: q̃a exercitatiora/politioraq; reddit ingenia· Sed certe
ſi dyalecticę fructus/ſi finis attendit̃: utiq; reꝑiemus· quia
potius ingeniũ inanit̃ fatigat: q̃ utilit̃ ꝑficiat· Nã etſi con

diſputantē uiceris: non fructū, ſed uerboꝝ folia ꝯſequeris. Hinc grego. ſyllogiſtice inqt diſputare quid aliud eſt, q̄ uerbis ꝯtendere: & audiētes ſubuertē: Abutunt̄ enī ea arte p̄mi: dū ꝯfidētia clamoris uerboꝝ ueritatē impugnāt. Rurſus qſquis ea doctrina uerſatis: neceſſe eſt contentioſi- us loq̄ris qcquid ꝓbare nō potes. qa (ut inqt Auguſti) cō firmationē ſumit ab hoīe: qcquid non habet̄ ex ueritate. Sed & illud uerū eſt. qa ſæpe nimiū altercādo pdit̄, dum inquirit̄ ueritas. qd̄ ſatis dolendū eſt. Idipſū qd̄ ad ueritatē iuuandā inſtitutū eſt: ad eā obfuſcādā, occultandāq cum hominū labore ſtudioſiſſime quærit̄. Vnde auguſti. in de doctrina chriſtiana execrabilē dicit artē ſophiſticā diſputā di & libidinē rixādi: quā admonet cauendā. Si enī doctri- na foret pietatis: neq̄q̄ ſacræ l̄ræ tantope eā deteſtarent̄, cū aiunt: q ſophiſtice loquit̄, odibilis eſt. In ea certe (ut ipſe Auguſti. ait) uictoria uerboꝝ, & oſtentatio ambitioſa q̄rit- tur. nec modo tardos: ſed plerunq ingenioſos decipit;

Ca. xxxvi. de rhetorica q̄ eſt tertia liberalis ars: & de eius ortu, & utilitate, ac laudibus. Rurſus de eius abu- ſu, & q̄lis debet eſſe orator: & ad qd ualet eloquentia ſine ſapientia: & quomodo aliquando eſt mortifera.

Hetorica tertia eſt liberaliū artiū. ſic dicta quaſi ornatus ſit locutionis ſcd̄m Alfarabiū. Veluti enī p grāmaticam ꝯgrue loquēdi artē addiſcimus: ita ꝑ rhetoricā ea ornate ꝓferre quæ didicimus. ex qua re potiſſima cauſa illius inuentioīs ſumit̄ ſcd̄m hugo. Eſt igi tur huius artis ſūma uis: ingēs laus. Nā (ut inquit Sen.) magna res eſt eloquētia. nec ad huc ulli indulſit: ut totam cōtingeret. ſatis fœlix eſt qui in aliq̄ eius pte receptus ē. Hęc certe ornamentū eſt aliaꝝ ſciētiaꝝ. qa (ut inqt Caſſi-

odorus)ꝗcquid in alia doctrina cõcipit᷑/ab iſta ſub decore
ꝓfert᷑. Vnde in eccleſiaſtico ſcribit᷑, tuba & pſalteriũ faci-
unt melodiã/& ſup̃ utrunq; lingua ſuauis. Et iterꝝ. fauus
mellis uerba compoſita. Et rurſuſ ſcriptũ eſt/ꝗa ſapiens in
uerbis ſuis mõſtra placuit. De laudibuſ uero eloquẽtię re-
pete ꝗ̃ ſupra diximus. in xxxiiii. ca. in ꝑ̃ncipio. Sed certe
hęc ars plimos fallit/ dũ ſuos ſectatores dicere, non ſcire
docet. inſtruit dulciter uerba carpere/non utiliter ſapere.
Et dũ uerborꝝ ſuauitas quærit᷑/ uera rerꝝ ſapiẽtia amitti-
tur. atq; utinam tantuſ hodie eſſet hominũ labor ad recte
beateq; uiuẽdũ/quãtus ad ornate, bene, politeq; dicendũ.
Hinc firmianus lactañ. utinã tam multi benefacerent/ꝗ̃ bñ
loqui uident᷑. Adde. quia pleriq; ea utunt᷑ nõ ad ſalutem/
ſed ad ꝑnitiẽ. Acerbiſſime ꝗdem illud referendũ ꝗppe &
dolendũ arbitror. ut uidelicet ea ꝗ̃ (teſte Cicerone) a natu
ra data eſt ad bonorꝝ hominũ cõſeruationẽ/in peſtẽ, & no-
cumentũ uertat᷑. Simplex enĩ ueritas, & recta/ſplẽdore, aut
uerborꝝ lenocinio non eget. ꝗnimo (ut quĩtilianus ait) ſu-
ſpecta eſt cũ ornat᷑/fingere neſcit. Nam quõ (inꝗt) fabrica
bit figmentũ ꝗ̃ uix elimatũ deꝓmit ſermonẽ. Ipſa uero ꝑ
ornata locutio plus ꝓferre ꝗ̃ conferre ſolet. Vt uerꝝ ſit ꝙ
ꝗdam ſapiẽs ait, ꝗa garruloſa dicẽdi feſtiuitaſ plus ſonat
ꝗ̃ ualet/multũq; habet inanitatis, & uacaui. Idq; Señ. non
negauit dũ in declamationibus ait/ꝗa raro hæc int̃ ſe coe
unt, ut eadẽ uox ſit dulcis & ſolida. Hinc didimus ad alex
andrꝝ. artẽ inquit bene loquẽdi nõ diſcimus/ nec facundiæ
rhetoricorꝝ, oratorũq; operã damus. Cuius officiũ eſt fabu-
lantes ſermonibus figmẽtare mẽdacia. & innocẽtiæ fidem
ɔferre criminibus. ꝗ dum putãt ſe alienæ laudis fructũ ꝑ in-
iquã uictoriã rapuiſſe/neſciũt ſe ſuę cõſcientię ꝑdidiſſe ni
torẽ. ut recte experiant᷑ illud Lactantii. ꝗa multiſ ſua eti
am facũdia mortifera eſt. Rurſus uelut ipſa artificioſa du-

cẽdi ars ſuos alumnos decipit: ſic & ab eis fallit̃. pareq̧ ei
uituperii uicẽ reddũt: dum eloquẽtię, aut rectoris falſo no
mine gloriant̃. eamq̧ tãto fœdius deturpãt: q̃to nullã ꝑtẽ
eloquẽtiæ attigerunt. Quippe nomĩari eloquẽteſ delectan
tur: qui nõdum loqui inceperunt, ne dixerĩ didicerũt. Eſt
enĩ modernoꝝ hominũ ingens numerus: q̃ in eo ſe ueros
rhetores, ꝑfectos atq̧ facundos oratoreſ euaſiſſe putant: ſi
poſt pauculas q̃bus inſudarunt grãmaticæ litteras (poſter-
gatis cęteris ꝓclaris ſciẽtiis, q̃ ipſã eloquentiã nedũ illu-
ſtrãt: ſed ↄficiũt) ilico facũdię ſtudiis ſe dedãt: libroſq̧ ci-
ceronis (& ſi uis) noſtri Quĩtiliani perlegãt. Longe certe
alit̃ idem Cicero moderna deplorãs tẽpora in eo libro ſẽ
tiebat: quẽ de oratore ad quintũ fratrẽ edidit. Longe ſe-
cus & ipſe Quĩtilianus: cũ de oratoris inſtitutione agerꝫ.
taꝝ enĩ aut nullũ fatent̃ optimũ eſſe ea ętate oratorẽ. Cu
ius rei illã aſſerũt nõ inſulſã fore cauſã. Nam oratorẽ in-
qunt in õni ſapiẽtię genere ꝑſuadere oportere. ut q̃ alibi
didicit: cũ ſplẽdore dicendi ꝓferat. adeo ut qui ueꝝ ora-
torem audit: ſcire, & intelligere pluſq̃ cæteri arbitretur.
Quod utiq̧ niſi diuerſis ſapiẽtiæ tytulis illuſtret̃: efficere
nõ ualebit. Quo enĩ pacto in ſacris lr̃is ille ꝑſuadebit: q̃
eas nuſq̃ legit: Quoue in naturalibus q̃ Ariſto. non uidit:
Quo mõ in moribus, aut iure ciuili ꝓbabit: q̃ eaꝝ ſciẽti-
aꝝ ne dixerĩ expers eſt: ſed nec ꝑ̃ncipia nouit. Ea de re ci
cero mirari deſinit paucos admodũ fuiſſe oratores: cũ eos
aut oĩa aut multa ſcire oportet. Quæ õnia hoĩes cõplecti
ꝑq̃difficile eſt. Hinc auguſti. in de doctrina chriſtiana ait
quendã ſapientẽ dixiſſe. q̃a oratorẽ oportet nõ mõ delecta
re: ſed docere: nec mõ ꝑſuadere ut flectat: ſed ut uincat.
Conſtat itaq̧ ea oĩa nõ nudis uerboꝝ foliis: ſed multipli
ci ſapientia comparari. Talis ergo eloquẽtia a ſapiẽte ꝓ-
lata, õni dulcore mellis dultior eſt. de qua in eccleſiaſtico

ſcribit̃·ſapiens in uerbis amabilẽ ſe reddit·ut igit̃ parteſ
laudatę eloquẽtię quiſ aſſequat̃·neceſſe eſt uaria ſcientiaꝝ
ſuppellectili cõſtipatus exiſtat· idq́ in ꝓuerbiis Salomon
ꝑmonuit inquiẽſ·ſtude ſapiẽtię·ut poſſis digne ꝓferre ſer
monẽ·Qua ſententia ↄtẽptibilẽ aſſerit facundiã·niſi ſcien-
tia & ſapiẽtia fuerit condita·Fateor ergo hominũ mẽs ho
die depꝛauata,quinimo & penitus obcæcata eſt adeo ut frõ-
deſ ꝓ fructu capiãt·& fumo paſcãt̃,dum ſe igni apꝓpinq̃-
re putãt·Hoc eſt certe illud tẽpus q̄d apoſtoluſ ad thimo
theũ ꝑſignabat· cũ poætaꝝ fabulas ac figmẽta ꝓ ueritate
ac ſana doctrina fideles accepturos in ſpiritu deplorabat·
cũ ait·ueiet ergo tẽpus cũ ſanã doctrinã nõ ſuſtinebũt·ſed
a ueritate q̄dem auditũ auertẽt·ad fabulas aũt ↄuertent̃·
Adde q̄a(teſte Auguſti·)Cicero ipſe & cæteri q̄ rhetori
cã docuere faſſi ſũt eloquentiã ſine ſapientia·obeſſe pluri-
mũ,& ꝓdeſſe nunq̃· ſapientiã uero ſine eloquẽtia plurimũ
ꝓfuiſſe· Hinc apoſtolus ipſe uas electionis ad corinthios
de ſe loquẽs palam fatet̃ ſe imperitũ eſſe ſermone·ſed nõ
ſciẽtia,& ſapiẽtia·tm̃ tñ ꝓfecit· quantũ mũdus capere po-
tuit·& humana ingenia ſufferre ualuerũt·adeo ut plus cæ
teris doctrina & ꝑdicatione ꝓficiẽs· unus ipſe doctor gen
tiũ meruerit appellari·Ipſe deniq́ &ſi rhetoricis coloribꝰ
nõ uſq́q̄q̄ utebat̃·adeo utilit̃ diſputabat,ut oms ſua ſapi-
entia ſuparet·Nõ utiq́(ut ipſe alibi ait)uĩcebat in pſua
ſibilibus humanę ſapiẽtię ṽbis·q̄ ad eloq̃tiã referunt̃· q̄re
fideles ſũopere admonet· ne decipiant̃ in ſublimitate ſer
monis·Nouerat enĩ q̄ ad eundẽ ſenſũ Iob dixerat· fruſtra
(inquit)homo apit os ſuũ·& abſq́ ſapientia uerba multi-
plicat·Nec idipſũ gẽtiles ueteres q̄ eloquẽtiæ ſtudia mi-
ro cuderũt ingenio negare uident̃· Quippe arbitrati ſunt
eloquẽtiã ñ debere iudicari,atq́ laudari uerboꝝ ſolo ſplẽ
dore·ſed ſcd̃m g̃uiſſimas ſentẽtias a uera ſapientia ſapien

ter elicitaſ·ut explicare libet, & gratia exempli dixerim·
In conficiendo diademate ſiue anulo, abſq pportioẽ lõge
plus cõferre uidet̃, q carbunculũ, q gẽmas, q aurũ offert·q̃
aurifex q mõ ea auro ligat, formamq ſimplicẽ adiicit·Oĩs
itaq referta oratio gẽmis ſapiẽtię & ſnarũ pondere pficit̃·
nõ ſoliſ uerboꝝ floſculis·paꝝ ergo ſubſtãtię, uel uirtutiſ,
aut ſolidę pulchritudiniſ orationi afferre uidet̃·q ſolũ rhe
toricæ, & eloquẽtiæ uacat· ueluti q nuda ex aliena p̃cioſaſ
q materia uerba ligat·Qui uero non mendicando, ſed ſua
diffundendo precioſiora miniſtrat· lõge pluris ꝯferre uiſus
erit·Famulat̃ itaq(teſte Auguſti·)eloquẽtia ſapiẽtię·nec
mirũ(ut hierony·ait ad magnũ oratorẽ)ſi pp̄ter eloquii
uenuſtatẽ, & dicendi ornatũ ſapientia ut domina ea utat̃·
& aliqñ de ãcilla atq captiua pp̄t eius uenuſtatẽ faciat li
berã Iſrahelitem·q̃ & tãdiu honorata incedat, q̃diu domi
nã ſequit̃·ſitq contemptibilis· cũ ſola abſq dñæ ſplẽdore
pdire, & placere geſtit·Poſtremo audi quid Auguſti· di-
cat· ait enĩ quia eloq̃tiæ ſolũ uacãtes mĩme ingenioſi ha-
bent̃·Quid enĩ(inquit)pdeſt clauis aurea ſi aperire ñ po
teſt· Aut quid obeſt lignea·ſi poteſt· Agã igit̃ finẽ·ſi il-
lud unũ dixerĩ·qa ſi ſine ſapientia eloquentiã pfitent̃·ua-
nitati initi fatent̃·Nam nudo uerboꝝ ornatui uacãtes, hu
manitatis ſtudia ſe iactãt aſſecutos· cũ enĩ(teſte ſapiẽte)
uana ſũt ſtudia hominũ· recte oratoꝝ exercitia ſtudia hu-
manitatis ſũt· qppe & uanitatiſ, dũ uanitati ſermoĩs incũ-
bunt·quos pulchre idem ſapienſ alibi digito tãgit·uerba
inquit pferũt pl'ima·multaq in dicendo & diſputãdo ua-
nitatẽ habentia·Sed & hieremias ad eundẽ ſenſũ, doctrina
(inqt)uanitatis eoꝝ lignũ eſt argẽto inuolutũ· Lignũ in
q̃ ſiccũ eſt atq aridũ·idq ut ſplendeat argento inuoluit̃·
Nec alit̃ rhetoꝝ uerba arida ſũt ueluti nullo ſapiẽtię hu-
more aut ſententiaꝝ ſplendore humectata· q̃re ut fulge-

ant argento nudę eloquentię ſup inuoluunt᷑. Quo fit: ut ue
riſſimū ſit eos ſtudia ſequi humanitatis: q̄n potius uanita
tis. Adde q̄ diximus in p̄fatione huius libri. quę incipit.
Verꝝ ubi aliquid diximus, uſq̄ ad medium capituli.

Capitulū xxxvii. de mathematicis ſcientiis in
genere: & de earum ortu & fine.

Athematicæ uero doctrinales uocant᷑. q̄a ꝑ certaſ
demōſtratiōes q̄ntitatis cōtinuę docent. ut ſtatim
ſubiiciemus. Haſ ph̄us methaphiſicę ↄnumerat. &
cum illa conueniūt q̄a utraq̄ cōſyderat de q̄ntitate conti-
nua: ſed diſparit᷑. Methaphiſicus enī ↄſyderat de oībus q̄
titatibuſ ꝑ ut ſūt entia (ut ait ph̄us libro q̄rto methaphi
ſicæ). Sed mathematicus ↄſyderat de q̄ntitate ut de ſubie
cto: & de illa p̄ncipalit᷑ agit, illāq̄ demōſtrat. Et q̄a q̄nti
tas multi^x eſt, aut ſaltē q̄dru^x: ideo q̄ttuor ſūt mathema-
ticę. Prima. n. & nobilior q̄titas eſt circa dimenſionē oīm
cęleſtiū corporꝝ in ſe, & int᷑ ſe: per diſtantiaſ, & dimenſioēſ
adinuicē: etiā reſpectu motus & ſituſ illorꝝ. & circa iſtā q̄
titatē uerſat᷑ aſtronoīa. Alia eſt q̄ntitas reſpectu auditus,
circa ſonos & uoces. Nā humana curioſitas uidēs in ſonis
eſſe delectamētū: q̄ſiuit cauſā eius ut ſibi poſſet ꝑ artē ta-
leſ delectatioēs facere, & ↄtinuare. ut dicit boetius in p̄mo
muſicæ: unde docuit q̄ntitatē uocum ſub una concordia, &
ↄſonātia ſonorꝝ cōiungere: & in una ꝓportione numerali
deducere. & hāc ꝓportionē, & q̄ntitatē ſonorꝝ uocamus mu
ſicam. Tertia q̄ntitas reſpectu numeri uerſat᷑ quę dicta eſt
arithmetica ideſt uirtus numeri. quia conſyderat q̄ntitatē
numeralē, & ꝓprietatē eius ut ait Iſidorus. Hęc certe ars
magnæ uirtutis eſt. q̄a nulla aliarꝝ triū indiget: alię uero
hac p̄imū indigent ut ait Boetius. Quarta uero q̄ntitas

uerſat̃ circa menſurã q̃ dicta eſt geometria: ideſt menſura terræ. q̃ ortum habuit ſcd̃m alfarabiũ in egypto. Cum enĩ poſt nili inundationẽ poſſeſſiones õnes obducerent̃ limo: ad hoc ut deinceps poſſeſſiones certitudinalit̃ diſtinguerẽtur: cęperũt terrã lineis & mẽſuriſ metiri & ptiri. ut ſic certi limites ponerent̃ in poſſeſſionibus. A tali igit̃ p̃maria menſura terrę ſciã menſurãdi nomẽ accepit: quę geometria dicit̃. Poſtea uero creuit inquiſitio eius. & deuentũ eſt ad lineas & circulos, & triãgulos, & cæteras figuras ad eiuſdem artis perfectionem.

Ca. xxxviii. particulariter de prima ſcientia mathematica: uidelicet de aſtronomia, & de eius laudibus, & utilitate: demum de illius incomoditate incertitudine, laboribus, & damnis.

Aſtronomia itaq; p̃ma eſt mathematica: & quam antiq̃ matheſim penultima breui appellabãt: eãq; utilẽ pbabilẽq; habuerũt. quia (ut ait Policratuſ) natura illã inducit: rõ pbat: & utilitas & expientia appbat. q̃ hanc ſequunt̃: curioſiores ſunt cęleſtiũ ut inueſtigẽt de ſingulis q̃ ſub lunari globo cõtinent̃: utilis certe ad naturales effectus p̃noſcendos. Illa enim de ſyderꝝ motibus, magnitudine, & diſtãtia ptractat. Euocat enĩ hoĩes ab hiſ tenebriſ, & groſſo aere: & in ſuperiorẽ illã lucidiſſimãq; cęli domũ tot luminaribus diſtinctã, oculos, & animũ inducit. Eſt. n. iocũdũ fixas ſtellarꝝ imagines diſcernere: & erraticas ſuis locis nomibuſq; deſignare: earũq; cõiunctiones. Demũ ſolis, & lunę defectus, longe ante p̃dicere, & p̃uidere: ex quibuſ ptima comoda ꝯſequit̃ & non parua picula, & incomoda uitamus. Rurſus nõ eſt dubitandũ ex motu cęleſtiũ corporꝝ, ptimos futuros rerꝝ euẽtuſ dependere. p̃ſertim

in illis q ex noſtro libero arbitrio ñ pcedũt. Vnde(ſcđm doctrinã ſãctorꝝ) ñ ſũt culpãdi q natales effectuſ ſtellarũ & planetarꝝ nouerĩt & pdicũt. Nã & in geniſi legit̃ lumĩaria cęli ad hoc pducta eſſe: ut ſint inſigna & tẽpora & dies & ãnos. Patẽt ex pdictis exellẽtia & utilitas huius artis. Verũ ſcđm alfarabiũ hęc ars p parte mẽdax eſt: & hoĩnibus ignota. Quis enĩ hoĩm hodie nouit õniũ, & tam diuerſarũ ſtellarꝝ diuerſas natas & effectus: & poſtea uirtutes ex oĩbus mixtas: ut cũ certitudine detminet euentus: etiã naturales in elemẽtiſ, & elemẽtatis cõtingentes: ut abſq dubio dicere poſſit, taliũ ſtellarꝝ ↄiunctio facit neceſſario ſiccitatẽ: & taliũ coniunctio facit aquarꝝ abundantiã: & taliũ peſtilentiã: & taliũ mortẽ diutnam: & taliũ mortẽ celerẽ: indubie nemo nouit circa arcana iſta certũ dicere: ſed p cõiecturas fallaces aſſerunt aliqua ex his quæ contigerũt aliquando. & nõ accidit uniformit̃ ſicut dicunt. Et ideo aſtronomia iudiciaria fatua dicitur: & infatuatiua eorꝝ qui ſibi uacãt: ſcđm eundẽ Alfarabiũ. Irridenda certe eſt taliũ hominũ demẽtia: ut ſcire uelint, q̃ in cælo agunt̃. quaſi ↄſilio cæleſtiũ interfuerint, atq recent̃ inde uenerĩt: cũ tñ qd in terra, qd in domo uxor aut ſoror eius egerit, ignorẽt. Noui ego quoſdã aſtronomos uxores habere nõ ſatis pudicaſ: ipſi tamẽ de aliarꝝ impudicitia comẽctabãt. Plurima itaq incomoda humano generi ex his futurorꝝ pſcrutationibus mathematici afferũt. Sed ultra pdicta imminẽt alia incomoda & picula. Nã raro & difficult̃ ſectatores huius artiſ int̃ moderatioĩs metas cohibent̃: ſed cupiditate q̃dam futura pnoſcẽdi, ad diuerſa uanitatũ genera eius uelamẽto homines trahunt̃. ut(teſte policrato) nõ tã phiæ ſpecies, q̃ q̃dam impietatiſ diſciplina ſit: & tandem in matheſim pducta penultima ↄuertat̃. Dilatãt enĩ p̃mi filaterias huius artis: ut ↄſtellatioĩbus, & planetis nimiũ uirtutis attribu-

ant: & eiſ neſcio quā auctoritatē ꝓſtent in cōtumeliā crea-
toris· Et(iuxta apoſtolū)ad ſobrietatē non ſapiētes ſtulti
facti ſūt· Cæleſtibus enī ↄſtellatioībus attribuūt uitā &
mortē: cæteroſq; euentus hominū ꝓdicere conant̄, & cætera
q̄ pat̄ poſuit in ſua poteſtate· nō attēdentes q̄ p ꝓphetam
deus ad illoſ irridēs ait· dicite mihi q̄ uentura ſūt: & dicam
quia dī eſtis· Sic igit̄ mētes hominū futura ꝓnoſcere cupi-
entiū illudūt: ut tandem liberi arbitrii ꝑimāt libertatem
q̄ pariẗ & eis credētes utinā illud ↄſyderarēt, quia altiſſi-
mus ſyderibus ac ſtellis tantū dedit uigoris q̄tū uoluit:
ſibi tñ retinuit totiuſ opificii ꝑncipatū· Quę oīa ipſi aucto
ri deo exhibent famulatū· Iuxta illud· cęli enarrāt gloriā
dei· Adeo enī hi hoīes diuinæ ꝓuidētiæ, illiuſq; bonita-
ti & poteſtati detrahūt: ut aſſerāt aliquē fauſtū, aut fortu-
natū eſſe poſſe ex ↄſtellatione natiuitatis ſuæ· A q̄bus(ut
q̄dam ſapiēs ait)quęrendū eſſet: an credāt ita dei q̄buſdā
pleꝝq; regna & dominia ablata fuiſſe ſimplr: & eius gr̄a
& bñplacito aliis eſſe collata: Rurſuſ nū credūt, q; eadē di
uina ira uel gratia dei aut aliquoꝝ p̄cibus poteſt placari
ut bona data nō auferat: & mala merita ñ inferat: q̄ oīa in
ſacris litteris ſępe facta eſſe legimus· Quod ſi ea uera eſſe
credūt: neceſſe eſt illos etiā credere quia contra uoluntatē
creatoris huiuſmodi bona hoībus nō ꝓueniāt· nec eis au-
ferant̄: ſed infallibiliẗ ueꝝ ſit cūcta bona & mala morta-
libus ex dei bñplacito ꝓuenire· Vnde doctiſſimus guiller-
mus cancellarius pariſienſis pulchre in eo quē de uniuerſo
libro edidit, refert facete· Qꝫ cū unus ex aſtronomis cui-
dā ex illius natiuitatis cōſtellatioē magnā dignitatē pol-
licereẗ: ille ab aſtronomo queſiuit: num ſi deus nollet, ille
dignitatē aſſecuturus eſſet: Cui reſpondit, nullo pacto id
effici poſſe· Rurſus q̄ſiuit: an ſi deus uellet, aſtra & eius na
tiuitas poſſet impediri, ne dignitatē aſſequereẗ: Similiẗ

reſpondit negatiue. Tunc ille. Cū ergo utrunq; ſit in dei arbitrio: totū ei cōmitto. Quod uero obiiciūt luminaria cę li ꝓducta eſſe: ut ſint inſigna & tēpora: fatendū eſt in naturalibus. Erraret enī medicus: ſi flebotomaret incerta lunatioē uel ſigno ſyderꝝ. Signant ergo ſydera futa tēpora: an natalit͛ erit ſicca uel humida. Secus in euētibus hominū q ex arbitrio ꝓcedūt: & ꝑ rationē dirigi poſſūt. Tales enī aſtris nō ſubiiciunt͛. Pendēt enī ex intellectu q̄(ſcd̄m philoſophū) ɔſtat eſſe ab extra. Fatendū eſt tn̄ qa inclinatiue aſtra diſponūt certos hoīes ad certos actus. ꝑ̄ſertim eos q non reſiſtunt paſſionibus: nec ſequunt͛ rationē. Quo ſenſu dixit Ptolomeus: qa ſolus ſapiēs dn̄atur aſtris. Stultorum aūt infinitus eſt numerus. Significāt ergo aſtra q̄dam natalia in terra: nec ad illa hoīes cogunt. qnimo ea facile uitare poſſumus. ueluti(exempli gr̄a)eleuatio manus cum gladio, ſignū eſt eminentis ꝑcuſſioīs: nōnunq̄ tn̄ in iocū reſoluit͛. Rurſus aliud exēplū ſuccedit. ſi in capite alicuiuſ uici aut ſtrate urbis uidemus ignē accenſū, & uentū ualidū ex ea ꝑte: certe cōiectamus domū ligneā, quā ignis & uentus petit ɔburendā: tn̄ aquaꝝ copia, aut aliis remediis uitari poteſt. O quot fœlices ꝑ̄ncipes: quot uiros clariſſimos fefellit, atq; infœlices reddit hæc tā falſa, & auida futuroꝝ euētuū inqſitio. Teſtes ſūt tres int͛ cęteros oī ſęculo ꝑcelebres, & memorādi uiri, Pompeius, Craſſus, & cęſar. qbuſ(teſte ciceroē)chaldei oēs mathematici, cæteriq; auruſpices ꝑ̄claro fine in patria morituros ꝓmiſere. qd̄ an uerꝝ ſit: mœſtū eſt cōmemorari. ferro enī ōnes cęſi: duoq; longiſſime ab italia inhumati, ferarūq; morſibuſ expoſiti fuere. Ea igitur atq; maiora qppe, & deteriora hiſ ꝓuenire aſſiduo cōſpicimus: quos fœlices aſtronomi ꝑ̄ſagiunt. Nec tamē humana mēs futuroꝝ auida auerti uult: ne illoꝝ nugis credat. Mira hominū leuitas. mira credendi facilitaſ: uerius dixerim

fatuitas(quã nõ par̃ cicero mirat̃) q longe magis mẽdacibus q̃ uera dicẽtibus credũt. Cæteris ſiquidẽ etiã probis hoĩbus nõ facile fideſ dat̃: ſi uno tantũ notabili ſũt dep̃hensi mẽdacio. Aſtronomos uero & ꝯiectatores melioris cõditionis dixerĩ: quia ecõtra accidit. Mille enĩ illor̃ in grauiſſimis rebus mẽdaciis: una fortuita, & alias futura ueritas fidẽ p̃ſtat. Quo fit: ut aliud mirabilius accidat. qa(ut Petrarcha ait) sine ulla ſuſpitione mẽdacii libere mentiri poſſint. p eo qa ſemel potuerũt nõ mẽtiri. Adde aliã ſtupendi & admirãdi cauſã. Cum enĩ diuina ueritas(ſcriptura ſacra teſte)nos moneat: ne prædictis ꝯiectatoribus, etiã pphetis, & uera p̃dicẽtibus credamus. cum ait in deutro. ſi ſurrexerit in medio tui pphetes: & p̃dixerit ſignũ, atq; portentũ: & euenerit qd locutuſ eſt: nõ audias uerba pphetę. Temptat enĩ uos deus an diligatis eũ. nihilominus eis ipſis mathematicis quos nõ pphetas non ſãctos ſcimus: in cũctis credimus: qui paucula dæmonũ forte p̃ſagiis p̃dixerũt. Huius deniq; exercitii picula, & incomoda ultra predicta ex eo ꝯſpicies: qm̃ illã artẽ p fundamẽto & ſcuto quodã ſuę iniquitatis multi uenerant̃, & colũt ſcilicꝫ diuinatores: necromãtici: incãtatores: arioli: auruſpices: ꝯiectatores: chiromãtici. Vtcunq; igit̃ ſit: oro te fili cariſſime, hanc artẽ uelut peſtẽ fuge. nec quid aſtra de te inquiras: ſed qd aſtror̃ creator ſanxerit bonis opibus expecta. atq; ut ad ſalutẽ tuã cedãt, iugit̃ exora. nec ab his ꝯiectoribus ueritatẽ ſpecies agnoſcere: qbuſ ueritaſ ipſa ignotior eſt, q̃ tibi. Fateor enĩ aliq̃ aſtronomiæ ſpecies laudata eſt atq; utilis. Veruntñ(teſte Auguſtino.)potius eſt ſciẽtia curioſitatis: q̃ doctrina pietatis. Nec illã inculpamus: ſed utilius ſectandã dicimus ſapientiã naturalẽ, q̃ aſtror̃ arti hęret. Illa enĩ naturali intellectui ꝯſona eſt atq; ꝯformis: p quã natẽaliũ rer̃ animatar̃ & inanimatar̃ p̃ncipia, paſſiões, &

eoꝝ quæ cęlo & mundo ↄtinenť,rationes & effectus cogno ſcimus: ac multaꝝ reꝝ poſſumus cauſaſ reddere: q̄ m̄do mi rãda uideť. Nec minus iocũda eſt inq̄ſitio pſpectiuę,& de põderibus tradita rõ. Fatemur tñ ꝙ in his naťalibus me thaphiſicis ſãctis nõ chriſtus,nõ ꝓphetę ſonãt: ſed philo ſophus & cõmentator. De q̄bus ad damaſũ dicit hiero. q̄a phiſici pſcrutatores oculos in cęlũ leuãtes,& ultra ꝓfundũ ťraꝝ in abiſſo demerguнť in uanitate ſẽſus, in obſcurita te mẽtis ingrediẽtes, diebus ac noctibus pſcrutanť multa ut ſciant: pauca ut ſapiant.

Ca. xxxix. de ſecũda mathematica: uidelicet de muſica, & de eius laudibus,& de utilitate: ac illiuſ incomodi tate,miſeriis,& laboribus.

Vſica uero altera mathematica eſt. quę(ut dixi) ↄſonã multitudinẽ ꝓportionũ ſuaꝝ in q̄dam æq̄li tate uocũ ↄciliat. Hęc certe ars apud græcos ma gno ſemꝑ honori fuit. nec putabať q̄s liberaliť eruditus: niſi muſicalibus cãtibus inſtructus foret. Quantã autẽ uir tutẽ Plato harmoniæ ťbuit ex his patet q̄ in thiemo tra dit. Ait enĩ q̄a potẽtiſſima artiũ eſt muſica. cuius harmo nia uirtus eſt ad mitigãdos dolores aĩaꝝ humanaꝝ: ipſas ꝙ lętificandũ: ſimiliť & ad ingerẽdas eis oẽs paſſioẽſ: tan tuſꝙ eſt muſicoꝝ in commouẽdis animis uigor: ut eas co gat mouere corpora ſua etiã ad geſtus inſolitos: q̄bus mo tus interiores alteranť. Deniꝙ ꝑ harmonias gr̃a ↄtempla tionis,& diuinaꝝ ſciẽtiaꝝ ſtudia,non mediocriť iuuantur ſcd̃m alfarabiũ. Adde mirabile dictum. quia & in bellis equos ipi muſicales cõcentus incitãt: delfinos quoꝙ & cę tera aĩalia lætificãt: hãc Socra. didicit: & adoleſcẽtes eru diri in ea iuſſit. nõ ꝙ ad laſciuiæ incitamentũ: ſed ad mo-

tus aīæ ſub regula, rationeq̧ moderādos· ſicut enī non oīs uox, ſed tantū q̄ bene ɔſonat ad ſoni melodiam facit: ita & motus aīæ non ōnis ſed q rationi cōgruūt ad rectam uitę harmoniā ptinēt· Auget eius laudes· qa nō mō delectabilis & utilis eſt: q̄ nedū ſpūs hominū uiuificanē, ſed inſtrumēta ſunt ad rectos, bonoſq̧ hominū mores· cuius uirtute maligni ſpiritus cohibenē· Sed qd plura? Animū a curis liberat: & quadā in ęt̄na lętitia ad exultationē in deū mentes humanas ꝓuocat· Vnde ꝓpheta· exultabūt (inquit) labia mea: dū cātauero tibi· Sed iā audi illius incomoda ꝑmo enī eas quas diximus utilitates q muſicā audiunt ɔſequunē: nō qdem ipſi artifices· Nam (ut ait Ariſ·) audibilia fortius mouēt q̄ ſenſibilia aut p ſe opabilia· Quinimo (teſte phō) ꝓpt̄ uehementiā, multitudineq̧ uocū: lædiē cerebrū: ledunē ſpiritus uitales cantantiū· quo fit: ut ad mores male diſpoſiti reddanē· quos ariſ· banauſos ideſt indiſpoſitos ad res intellectus uocat· Rurſus muſica, & uſus eius p certas melodias ad mollitiē diſponunt· aliqn̄ ad irā aliquādo ad diuerſa alia q̄ diſtrahūt ab opibus uirtutis, & intellectus· q̄re ſenibus ac magnis & ſtudioſis uiris audire, & iudicare: nō exercere muſicā p̄ceptū eſt· Decet enī (ut ſapiētes aiūt) graue uirū nō modo manus: ſed uoces cohibere ad alioꝝ applauſū· qd̄ ꝓprium hiſtrionū eſt· Adde his q̄ tāgemꝰ infra libro· ii· ca· xv· ubi de cātoribꝰ ageē·

Ca· xl· de tertia & q̄rta mathematica· uidelicꝫ arithmetica & geometria: & de eaꝝ laudibuſ & utilitate: ac de illaꝝ incomoditate, inutilitate, & laboribus·

Rithmetica & geometria ultimę ſūt mathematicę, & utiles admodū· q̄ꝝ altera de numeris: altera de magnitudinibus· In qbuſ ſcd̄m uariaſ relatioēs pa

tium uel impariū: itē linearꝝ, ſupficierꝝ, aut corporꝝ uariꝫ
ſpēs numerorꝝ, magnitudinūq; ꝯſtituunt. q̄ cognitio iocunda
eſt. Hæ quidem artes utiles certe, & neceſſariꝫ ſunt: & in
ſcriptura ſacra plimū cōmendatæ. qa ſcriptum eſt. oīa feciſti
in numero, pondere, & menſura. Sine enī numero nihil a
gere poſſumus. Vt enī inquit Iſidorus: tolle numerū a re
bus: & omnia pereunt. nec differret homies a beſtiis, cęte/
riſq; aīalibuſ: q̄ calculi rationē ignorant. Et idē de geome
tria. ſine enī pondere, deniq; & mēſura: nec poſſeſſioēs, nec
policiæ forēt. Sed fateor hę artes & ſi utiles & neceſſariæ
ſint: nō tn̄ hoīes ꝯducūt, nec dirigūt ad mores: nec ad fœli-
citatē ęternā. Quid enī ꝑdeſt rerꝝ magnitudines, ac extri-
ſecas q̄ntitates agnoſcere: ſui uero ipſius intrinſecaſ q̄lita-
tes ignorare? Quid rurſus q̄ntus ſit orbis intelligere: ſed
q̄ntus ſit eius creator neſcire? Aut quid ꝑdeſt oīm nume-
rorꝝ ꝑportioēs attingere: qd numerare multitudinē ſtel-
larꝝ, & oībus eis noīa uocare: ſi uitia, ſi ſcelera ſuiipſius n̄
cōputat? Vera igiꝉ geometria eſt q̄ntitatē & magnitudinē
peccatorꝝ attendere: illaq; pœnitentiæ calculo diluere. Ve
ra illa eſt arithmetica: dies noſtros dinumerare: & in quo
defecimus cōputare dicētes. fac mihi dn̄e notū numerꝝ die
rū meorꝝ: ut ſciā quid deſit mihi. qa carpentarii haſ artes
ſibi uendicāt: in q̄rꝝ uſu ꝑicula, fraudes, & doli nō deſūt.
Taceo de falſis cōpotis: de falſis mēſuris, & ponderibus.
Vides fili mi huiuſmodi mathematicas arteſ fore alienaſ
ab artibus & ſciētiis pietatis: q̄ ad uitā æternā conducūt:
ad quā te dirigere omnia mea ſtudia tendunt.

Ca. xli. in quo ſub breui epilogo recolligit autor cun-
ctas alias artes & genera uiuēdi in hoc ſæculo. In quo
oſtēdit miſerias, labores, & ꝑicula ōniū ſtatuū: & docet
eas oēs plures habere aculeos, & miſerias: q̄ gaudium,

qetem, & ſecuritatē: diſcurrens per ōnes modos uiuendi
in hoc ſeculo.

Ernis iā fili mi cariſſime ſi ea q̄ audiſti, tecū ipſe recolis ac diſcutis: explicata eſſe oīa uitæ genera cūcta deniq; humana, tēporaliaq; exercitia. in quibus diuerſa mortaliū ſtudia, tā ſedulo & uehement̄ occupant̄. Nec enī puto me falli: quoniam humanus animus in illiſ n̄ tam ſatiat̄ q̄ cruciat̄. Si enī recte iudicas: pluſ in eiſ laboris q̄ qetis: plus mœroris, q̄ gaudii: plus luctus, q̄ ſolatii: plus difficultatis, q̄ facilitatis: plus periculi, q̄ ſecuritatis repies. q̄ oīa opto tecū ipſe cōſyderes. Scio enī qm̄ ſi minimā laborꝝ, difficultatū, & afflictionū ptem ꝑ immortali deo ptuleris eorꝝ q̄ mortales ſubeūt, ut ſæculo diuerſis modis ſeruiāt: recte qdem beatus eris. Verꝝ ſub breui epilogo plurima tibi ad mentē adducā. Quis enī ōniū uiuendi generꝝ, ac humanorꝝ exercitiorꝝ, & officiorꝝ labores, incomoda, picula, fraudes quoq;, & dolos facile memorare poſſet: Sed (ut breuioribus apud te utar uerbis) a ſummo culmine uſq; ad infimū: a cæſare uſq; ad bubulcū: a rege uſq; ad paſtorē: nulla qes: nulla ſecuritas: ſed oībus caſibus, piculis, aculeis, laboribus innumeris ſubiiciunt̄: cūcta fraudibus & iniqtatibus ſubiacēt. Regis enī aut cæſaris clariſſimū eſſe nomē nō ambigimus: ſed duriſſimū officiū, & magis ſeruare difficile in exelſū enī & uentoſū montē aſcēdit rex: q̄ faciliuſ fulmina feriūt. Nam & ſi clarus regis titulus ſit: res tñ obſcura. nec aliud eſt q̄ uitreū & periturꝝ iocale: curis, & piculis plenū. Demū regeſ delirāt adulatioībus: & (qd piculoſius eſt) retēto regis nomine: pleriq; tyrāni fiūt. quorꝝ nōnulli multo iuſtius ſub rege iuſto agerēt & trāquillius: q̄ reges ipſi eſſent. Locuſ certe regius nedū ignauus & petulās eſt: ſed & piculoſius, laborioſus, uirtuti

ꝗ difficilis. Quippe bonus rex: ſeruus publicus: & malus
hoſtiſ illius. Adde: qa rex ea die q̄ regnare cœperit: mori
cœpit. Aliis enī uiuit moriens. qđ difficile creditᷣ a regis
hoſtibuſ. Si q̄ erat olim qeſ regi: periit. Sed de ꝑncipū mi
ſeriis hactenus in ſecūdo huius libri capitulo diximus. Si
mile ōnino de ꝑncipibus: de ducibus, & marchionibus: co
mitibus: baronibus & cæteris potētibus cogitabis. quibuſ
illa indelibilis atq̄ irreparabilis mœſtitia addēda eſt. qa &
ſi potētes ſint: poſſe tñ ne regi ſubiiciantᷣ neq̄q̄ poſſūt. Cę
tera hominū officia, ſtatus, artes, & exercitia breuioribꝰ at
tingā uerbis. Milites nō defendūt: ſed deꝑdantᷣ. officiales
excoriāt. theſaurarii ſibi. nō rei p. theſauriſant. Regia do
mus plena ſuꝑbis: referta mēdaciiſ. impietas in ꝑncipium
caſtris. qa (iuxta poætā) nulla fides pietaſq̄ uiris q caſtra
ſequuntᷣ. Sed trāſire ad alios libet. Eques fatuoſos. armi
ger pauꝑ deꝑdatᷣ. pedites luctuoſi inferni miniſtri. uena
tor feſſus curſitat inanitᷣ. fraudatᷣ auceps. piſcator madidꝰ:
aquas nō terrā colit. cuſtodes latrones in ſiluis. iuſtitiarii
in foris ſicarii. excoriat barbitonſor. lędit chirugicus: occi
dit medicꝰ. appothecarius ſophiſticat aromata. iudices tri
bunalia uendūt. notarii regiſtra falſificāt. litigiiſ ſe immi
ſcet canoniſta. fraudibus ditantᷣ legiſtæ. fraudat orator. ar
tiſtę ſuꝑflue curioſe rimantᷣ. theologi bona ꝑdicant: praua
agūt. mercator decipit atq̄ deierat. uēditor laudat. uitupe
rat inſtitor. ſcriptores incorrecte depingūt: pictoreſ falſa
ſculpūt. carnifices putrida uendūt. tabernarii ebrios pari
unt: gulā gignūt. Sed tā cæca eſt hominū mens: ut ad hæc
oīa & ſi miſeriis, ꝑiculis, erūnis plena: tñ ut ad q̄dam ſola
tia ingētia ꝓperāt, feſtināt. Currūt enī & diſcurrūt morta
les: nō q̄dem ꝑ uirētia prata: ſed ꝑ ſcabroſas ſepeſ, ac ſemi
tas diuerſas. Quidā enī aſcendūt mōtes: trāſcendūt colleſ:
trāſuolāt rupes: trāſgrediuntᷣ foueas: ingrediuntᷣ cauernaſ.

alii rimant̄ uiſcera terrę·alii ꝓfunda maris penetrāt·alii opaca nemoꝝ trāſfodiūt·alii exponunt ſe uentis & imbribus ac tonitruis: & maris ac fluminū fluctibus & ꝓcellis· Alii metalla cudūt & cōflant·alii lapides ſculpūt & poliunt·alii ligna ſuccidūt & dolāt·alii telas ordiunt̄ & texunt·alii ueſtes incidūt & ꝯſuunt·alii ędificāt domos·alii plantāt hortos & uineas·alii ſuccendūt fornaces· alii extruūt & cudūt molendina·alii piſcant̄·alii uenant̄: aucupātur·& tandē alii mercant̄: fœnerant̄· In quibus oībus non deficit fraus, dolus, & nequitia, ac etiam ꝑicula ꝑtima·Rurſus alii medicant̄: cogitāt: cōſiliant̄: & tandem decipiunt̄· Alii cōtendunt·alii ꝑlant̄·alii ꝑtimo aīo uoluūt: ut diuerſis artibus opes cōgregēt: & quæſtus multiplicēt: lucra ſectent̄·& his labor corporis, afflictio mētis, & periclitatio animę·Quæ oīa hominū ſtudia, atq; exercitia tam uana ſūt ꝗ̄ diuerſa·plena certe periculis, aculeis, & laboribus· Qd pulchre n̄ negat ſapiēs Salo·inquiēs·cūq; me ꝯuertiſſē ad uniuerſa ꝗ̄ ſub cęlo ſūt, & ꝗ̄ fecerunt manus meæ: & ad labores quibus fruſtra ſudauerā: uidi in oībus uanitatē, & afflictionē·& ꝙ nō ſit niſi labor & afflictio ſpiritus·Et cōcludit: cunctæ res difficiles· nec poteſt eas homo explicare ſermone: ꝓut ſtatim ꝑticularius in ſeqˉtibus ca·diſſeremus;

Ca·xlii·in quo inquirit̄ cauſa·q̄re a p̄ma mūdi origine boni & mali in quouis ſtatu exiſtētes, diuerſas miſerias, pœnas, cruciatus, plurimaq; mala & incomoda corporalit̄ paſſi ſūt· Et breuit̄ enarrant̄ calamitates in ſpecie ōniū fere magis exellentiū ꝑſonaꝝ utriuſq; teſtamenti·

Vā cęca ſit mortaliū curioſa inquiſitio erga uitæ formā eligendā: ſatis ex p̄dictis cōſpicere libet· Audita ſiquidē ſūt non mō in genere: ſed in ſpe-

cie eorꝝ q tẽporalit̃ & in hoc ſeculo uitam ducũt, cũcta hu-
manę uitę ſtudia exercitia artes & officia, in qbuſ oſtenſũ
eſt parꝫ fore dulcoris: ꝑtimũ uero mœroris afflictioĩs. Sup
eſt igit̃ ꝓ huius ꝑtis cõplemẽto: ut eius rei ꝑmo cauſas ꝑ-
qramus. deinde a naſcẽtis mũdi origine: ꝑtimũ & fere oĩm
magis exellentiũ & egregiarꝫ ꝑſonarꝫ miſerias pœnas, affli
ctiones, incomoda mala, morteſq; teterrimas, ꝑticularius &
nominatĩ breui. ſed cõpendioſe ſermone narremus. nec mõ
ſceleratorꝫ hominũ: ſed & innocentiũ. Vt dũ unuſqſq; bo-
nos ſimul & malos ea ꝑtuliſſe cognouerit: neqq̃ ſe magis
aut exemptũ aut ꝑuilegiatũ reputet. Quid igit̃ ſibi uult,
q; nulla uiuendi formula: nulla uitę ars: nulla ſors iuſtorꝫ
aut iniquorꝫ hominũ: miſeriis laboribus & anxietatibus,
cruciatibus ac pœnis careat? Certe quiſqs int̃rogat: mecum
ignoret. Si tñ in quirẽdo aliqd dicere libet: illa fortaſſis
int̃ cęteraſ cauſa ſũmaq; ratio aſſignari ualebit: quoniã te
ſte hieremia: oculi hominũ ad auaritiã ad ſanguinẽ innocẽ
tum fundendũ: ad calumniã: ad curſũ mali opis intẽti ſũt.
Quodq; & geneſis libri ꝓclamãt: qa uidit deus q; multa
malitia hominũ eſſet in terra: & cũcta cogitatio cordis in
tenta eſſet ad malũ. & in ꝓuerbiis ſcribit̃: pedes hominũ
ad malum currũt. Et iterꝫ in hiermia: de malo ad malum
egreſſi ſunt. q̃re recte eos mala ſequunt̃: q mala cogitãt &
operant̃. Quod ſenſit Dauid cũ ait: cõprehenderũt me ma-
la quorꝫ nõ eſt numerus. Hinc grego. nulla dñabit̃ aduer-
ſitas: ſi nulla dominat̃ iniqtas. Nec aliud clamabat ſapi-
ens. Corda inqt filiorꝫ hominũ replent̃ malitia & cõtẽp-
tu in uita ſua. Et ſubdit: & poſt hæc ad inferos deducent̃.
Natura enĩ humana tã natalit̃ deꝑuata eſt: ut ex ſe muta
ri non ualeat. q̃re neceſſe eſt eã comitent̃ mala: ſequãt̃ ad-
uerſa. Hinc idem ſapiens: nequã eſt natio illorꝫ & natura
lis malitia ipſorꝫ: qm̃ nõ poterat mutari iniqtas eorum

imppetuū: ſemē enī illoꝝ erat maledictū ab initio. Sed di
ces iuſte quidē malos mala ſequunt. bonis uero pmia non
ſupplitia debent. Sed audi qd ſanctus Iob dicat: ſi impi-
us fuero: ue mihi. & ſi iuſtus: nō leuabo caput ſaturatus af
flictione & miſeria. Pmis enī afflictio pœna eſt. ſecūdis
medicina. illis ſupplitiū: iſtis exercitiū. oīm tamen ut ait
ſapiēs: multa eſt afflictio. Quod apoſtolus nō negauit in-
quiens ad thimotheū: oēs q pie uiuere uolunt in chriſto:
chriſti pſecutionē patiunt. Nec aliquē idē ſanctuſ patriarcha
excepit cū ait: homo natus de muliere breui uiuēs tēpore
repletus multis miſeriis. Id enī hoībus ſūma ratione con-
gruit. Nam cum mens humana ad eam quā creatus qetem
ſuſpiret: agit diuina puidentia nos ad illā dirigens: ut in
hac ualle miſeriæ nullis gaudiis, nullis pſperitatibus me
rito qetet: ut tāto uehemētius nos ętna illa nondū habi-
ta delectent: quādo iā iſta adepta cruciāt. nec aliud impe-
rator noſter uerbo & exemplo docuit: inquiēs: in modo pſ
ſuras ſemp habebitis. Sup quo uerbo grego. nemo inquit
ſibi pmittat: qd euāgeliū nō pmittit. Quis tā demēs il-
le eſt: ut ſibi in quouis huiuſlibet ſtatu quietē & gaudia
pmittat: quippe tribulationes & auguſtias euāgelica im-
mo chriſti uox cōminat. Supeſt ut exēplis factiſq cōp-
bemus: q uerbis attulimus. In pmis igit q uera ſint facile
intuebimr: ſi cunctas huius ſæculi ętates diſcutimus: ſi deni
q noſtroꝝ priſcoꝝ uitas ac ſtudia artes & exercitia pſcru-
temur. Memores itaq ſimus dieꝝ āntiquoꝝ. cogitemus ge
neratioēs ſingulas. Interrogemus patres noſtros: & anuntia
bunt nobis. maiores noſtros: & dicēt nobis. Nam a tempo
re qn diuidebat altiſſimus gētes: & qn ſepabat filios adā
oīs creatura, oīs ætas, miſeriis & erūniis plena fuit. Incipe
re aūt libet a pmo noſtro ptoplauſto. Is a demone ſedu-
ctus: qmale pmutauit locum: noſipſi ſentimus. Vxor uero

eua q̄ male uerſutiis demonū credidit: nos ipſi patimur: qui
bus pͥmas afflictionū miſerias infœlicit̄ trāſmiſit. q̄s ſibi
nobiſqꝫ uitaſſet: ſi uoci creatoris obediſſet. Per quoꝝ tranſ
greſſiones ab ipſa mūdi origine oēs morti dediti: non mō
mali: ſed boni. nō pueri: ſed & iuſti, recti, & innocentes: n̄
niſi ſudoribus miſeriis & laboribus uitā duxerunt. Abel
enī eoꝝ filius innocens a nocente occidit̄. Enoch iuſtus ab
hac uita trāſfert̄. Cain ſagitta ꝑfodit̄. Lamech pͥmus biga
mus excæcat̄. Tubalcaim laboribus implicat̄. & faber, ma
leator, atqꝫ in cūcta oꝑa æris & ferris multiplicit̄ fatigat̄.
Mathuſalē ſicut pl̄imis ānis uixit: ſic multa frigora mul-
taqꝫ ſenſit diſcrimina. Noe ab ea quā plātauit uinea irri-
det̄. atqꝫ centū annis in arce fabrica deſudauit. uiditqꝫ tre-
mulus cataractas cęli aptas: ruptoſqꝫ abiſſi fōtes. Nēbroch
tyrannus maledicit̄. & ꝓſūptio turrim ędificantiū cū eorum
ſupplitio rep̄mit̄. Abraam temptat̄ & circundit̄. Capitur
Loth in bello. Sarrę uero ſterili deficiūt muliebria. Agar
expellit̄. Bellis inſudat Iſmael Iſaac imolandas ꝑ multas
miſerias ſenuit. Decipit̄ Eſau ſuis pͥmogenitis. Primogeni
tus ipſe a frē fruſtrat̄. Sodomoꝝ tabernacula uorax ignis
ꝯſumpſerit. Vxor Loth curioſa ſciēdi ꝓhibita: ſalis ꝯuer-
tit̄ in ſtatuā. Rebecca deſyderio filioꝝ p̄mit̄. Iacob luctat̄:
a fratre inſidias patit̄. Lia licet fecūda: lippoſa dolebat.
Rachel pulchra doloroſo partu ſpirat. Dina indigne uiola
tur. Sichen mechat̄. Ioſeph a fratribus uenūdatur. Ruben
maledicit̄. Simon & leui a patre uaſa iniqtatis appellan-
tur. Dan uero coluber. Iſachar aſinus. Beniamin lupus ra-
pax. Et ut breuius agamus: filii Iacob de ſcelere peſſimo
accuſantur. Pincerna pharaonis impie incarcerat̄: piſtor ſu
ſpenditur. A dn̄a carnalibus ſtimulis Ioſeph angitur. Po-
pulus iſrael in luto, palea, lateribus, ac ſeruilibus oneri-
bus p̄mit̄. maſculi iubent̄ interfici. obſtitrix timore falſū

dicit·Moiiſes ciſtæ a quiſq; cõmittit̃· Egiptius in ſabulo ſepelit̃·Cęteros intempeſtiua mors affligit·Muſca ꝑcutit g̃uiſſima·ranarꝝ multitudo,culices,brucus,lapides,grãdines,uexant·Tandẽ rotę curruũ ſubuertunt̃:atq; in ꝓfundũ ferunt̃:& tenebroſuſ uorax pontuſ abſorbet·populuſ ſitit, eſurit:ſit & murmurat in deſerto·De porta ad portã q̃runtur idolatræ iugulãdi·Cremat̃ Nadab·Murmurãs populus ſuccendit̃ flãmis·Dathan & abirõ t̃ra abſorbuit·Core ad centrũ terrę ruit·Igniti in populũ ſeuiũt ſerpẽtes·occidunt̃ cananei·Morit̃ Aaron in monte·Impugnat̃ Balaam Moiiſes dilectus deo extra patriam morit̃· Hierico corruit·Lapidat̃ Achor·Succendit̃ Au·& eius rex ſub aceruo lapidũ ſubmittit̃·Pugnat Ioſue·ſenſer̃t de cęlo lapideſ Amorrei·Aioth in uentre pĩguiſſimo gladiũ dereliquit· Sexcentos occidit uomere Sangor·ꝑimunt̃ ſebee & Salmana·Abimalach ſeptuagĩta fratres ſuꝑ lapidẽ regnãdi cupidine occidit·eiuſq; cerebrũ nõ multũ poſt mulier cõfregit· Iepte filiã immolat·dicẽtes thebolech iugulant̃·Philiſtini aſini mandibula ſternunt̃·Alii cũ Samſone tẽpli ruina cõſumunt̃·Filii Beniamin occidunt̃·Moritur Abimelech Flet ãna·Cęſus eſt iſrael· Finees & ofini moriũt̃·cecidit Heli·Golias ꝑimit̃ a Dauid·Periunt philiſtei·Cadũt ſacerdotes·Percutit̃ Nabal·ꝑimit̃ Ionathaſ·Sauliſ armiger ſe fidelit̃ ne dixerim imprudent̃ necat·Tranſfoditur Aſael·Abner occiditur· Miſyboſeth claudus decollatur·Ioſobeth ꝑcutitur·Oza uĩcitur·Suri ꝑditur· Vrias bene ſeruiẽs luget· Thamar Amon pœnas luit· Pendet Achitophel·Lancea foditur Abſolon·Dauid pr̃ dũ hoſtẽ cernit: occiſũ filiũ plãgit cariſſimũ· Currit Achimas ad malum· Decollatur Suba·Enuẽrati a Dauid pereũt·ſine culpa inteficitur Adonias·occiditur Ioab·Idolatrat Salomõ·q cunctos ſapiẽtia uincit:a muliercula deuincitur·Spernit̃ Ro·

boan·Ieroboam maledicitur·Dolet Aſſa· Vrit̃ Zambri·
Timet Helias·occidunt̃ ꝓphetæ· Micheas ſagittat̃·ceci
dit Ochozias·urunt̃ quĩquagenarii·Irridet̃ caluicio Heli
ſeus·Pueri urſis lacerant̃· Leproſos Naaman anxius me
delã querit· Punit̃ Giezi·corruit Ioran· Ferit̃ Senacerib·
Egrotauit Ezechias·dies ei mortiſ ꝑdicit̃·eruunt̃ oculi Sa
dechie· Dolet Eſdras· Luget Neemias·abiicit̃ ut beſtia
Nabuchodonoſor·occidit̃ Balthaſar·innocẽſ accuſat̃ Suſã
na·Ionas in pelago recludit̃·Thobias dolet cęcitate·ꝓſto
latur Anna·Sarra lachrymat̃·In ꝑiculo Iudith ꝯſtituit̃·
Olophernes quẽ uix terra ſuſtinebat·a fœmina capite trũ
cat̃·Vaſti repellit̃·Pallet heſter· Suſpendit̃ Aman·deci
dit potẽs Alexander·Opprimit̃ Eleazar·Occidit̃ Anthi-
ochus·Perit Liſias·corruit michanor·Iudas occubuit·Per
dit̃ Ionataſ·Simeon perimit̃·Eliodorus flagellat̃·necatur
Omas·occidit̃ Liſamachus·machabei torquent̃·Iob diuer
ſis plagis ꝑcutit̃·& in ſterquilinio tanq̃ dulci lecto medi
tat̃· Paucula ex multis ſufficiãt eoꝝ q in ueteri lege affli-
cti & tribulati ſũt· Taceo eos ãnumerare q ſub euãgelio
& lege grẽ diuerſiſ pœnis, cruciatibus, miſeriis, & malis
afflicti reꝑiunt̃·Quis enĩ apoſtoloꝝ plagas·qs martirum
ignes· gladios·quis innocentũ enſes & ꝑmaturas mortes
enumerare poſſet·Quoꝝ alii cæſi· alii ſepti·alii lapidati
ſũt·Alii plumbatis·alii ſagittis·eculeiſq; rubricant̃·rotis
lacerant̃· lignoq; affigunt̃·alii beſtiaꝝ dẽtibus tradunt̃·Li
beret illud ꝯuiuiũ hic inſerere·qđ cipriano nõnulli attri
buunt·in quo ex ſcripturis ſacris ꝑ̄imos introducit· qui ñ
eſcas·ſed corpora, membra, ſanguinẽ, ꝑicula, & labores ad
cõuiuiũ ꝯferũt· Ex ꝑmiſſis igitur attingere libet ſeri
es & cauſas maloꝝ & doloꝝ qbus mortales coporalit̃ affi
ciuntur·Adeo ut apertis oculis ꝯſpiciamus, nullũ hominũ
genus erũniis & miſeriis caruiſſe·nullũq; tempus a dolori

bus & laboribus uacaſſe: ut recte rex & ſapiēſ Salo. dicere
auſus ſit: uidi calūnias q̄ ſub ſole generant: & lacrimas in
nocentū: & cōſolatorē neminē. & laudaui magis mortuos:
q̄ uiuos. & fœliciorē utroq; iudicaui: q nōdū natus eſt: nec
uidit mala q̄ ſub ſole ſūt: quoniā uniuerſa uanitas & affli
ctio. Et ruſus in eccleſiaſtico: quid de uniuerſo labore ho
minis: niſi cruciatus & afflictio: Et ſubdit: cūcti dies eiuſ
doloribus & erūnis pleni: nec ꝑ noctem mente requieſcit.

Ca. xliii. in quo oſtendit hoīes in quouis ſtatu uiuēteſ
nō ſolū pœnas exilii, cruciatus, & mortes, & cætera cor-
poralia incomoda aſſidue pati: ſed & alias diuerſas in-
trinſecas mētis afflictiones: ut nuſq̄ uita aut ſorte ſua
ꝯtenti ſint. Et breuit tāgit ꝑticularit oēſ fere huiuſmo
di animi querelas & moleſtias ad utranq; partem.

Oſtremo parꝝ eſt mortalibus q̄s pauloante enar-
rauimus miſerias: ne dixerim ſupplitia, calamita
tes, & pœnas corporales perpeti: niſi ꝑtimis aliiſ
mētis intrīſecis erūnis & aſſiduis cruciatibus ꝑmantur. Ve
hementius enim inuiſibiles animoꝝ morbos: q̄ corporeos
aut uiſibiles affligere ꝯſtat. q̄re eos difficilius curari poſ-
ſe ꝑſpicuū eſt. Quā itaq; diuerſis & aduerſis affectibus ſe
cum pugnet mortaliū animus. nō aliū q̄ ſe interroget: ſibi
q; ipſe reſpondeat. q̄uario, q̄q; reci proco mentis impulſu,
modo huc rapitur: mō illuc: ut nuſq̄ unuſ nuſq̄ integer ex
iſtat. Quippe ſecū ipſe diſſentiēs, ſeipſū diſcerpit: q̄tenus
ſine ulla requie ab ortu homīs uſq; ad exitū fluctuet mor-
talis uita: quācunq; uiuēdi formulā eligat: ut recte de eo
Iob dixerit: qa homo repletus multis miſeriis, fugit uelut
umbra: & nunq̄ in eodē ſtatu ꝑmanet. Sed ut cętera taceā:
nō ꝑua mortaliū miſeria putāda eſt, ntla ratione effici poſ-

ſe/ut cuiq; ſuæ uitæ formula placeat/ cuius ꝑlimos habet
inuidos. nulli ſua ars applaudat. nullū ſors lætū teneat/
ſed querulus aliena ꝓptet. q ſua non ſatis meruit/ age ut
ea ipſa ꝗ maxime cupierat, aſſequat᷑. Certe cū fauorabilis
incipit eſſe fortuna/ illico mēs emolita timidior & ſuę ſor
tis obliuioſa fieri incipit. ut nō a caſu flactus dixerit/ bn̄
ferre diſce fortunā. Inexplicabiliſ certe miſeria eſt, ſe mi-
ſerū ſꝑ putare/ nec a miſeria eripi poſſe. atq; illa calamitaſ
(ut ita dixerim) oīm calamitoſior eſt/ qn̄ a calamitate re-
ſpirare nō licet. quippe cui qcquid accidat etiā ſi lætū io//
cundūq; exiſtat/ cōtinuo cruciet. In ꝑmis itaq; uellem illud
humanus cōſyderaret animus/ qđ ante oculos ꝯſpicit. Ego
uero plures uidiſſe ſum memor q dāna/ q pauperiē/ q ſup//
pliciū/ qui mortē carorꝝ/ qui peiores morte uidelicꝫ ꝗuiſſi
mos morbos ęquo animo tulerūt/ q tn̄ diuitiaſ/ q honoreſ.
qui potentias/ q fauſtū/ q laudes/ q famam/ qui aliorꝝ ſiue
inuidia ꝑconia atq; triūphos qeta mēte ferēt/ nullū. Quaſ
ſiqdem animi paſſioēs & ſi apoſtolus oꝑa carnis appellet/
qa tn̄ a fōte cordis ꝓfluūt/ recte morbi animi cēſendi ſūt.
Quid enī aliud ambitio eſt/ qd cupiditas niſi ſuꝑbia/ Vt
enī Auguſti. inquit/ nō eſt ambitio ſine elatione/ nō eſt cu
piditas ſine ſuꝑbia. qa oīs ſuꝑbus cupidus eſt/ & oīs am//
bitioſus elatus. ꝗ ōnia recte animi uitia ſūt/ ueluti ex af-
fectu & deſyderio ꝓcedentes. Nam Iſidoro teſte/ cupidi-
tas deſyderio auget᷑/ cū ſcriptū ſit/ inſatiabilis eſt animus
cupidi. Digne igit᷑ impator noſter apđ Matheū ait/ qa ex
corde exeūt cogitatioēs male. Tāge ſi uis ſimul & diſcute
oīm mortaliū querelas ac uarias animi afflictiones. Verū-
audi ilico cauſas atq; rationes/ ut liquido agnoſcas tanto
maiores pectoribus humanis in eſſe miſerias/ q̄nto magis
obcęcati ſint. ut cur eas patiant᷑ aut ignorēt/ aut non ſatis
intelligere uelint. Quidā. n. nō parꝝ aīo torquent᷑ ſuꝑ am

plioris fœlicitatis,ꝓſperitatis ac fortunę carētia:ſed certe
ignorāt quot ꝑiculis ac infinitis & inexplicabilibus curiſ
plenę ſint. Alii triſtant̄ etiā poſt adeptas q̄s optarūt pro-
ſperas fortunas:ſed forte aut eas qđ difficile eſt ferre non
nouerūt. aut recte ꝯſpiciunt eas bonis moribus aduerſas.
Alii murmurāt de aduerſitate infortunio & calamitate:
ſed certe niſi fallor nō cogitāt ꝙ in cogniti hoīs nota eſſe
calamitas nō poteſt. Alii de eius fortuna ne dixerī incō-
ſtantia,ſed fallacia uehementius quęrunt̄: ꝗ adeo cū eis lu-
dit: ut illos in patria ſua uno ꝓpe tēpore dominoſ effece
rit ſimul & exules. Sed certe hi integrā fortunę amicitiā
non amplectunt̄:cū eius leges aſpernant̄: ꝗ in altū nihil
diu manere ſtatuit. Adde:indignū fore ut mores ludoſqꝫ
illiuſ reſpuat:cui ſe totū deuouit. Alii deniqꝫ pœnas ſen-
tiūt in huius mortalis uitę incolatu ac ꝓlongatione. ſed
certe hi p̄maturam mortem in experti:id optāt quod ue-
niſſe dolerēt. Alii quęrunt̄ ſe ꝑſecutiones, impugnationes
atqꝫ iniurias diuerſaſ,tormēta deniqꝫ & exilia perpeti:ſed
quid ſi aut aliis ipſi ea intulerūt aut meruerūt: Alii la-
mentant̄ quia temptationes flagella patiunt̄:ſed certe eis
exercitari minime nouerūt. Alii turbant̄ plurimū:quia ua
no honore inaniqꝫ gloria nō fruunt̄: ſed hi aut uerā glori-
am non nouerūt:aut forte eos latere meliuſ tutiuſqꝫ foret.
Alii ꝙ deſpecti humileſqꝫ ab hominibus reputentur: ſed
forte lōgeplus deiicerent̄:ſi plus eleuarent̄. Alii detracti
ones infamias & opꝓbria moleſtiſſime ferūt: ſed hi falſis
laudibꝰ tumēt. Alii angunt̄ ſuꝑ tēporalis poteſtatiſ, aut
dignitatis ſiue mūdani dominii carētia: ſed hiſ uirtus for
taſſis non ſupeſt:ut ea aſſequant̄ & ferant. uel hi corruptū
habēt guſtū:talia falſo putātes diutna. Alii de nata con-
q̄runt̄, ob parētelę & magni generis ſeu nobilitatis defe-
ctū: ſed hi uerā nobilitatē n̄ ſatis nouert̄. Alii pauꝑtatē

& diuitiaꝝ inopiam implacabilit̃ ferunt: ſed certe hi fal
lunt̃: putãtes diuitias ipſas poſſeſſores ſuos fœlicitare: nõ
cruciare. Alii de ꝑditione reꝝ. de naufragio ruina aut tẽ-
poraliũ bonoꝝ damno & defectu ꝓtimũ angunt̃: ſed forte
his expediens fuit illis carere: q̄ cauſã maioris ruinę ꝑſta-
bãt. Alii amicoꝝ uel caroꝝ amiſſionẽ uel ſeparationẽ de-
plorãt: ſed certe putandũ eſt amicos nõ ſatis ſe amaſſe: qui
a uitæ ꝑiculis euaſerũt: nec perierunt. Alii de iniqua ſoci
etate torquent̃: ſed forte eos bona nõ oblectauit. Alii de
carentia humani fauoris ꝗrunt̃: ſed quid ſi odium eis lõge
plus ꝓfuiſſet? Alii ꝙ ab amicis derelicti exiſtant: ſed q̄d
ſi primo ipſi eos relinquerunt? Vel forte dignum fuit: ut
quos uirtus nõ fecit: fortuna dimitteret. Alii rurſus ſimi-
milit̃ lamentant̃, ꝙ tam cari pauloante hoĩbus uiſi ſũt:
ut certatĩ in eoꝝ amicitiã uenire niterent̃: idem tamẽ ipſi
de nulla alia re concordes: in ſuũ excidiũ q̄ſi cõmunicato
cõſilio conſpirarũt. Sed hi de amicitia equocant: aut forte
ceſſauit utilitas: cuius gratia amici aſſumpti ſunt. Alii ꝙ
amicis tedioſi aut oneroſi exiſtãt: ſed quid ſi grati atq̀ be
niuoli fieri uoluerũt aut renuerũt? Alii ꝙ inimicitias ſñ
cauſa patiunt̃: ſed quid ſi uirtutẽ non habent recõciliantẽ?
Alii ſumma triſtitia afficiunt̃: q̄a nõ ſatis uoluptatibus de
liteſcunt: ſed hi fallunt̃ qui contumelioſos hoſtes amicos
reputãt. uel forte ocioſitatẽ illas afferentem ꝑſcindere no-
lũt. Alii ꝙ refectione tẽperata careant: ſi hi ignorant eã
male digerentibus ꝓdeſſe. Alii ꝙ ieiunio & abſtinentia
uti non poſſunt: ſed certe quia ne poſſint: uolunt. Alii ſu-
per famis & ſitis media queruli ſunt: ſed q̄d ſi illis ſaturi
tas inimica eſt? Alii ſuꝑ ample & delicate habitationis
carentia triſtant̃: ſed his anguſtus forte locus uirtutes do-
nat. Alii ſuꝑ aſperis & duris lectiſterniis lamentant̃: ſed
certe quos mollia ad luxum inertiamq̀ prouocarent. Alii

de uilibus ueſtibus querunt̄! ſed hi in domibus regũ eſſe
cuperent·q mollibus ueſtiunt̄·Alii ꝙ cęteriſ humanis ſo-
laciis careant·Sed hi ſatis ignorãt plus triſtia q̃ lęta qui-
buſdam cõferre· Alii ꝙ cũ hoĩbus nõ conuerſent̄ aut fabu
lent̄!ſed indubie tales ignorant ſollicitudinis dona·uirtu
teſqꝫ ſilentii·Alii de omni triſtabili euẽtu ꝗrunt̄·Sed cer
te quia cuncta illis ad uotum ſucceſſere·ꝗbus ſeſe experi-
re non licuit·Alii non modo turbant̄,ſed incõſolabiliter
torquent̄·quia mali in hoc ſæculo meliuſ habeant q̃ boni!
ſed hi nõ facile credunt' malos nihil habere in cælis·ſicut
bonos paꝝ in terris·Alii ꝙ in ſeruitutẽ redigant̄ ſeu ca-
ptiuent̄ & in carcerant̄·ſed hi ignorant ꝙ potior pars ho
minis ideſt uoluntas libera eſt·cui ꝑ̇ncipes nõ dominant̄·
Alii triſtant̄ ꝙ oporteat eos diu iugum ſubiectiõis por-
tare·ſed hi ꝑeſſe,nõ ſubeſſe optant·nec obediẽtiæ fructum
ſatis guſtarũt·Alii quęrunt̄ de obſeruantia diuerſoꝝ prę-
ceptorum! ſed hi certe apte demonſtrãt ꝙ eos trangreſſio
delectat·Alii de reuerẽtia ſupioribus exhibenda quęrun-
tur·ſed hi illã recipere non exhibere cuperẽt·Alii de ca-
rentia ꝓprie uoluntatis·ſed certe hi taleſ ignorant ꝗ̃gra-
ue malum exiſtat propria uoluntas·Alii de uoti emiſſiõe!
ſed hi certe non ſatiſ nouerunt ꝙ fœlix neceſſitaſ ꝗ̃ ad me
liora compellit·Alii ꝙ ſęculum derelinquere nõ ualeãt!
Sed certe his ideo ualitudo deeſt·ꝗa uolitudo non adeſt·
Alii ꝙ religionẽ ingreſſi ꝑſeuerare nequeant! ſed hi cer-
te incepiſſe dolẽt·Alii ꝙ excõmunicati exiſtãt! ſed hi cer
te ecclesię cenſurã nõ medicinã ſed pœnã falſo putãt· Alii
ꝙ irregulares ſint aut inabiles·ſed hi certe nõ ſatis humi
liari nouerũt· Alii ꝙ diuinis officiis & ſacramentis care-
ant·ſed hiſ forte utiliuſ foret deuotione & fide ſuſcipere·
Alii ꝙ lectio aut uſus ſacræ ſcripturę eis auferat̄·ſed cer-
te ꝗa eis aut ad quæſtum aut eccleſiæ diſcrimine utebant̄·

Alii de exauditionis tarditate anxii ſunt: ſed forte nõ ſa
tis ſciunt, qa qui differt cibũ: auget eſuriẽ· Alii de rerum
tẽporaliũ petitionis fruſtratione angunt̃: ſed certe quia ali
ena ſunt a uera interioris ſui homĩs ſalute· Alii de impe
dimento cõtemplationis queruli ſunt: ſed quid ſi ad pie
tatis actiua opera ſũt efficaces: Alii de augmento negoci
ationis: ſed forte contemplationi inepti ſũt: aut illa eis ꝑ
moleſta eſt· Alii ꝙ uirtutibus careant: uitiis ſe dedant:
ſed uerum eſt, non niſi a ſeipſo quis ledit̃· Alii ꝙ facilit̃
uitia ſequant̃: ſed hi uitiiſ reſiſtere nolũt· Alii difficulter
uirtuteſ amplectunt̃: ſed certe quia cõfragoſa & ꝑdifficiliſ
ad uirtutes uia eſt: dulcis ad uitia· Alii mœſtiſſime ferũt
ſtimulos carnis: ſed hi forte eos ꝓueniunt· Alii de erra//
nea ſeu nimis arta ꝯſcientia angunt̃: ſed certe hi ſupiorum
exẽplis aut pręceptiſ iuuari ſpernũt· aut quia ſuo ſenſu re
gunt̃: Alii ꝙ ſemꝑ læti & iocundi & nunq̃ triſtes: neq̃ in
aliquo conſciẽtia ſtringant: ſed certe hi timorẽ dei abiici
unt: & latam ſimul & lætam uitam ſequunt̃ uitioꝵ: q̃ du
cit ad mortem· Alii ꝙ plurimũ audaces exiſtant· Alii ꝙ
puſillamines & timidi: ſed certe hi & illi extrema ꝓ me
diis capiunt: nec cogitant quia multa ex timiditate ſunt
dimiſſa: q̃ ꝑ audaciam ſunt commiſſa· Alii ꝙ mortem: alii
ꝙ fulmina & tẽpeſtates timeant: ſed certe hi timere de//
ſinerẽt: ſi uere ſperare incepiſſent: aut eos criminis conſci
entia non accuſaret· quia ut ſapiens ait: magna ſecuritas ẽ
nihil inique egiſſe· Alii de ſua ꝑdeſtinatione & ſalute he
ſitant: ſed parum hi laborãt: ut ſua ſit certa electio· Alii
pluſq̃ oportet de dei bonitate ſperãt: ſed hi futuram dei
iuſtitiã non ſatiſ credũt· Alii ꝙ ob grauia ab eiſ cõmiſſa
deſperare formidẽt: ſed certe neminẽ g̃uiſſima peccata cõ
dempnant: ſi non placeant: ſi non uiſ deſperare: deſine pec
care· Adde quia utriſq̃ uidelicet nimiũ ſperantibus & de

ſperãtibus! timor deficiat & ſpes• quare utriſqꝫ utrꝝqꝫ eſt ne
ceſſarium! ſcilicet ut deum timeant! & in eum ſperent• Ti-
mor enĩ ſine ſpe inducit deſperationẽ• Spes uero ſine timo
re indiſſolutionem ſcd̃m hugo• Alii de timore inuaſionis
hoſtium uiſibiliũ & inuiſibiliũ angunt̃! ſed hi congrua re-
media ſcienter aſpernant̃• Alii ob bonorum corporis defe-
ctus aut deformitates quęrunt̃! ſed hi non ſatis conſyde-
rant fatuũ eſſe qui ſeruum laſciuire ꝑoptat aut ornare cu-
pit• Alii ſenectutem grauiter ferũt eiuſqꝫ calamitates de
teſtant̃! ſed hi parꝝ fore putant cupiditateſ reliquiſſe! atqꝫ
id non poſſe! quod nolle deberent• Alii de corporis debi-
litate & diuerſis morbis ꝑ̃ſertim de oculorꝝ, auditus, odo
ratus, aut loquelę carentia ſiue defectu! ſed certe hi cũcta
ad corpus referunt• ignorãtes defectus ipſos plus ꝓfeciſſe
animę! q̃ offeciſſe corpori• Alii ſuꝑ uitæ breuitate & tem
peſtina morte incõſolabilit̃ torquent̃! ſed his bonos actuſ
q̃multos dies congregare conſultius eſſet! cum non multũ
ſed bene uiuere ſit laudabile• Alii de eadem imminente
de ꝓpinquo morte, & de inſtãti agone ſpiritu angunt̃! ſed
hoc ideo! quia non ſatis conſyderãt rudem eſſe tyrannum
qui a pœna liberat! quẽ punire ſe putat• Hæc paucula
forte & multa de huius uitæ diuerſis artibus formuliſqꝫ
uiuẽdi• & earꝝ erumnis & afflictionibus a me diſerta ſũt•
Quæ quidem longiora aut breuiora dici poſſe ſcio• Verũ
nec breuitati admodum ſtudui ne copię! ſed ꝓut ex cõmu-
ni omnium mortaliũ uita ſe obtulerunt, ſcriptis diſerui :
ne legenteſ uel inopia uel faſtidio fatigarẽ• ut cernat unuſ
quiſqꝫ mortaliũ, in quauis ſorte aut arte cõſtitutus ſit! q̃d
ad utranqꝫ ꝑtem dici ualeat• Nec illoſ blanda reſoluant!
nec afflictiua cõturbent• Atqꝫ ut dulcia ꝑiter & amara de-
ſpiciat• ſed paratus ſit ſemꝑ ad oĩa! ꝓmptus & ad ſingula
Abſoluam iam fili mi hũc primum ad te pollicitũ li-

brum• de cunctis uitę huius temporalibus artibus & exer
citiis•eorumq̄ miſeriis & erumnis•Verꝝ ex his quae ulti
mo dixi:ſenſi plane tuum animū non parꝝ titillare• Vol=
uis enī in mente qnimo ut ita dixerī inter dentes muſſi=
tas: ne dixerim murmuras• Cum enī audiuimus ſatis tu-
ctis ſæculi huius calamitates aduerſitates & ſupplitia tri
bulationeſq̄ multas & malas:quas paſſim ſupra tetigimuſ
bonis & reprobis,facinoroſis & innocētibus cōmunes eſſe:
eaq̄ ꝓhdolor non tam legimus q̄ experimur: quarꝝ rerum
cauſas quaſdam in genere deduxiſti:uerum tantę tam gra-
ui querelę ſpecialiores urgētioreſq̄ cauſæ cōgruerunt• De-
mum quid remedii• quid ſolaminis mortalibuſ in tantis
erumnis & uitę laboribuſ eſſe poſſit:nondū adduxiſti•Vti
nam enim tam ꝓmpta congruaq̄ ad eaſ omneſ calamitateſ
leuandas remedia attuliſſes:q̄ certa huius uitę meſta ſup-
plitia deploraſti• Vſq̄ adeo ut bonos uirtutiq̄ ꝺditos ui-
ros abſq̄ culpa affligi,torqueri qppe ab immortali deo re
lictos putemus:ſicut & malos ꝓſperari in altumq̄ ꝓuehi
indigne cōſpiciamus•Quo fit:ut diuinā ꝓuidentiam incu
ſemus•q̄ quoſdā inculpatos uariis ſupplitiis infortuniiſ&
pœnis cruciari:alios culpæ noxios fœlicitate permittat•Si
enī calamitates huiuſmodi ueluti ſupra diſeruiſti nō niſi
ex culpa mortalibus ꝓueniri contendas:indecens plurimū
diuinę iuſtitię uidet̄:ut innocens ab eodem fonte affliga-
tur:quo reꝓbus & iniquus pœna releuat̄•Nec aliud de=
plorabat hieremias inquiens:iuſtuſ quidem tu es domine
ſi diſputo tecum:ueruntamen iuſta loquar: q̄re uia impi=
orum ꝓſperat̄:Et ſubdit:prope es tu ori eorꝝ &lōge a re
nibus illarꝝ•Prope inq̄(teſte Auguſti•)dando eis quicq̄d
uolunt & petunt•Et longe a renibus eorum: in nullo ui-
delicet eis diſplicendo:aut illorꝝ animos conturbādo•Sic
& Abacuck ꝓpheta eam ipſam depromit querelam•Qua-

re inquit deus non reſpicis contemptores/ & cur taces de-
uorante impio iuſtiorem ſe/ Quę omnia tanto animos ho-
minū in maiorē ducunt admirationē/ q̄nto p̄ eundem hie-
remiam de diuina iuſtitia ſcriptū legimus/ ſcio domine de-
us quoniā malum iniuſtumq̨ non libent̄ reſpicis/ nec po-
teſt quis de tua iuſtitia dubitare. Hic eſt fili mi effectus
murmuris tui & cunctorum fere mortalium. Et ueluti ue-
tus querela ſit & multoꝝ animos exagitat/ ſic multis ege-
ret uerbis. breui tū ſermone faciā ſatis ueritati/ q̄ nullis
uerbis humanæ opinioni reſpondere poſſem. Mirari igit̄
& conqueri tu cæteriq̨ mortales deſinetis/ ſi rem ipſā alti-
us repetitis. In primis itaq̨ illud animo fixum teneamuſ/
neminem abſq̨ culpa aut cauſa affligi aut torqueri oporte-
re. cum ſcriptum ſit/ oculi domini ſup̄ iuſtos. Et iteꝝ/ uul-
tus autem domini ſup̄ facientes mala/ ut p̄dat de terra me-
moriam eorū. Super quo uerbo Caſſiodorus/ errat inquit
malus dicens ſecure facio mala/ ſed diſcat quia uultus dn̄i
ſup̄ faciētes mala. quaſi dixerit/ iuſtos & iniuſtos deus re-
ſpicit/ ſed diſparit̄. Iuſtos enī reſpicit/ ut pie eos exaudi-
at. ſed malos/ ut puniat/ perdatq̨ de terra memoriā eoꝝ.
Quam ſiquidem punitionē ſiue iacturā memoriæ uitæ, &
quorumuis temporaliū minime abſq̨ culpa mortalibuſ cō-
tingere credendū eſt/ niſi culpam nō putes illis abuti/ aut
ea ad luxum, ad auaritiā, ad ſup̄biam, ad pompam cōuerte-
re/ q̄ iuſtiſſimus deus tanq̄ uirtutū inſtrumenta hoībus cō-
ceſſit. De q̄bus grego. pulchre dicere uiſuſ eſt/ quia ſumma
& decora iuſtitia eſt/ ut cōceſſa p̄dat/ qui in cōceſſa captat.
Rurſus ut eſt ſanctoꝝ doctorum ſententia/ mali non utiq̨
impune tranſeunt. tum quia in fine punient̄/ tum quia ea
temporalia bona quibuſ iniqui in hac uita gaudent/ deus
illis cōcedit ob paucula quę geſſerunt bona. Sed ſpiritua-
lia bona quæ reſpectu temporalium magna bona exiſtūt/

iuſtis uirtutiqꝫ deditis reſeruat tanq̃ ęquiſſimus iudex·cui
maxime cõgruit/ ut bonis det ſpiritualia tanq̃ potiora bo
na·de reliqs uero caducis &tẽporalibus bonis ſeu pœniſ&
ſupplitiis, tm̃ uiris bonis miniſtret/quantũ ſufficere cõſpi-
cit ad uirtutẽ·Quod ꝑ alia uerba pulchre Auguſti· dedu-
cit in ꝓmo & quinto de ci·dei·qa habẽtes politicas & hu
manaſ uirtutes/iuſte rebus huius mũdi ꝓmiant̃·Qui ue-
ro diuiniſ pollet uirtutibus/ꝓmiat̃ in rebus dei· Et ſub-
dit Auguſti·reſpõdens q̃rentibus, qbus ꝓmiis romani fal
ſoꝝ deoꝝ cultores orbis imperiũ meruerunt· Ait enĩ qa
boniſ moribuſ hęc tẽporalia meruerũt·qa ueluti nullũ ma
lum impunitũ/ſic nullũ bonũ irremuneratum· Licet idem
Auguſti·aliam cauſam aſſignet in principio huius libri·
Vt igit̃ ad conceptũ ſermonẽ redeamuſ/aſpera pleruncꝫ &
amara deus iuſtis immittit/ ne in illis timeat̃ aduerſitas/
ſed & malis, fortunę bona concedit/ ne in iſtisquęrat̃ fœli
citas/q̃ ipſi reprobi obtinent·Ceteꝝ in hac reꝝ uiciſſitu-
dine agit deus ut prudentiſſimus medicus/qui cuncta ordi
nat ad infirmi obedientis bonã uoluntatẽ·Is·n·ſępe ſecat
& urit infirmũ/nec illũ exaudit deprecantẽ/ut auertat ab
eo dolorem necantem·Adde/quia ſcd̃m grego· occulta ſũt
dei iudicia/ ſed occultiora ſunt/ cũ boni mala recipiunt &
mali bona·Sed ſi curioſe cauſã iueſtigare libet/ ideo ma-
los bona recipere putandum eſt/ quia cum boni hi delin-
quunt/iuſte hic mala recipiunt/ ut ab ęterna damnatione
eripiant̃·Sed & mali bonis hic fruunt̃· ut inde poſteꝝ ad
tormenta trahant̃·Et ſubdit grego· exempla ꝑclara/ſcili-
cet de uitulis & infirmis· De uitulis inq̃/nã ueluti qui
mactandi ſunt uituli/liberi in paſcuis relinquunt̃/ſic im-
pius ad mortem currens/effrenatiſ uoluptatibuſ relinquit̃·
Econtra uero iuſtus a tranſitoriæ delectationis iocundita-
te reſtringit̃/ſicut & uitulus ad laboris uſũ deputatus/ſub

doloroſo iugo retinet. Denicp exemplo infirmoꝝ idipſum ꝓbatur. Negant enim iuſtis in hac uita temporalia: quia ægris quibus ſpeſ uiuendi eſt: nequaꝙ a medico cuncta quę appetunt conceduntꝰ. Dantur autem reprobis bona quæ in hac uita appetunt: quia deſperatis ægris omne qđ deſyde rāt non negat. Et concludit: perpendant ergo iuſti mala ꝙ iniquis permanent: & nequaꝙ eoꝝ infœlicitati inuideāt: ꝙ percutit. Quæ uerba omnē mortalibus admiratione & quærendi cauſā ſubmouent. Ceterum ſcđm Auguſtinū ſuꝑ canticis quincp modis & totidē cauſis: calamitates & fla gella mortalibus cōtingere ꝑſpicuum eſt. uel ut iuſti me rita per patientiam augeant: ut Iob. Vel ad cuſtodiā uir tutū: ut apoſtolo Paulo. uel ad corrigenda facinora. ut mar thę lepra. Vel ad initium pœnę: ut herodi: ꝙtenus hic in cipiat: quod in inferno ſequit. uel ad gloriā magnificādā: ut de cęco nato. Ex quibus liquido conſtat neminē in hoc ſęculo ſine culpa premi: uel abſcp eiuſ utilitate affligi. Quæ omnia agunt: ut in his quę diuina ꝓuidentia morta libus mittit ꝓſperis aut aduerſis: non murmur nobis ſit non querimonia: ſed mens bene conſcia, potius illis conſo let: ꝙ turbet. Multis. n. uariiſcp argumentis facile agno ſcemuſ: quia plurimum expedietia utilia quippe & neceſſa ria nobis ſunt laborum calamitatum, & pœnalitatū omniū flagella: & quęcp huius mundi ſupplitia. Primo enī di latant cor hominiſ ad magna dei dona recipienda. Nam ueluti martellus fabri dilatat metallum ad id quod arti fex deſyderat: ſic deus aurifaber humanę creaturæ, per mal leum perſecutionū & tribulationū cor iuſtorum dilatat: ut fructū ex eis ꝑcipiat: & ducat ad ueriora bona. de quo di ctum eſt. Secundo: ueluti aqua uinum temperat: ſic ad uerſa & quæcuncp huius uitæ pœnalia uinum temporalis letitię moderat: ne homini noceāt. Quod pulchre Ariſto

teles nõ tacuit in ethicis· Ait enim quia uirtuti deditus moderate ſe habet erga hæc bona fortunæ, aut adipiſcẽda uel amittenda· nec gaudioſus erit bñ ꝓſperatus: nec infortunatuſ triſtis· ꝙ ſi aqua tribulationũ non tẽperat uinũ ꝓſperitatis: extinguit potiuſ q̃ iuuat· In cuius figurã ſcriptũ eſt in exodo: operuit aq̃ tribulantes eos: unus ex eis nõ remanſit· Tertio ueluti medicina neceſſaria eſt mortalibus: ſic aduerſitaſ & afflictio: unde Auguſtinus: intelligat homo medicum eſſe deum: & aduerſitates medicamentum eſſe ad ſalutẽ: non pœnam ad damnationẽ· Et ſubdit: ſub medico ureris: ſecaris: clamaſ: nõ audit medicus ad uoluntatẽ: ſed audit ad ſanitatem· Quare fideles coqueri deſinant de aſperitate infortunii ꝑſecutionis aut pœnalitatis· quia ea omnia ſigna ſũt potiſſima diuinę electionis: ut per aduerſa aſperꝝ ſit iter noſtrum· ne ut ait Auguſtinus: magis delectet diu ꝓgere: q̃ citius peruenire· De q̄bus ſcriptum eſt: in paucis uexati: in multis bene diſponent̃· Quarto utilis eſt fidelibus quippe & neceſſaria aduerſitas tribulatio & ꝑſecutio in hac uita: quia ad meliora cõpellit· Vnde Gregorius: mala quæ hic pręmunt: ad deum ire compellunt Quod non ignorans rex & propheta dicebat: multiplicatæ ſunt infirmitates eorum: & poſtea accelerauerunt· Vnde Auguſtinus: nullus ſeruus criſti ſine aduerſitate tutus uiuit· Et ſubdit: ſi putas ſine perſecutione uiuere: nondũ cępiſti eſſe chriſtianus· Itaqꝫ tam utilia ex huius ſæculi ꝑſecutionibus & calamitatibus colligentes: gaudeamus affligi: q̃ ſperamus frui· Et ut inquit Bernardus: non timeamus nos eſſe derelictos: quinimo ſemꝑ memores ſimus uerbi chriſti ad nos dicentiſ: cum ipſo ſum in tribulatione· Et iterum: iuxta eſt dominus his qui tribulati ſunt corde· Actum eſt fili mi de cunctis uiuẽdi artibus quibus in hac mortali uita ſęcularit̃ uiuit̃, tam nobi

libus q̄ ignobilibus: magnificis & plebeiſ: publiciſ & pri
uatis: maximis & infimis. Audiſti deniq; eorundem uitæ
generum dulcia parit̃ & amara. Sed & actum eſt de omni/
bus fere malis, incomodis, pœnis & calamitatibus, ſuppli/
tiis & afflictionibus, corporalibus ac mentalibus omniũ
fere magis nominatarꝝ perſonarum: incipiendo a naſcentiſ
mundi origine. Ruſus actum eſt de cauſiſ & rationibuſ cur
nocenteſ pariter & innocenteſ, boni ſimul & mali tot affli
ctionum & pœnalitatum genera patiunt̃. Sed & audiſti cõ
ſolationes & congruentia remedia ad eas omnes releuãdas
mœſtitias: quibus mortales in hoc ſęculo afficiuntur. Quæ
omnia fili mi opto ſollerter cõſyderes. Ex quibus tu cęte
riq; mortales liquido agnoſcetis: quid boni aut ſiniſtri om
nis uita temporalis obtinet. Verum quia oppoſita iux
ta ſe poſita teſte philoſopho, clarius conſpiciunt̃: ſuper eſt
iuxta policitum ordinẽ, ut cum in hoc primo libro de ſæ/
cularibus officiis & humanę uitę artibus me audiſti loquẽ
tem: te auſcultem in ſequenti libro de ſpirituali ſtatu di/
ſerentem. Ad te enim expectat de ſpirituali uita agere.
quę in duos diuidit̃ ſtatus: uidelicet in ſtatum eccleſiaſticũ
epiſcoporum & & cleriorum: deinde in ſtatum religioſorꝝ.
Age igit̃ ſi placet de his duobus uitę humanę generibuſ.
& de exellentia & cõparatione utriuſq;: de dulcibuſ & ama
ris uniuſcuiuſq;: ut tandem legentes apertis oculis ueluti
in lucidiſſimo ſpeculo conſpiciãt: quid lateat ſub omni ui
tæ humanę genere. Quo fiet: ut ſecurius unuſqſq; eliget:
quæ frequentius legit ac maturius digeſſit: ad laudem dei
omnipotentis qui eſt benedictus in ſęcula;

Finit Liber primus: de õni ſtatu & uita tẽporali.

Incipit Liber Secundus: de Statu & Vita Spirituali, eccleſiaſtica & Regulari.

IRABITVR Forſan Sanctitas tua Beatiſſime pater ac clemẽtiſſime domine: ꝙ in hoc opuſculo recti ordinis rationẽ peruerterim. Et cum iuxta Gregoriũ: ſtatuſ ſpiritualis, tãto temporali ſit dignioꝛ atq; excellentior: q̃nto ſolis ſplendidiſſimus fulgor tenebroſis denſitatibus: & auꝝ plumbi metallo p̄ſtat: prius de temporali ſtatu egerim: q̃ de ſpirituali. Sed certe natæ ordo ad id compulit. Primo enim temporaleſ naſcim̃: ſed & p̄us in temporali ſtatu uerſam̃: priuſq; illũ experim̃. Deinde temporalis ſtatus imꝑfectiõe cõſpecta: trãſimus ad ſpirituale ſtatũ. Adde: ꝙ nõ ſatis excellentiã: ꝑfectionem & internã mẽtis tranq̃llitatẽ ſtatus ſpiritualis agnoſceremuſ: niſi p̄uſ temporalẽ uitã: atq; eiuſ incomoda experti eſſemuſ.

Poſtq̃ igit̃ in ſuperiori libro de cunctis temporalibus & terrenis ſiue ſęcularibuſ ſtatibus, & viuendi modis, artibuſ, ac diuerſis hoĩm exercitiis actum eſt: in quo pro utraq; ſui parte tã ad cõmendationẽ: q̃ ad reprobationẽ ſatis diſputatum eſt. Et quid boni, quid ſiniſtri, quid utilitatis, quid incõmoditatis, q̄d q̄etis, q̄d laboris, q̄d ſecuritatis, q̄d periculi q̄d honeſti, q̄d inhoneſti, q̄d uirtutis, q̄d uitii oĩs tempoꝛal̃ ſtatus & ſęculariſ viuendi modus habeat: plene diſcuſſũ eſt.

In hoc igit̃ Secundo libro dimiſſa matris introductiõe: & ꝯſanguineoꝝ altercatiõe: q̄bus de re incognita diſſerere nõ licet. Decreui ego ſpiritualem ordinẽ ꝓfeſſus: de eodem ſpiritual̃ uitæ ſtatu breui aliqua diſſerere. Faciã ego ſatis nõ tãtæ rei debito. nec tuæ. S. deſyderio: ſed conatui meo. Atq; vtinã tã digne. utilit̃ & diſerte: de eo eminentiſſimo ſtatu a me agat̃: q̃ illius maieſtas atq; immenſitas exigit.

Subalternat̃ itaq; uitæ ſpirituali duplex ſtatus·q̃a ipſa ui-
ta ſpiritualis/in duos diſtinguit̃ Status·Alter eſt Epiſco-
poꝝ & Sacerdotū/ac eccleſiaſtici ordinis miniſtroꝝ·Alter-
eſt manachoꝝ ſiue religioſoꝝ·De his ergo duobuſ ſtatibuſ
& viuendi mois/hoc libro agendū eſt·Et quia ad dicendū
campus latus eſt & materiæ ipſæ non tã diffuſe & ꝓfuſe/q̃
a multiſ tractatoribus ꝯfuſe reperiant̃/q̃nimo ꝑꝑ uarias ſcri
bentiū opiones/uix legenteſ ꝓficere poſſūt/multa deniq; in
his materiis/intacta aut non ſatis diſerta inueniant̃/decre-
ui ſub quodã breui compēdio·in hoc Secūdo libro floſculoſ
quoſdã circa hos duos ſtatus inſerere· vbi utriuſq; ſtatus &
uitæ normã·natam ſeu efficatiã necnõ exellentiã·laudeſ·cõ
mendationē·& demum eoꝝ laboreſ·difficultateſ·aculeos &
pericula adducã·Demū ꝟo int̃ ſe·& alteriuſ ad alteꝝ/drñaſ
& comparatiõeſ breuit̃ ꝑſtringã·Incipiēs a Statu eccleſiaſti
co & ꝑmo a Sūmo pontifice qui culmen & uertex eſt toti-
us ſpiritual̃ ſtatus·Deiñ a Sacroſancto Romanæ eccleſiæ car
dinalibus·Rurſus deſcendã ad ſtatū archiepiſcopoꝝ,epiſco
poꝝ,cæteroꝝq; prælatoꝝ,curatoꝝ,& clericoꝝ ſub eccleſiaſti-
co ordine degentiū·In quo libro materias in tabła in ꝑnci-
pio ꝑmi libri deſcriptas diſcutiã·Diligēs igit̃ lector ex mo
tiuis auctoritatibuſ & rõnibus quæ inſerent̃/nõ ſtatim vin-
cat̃ ad cõmendationē vel improbationē alterius ſtatus/ ſed
motiua,rõneſ & autoritateſ,quę ꝓ alio ſtatu & viuēdi ge-
nere adducunt̃/accurate ꝯſyderet·uidebitq; ꝙ ii duo ꝑfectiſ
ſimi & exellentiſſimi ſtatus/oĩm alioꝝ ſtatuū & uitę huma
nę generꝝ ſupant dignitatē·Qm̃ &ſi int̃ gremiū fidei catho
licæ exiſtēteſ,in quocūq; degãt honeſto ſtatu/ſi pie uixerit/
ſaluari poſſit·Hi tñ duo ſpiritualeſ uiuendi modi/ſingula-
rius ſuos ſectatoreſ deo ꝓximioreſ reddūt·Etſi uterq; ſta-
tus ſanctus & deo acceptus eſt/alius tñ alio ꝑfectiõe & di-
gnitate præſtat·ſed & alter alteriſ placet & cõuenit ſcd̃m

nat̃am, qualitatẽ, ac uireſ ꝑſonaꝝ. Int̃ ſe tñ circa eoꝝ ꝑfectio
nem: habẽt ſe ſicut excedẽs & exceſſa . ut latius ꝑdiſcurſum
eoꝝ quæ tradent̃ in hoc libro, uidebit̃. Ea ergo de ꝗbus in
hoc Secũdo libro agendus eſt ſermo: in infra ſcripta capitu-
la diſtinguunt̃;

Capitulũ ꝑͥmum: de ſublimitate & exellentia digni-
tatis Summi pontificatus. & de incompͥhenſibili eius
auctoritate & poteſtate. & de illius neceſſitate &
utilitate & de altiſſimis eiuſ miſteriis.

Vmmi pontificatus exellentiã, dignitatẽ & aucto
ritatem huiuſq; ſacratiſſimi Status laudeſ, prȩconia
attollere: illiuſq; neceſſitatẽ & utilitatem oñdere:
hodie munus ſuſcepi. grãde ꝗdem negociũ: ſed paruũ ĩgeni
um. Cuius tãta eſt ſublimitas & eminẽtia: tãta immẽſitas:
ut nullus mortaliũ nedũ compͥhendere aut ſatis expͥmere:
ſed nec cogitare poſſet. Obtũdit. n. oẽm humanũ intellectũ
illius ſacratiſſimi: & oĩm eminẽtiſſimi ſtatus maieſtas & ex
ellentia. quia ſcriptũ eſt, ſcrutator maieſtatis oppͥmet̃ a gl̃a.
Si enĩ teſte Ambroſio. nihil in hoc ſæculo exellentius atq;
exelſius inueniri põt ſtatu & dignitate ſimpliciũ ſacerdotũ
& particulariũ ꝑ̃ſulũ, ꝗ ꝑ diuerſa orbis loca in partẽ ſollici
tudinis aſſumunt̃: ꝗd cogitandũ eſt de eo ſũmo põtifice qui
uiceſ ueri dei gerit in terris: qui ad plenitudinẽ ſtatus: qui
ad apoſtolicũ thronũ: ꝗ ad culmen oĩm dignitatũ aſſumit̃.
Ex q̃ certe ut riuuli a fonte: rami ab arbore ꝓcedũt. ꝗ non
ad humanũ tm̃ ꝑͥncipatũ: ſed ad diuinũ. nõ ad ꝑͥncipandũ ſo
lum mortalibuſ: ſed & immortalibuſ. nec mõ hoĩbuſ. ſed an
gelis. nõ ad iudicãdũ uiuos: ſed mortuos. nõ in t̃ra ſolũ: ſed
in cȩlo. nõ ad ꝑ̃ſidendũ ſol̃ fidelibus: ſed infidelibus. Et ut
paucis agã: ꝗ ad eãipſã dignitatẽ: ad eandẽ iuriſdictionẽ &
coactionẽ ac uniuerſalẽ: toto orbe ſupͥmũ ꝑͥncipatũ a ſummo

deo· & eius loco ſup cunctos mortaleſ inſtitutus & effectus eſt· De quo p Iob ſcriptū eſt: q̄ corā eo curant̄ q portāt orbē & regeſ ſeculı atq̧ tyrāni ridiculū ſūt· q ſolus oēm poteſta tē ambıt· Et ſicut ſcripta cōmemorat: vnus eſt, & ſecundū n̄ habet· Et iterꝝ de eo ſcribit̄: tu ſolus, & nullus tecū· Et ruc ſus: potēs ſup omſ potētes· Cuius teſte ꝓphā, ſuæ ſūt iuſti tiæ· poteſtaſ & imperiū· Quē iterꝝ Dauid ſig̃t ingenſ: dedit ei poteſtatē & regnū· & omſ ppli & linguæ ſeruiēt ei· Qui vt canon ait· terreni ſimul & cæleſtis imperii iura ſuſcepit· Cuius ſūmæ dignitatis faſtigiū atq̧ maieſtas, nō mō apud āntiquos ueteris legis effulſit: ac dignius apud catholicos di uina inſtitutiōe refulget atq̧ p̄eminet: ſed & apud gētiles ſūmū oīm bonorꝝ & p̄ncipatuū culmen tenebat· Nam vt ait Varro: exordīatiſſimo atq̧ eminētiſſimo gradu pōtificum & ſacerdotū gentiliū: reſultat qdā exellentiſſimus & ſublimiſ ſimus ſtatus in vno ſūmo pōtifice· Hinc Iſidorus: diſtinctio inquit g̃duū & ordinū int̄ pōtificeſ & ſacerdoteſ: a gentili bus maxīe īuenta eſt: qn̄ ſuos ſacerdoteſ alios ſimplicit̄ fla mineſ: alios ꝓthoflamīeſ appellabāt· & aliū q cunctis flami nibus p̄ſideret in ſūmo gradu locabāt· Quē vt idem Varro uoluit: iouis aſſumpta ueſte inſigni curuli & regia ad orna tū diuinitatis: plurimū in eo putātes pmaxīe colebāt· Cic· quoq̧ ſublimitatē ac exellentiā ſūmi pontificatus gentiliū· ex illius miſteriis oñdit: dū in cultu & religiōe ſuſcipiēda p̄mus oīm erat: atq̧ vnus ad interp̄tandū: quę uoluntas eſſet deorꝝ immortaliū· vt ſtatim in ſeq̄nti Ca· tāgemuſ· Huius deniq̧ ſūmi pontificatus ſublimitas, & utilitas atq̧ ncītas: nō facile explicari ualeret· Sed vt cæta taceā: n̄ ſatis plene recteq̧ vniuerſitati orbis a chriſto ꝓuiſū foret: nec eccleſię quā chriſtuſ ſāguine redemit morē geſſiſſet: niſi talem tanq̄ eminentē in t̄ris uicariū reliqſſet: q in ea poteſtate & auto ritatis integritate toti orbi pręſideret: qua ipſe chriſtus in

terris manēs·qppe qui per ꝓphetā dixerat/qd potui facere
vineæ meæ/& ñ feci· Accedit/qm̄ ſolus ipſe dirigit oēm
humanā creatam in finē pfectiſſimū·Q̄obrem ſibi vni chri
ſtus claueſ cōtulit regni cælorꝝ ac pottestatē ligādi atq̄ ſol
uendi in cælo & in t̄ra· Rurſuſ ſūmi pōtificatus ſublimitas
& exellētia/atq̄ utilitas & neceſſitas in eo ɔſpicit̄·quoniā
teſte phō/nō poſſet hic mūdus regi/niſi vnus eſſet ſummus
p̄ncipatuſ·ad quē vnū pueniendū eſt·ex quo ſingula dirigūt̄
& gubernant̄·cuius motu & diſpoſitiōe om̄ſ ierarchici actus
ordiant̄·Et tādem huius orbiſ diſpoſitio dirigat̄/ad inſtar
cæleſtis monarchiæ·Nā teſte Dionyſio/neceſſarius eſt ſum
mus ierarcha/q quos regit/illuminet·Periret enī oīs ordo
rerꝝ/niſi vnus ſūmus pontifex foret·q eūipſū ordinē vt ita
dixerim ordinet/dirigat & exequat̄·Teſte enī phō·vbi eſt
ordo & ḡduū aſcenſio/ibi neceſſe eſt ɔſtitui vniuſ excellenti
am·Periret rurſus & mortaliū oīm hoīm cōmertiū/niſi forꝫ
vnus pontifex uice dei in t̄ra monarcha/in quo omneſ vt in
glutinio quodā partiū ad corpus miſticū copulent̄·&in quo
ſinguli vt membra ſub vno capite gubernent̄·Periret fidei
vnitas/& eccleſiæ vnanīts/& cōcordia ſimul & pax/q̄ nihil
dultius excogitari aut inueniri pōt/niſi foret vnus ſup̄muſ
pōtifex·qui cunctos mortaleſ ad vnius fidei & vnitatis vin
culū reduceret·dicente hieronymo/ob eā rem in remedium
ſciſmatis actum eſſe/vt vnus oībus p̄ſit· Periret deniq̄ illa
cunctis mortalibus neceſſaria ad deū meditatio·Teſte enim
ſcript̄a/romanuſ pōtifex lōge pfectior/lōge dignior & effi
catior/int̄ deū & populū mediator exiſtit· ātiquo illo bal
butiēte/ ſcilꝫ iuſto moyſe/ac fratre eius aaron/qui ñ ſolū in
vno pplo/in vna gente/ ſed& ſup t̄renis mediatiōis officio
fungebant̄·Sūmuſ uero nr̄ pōtifex(teſte aplo)ex hoībus aſ
ſumptus/tñ ꝓ hoībus ɔſtituit̄ in his q̄ ſūt ad deum/vt offe
rat ſacrificia &dona ꝓ peccatiſ·Hic igit̄ dignuſ ſalubriuſq̄

mediatoꝛ exiſtit ppłi ad deū·Hic ſacrificia:hic holocauſta n̄ hircoꝝ aut uitulorum:ſed ueri ſacratiſſimiq; corporiſ chriſti deo patri offert·eoſq; in eodē miſterio inſtituit:q itidem faciāt in orbe vniuerſo ꝓ delictis ppłoꝝ·Hic igit̄ peccata diluit·hic aīabus fideliū pœnas condonat: ſupplitia relaxat· Hic ueniā lapſis impartit̄·hic errātes corrigit·delinquētes cū expedit:reducit·Hic incorrigibileſ punit·& tandē peccatoreſ ſūmo deo ꝯciliat·illūq; iratū placat· De quo Sapiens ait:ecce ſacerdoſ magnus,q in tpe iracūdiæ factus eſt reconciliatio·Periret rurſū iuſtitiæ uirtus:quia eodem phō teſte: niſi vnus in orbe foret q eā cunctis miſtraret,& negligentium uicē ſuppleret:quicqd iuſtū eſt pclitaret̄·Vn̄ Auguſtinus:ſine iuſtitia nō pōt regi hęc Reſp·humana·Neq; enī ꝗa aut recta pōt eſſe Reſp:niſi vnus oībuſ p̄ſit: q gubernet & regat: qui ſummus pontifex,eſt immortalis dei uicarius·

Periret tandē illa potiſſima iuſtitiæ parſ,quā Ariſtote· Epykeiam uocat:cōmuni bono vniuerſi orbis ꝑneceſſaria· per quā ſūmus monarcha dirigit iuſtū legale,& pleꝝq; ſcriptam rigidāq; iuſtitiā moderat̄:diſpēſat:detrahit:ꝓ vt reꝝ ꝯtingentiū ſuppetit diuerſitas·& boni cōmunis neceſſitudo expoſtulat· Periret demū alia iuſtitię nō infima parſ quam diſtribuitiuā uocāt:quæ vnius ꝓpe eſt ſūmi p̄ncipatus· qua vnicuiq; ſcd̄m eius dignitatē & merita certa ꝓportiōe p̄mia elargit̄·Dignitateſ,p̄ncipatus,regna & impia ꝓ meritis donat atq; inſtituit·ꝓ demeritis ꝗo trāſfert de gēte in gentē· Quare & ſi cęta taceā:huius ſacratiſſimi & eminētiſſimi ſtatus ſummitaſ,maieſtas atq; fœlicitas ſit & neceſſitas,ac utilitas,in eo facile cōphendit̄· Nā ſi(vt aiūt)nulla maior eſt fœlicitas q̄ multos feciſſe fœliceſ·Hunc ſtatū beatiſſimū tāto fœliciorē dixerim:q̄nto plureſ ſup omſ mortaleſ facilius & vt ita dixerim fœlicius:fœlicioreſ agere poteſt·

Patet igit̄ huius ſacratiſſimi ſtatus exellentia,dignitas,

& utilitas atq; neceſſitas. Patent eius laudeſ & pręconia nō mō ex auctoritate inſtituentis: ex digniſſima inſtitutiōe: ex cauſis digniſſimis: ſed ex fine optatiſſimo. ex beatiſ miſteriis. ex ꝓpinquitate ad deum. ex fructu deſyderātiſſimo. ex cunctoꝝ mortaliū utilitate & fœlicitate redundantiſſima.

Ca. ii. De ſpiritualibus incommodis: amaritudinibus: miſeriis: aculeis: necnō mētis afflictiōibus: ꝑiculis & laboribus ſūmi pōtificatus. ubi plurime ſūmoꝝ pōtificum calamitateſ & ſpiritus pertbationeſ narrant.

Tupore nō paruo audita eſt illa ōnium dignitatū ſupma dignitaſ. & cunctaꝝ poteſtatū emiētiſſimuſ p̄ncipatus ſūmi uidelȝ pōtificatus. uiſaq; eſt tāti numinis celſitudo. & auſcultata tātę lucis ſplēdidiſſima claritas. cuius radioꝝ iubare, totus orbē luſtrat atq; uegetat. Sed & añ noſtrę mentis oculos ꝯtemplata eſt tāti culminis p̄rogatiua dignitas atq; excellētia. & tāti tribunat ſupma auctoritas. cognita eſt illius ſacratiſſimi atq; diuiniſſimi ſtatus ſūma utilitas atq; neceſſitas. Demum audita ſūt breui eius ſtatus laudū p̄conia. diſcuſſæ ſūt eiuſdem culmīs utilia & comoda, dulcia & ꝓſpera. Veꝝ quia altnę ſūt reꝝ oīm uiceſ: nec aliqd ita ꝓſpeꝝ eſt, qd ḡuiſſimis aculeis nō tangat: idcirco iuxta pollicitū & ꝯſuetū ordinē: eiuſdē altiſſimi ſtatus adducēda ſūt incomoda, amaritudīeſ, laboreſ, & pericula atq; p̄mentia: ut cernat quiſq; qui in ea ſedet: qppe in ſe experiat. Cernāt rurſus & cæti mortaleſ q in illo ſtatus culmīe ſūmā oīm fœlicitatē collocāt: ueriſſimū eſſe qd Sapiens ait: quia extrema gaudii luctus occupat, & riſus dolori miſcebit. Et ꝓpterea ūm eſſe illud eiuſdē Sapiētis: gaudiū & fœlicitatē dixi errorē. Et fœlicitati improperabat dicēs: cur fruſtra deciperis. In ea igit diſſerenda re: bipartita erit orō. In p̄ma qdem: huius ſūmi pōtifici ſtatus incōmoda & infœlici-

tateſ, amaritudineſ & pericula, laboreſ & miſerias ſpiritua-
leſ uidelicȝ & mentaleſ: breui (ſed amaro) calamo deſcribe
mus. Secūdo in loco: tēporales ſiue corporaleſ miſerias eiuſ
ſtatus, laboreſ & incōmoda, ac interna latētia & apta peri-
cula diſſeremus. In p̄mis enī illud ātiquū (ſed ueriſſimū) ſa-
pientū uerbū nr̄is mētibus repetendū arbitror: quia quicq̄d
in orbe p̄eminet atq̄ p̄cellit: multis int̄nis doloribus ſuos
afficit ac p̄mit poſſeſſoreſ. ſed & infinitis pene mētis aculeiſ
ac amaritudinibus excruciat quos demulcet. Ceterꝝ diſcer-
nenda eſt (vt puto) dignitas a pſona: accidēs a ſubiecto: q̄li
tas ab obiecto: dignitas certe eius eſt exellētiæ eius culmi
nis, vti audiuimus: qppe de quo ſanctorꝝ patrꝝ habēt ēditi-
oneſ, qa nemo ſane mētis dubitat ſāctū eſſe: q̄ apex tātæ di
gnitatis attollit. in quo ſi deſūt bona acqſita p meritū: ſuf-
ficiūt quæ a Petro loci uidelȝ p̄ceſſore teſtant̄. Adde: qa ea
ipſa dignitas teſte ſymacho Papa: aut claros ad hęc faſtigia
erigit: aut q erigunt̄, illuſtrat. Perſona vo cui tāta dignitas
hæret vtinā ſic ſanctitatē uitæ ex ea dignitate cōtingeret:
ſicut ex loci p̄rogatiua nomē ſāctimoniæ recipit. Sed pchdo
lor altitudo dignitatis: uirtutis: pſonę innocētiā n̄ inducit.
Quod ſi illd eiuſdē Symachi qs obiecerit: quia Petrus apl̄s
perhennē meritorꝝ dotem cū hęreditate innocētię tranſmit
tit ad poſteros. Id (niſi fallor) de eis ſūmis pōtificibus pla
ne intelligit: quos par ſanctimonię ſplēdor illuminat. Trāſ-
miſit igit̄ Petrus ſanctitatē ſtatus: nō uitæ. trāſmiſit ſancti-
moniā cathedræ: nō pſonæ: vt hæredeſ eſſent ſui pōtifices
ſuæ bonitatis. atq̄ cām occaſioneq̄ bene recteq̄ viuēdi: ſan-
cte p̄ſidendi reciperent. & ſanctitas loci meritaq̄ p̄ceſſoris
aliū hominē faceret: q̄ nata genuiſſet. Plerunq̄ enī teſte Iſi
doro: dū mutat̄ ſtatus: mutat̄ mentis affectus. Accedit: quia
ſicut exellentiā & dignitatē, ita dignitatis ſequelas uidelȝ
ęrumnas & laboreſ Petrus tranſmiſit ad poſteros. Quas dū

in pertꝰbata mente ↄſydero: neſcio romanos pontificeſ tāta miſeriaꝝ, laborꝝ doloꝝq; immēſitate reſperſos: fœliceſ: num potius infœliceſ aut miſeros dixerim. Inſeparrabit enim & affixus atq; ānexus eſt huic culmini cunctaꝝ mētis afflictionū & ꝓbationū aceruus ꝗuiſſimus. Idq; ipſe Hierony. ñ negauit ingens: qa nō facile in loco Petri & Pauli tenere cathedrā. Et Auguſti: ſicut nihil in hoc ſeculo excellētius: ita nihil in hac uita laborofius: nilq; difficilius ac periculoſius pōtificatus officio: ſi eo mō nō militet: quo imperatoꝛ chriſtus iubet. Quod an uerꝝ ſit: vnuſquiſq; in ea ſede locatus ñ mō experit: ſed patit. q plus miſeriaꝝ mētiſq; amaritudinū in ſe cōſpicit: q̄ legat in codicibus. Qꝫ ſi tam graueſ huius dignitatiſ aculeos nō ſentit: oīm eū miſerrimū dixerim. Nā (vt aiunt) ꝓpriam nō noſſe miſeriam: ſumma miſeria eſt.

Quis enī oꝛo lętus: quis fœlix in tātiſ miſeriiſ eſſe pōt: quis ſecurus int mille ꝑicula nō ſemel ſed iugit iactatus: Quis rurſus fœlix appellari audebit: in quē vnū oīm mortaliū etiā uiliſſimoꝝ hoīm oꝛa, linguæ mordaceſ, cumulatiſſime & impune armant: quæ utꝝq; ſuū hominē uehemētiſſie contꝰbāt. Quis oꝛo Gregorium magnū, vnū int ſūmos pōtificeſ poſt Petꝝ clariorē: ſanctiorē: aut fœliciorē negabit: Iis tn̄ ꝗuiſſimis mētis tempeſtatibus & diuerſis aduerſitatibus ſiue infœlicitatibus urgebat. Nā curaꝝ ſarcina: demum emuloꝝ detractiōibus pertꝰbatus: in ſeq; pene diſtractus (vt canoneſ eius hn̄t) in ſeipſū idignatus, dicebat. Infœlix ego in eccleſia iſta qd facio: vbi me epiſcopi deſpiciūt & detrahunt: oīpotenti deo grās ago. Quid igit eſt qd fœlicior poſt Petꝝ pōtifex ſe infœlicē appellat: Aut qſ in pōtificatu fœlix erit: qui Gregoriū non habet in fœlicitate conſortem: Aut cū quo rurſuſ aliqſ fœlix ſit: qui cū Gregorio no ſcit eſſe infœlix: Eqdem tāta miſeriaꝝ, & ꝓbationū mole hic beatus ſūmus pōtifex refertus fuit: tot mentis pertꝰba-

tionibuſ & cruciatibus cõſtrictus: ut(q̃admodũ de ſeipſo in regiſtro ait)tædio reꝝ uictus nullũ maius ſuppliciũ: q̃ illam ſũmã fœlicitatẽ putabat. Dicebat rurſus ſpinoſam fore cathedrã romani põtificis: faſtigiũq; illud ſũmũ acutiſſimis uſq; q̃q; cõſertũ aculeis. adeo ut corona, & purpuratũ frigium nõ tã aurea q̃ ignea cenſeat̃. Idq; & Adrianus papa ñ negabat. Referebat enĩ ſæpe(teſte Policrato)quia nõ iocundis, lætiſq; g̃dibus aſcendiſſet: ſed in incude & malleo dilataſſet eũ dñs. quẽ p̃cabat̃, ut dexterã apponeret: quo inſupportabile onus, tanq̃ infœlicẽ (ut ita dixerim) fœlicitatẽ ferre poſſet. Rurſus(iuxta quendã Sapientẽ)q̃a dupˣ ſe offert mortalibus uia q̃ gradiendũ eſt: altera ad laborẽ: altera ad miſeriã ducit: eligat igit̃ quã ſibi uult ſũmus põtifex. aut enĩ ſeſe miſeꝝ, aut ex libero ſeruum agnoſcat neceſſe eſt. Quo fit: ut apud ſemetipſũ q̃etem, animiq; tranq̃llitatẽ optãs, & requiem nõ inueniẽs: deſcendiſſe, nõ aſcendiſſe recte arbitrabit̃. Nã curis multiplicibus implicatus: aſcẽſioneſ ſuas afflictiõeſ potius, & ſpiritus moleſtias extimabit. q̃a teſte Gregorio: q̃nto q̃s altior erigit̃: tãto curis grauioribus onerat̃. eiſq; popul̃ mẽte, & cogitatiõe ſupponit̃: q̃bus p̃ponit̃ dignitate. Quo fit: ut q̃ntocũq; ingenio polleat: in tãto curaꝝ tumultu, & aduerſantiũ ſibi reꝝ aſſiduo cõflictu, quo ſe ferat ignoret. Quippe ad ſpiritualia reddat̃ imbecillior: qui ſibi in t̃renis uidet̃ diligẽtior. q̃a(ut aiunt)facile cæleſtia amittũt̃: cũ terrena diligunt̃. Rurſus q̃ in eo faſtigio ſedet, dũ ſecuritatẽ uitæ æternæ captat: ad interitũ, ad p̃iculum currit. Quid ergo fœlicitatis habet: cui nihil eſt ſecuritatis? Quiſ enĩ ſecuꝝ ſũmũ põtificem arbitrabit̃: q̃ de portu ſciens fugit ad naufragiũ? Si enĩ in parua aq̃ cũ tempeſtate p̃iculoſe nauigat̃: q̃nto p̃iculoſior erit nauigatio in mari magno, & ſpacioſo? ubi reptilia, quoꝝ nõ eſt numerus: quoꝝ quædam blãdiendo(Sirenaꝝ more)miſeros decipiũt. quos

dum eleuãt: deiiciũt in ꝓfundũ maris. Quædã reptiliũ ge-
nera ut glutiãt, appropinqãt. quæ ſua ſunt q̃rũt: nõ quæ ſa-
lutis nauigãtiũ. Quædã deniq; minus lædũt: dũ aperte in-
ſidiant̃. Quædã (more beluaꝝ) ſb amicitiæ colore nauia ap
pinquãt: ut illã dorſo ſubuertãt. quã rectis membris inua-
dere nõ ualuiſſent. Et (ut paucis agã) qd eſſe põt in tanta
tempeſtate ſecuꝝ? Nam (teſte Gregorio) qd eſt aliud pote
ſtas culmĩs: niſi tempeſtas mentis? Diſtrahit certe tãtæ di-
gnitatis cura: tãta reꝝ ſolicitudo: quæ mẽti põtificis (etiam
ſi ferrea marmoreaq; ſit) cõfuſionẽ ingerit, & ſuiipſius igno-
rationẽ. Nam (iuxta Grego.) ſæpe ſuſcepta cura regimĩs p
diuerſa & aduerſa in ſeipſa collidit̃. & imꝑfectus quiſq; in-
uenit̃ ad ſingula: dũ cõfuſa mente diuidit̃ ad multa. De
mũ in his q̃ diximus ſi illud infœlicitatis, & ꝑiculi genus
addideris: nihil eſt cur ſũmi põtificis fœlicitatẽ, infœlicio-
rem & miſeriorẽ cunctis mortaliũ miſeriis nõ cõtendas. Ob
ſtat enim ſuæ ſupmæ excellẽtiæ, ſuæ momẽtaneæ fœlicitati,
interioris ſui hoĩs ignis inextinguibil, ꝯſcientię remorſus,
aſſiduus ũmis. q nõ ꝯſumit nec ꝯſumit̃: ſed cruciat. Quæ õ-
nia tãto p̃mũt grauius: q̃nto q̃ ſuo congruũt officio: aut non
egiſſe, aut neglexiſſe damnabilit̃ nõ ignarat. Deniq; ſi illũ
ꝑiculo ꝓximũ dicimus, q paucaꝝ aĩaꝝ curã ſuſcepit: quo pa
cto lętus, quo ſecurus erit: q oĩm curas in ſe unũ tranſtulit?
fortes certe illos humeros dixerim: niſi leuẽ putet ſarcinã.
Quos pulchre Bernhardus tãgit ingens. grauiori & ꝑiculo-
ſiori debito tenent̃ aſtricti: q multis aĩabus rõnem ſũt red-
dit. quia (iuxta ꝓphetã) de manu paſtoris peccata populi
requirunt̃. Idipſũ ꝑiculũ ſũmi põtificatus magnus Gregorius
plãgebat: atq; in ipſa ſua aſſumptiõe g̃uiſſime deplorabat.
ut ex eius regiſtro colligit̃. Ait enĩ Cor meũ dereliqt me.
nolite uocare me Noemi. filios enĩ pdidi: ideſt opera per
terrenas curas. Prius erã ſup altitudines t̃ræ: ſed poſt curaꝝ

fluctibus & tempeſtatibus ſum depreſſus. Et ſubiicit. Quis
ad hoc ſufficit onus: Simia uocari leo pot: ſed nunq̃ fieri. q̄ſi
dixerit. Vocari in eccleſia poſſum ſūmus pōtifex: ſed opere
fieri nō ualeo talis: niſi q̄ tali dignitati ꝯgruūt digne per-
agam. Hæc paucula int̄ nimia de ſūmi pōtificis ſpiritua-
libus miſeriis, laboribus, curis, & mentis amaritudinibus a
me breui diſerta ſunt. Adde quæ infra tangent̄: cum de epi
ſcoporum, & aliorum eccleſię miniſtroꝝ aculeis, laboribus, &
periculis ſermo erit.

Ca. iii. De plurimis temporalibus & corporalibus in-
cōmodis, amaritudībus, & miſeriis & calamitatibus Ro-
manoꝝ Pōtificū. & de illoꝝ ꝓmptis, & ei ꝯiunctis labo-
ribus & ꝑiculis: anxietatibus & inſeparabilibus ęrūnis.

Vi aures audiendi habet: non ſine magno mœrore
audiuit eas ſpirituales miſerias & mētis afflictiōes
paucula ſ qdem ex multis: ſed ueras atq; pergraues:
eaſq; ſpiritus amaritudines: incōmoditates ac labores: ſed &
pericula q̄ ſūmū pōtificē comitant̄. Supereſt (iuxta pollicitū
ordinē) ut cæta incōmoda, aduerſa & ꝑicula tēporalia: quæ
eoſdē ſūmos pōtifices dū in hoc laborioſo uitæ pn̄tis certa
mine militāt: tēporalit̄ ſiue corporalit̄ ꝑmūt, breuiſſime au
diamus. In q̄ re magna nobis ſe offert ad dicendum copia: ſi
eſſet qui tā grādi negocio parem dicēdi uim accomodaret.
Demus igit̄ atq; ꝓ conſtāti fateam̄ (quod perq̄ difficile con-
tingit) & fingamus alicuius ſūmi pōtificis tantā aliq̄n fuiſſe
aut eſſe poſſe gloriā: tantā ꝟtutem, moderationē, atq; indu-
ſtriā, ut ei cuncta ſuccedāt ꝓſpera: demū honoratus plurimū
ſit, & in omni orb̄ plaga laudatus & adoratus: cui oē genu
(ut debitū eſt) flectat̄: obſtāt tn̄ his exterioribus fœlicita-
tibus plurima: quæ potius cruciāt, q̄ ſatiāt. nec tm̄ delectent
q̄ ꝑmāt. Primo qdem obſtāt domeſticæ curæ. obſtat rurſus

iniqſſima auiditaſ·& (ut ita dixerim) rabidiſſima rabieſ ꝓ
pinquos exaltādi·atq̄ carne & ſāguine reuelātibus·famili-
am·genus·ſtirpem ꝑpetuādi·Volūt enī nōnulli ſūmi pōti
ficeſ·ut a ſe iam nō una, ſed plurimę inſigneſ familię & no
miatiſſimę domus incipiāt·illuſtreſ ꝑncipatus naſcant̄·quo
rū deſyderio nō deerūt pſcoꝝ exēpla pōtificū & lōgeminuſ
qui huiōi ꝓpoſito faueāt·Nā docti parit̄ & indocti idipſū
ſuadebūt·alii fabulas·alii ſcripťas allegabunt·auctoritates
retorquebūt prurienteſ pōtificis auribus·ecce ingent, nemo
carnē ſuā odio habuīt· Christus quoq̄ (cuius actiōeſ ſūmus
pontifex illius uicarius imitari debet) cum dilexiſſet ſuos·
uſq̄ in finem dilexit eos·qui ſibi ↄiunctos exaltauit·ſed ad
crucem dixerim· Multi multa dicēt, ut placeāt·qa idipſum
placere pōtifici nō ignorāt·Plurima ſuadebūt ut decipiāt·
fateor tn̄·facile eſt decipere uolentē·Sed plerunq̄ decipiun
tur in adinuētionibus ſuis·& inde punire eos diuina ꝓui-
dentia ordinat·unde peccatū inſurgit·Nōnunq̄ enī ingrati
ſunt nepoteſ & cōtubuleſ·ingrati ꝓpinq· ut a rege Libiæ
ſumere exemplū libet·cui nepos aduerſus fuit·& ꝓpinqui
uitę inſidiatoreſ ac fratꝝ interfectoreſ·Demū ſi grati erūt·he
redeſ qdem pecunię erunt· ſed deheredeſ ūtutis·Adde·qa
ſi ūtuti dediti, ſi ſtudioſi fuerint, atq̄ merito diligēdi·hi ꝓ
eoꝝ uirtute plerunq̄ ęmulos hn̄t·totaq̄ cōtra eoſ armat̄ in-
dignoꝝ t̄ba·Id tn̄ raro cōſpicimus·qnimo ſæpius q̄lificatū
ſanguine ꝑferunt q̄lificato ſapiā & uirtute·putāteſ ex cari-
tatis ordine excuſatos· q̄ a ſe & ſuis incipe aiunt·Quo fit·
ut dū ſūmus pōtifex eūipſū caritatis ordinē ſeruare ſe ſimu
lat·in eū cōmittat·Cū itaq̄ ordiata caritaſ id p̄mū exigat·
ut cōiunctos ſanguine ſapiæ & uirtuti p̄ditos diligamus·
eoſq̄ ſpiritualibus honoribus cæteris p̄feramus·Quibus non
ſimilibus nō beneficia, nō ꝓmotiōeſ, ſed patmoniū ſi egent
relinqmuſ·natęq̄, nō carni ſubueniamus·Ecōtra plerūq̄ fit·

Exaltāt enī indignos/ ꝑtereunt dignos. Sed nō diu tranſit multa tam improba pſonaꝶ acceptio. aut enī talit exaltati/ ditatiq; illa oīa breui ɔſummūt tempore/ q̄ alibi lōgo cruciatu pōtifices luituri ſūt. aut repentina morte eripiunt̄/ eoſq; in momēto perdūt/ quoſ lōgo ſtudio/ maximiſq; impēdiiſ/ & animæ piculis in altū ꝓuexerūt. & quos exaltarūt in uita/ ſeruare a morte nō ualent. Quippe quoſ heri & nudiuſtertius ad magna læti duxerūt faſtigia/ hodie mœſti ad parua ducūt ſepulchra. Et (vt paucis agamus) conſpiciūt aſſiduas fratrꝶ/ nepotū/ & caroꝶ præmaturas morteſ/ ne dixerim cedeſ. Taceo q̃ ſūmis pōtificibus hæreſ incertus eſt/ ſucceſſor ingratus/ atq; nō placitus/ ne dixerim æmulus. Quod ſi ais. quid ne id pōtifici officit/ q dū viuit/ ſup cunctos mortales głam & imperiū obtinet/ & omſ viuenteſ iudicās a nemine iudicat̄/ quippe q in eū ſolū obloquūt̄/ ſacrilegi reputant̄. Quibuſ facile reſpōdemus. Primo enī ſublimitatē & potentatū nō negamus. Sed illud attēdere libet. q̄ quo ſublimius qs ſedet/ eo grauius deſcēdet. Vix enī ex alto ſine periculo/ aut labore deſcendit̄. Sed (vt qdā ſapiēs ſapient̄ ait) hoc int̄ prudētes & ignauos intereſt. q̄ illoꝶ deſcenſus eſt/ iſtoꝶ uero ꝓcipitiū/ atq; ruina. Nā (teſte Auguſtino) q̄nto gradus altior/ tanto caſus grauior. Et rurſus/ quo plus cæt̄iſ quiſq; pōt/ eo magis ſcit ſibi eſſe metuēdū. Quod rurſus dū romanū pōtificem ſup mortaleſ/ głam honoris & laudis nomen obtinere/ nemineq; in eo nec uerbo ꝓrumpe/ in quē ſiniſtri aliqd cogitare nephas punibile iudicat̄/ fatendū eſt q̄ nō deerūt q laudēt/ & in cælū uſq; eius nomē & geſtoꝶ ſuorum facta extollāt/ colāt/ uenerent̄/ & adorēt. Et (vt qdā ex modernis dicebat) nec deerūt q obſideāt & circumſtēt ſummo pōtifici. q demū abſiſtāt/ ne dixerim reſiſtāt. Sed nec deerūt q ſerico terram ſternāt/ cælos apponāt mobileſ/ vt ſub vmbra glorioſus ꝑtranſeat. Sed uerſa uice n̄ deerūt q inter

ea om̄ia obſequiorꝝ genera, in eum vnū oculoſ figant: de eo
iudicēt: obloquant̄: actus arguāt, quos corā extollūt: uerba
diſtorqueāt, quæ pauloante impræſentiarꝝ plena ſapientia,
ac ſenſū ꝯſummatum dixerūt. Nec deerūt: qui famā in thea
tro lacerent: quam in palatio laudāt. uitā ſeorſum carpāt:
quam corā illo commendāt. Et quicqd mali, quicqd aduerſi
accidat: ſibi vni vulgus attribuet. Si pacē, ſi concordiā, ſūmi
pōtificis opera populi ſuſcipiūt: nō deerunt qui id negent.
aliaſ enī (vt inqunt) fūm erat. Si quid uero belli, ſi quid
diſcordiarꝝ (etiā ſine pontificis culpa) acciderit: ipſe vnus &
cauſa, & fomentum erit. Rurſuſ ſi vis eiſdem romaniſ pō
tificibus cuncta eis uotiua, & ꝓſpera ſuccedāt: aliq̄ tn̄ immo
plurima eiſipſis oīa habentibus deerūt. Deeſt p̄mo natalis
uidelꝫ libertas: qua ſe ex libero ſeruū ꝯſtituit. quia merito
liber eſſe neqt: qui ſeruus eſſe maluit. Quo enī pacto dum
cathenis quiſ vinctus eſt: liber eſſe poteſt? aut quomō piſciſ
liber int̄ hamoſ erit? Aliud deniq romano pontifici deeſt:
etiā cuncta poſſidenti. forte inepte dixi. Quid enī om̄ia ha
benti deeſſe poteſt? Certe qui dicat ei uerꝝ. a minimo itaq
uſq ad magnū om̄s adulatiōi ſtudēt. artificioſe ei loquunt̄:
vt decipiāt. in dolo ſuadent: vt vincāt. fraudulenter ſuppli
cant: vt optata ꝑtingant. Et (quia adulationē ſine dolo eſſe
nemo dubitat) doloſe ſeſe blanditoreſ confœderāt: ne alter
alteri cōtradicat. & ueluti oratoris finis eſt perſuadere uer
bo: medici farmatia curare: ſic adulatoris finiſ eſt perſuadere
uerbo doloſo. Nam fiſtula dulce canit: dum aucepſ decipit
auem. Et (iuxta Hieronymum) nec uenena dant̄: niſi melle
circumlinita. Hi pareſ faciunt deo pontificeſ: diuinos profi-
tent̄. ſed (niſi fallor) in eo ſe pontificeſ plurimū diuinita
tiſ habere comprobarent̄: ſi taleſ rapi faceret ad tormenta:
& in eo ſe dei cultores agnoſcerent: ſi taleſ deceptoreſ gra
uiſſime punirent.

Ca·iiii: De alia infœlicitate/ & calamitate romanoꝝ Pontificum: videlȝ quia diu nõ viuãt in pontificatu· & de cauſis/ & rõnibus huiuſ breuitatis uitæ in eiſdem ſũmis põtificibus/ potiuſq̃ in aliis monarchis & ꝑncipatibus;

Oeliceſ & perbeatos ſeſe ſummi pontificeſ arbitrarent: ſi his tm̃ calamitatibus/ miſeriis/ & amaritudinibus (quas pauloante narrauimus) nõ ꝓmerent̃· Sed ultra cęt̃as/ ea vna oĩm ꝑuiſſima nuſq̃ a mente decidit: gnimo cõtinue affligit/ urget/ & cruciat· cuius comparatiõe reliqua oĩa incõmoda/ laboreſ & ꝑicula/ leuia q̃dem/ & tolerabilia/ ſed & dulcia ab eo reputant̃· Cum enĩ ſcriptũ ſit q̃a pellem ꝓ pelle dabit hõ: & cuncta dabit ꝓ uita ſua· Eo fit vt breuis uita/ & præmat̃a morſ ſicut ultimũ eſt oĩm t̃ribulium: ſic cunctis pericul & laboribus grauior atq; moleſtior exiſtit· Cunctas enĩ calamitateſ & captiuitatis miſerias populuſ Iſrabeliticus pati uoluit: vt ſolũ viueret· Dicebat· n· melius vt captiui viuenteſ ſeruiamus Nabuchodonoſor regi· Eſt ergo ſũmoꝝ põtificum (vt aiunt) illa ſũma infœlicitas/ & tãto ſtatui coniuncta infœliciſſima calamitas· qm̃ & ſi cunctis affluãt bonis: nunq̃ (vt aiunt) diutius in põtificatu viuãt· vt de eoꝝ quolibet ſcript̃a dicere uideat̃: quia ãn ruinam exaltabit̃ cor· Et iteꝝ exaltatus cito cõſumatus: & in breui expleuit tempora multa ſupple quibus alias viuere debuerat· Et iteꝝ: in eoipſo q ꝑmatum ſuꝑ omſ mortaleſ tenet: illud recte impleat̃: quia omiſ potentatus uita breuis· Rapiunt̃ q̃dem ſũmi ꝑſuleſ & citiſſime poſt aſſumptionẽ moriunt̃· adeo vt poſt eoꝝ ꝓceſſorem Petꝝ apl̃m: qui per q̃nq; tirciť ãnoꝝ luſtra eccleſiæ ꝑfuit· nulluſ poſt eũ ſucceſſor hoc ſpatiũ põtificatuſ æquit· Quinimo ſi moderna libet tempora cõtemplari: uix ad romanũ ſedis culmen euehit̃: qui paucoꝝ metas tranſcendat annoꝝ· Quæ ſiquidem breuis uitæ

neceſſitaſ cū dignitati annexa uideatᷣ· merito apud homineſ
nata ipſa viuere cupidos· ꝑcipue ſedenteſ in ea cathedra ō-
nium mortaliū infœliciores, & calamitoſioreſ reputādi ſūt·
Verꝝ quia hęc nō recens eſt quęrela, ſed antiq̄ ꝯcertatio·
& apud maioreſ noſtros tā mōſtruoſa & ꝓdigalis calamitaſ
nō ſolū in ſtuporē adducta eſt· ſed eius rō, & cauſa ſæpe q̄ſi
ta· nec tamē arbitratu meo ſatiſ inueſtigata reperitᷣ· decreui
ſuccincto ſermone diſſerere· Num ea reſ ita ſitᷣ· demū an ſuf
ficiens rō, ſiue cauſa breuitatiſ uitę romanorꝝ pontificatum·
potius q̄ aliorꝝ ꝑſidentiū aſſignari ualeatᷣ· Inter ſcriben-
teſ igitᷣ reperimus Petrꝝ Damiani, in ſcriptis diuinis erudi
tum, ac uirꝝ eloq̄ntiſſimū (ut eius q̄dam habet epta) interro
gatum fore ab Honorio ſūmo p̄ſule· quid cauſę tātę eſſet in-
fœlicitatis· Is igitᷣ cauſas, & rōneſ inueſtigare conatus· id-
circo arbitratᷣ diuinā ꝓuidentiā ita diſponere· ut humano
generi metū mortis incutiat· & q̄ deſpitienda ſit temporaliſ
uitę gl̄a, in ipſo gloriæ p̄ncipatu euidentᷣ oſ̄dat· q̄tenus dū
p̄cipuuſ, & ſup̄mus oīm hoīm tā anguſti temporis cōpendio
moriatᷣ· tremefactus quiſq; ad pręſtolādi ſui obitus cuſtodi-
am ꝓuocetᷣ· Et arbor humani generis, dū cacumen & uerticē
ſuū tā facile corruiſſe cōſyderat· flatu cōcuſſa formidinis, in
ſuis vndiq; ramuſculis cōtremiſcat· Sed q̄ſpiam fortaſſiſ
obiiciet· cur & regibus, cæſaribuſq; hæc eadē viuendi breui
tas n̄ occurratᷣ· Nam & Octauianuſ auguſtuſ (quo imperāte
Saluator mūdi de uirgine naſci· & Dauid Rex· (de cuiuſ ſtir
pe dignatus eſt ꝓpagari) alter q̄nquaginta ſex· altᷣ q̄dragin
ta ānorꝝ circutᷣ regali faſtigio floruerūt· Et poſt Chriſti ad-
uētum Iuſtianus q̄nquaginta fere ānis imperauit· Poſt quos
& alii uidelʒ utriuſq; regni p̄ncipeſ, & ſi minuſculo, nō tamē
ad inſtar romanorꝝ pontificum breuiſſimo regnauerūt tem-
pore· Ad quod facile Petrus damiani r̄ndet· quia cum vnuſ
omni mundo papa ꝑſideat· regeſ aūt plurimos in orbe t̄rarꝝ

ſua cuiuſq; regni meta ↄcludat: & q̃libet imperator ad pa-
pæ ueſtigia corruit: qui rex eſt regum, & p̃nceps imperãtiũ.
ac cunctos in carne uiuenteſ, honore & dignitate precellit.
Quo fit: vt quolibet rege defuncto: ſolũ regnũ eiuſ deſtitua
tur adminiſtratiõe. Cum uero ſedis ap̃lice pontifex moriť:
vniuerſus (ueluti cõmuni patre) mundus orbať. Quid enim
Africa de regibus aſiæ: aut quid Ethiopia de hiſpaniæ p̃n
cipibus ſentit: Nã ſiue moriantť, ſiue viuãt (q̃a ꝓcul a ſe re
mota ſũt) vtrunq; indifferenť ignorãt. Eſt & aliud. Cur morſ
cuiuſlibet regis non magnopere ſit ťrori: q̃m ſeculareſ p̃nci-
peſ (qui ťbis popularibus p̃ſunt) ſepe gladiis p̃munť. Nam
(vt de multis paucos adhibeã) Caius, Claudius, Nero, gal
ba, Otto, Vitellius: om̃ſ iſti imperatoreſ p ↄtinuã ſũt ſeri-
em vnus poſt alteꝝ p̃ncipati. & (excepto claudio) cuncti ſũt
vel ſuis, vel hoſtium gladiis intempti. Poſtmodũ quoq; (ſi-
cut romana tradit hyſtoria) Antonius, Alexander magnus
Gordianuſ, Detiuſ, Gallus, Voluſianuſ: om̃ſ hi ſeriatim ſibi
met p cõtinuũ ordinem ſuccedẽteſ: gladio trucidãte ꝓſtrati
ſunt. Seculareſ ergo p̃ncipeſ, quia diuerſe mortis caſibus ex-
ponunť: cor audientiũ eoꝝ exitu nõ terreť. Papæ uero uita
quia ſola naturalis obitus lege concludiť: eius ex hac uita
tranſituſ ſine graui formidine nõ audiť. Porro quia terreni
p̃ncipeſ regni ſui quiſq; (vt dictũ eſt) limitibus includunť:
cauſa nõ eſt, cur p alienas mundi ꝓuintias eoꝝ obitus diffũ
datur. Papa v̉o (quia ſolus eſt oĩm eccleſiaꝝ vniuerſal' p̃la
tus) cum luce priuať: morſ eius p ampla terraꝝ regna diffũ
ditur. Et ſicut Sol (quia ſoluſ luceꝫ) ſi ecclipſim forte ſuſtine
at: p̃ſto neceſſe eſt, vt tenebras totus ubiq; mũdus incurrat:
ſic Papa cum ex hac uita recedit: illico (quia vnus in mũdo
eſt) lõginqua regnoꝝ ſpatia mortis eius fama ꝑcurrit. Et ↄ
ſequens eſt: vt quos tã ſublimis ſingulariſq; pſonæ caſus ob
turpať: ꝓpe quoq; uocatiõis exitũ tremefactis uiſceribuſ ex-

paueſcat· Vbi notandū· q̄ uelit omīpotens deus Romani
pontificis uitā hominibus in ędificatiōe ꝓdeſſe· cuius etiam
mortē decreuit ſaluti gentiū miniſtrare· q̄nto ſtudio debet
lucris aīaꝝ dum aduiuit intendere· cuius morſ prouidet̄ ad
creatorē ſuū animas hoīm reuocare·ut dum ſe patrem orbis
eſſe cōſyderat· ab impetrāda tot filiis hereditate deſidia n̄
torpeſcat· Hæc eſt illius ſapiētiſ ſn̄a, quæ & aliis ꝑſuaſi-
uis, cauſis, & rōnibuſ iuuari pōt· Primo q̄dem·quia cū diui
na ꝓuidētia nihil in orbe agat, cuius legitima cauſa nō p̄ce
dat· pie arbitrandū eſt, ꝙ non niſi ex iuſtis cauſis in diuina
mente recōditis· uitā ſūmoꝝ pōtificū abbreuiat·Et int̄ cæ-
teras ut Chriſtū imitent̄ in uitæ ꝑiodo· quē imitari debēt
in uiuēdi mō· Et uicarius patronū ſequat̄· qui intēpeſtiue,
& in dimidio ānoꝝ ſuoꝝ ab hac luce ſubtractuſ eſt·Ipſe·n·
dixit qui mihi miniſtrat· me ſequat̄·Rurſus immortal deuſ
iudex rectuſ uitā donat, & adimit, ſcd̄m ſuā(nob incognitā)
iuſtiſſimā diſtributionē·ſed & cum ęq̄ſſimus arbit̄ exiſtat· ita
ſuis miniſtris & fidelibus uitā diſtribuit· ut nec alt̄ ex re-
cepto beneficio ſupbiat· nec alii eius fœlicitati inuideant·
Obliq̄ret̄ ſiq̄dem eadē diuina & æq̄ſſima diſtributio· ſi cun-
cta fœlicia, & ꝓſpera quæ ſimul ſingul' denegat, uni cōcede-
ret·Ea igit̄ diuina ꝓuidētia oīa in mēſura & pōdere æq̄lſ·
papæ uicario ſuo ſūmū oīm fœlicitatū culmen donauit· ſed
ne tāta fœlicitate intumeſcat· longā adimit uitā·Cætis ūo
mortalibus q̄d illi uni negauit, recte indulget·ut ille ha-
beat· quo iſtos excedat·& illi obtineāt· de quo ille inuide-
at·Accedit q̄m cū oīm mortaliū ſtudia ad uiuendū tendāt·
ordinat iuſtiſſimuſ deuſ, ut tā uehemēs uiuēdi ſtudiū morſ
ꝓueniat·in eo p̄ſertim qui cęteriſ potiuſq̄ ſibi uiuere optā-
dus eſſet·Quare in eo tāto celerius uitā eripit· q̄nto ſtudi-
oſius illā cupit, atq; cuſtodit·quia(iuxta Greg·)q̄nto menſ
humana ſe p deſyderia dilatat· tāto ad receptionē effectuū

anguſtat· Et iterꝝ hæc humana uita ꝑ momēta deficit· & cū plus uiuendi deſyderiū creſcit: ipſa uiuendi anxietaſ deſyderio t̄minat̄· Quo fit: ut ipſi romani pōtificeſ oīa hn̄teſ facile agnoſcāt: ꝙ decipiunt̄ in cogitatiōibus ſuis: dū ſibi lōgam uitā ꝓmittūt· Et qui nō ignoꝛāt qa nō eſt homiſ uita eius: diſcāt ea deſyderare quę ꝑſint· Et dū ꝑ potentiā ſtare ſe putāt: ꝙ̄ facile cadāt aduertāt· Demum negat rectiſſimus deus uicario ſuo: quæ optat ad eius ſolius utilitatē· cui donat ꝙ̄ ſūt ad eius uerioꝛē ſalutē· Nam (iuxta Greg·) multa incōmoda incurrunt ſæpe homīeſ diu uiuendo· Ex his itaqꝫ cauſis putarūt nōnulli ſapienteſ, & curioſi uiri, romanos pōtificeſ nō diu in pōtificatu uiuere· An autem rationeſ ipſę urgeant: ſtatim ſubiiciemus.

Ca· v: De ueriſſimiſ cauſis breuitatis uitæ Sūmoꝝ pōtificum· & an ſit uerꝝ uniformit̄: ꝙ parꝝ in papatu uiuāt· & an in hoc Ro· pōtificeſ differāt a cęteris moꝛtalibus.

Sſignatæ ſunt cauſæ, & rōneſ breuitatis uitæ Summoꝝ pontificū ꝑ ut qbuſdam ſapientibus placuit· quæ & ſi ueræ & exemplareſ ac rōni ſatis conſonæ uideant̄: ꝓ eo maxime ꝙ timorē moꝛtiſ ac ꝯtemptū culminiſ dignitatū ꝑſuadere uideant̄: & ob eā rem aureſ demulceāt· quia tn̄ in mente diuina recōditæ ſūt: cuius iudicia (ut abiſſus) multa nob̄ incognita ſūt· Rurſus nō auctoritatibus ſacraꝝ ſcriptarꝝ: ſed potius ꝑſuaſionibus innitunt̄· Credimus rōneſ ipſas nō uſqꝫ adeo militare aut ſatis ſufficere: ut fateri oporteat ſtatui & culmini ſūmi pōtificatus generalit̄ tributum eſſe: aut uniformit̄ ineſſe: ut tm̄ apicem aſcendenteſ digni aut n̄ digni: ſancti aut repꝛobi: ꝓ eo ſolū ꝙ in pōtificatus culmine ſedet, uita lōga, aut alias eis a diuīa ꝓuidētia deſtinata fruſtrari debet· Ne aūt eos imitemur qui dum aliena refellūt, ſua nō cōprobāt: altius rem ipſā repetēteſ,

plurimiſ & noſtro iudicio ueridiciſ fundamẽtis deducemuſ:
alienũ eſſe a facti ueritate cunctis uidelicꝫ ſũmis pontifici-
bus, vniformiť inſitũ, & ꝓpũm eſſe: vt paꝝ in põtificatu vi-
uant. Idq; nedũ alienũ a reiueritate, ſed nec recta fide forẽ
credendũ arbitramꝰ. qnimo in eaipſa viuendi conditiõe, aut
breui aut lõgeua, ipſos ſũmos põtificeſ a ceteris hoibus nõ
differre. Et ſi forte (vt plurimũ) diutius eos in pontificatu
viuere nõ cernamuſ: id nõ ex natura, aut infœlicitate ſtatus
ſiue dignitatis apticæ: ſed aliunde ueluti in cæteris morta
libus, cõtingere. Deducemus igiť pmo luce clarius aliũde
Romanoſ pontificeſ. & ex aliis potioribus & notioribus cau
ſis: diutius non viuere. In ſeqñti uero capitulo: breui com
pendio rõneſ afferemuſ. qre ſũmo pontificatui nõ inſit vni-
formiť: vt illũ aſſeqñteſ paꝝ viuant. Primo igiť putamus
facti ꝑſnppoſitũ ueritate carere. qnimo ſi ſũmoꝝ pontificũ
ãnalia: ſi illoꝝ aſſumptionũ tẽpora: ſi ætateſ animo recenſe
mus: utiq; repiemuſ eoſdẽ pontificeſ nõ mõ breuiori, ſed lõ-
giore tẽpore cætis fidelibus uixiſſe. Quippe cum (vt pluri-
mum) nõ niſi ſeneſ ac matæ ætatis uiri, ſed & ualitudinarii
ad ſũmũ eligant pontifitiũ: quid miꝝ ſi paꝝ in papatu ſe-
deant, qui diu añ illũ uixerunt: Nihilominuſ plurimos in
ſenectute aſſumptos legimus diu ſediſſe. Linuſ eñi. xii. an-
nis uixit in papatu. Cletus totidẽ. Leo qrtus licꝫ ſenex. xv.
ãnis. Fabianus. xviii. Paſcalis, & Damaſuſ, Virgilius, Inno
centius, atq; liberius totidẽ. Leo qrtus licꝫ lõgæuus ætate
& ualitudinarius foret, cum cathedrã aſcendit: xx. tñ annis
ꝑfuit. Alexãder. xxi. Beatus ꝺo ſilueſter. xxiii. ãnis ſedit.
Rurſuſ Adrianuſ pmus. xxiiii. vno minuſ mẽſe ꝑſedit. Leo
uero pmus. xxv. fœliciť ꝑfuit annis. ſub quo duo ycomenica
apud calcedoniã fuerunt cõgregata concilia. Quid igiť ſibi
vult illoꝝ inſulſa poſitõ: qui cunctis in cathedra Petri ſedẽ
tibus uitã adimunt: cum tñ vnius hois ad omſ ꝓportione

habita plus cæteris viuere cõprobent˙ niſi uelimus eos ſo-
lum q Petri cathedrã tenent˙ longiore uita ꝑ cætis viuere˙
Aut forte uelimus illos tũc natalit naſci˙ tũc viuere incipe
cum aſſumunt˙ Aut forte cõquæramꝰ (exẽpli grã) Calixtum
ſecundũ poſt˙ Lxxx˙ aſſumptũ annũ præmate raptũ˙ quia q̃-
driennio fere tm̃ ꝓſedit˙ qbus illud nicodemi in euangelio
facete, ſimul & uere dici põt˙ quomõ enĩ homo põt renaſci˙
cũ ſit ſenex˙ aut quomõ viuere incipiet˙ is cui natalit viuere
deſinendũ eſſet˙ Satis igit (vt putamus) viuũt ſũmi põtifi-
ceſ˙ ſi recte viuũt˙ longeue ꝓſident˙ ſi diu ſe viuere & ꝓeſſe
arbitrant˙ Sed (niſi fallim) ideo nõnulli ſũmi pontificeſ mo
ri præmate arbitrant˙ quia citiuſ q̃ uellent˙ ſed forte tardi-
uſ q̃ debẽt moriunt˙ Mira certe reſ eſt˙ Volunt ſũmi põtifi
ceſ ꝓceptum a deo eſſe vt viuant˙ ſed nolunt qdam viuere,
vt ꝓceptum eſt˙ Recte igit cum eis agit diuina ꝓuidentia˙
qui in eoꝝ uitę cupiditatiſ pœnã, tãto celeriuſ rapiunt˙ qn-
to (vt ꝓdiximus) uitã cupiunt, atq̃ cuſtodiũt˙ quia (vt inqt
Greg˙) male viuũt˙ qui diu ſe viuitos deſyderãt˙ Et Socra
teſ dicebat˙ viuere nõ meret˙ cui nihil eſt in mente niſi vt
viuat˙ de quo tãgemꝰ infra in Ca˙ vii˙ Si igit recte, ſi uẽ, at
q̃ catholice in ea re loqñdum eſt˙ indubie fatendũ erit bre
uitatẽ aut lõgitudinẽ uitæ pontificis, ſicut & cuiuſuis alteri
us ex illius pſona aut ꝓpria nata pẽdere˙ ñ qdem ex ſtatu˙
ſed ex reatu˙ nõ ex pontificatu˙ ſed ex actu˙ nec ex dignitate
ſed uitæ q̃litate˙ nec ex culminis exellẽtia˙ ſed qetis animi
indigẽtia˙ Et (vt paucis agamuſ) treſ arbitram potiſſimaſ
atq̃ urgentiſſimas breuitatis uitæ quorundã põtificum cãs,
rõneſq̃ cõmuneſ oĩbus˙ nõ plus ſũmoꝝ põtificum, q̃ infimo
rum hominũ˙ Quaꝝ ꝑma eſt nata diſcõueniẽs˙ ſecunda culpa
puniens˙ tertia curatum ꝟba uitã minuens˙ Prima ſiqdem
cauſa˙ natalis diſcõueniẽtia˙ Cũ enĩ ſũmus pontifex (veluti
cæteri homĩeſ) ex quattuoꝛ ſit elementis compactus˙ natura

in eis vim ſuam/æquo exercet uibramine·niſi forte ſummi
pōtificeſ cōtendāt a naťa ipſa exemptos·idq̨ ipſi ſūmopere
optarent: vt corporis doloreſ/& cruciatus uitarēt·Cōſtat au
tem lōgioris & breuioriſ uitæ cauſā naťalem foꝛe·Nā(Au
guſtino teſte)&ſi in manu dei ſit oīs uita & morſ: ipſe tn̄
naťæ plaſmator ſic cuncta gubernat & regit: vt naťam mo-
tus ſuos naťaleſ exercere ſinat·Cauſa igiť naťalis/lōgioris
aut breuioris uitæ homīs/ſcd̄m quorundā phōꝝ ſententiā:
ſpiritus/ſiue aer eſt· eo ꝙ illum uideamus inſtrumentū eſſe
uirtutis operatiuū/& uitæ inductiuū·q̃re ſcd̄m ſpiritus ꝓ-
portionē: ſic ꝓpoꝛtionať & uita·qn̄ q̄dem paucus exiſtit: tūc
debilitare uitā abbreuiet: ſicut in melācolicis·qn̄ uero mul
tus:(eo caſu exſufflādo)calorē extinguit: ueluti uētum uide
mus extinguere lampadē· Cū aūt groſſus erit: utiq̨ uirtutū
uitaliū oꝑationeſ impedit·ſicut & qn̄ nimis exilis: tunc·n·
defacili ſpirat·quo fit vt mortem abbreuiet/& inducat·

Ariſtoteł uero & alioꝝ philoſophātiū ſchola indubita
ta ↄcluſio eſt: calidū & humidū/ꝑncipia & cāſ fore lōgioris
& breuioris uitæ hoīm· q̃nto enī tēpore calidū in humido
nō cōſumpto: aut nō deꝑuato/ualet ſubſiſtere· & q̃ntotēpo-
re humidū reduci pōt/atq̨ a calido ↄuerti: tātotēpore indu
bitanť uita cuiuſuis mortał durat·Quæ ſiq̄dem mēſura cir-
ca tria potiſſime attendiť·uidelicȝ circa q̃ntitatē·item q̃lita
tem ipſius calidi & humidi·tertio ſcd̄m q̃litatē membroꝝ
atq̨ uaſoꝝ in q̄bus operať·ꝓvt latius in libro de morte &
uita philoſophuſ tradit·Qn̄ igiť in humano corpore adeſt
illa diſcōueniētia: aut cōtingit caliditatiſ & ſiccitatiſ exceſ
ſus/ipſo humido radicali·aut cōſumpto/aut deprauato: ne-
ceſſe eſt/vt uita hoīs abbreuieť·Cōtingit aūt uariiſ ex cāiſ
exceſſus ipē: ſiue humoris deꝑuatio/ſcd̄m naťaliū & medico
rū ēditiōeſ·Id tn̄ faciliuſ in ꝑncipibuſ ↄſpicimuſ·q̄ putāt ſe
ita eē dn̄oſ ſtomachoꝝ & uentꝝ ſuoꝝ: ſicut & oīm ſb̄ditoꝝ·

Quotidie ſiqdem precioſis atq ſplẽdidis ſapidiſq cibis, uariiſq modis ꝓparatis: paſſim ueſcunt. uinoꝝq uarietate potant. Et quia maiore q̃ntitate ſumit: qđ auidius & ſapidius deuorat: neceſſe eſt ex multoꝝ diuerſoꝝq ciboꝝ uarietate grauet ſtomachus. Quo fit: ut ædendo, ædendi appetitus amittat. generentq uentoſitateſ, inflationeſ in uentre: tremoreſ in membris, ac febreſ. & tandẽ præmat̃a morſ accidat. Hinc Ariſtoteleſ de ſecretis ſecretoꝝ ad Alexandrꝝ: nihil eſt (inquit) quod magiſ uitã ꝓlonget: q̃ cauere a ſupfluitate ciboꝝ. Nec eſt quod magis abbreuiet: q̃ cõmeſtionem, cõmeſtioni ſupaddere. Ipocraſ.n.adeo dietas ſeruabat: ut debilitatẽ corporis ex induſtria ſuſtineret. malẽs debiliſ uiuere: q̃ robuſtus & pinguis mori. Dicebat enĩ: quia mallebat cõmedere, ut uiueret: q̃ uiuere ut cõmederet. Addens: quia alimẽta hoĩbus nat̃a dedit, ꝑpt durabilitatẽ: nõ durabilitatẽ ꝑpt cibum. Hinc ſapiens Salomõ ait: æqua uita homĩbus, in ſobrietate. & q abſtinẽs eſt: adiiciet & uitã. Falſe igit culpa pſonæ, dignitati attribuit. indigne ſũmi põtificatus dignitas: propt uẽtris ingluuiẽ diffamat. Sed rectus eſt deus, & rectũ iudiciũ ſuũ. pœna certe tenet auctoreſ ſuos: qa ſcriptũ eſt. anima (ideſt uita) quę peccauerit: ipſa moriet. & cõſonum rõni eſt, ut qui peccat in uitã ꝓpam: in ea puniat. Ridiculũ ergo uidet aſſerere, mortales & natales homĩes: determinatũ quendã ſtatũ, aut dignitatis culmen aſſeqñteſ: a legibus nat̃æ exemptos fore. & ꝑſertim ſũmi dei uicarium, hominẽ puꝝ, & nat̃ę ſubditũ: qui, q̃nto deo ꝓximior exiſtit tãto legibus nat̃ę (ut legibus patroni ſui) aſtringit. Natura enĩ: lex dei eſt: qua eiuſ uicarius ligat. Secundã & ꝑncipalem cauſã breuitatis uitæ ſũmoꝝ põtificum: ſicut & cæteroꝝ hoĩm: culpã punientẽ diximuſ. Nihil enĩ magiſ uitã hominũ abbreuiat q̃ peccatũ. idq plurimiſ diuiniſ teſtimoniiſ comprobat: quod in eiſdẽ romanis põtificibus facile repiri

libet. Nam ad quendã ex ſũmis & ueteribus ſacerdotibus: (qui tipũ ꝑ eo tẽpore ſũmoꝝ põtificũ gerebat) deũ per ꝓphetã dixiſſe legimus. ꝓcepta mea, coꝛ tuũ cuſtodiãt: lõgitudinẽ enĩ dieꝝ, & ãnos uitæ, & pacẽ apponẽt tibi. Demũ in expreſſo alibi: ſũmo pontifici longa a deo uita ꝓmiſſa eſt. Siqdem aliuſ ꝓpheta: (ſũmum ſacerdotẽ deſignãſ) ſup aſpidem (inqt) & baſiliſcũ ãbulabiſ, & ↄculcab leonẽ & traconẽ. Et ſtatim ſubiicit: eripiã eũ & glorificabo eũ: ac lõgitudine dieꝝ adimplebo eũ. Nec eb re qdem. cum enĩ ſcriptũ ſit: qa opus iuſtitiæ uita eſt: merito ſãcti, iuſtiq; põtificeſ: longa ꝑfruunt̃ uita. Vñ alibi ſcribit̃: ſi in lege mea ãbulaueris: longos faciã dieſ tuos. Et iteꝝ: q̃rite deũ, & uiuetis. Iniuſti ũo & repꝛobi e ueſtigio uita ꝓuant̃. quia ad oĩſ illa uox dicta eſt: uiri iniq ñ dimidiabũt dieſ ſuos. Et rurſũ: iniuſti mox ſicut honorificati fuerint: & exaltati deficiẽt. Et alibi: uidi impiũ exaltatũ & eleuatũ ſicut cedꝝ: & tranſiui & ecce non erat. Quæ ſiqdem auctoritaſ ꝓprie ſũmũ põtificem ſignat, cum dicit exaltatũ ſicut cedꝝ: quæ cunctas plãtas eminẽtia & altitudine uincit. Talibus certe cõminat̃ ꝓpheta dicens Fiant dieſ eiuſ pauci: & epiſcopatũ eius accipiet alt̃. Vnde uita homĩs (pulchre Aug. inqt) media eſt int̃ uitã peccãtium hominũ & innocẽtium & angeloꝝ. Si uiuit homo ſcd̃m carnem: peccatoribus comparat̃. qui nõ dimidiabũt dieſ ſuos. Si uiuit ſcd̃m ſpiritũ: ꝑ diut̃nam uitã angelis comparat̃ Sed dicet quiſpiã plerunq; reprobi & iniuſti diutius: boni ũo partius uiuũt. Qd̃ & fateoꝛ: & antiq̃ q̃rela eſt a ꝓphĩs & ſanctis uiris: deo ſoli reſeruata. q̃ntum tñ ipſa diuĩa ꝓuidẽtia ſanctis ſuis intelligere, noſſeq; ꝑmiſit: illud utriſq; ↄuenit. Illis: ne ãplius peccent. iſtis: quia id ſibi expedit. Non enĩ eis morſ ipſa pœna eſt: ſed remediũ. ut moleſtiæ & mũdi miſeriæ quæ eos ꝓmunt, & alias uinci nõ poterãt: uitæ ſuæ breuitate uincant̃ ſcd̃m Ambꝛo. Vñ Seneca: quæ uidet̃

intempeſtina morſ:iuſtis eſt completa uita. quia miſeriarū finis eſt. Quare ſubdit: tudis ſatis uidetᷣ tyrānus:cū potius a pœna liberat:quē punire ſe credit. Rapiuntᷣ igitᷣ boni pō-tifices:ut requieſcāt a laboribus ſuis. & ne malitia mutet in-tellectū illoꝝ. Adde:quia ſcdm Gregoriū papā de ſe loqn̄tem.quoſdā magis delectet pergere:ꝗ manere.magis citiuſ ꝑuenire:ꝗ morari:ne,dum oblectentᷣ in uia:obliuiſcantᷣ qd deſyderāt in patria.Et iteꝝ idem Greg.aliqn̄ ſecreto iudicio agitᷣ:ut electoꝝ uita abbreuietᷣ: ne uiam ꝓ patria diligamuſ. Vt igitᷣ paucis agamus: tunc ſūmi pōtificeſ ſummi erunt,tunc fœliceſ,tunc uere beati. tunc gloriā,tunc famā dilatāt.tunc nomem ꝑpetuant.tunc longos & incolumeſ uidebunt dieſ: ſi eccleſiæ(cui præſunt)ꝓmouent honorem: ſi fidem(quam exaltare profeſſi ſunt)augere conantᷣ:ſi religionis dilatāt cultum:ſi moreſ emendāt:ſi ſuperboſ humiliāt: ſi exaltant humileſ: ſi ſunt munifici in egenos: in copioſos frugalioreſ:ſi ſapiam,ſi uirtuteſ,p̄mio:ſi uitia æqua pœnaꝝ lance compenſāt:ſi iuſtitia uſqꝫquaqꝫ ambulat ante eoſ,&imponūt in uia prudentiæ cunctos greſſus ſuos:ſi tyrannidem uiriliᷣt reprimāt:ſi ad pacē orbiſ inuigilāt:ſi ab oībuſ extremis æquo ſpatio diſcedūt: ſi ceſſat in eis ꝓdigalitas, abeſt omnis auaritia:quia illa eccleſiā uaſtat, hæc gloriam metiri ueritatiſ nō pōt.Scriptū eſt:qui odit auaritiā:lōge fient dieſ eius. Tertiam cauſā breuitatis uitæ Sūmoꝝ pōtificum, nō ꝗdem ipſū pontificatū dixerim:ſed urgentiū atqꝫ p̄mentiū ᷣbam curaꝝ.ac aſſiduā mētis agitationē.quia ſcriptū eſt triſtis ſpirituſ exſiccat oſſa.Et iteꝝ:dep̄mit terrena inhabitatio ſenſū multa cogitantē. Hinc Auguſtinus ſup illo uerbo Iacobi q̄rto:(uita noſtra uapor eſt admodū parens)ait: curæ & aſſiduæ cogitatiōeſ:corpus extenuāt.& mentis fatigatiōeſ,reꝝ inextricabileſqꝫ ꝗſtioneſ:humoreſ oīm mēbroꝝ exſiccāt.freqn̄tia hoīm:morbidat.triſtitiæ:cōſumūt.negoci-

oꝝq; ſolicitudo! coartat. Hinc & Caſſiodorus! nihil eſt quod uitæ homĩs, magiſ officiat. & dieſ eius abbreuiet! q̃ triſtitia mentis, languor animi, & reꝝ ſolicitudo multaꝝ. Nam ſicut (teſte Sapiente) lætus animuſ floridã reddit faciem, & ſicut iocunditas cordis, uita eſt cõſumata homĩs! ita anxius, & curis fatigatus animus corpus macerat, & uireſ minuit! humidũ conſumit! caliditatẽ auget una cũ ſiccitate. Ex qua & appetitus perdit̃, & tandẽ morſ accelerat̃. ut pauloañ in p̃ma natali cã deduximus. Has igit̃ putamus cãs uetiſſimas! has rõneſ! hæc fundamẽta, breuitatis uite ſũmoꝝ põtificum Non q̃dem ipſius culminis ſtatum & eminentiã! quæ ſancta eſt, & in nullo peccauit! ſed qui ea abutitur;

Ca. vi! In quo aſſignant̃ cauſæ, & rõneſ! quare illorũ opinio nõ ſit tenenda! qui putarũt Sũmiſ põtificibus bonis, & reprobis! uniformiter inſitum & proprium eſſe, ut in pontificatu parum uiuant;

Et eꝝ! (ut huic articulo finem demus) ne de illorũ ſimus numero! qui ab aliis matæ tradita, leuit̃ refellunt! nec cãs reddũt) breui! rõneſ & motiua adducemuſ! q̃bus aptiſſime probat̃ opinionẽ nõ eſſe ferendam! nec recta fide tenendã, uidelicȝ ſũmis põtificibus uniformit̃ inſitum eſſe! ut paꝝ in põtificatu uiuãt. Primo igit̃. idipſum! probãt ea, quæ ſupra detegimus. Secundo q̃dem. quia facti ueritas! longe alit̃ rem demonſtrat. Tertio. ea uitæ breuitas! quatenus noſtrã tenet notitiã, in nl̃la alia totius orbis monarchia! imperio aut p̃ncipatu! eccleſiaſtico aut mũdano, reperit̃. quinimo! ſi ueteris legis ſummoſ põtificeſ, reges, monarchas recolere libet! non eos tali lege, taliq; cenſura conſtrictos reperiemus. ueluti de Melchiſedech, Moyſe, Aarõ Heli, Eliazaro, & plurimis! qui longo admodum tẽpore in

ſūmo ſacerdotio uixerunt·vt p̄cedenti capitulo tactum eſt·
Quarto·quia(niſi fallim̄)qui uitæ breuis neceſſitatē ſūmiſ
pontificibus imponūt:deū arguūt acceptorē pſonarꝝ· Nam
cū oīm hoīm(vt ſcriptū eſt)uita eſt in uoluntate dei,in quo
om̄ſ viuimus,mouem̄,& ſumus·& ita iudicat magnum ſicut
paruū:quia ſcriptū eſt: puſillū & magnū ipſe fecit·& æq̄lr̄
cura eſt deo de oībus·q̄nimo:de hoīſ uita loq̄ns ꝓpheta ait
nō accipit perſonā p̄ncipis·Et iterꝝ:nō ſubtrahit perſonam
cuiuſq̄ dn̄s:qui eſt oīm dn̄ator· Subtheret itaqꝫ perſonā: ſi
præmatꝫ uitæ eius p̄ſidentē,citius q̄ alios uita p̄uaret:atqꝫ
a terra ſubtheret·Quinto· nō eſt ueriſimile,ſed a ueritate
alienū:deuū(cuiuſ cura eſt de eccleſia ſua,de qua per ꝓphām
dixerat:quid potui facere vineæ meæ,& nō feci) uellequo·
uis mō parare occaſionē,ſciſmatibuſ & p̄iculis:atqꝫ eā diſci·
diis & diuiſionibus patenter exponere·quod eſſet ſi lege ę·
terna,& vniformiter ordinaſſet:uicarios eius in terris,præ
ceteris hoībus parꝝ viuitᷓos·Ex crebris enī huius ſedis ua·
cationibus ſciſmata:pleraqꝫ p̄icula eccleſiæ imminere,& ſæ·
pe accidere:perſpicuū eſt·Abſit enim a diuina bonitate,vt
hoc faſtigiū aplicę ſedis:a deo ꝓ cōmuni eccleſiæ utilitate,
euiſqꝫ vnitate inſtitutū:in eis diſcidiū,periculū,& detrimē·
tum cōuerteret·& ex eo ſtatu neceſſario ſciſmata ꝓueniunt,
& in quo ſedentes,neceſſario breui viuendū eſt·Nā(vt ait
Hieronymus)In remediū ſciſmatis actū eſt,vt vnus oībus
præſit·Et ob eā rem,ſanctorꝝ uirorꝝ t̄ditiones,& ſacri cano
neſ,uacationeſ huius ſedis,& obitus ſūmorꝝ pōtificum:plu·
rimum formidarūt·Sexto·abſit ꝙ eccleſia dei in t̄ditionibꝰ
& cōſuetudibus ſuis quouiſmō erret:quæ ſpū ſancto regit̄·
Ipſa tn̄ ꝑ totū mūdū diffuſa:ſine int̄miſſione ꝓ uita & inco
lumitate romani pontificis ad deū aſſidue orat·Nā(vt pul
chre canon ſancti bonifatii martiris)ꝓ romani pōtificis ui·
ta,atqꝫ ꝑpetuo ſtatu:vniuerſitas fideliū tāto inſtātius orat:

q̄nto ſuã ſalutẽ poſt deũ ex illius incolumitate animaduer
tit ꝓpenſius pendere. hęc ſũt uerba canonis. Ecce formalia,
quæ oẽm dubitationẽ tollũt. erraret vtiq; eccleſia, & impro
uide ageret, atq; deo cõtradiceret: orãdo ꝑ illius lõga uita
& incolumitate, qui ex diuĩa diſpoſitiõe: quæ eũ uoluit, &
præſciuit parꝝ viuere. & ſic neceſſario breui moriturus eſt.
Septimo. ex ea breui & certa neceſſitate moriẽdi: auferẽ ſũ
mo põtifici magna utilitas: ſed & grãde meritũ, quod ex in
certitudine tẽporis mortis cunctis fidelibus ꝓuenit. Nã (vt
inquit Greg. ſuper illo uerbo: qua hora nõ putatis & cętera)
tempus mortiſ ideo dñs nobiſ uoluit eſſe ignotũ: vt ſemper
poſſit eſſe ſuſpectũ. & dũ illud tempus ꝓuidere ñ poſſumuſ:
ad mortẽ ſine intẽmiſſione ꝑparemꝰ. Si ergo Papa parꝝ ſe vi
uere ſciret: ꝑ ꝯſeq̄ns mortẽ ꝓuidere poſſet. quo fieret vt fru
ſtrareẽ tãto bono videlicꝫ timore mortis. quia ſcd̃m Greg.
tãto plus morſ timeẽ: q̄nto minus ꝓuideri põt. Prætea cum
papa ſit in ſtatu oĩm ꝑfectiſſimo: indignũ eſt, vt ꝓpter eandẽ
ꝑfectionẽ alio ꝓximo bono priueẽ videlicꝫ grãdi merito qđ
ex longa uita iuſtis ꝓuenit. Quãto enĩ iuſtis uiris magniſ
ꝓlongaẽ uita corporaƚ: tãto fœlicior reddiẽ in effectu ꝓmii
ſalutariſ. Nã teſte Auguſtino: hæc uaƚ miſeriæ, fit eiſ ual
lis ubertatis bonorꝝ ſpũalium. Fit etiã campus certamis &
pugnæ uictorioſæ. Eſt enĩ uita nr̃a ſcd̃m Bern. locus lucra
tiuuſ. Ea de re Paulus longã uitã optauit ſimul & ꝓcurauit
cum ſubmiſſus in ſporta ꝑ murꝝ perſecutoris inſidias decli
nauit. Deniq; ipſe Chriſtus dulciſſimæ matri ſuæ poſt eius
paſſionẽ longã uitã ꝓmiſit pariƚ & donauit. Sed & Iohanni
euangeliſtę, quẽ Chriſtus plurimũ diligebat, & ad apſtatum
uocauit: nõ tñ ſine ſuo & plurimorꝝ ꝑfectu ad cẽteſimũ uſq;
annũ vno minus uitã ꝓlõgauit. Quod ergo Chriſtus dile
ctis ſuis ꝓmiſit, donauit, atq; laudauit: idipſum uicario ſuo
negare nõ debet: pro illius ampliori merito & eccleſiæ ſuę

utilitate. Octauo. hæc pōtificis morſ quã præmatũam dicũt: aut eſt in illiuſ pœnã, aut in p̄miũ, aut eſt ꝓpͥum cathedræ. Nō q̄ppe in pœnam: quia nl̄lus ſine culpa punit̄. Scriptũ eſt enī: abſit a te dn̄e, ut perdas iuſtũ cum impio. Iuſtus ergo & rectus pontifex: ſi paꝝ in pontificatu uiueret, puniret̄ ſine culpa. quod eſt incōueniens. Sed & alia rōne hæc breuitas uitæ: nec in pœnã, nec in p̄miũ eſſe pōt. quia ex eo q̄ neceſſario fut̄m eſt: quia q̄d quis uitare nō ualet: nō conſeq̄t̄, nec pœnã, nec p̄miũ ſcd̄m Augu. Si uero ſedi annexũ eſt: tũc ſequat̄ abſurdũ neceſſe eſt: ut uidelicȝ aliunde q̄ ex uolũtate ꝓpria q̄s mereat̄ aut demereat̄: cōſequat̄ pœnã aut p̄mium. Adde: quia chriſtus romanã eccleſiã inſtituit duratũam uſq̄ in finem ſeculi. Indignũ itaq̄ uidet̄: ut in ſede ꝑpetua ſedēſ breuius uiueret: q̄ in cęteris ꝓphanis & tēporalibus cathedris ſedētes. immo ɔgruum eſſet: ut longioris eſſent uitę: & quod eis a nat̃a ꝓuenit: deus (cuius eſt uicarius) n̄ auferat. Incōueniēſ. n. uidet̄: ut p̄ſidens in ſãctiſſima cathedra diminutionē uitę ſuſcipiat a cathedra: quã bn̄uiuēdo honorat: & in ea uiuens fidelibus ꝓficit. Sed neq̄ eſt largitati diuinæ cōſentaneũ: ut abbreuiata ſit manus eius in uicario & miniſtro ſuo. De quo (ut ſupra tetigimus) per ꝓphetã ꝓmiſſũ eſt quia ſi inpręceptis ſuis ãbularet: eriperet eũ, & glorificaret eum: & longitudine dieꝝ impleret illũ. Cōfirmant̄ p̄dicta. quia ſi pōtificatus eſſet ꝓpͥum paꝝ uiuere: papa (dei uicarius & miniſter) eſſet peioris & durioris cōditionis q̄ cæteri homīeſ. & in hoc duobuſ. Primo: cũ cęteris, immo oībus hominibus a deo dictũ ſit: ecce dedi añ faciē tuã uitã & mortē, bonũ & malũ. ſi uniformit̄ breuis eſſet morſ papæ: auferet̄ ei illud bn̄ficium & iſtud bonũ: ut ſit añ faciem eiuſ uita & morſ. Secundo: cum deus in dicta auctoritate appellet uitã bonũ, & mortē malũ: tũc ea ſola rōne quia eius eſt uicarius & miniſter: reciperet ab eo odia & mala: cũ potius bona ſũ-

mere deberet·quia ſcriptū eſt: qui ei miniſtrat, uita uiuet·
Et iterū: miniſtros eius non derelinquet· Abſit enim ut deus reddat pro bono malum ;

Ca·vii: In quo reſpōdet motiuis illorū: qui dixerunt papā parū uiuere in papatu·& quo ſenſu ſit intelligēda prædicta opinio·& quomō cum ueritate poſſit ſaluari;

Oſtremo: (ut de Statu Romani pōtificis nos abſoluamus) quanq̄ ex ſupdictis lucolent rōnum ſit rōnibus & motiuis in pncipio adductis: qbus aliqui ſapientes & cōtemplatiui pſuadere potius q̄ pbare uiſi ſūt, romanis pontificibus uniformit datū eſſe, ut parū in papatu uiuāt: nihilominus particularius ſatiſfaciemus pdictis rōnibus·Deinde ut morē pdictis ſapientibus geramus: qui poſitionē huiuſmoī affirmarūt: deducemus breuiſſime quo intellectu: quo ſenſu eadem poſitio ītelligēda ſit, videlicꝫ Romanos pōtificeſ nō diu in papatu uiuere· Primo igit dicimus rōneſ, pſuaſioneſ, & motiua pdictorū ſcribentiū ad unum tm̄ fundamētum referri·Aiunt·n·utile eſſe fidelibus: romanorū pōtificum breuē habere uitā·p eo maxime: quia illius breuis periodus, cętis fidelibus terror eſt: ut ſeſe ad mortē parent: agātq; de commiſſis pœnitentiā· Rurſus: ut dignitatū culmina facilius cōtempnāt: quæ oīa unico uerbo ſoluunt· Dicimuſ enī qa hac utilitate ex tali uteriſiti timore pueniēti n̄ eget eccleſia: pſertim cū illius expſſo diſpēdio & unitatis incōmodo·ac capitiſ nr̄i crebra piculoſaq; ſubtractiōe: longe ſiqdem magis trōris atq; timoris mortalibus ex multorū: q̄ unius interitu incutit· Pluſq; mœroris & plurimorū florentiū iuuenū præmatura morte cōcipimus: q̄ ex ſenis unius natali morte: maximiſ curis & ſollicitudinibus oſtipati· Ad cōtemptū uo dignitatū: alia nob ſunt tradita efficaciora

documenta· Adde: quia illaꝝ natura, potiuſ ꝙ poſſidentium
moꝛſ ad eoꝝ cõtemptũ inducere uidet᷑· Cuius illa(teſte bo
etio)cõtemnendi ſũma ratio eſt· quia recte ſupanda eſt di-
gnitas: quam maligni plerunqꝫ aſſequunt᷑: & ꝙ plurima pe-
ricula cõmittant᷑· Cæteꝛ uero rõneſ: ꝑſuaſioneſ uerius ſunt, ꝗ
ↄtrariis & potioribus ꝑſuaſionibus tollunt᷑· Accedamus
ad ſecũdum qđ policiti ſumuſ: videlʒ diſcutere & declarare
quo ſenſu intelligẽda ſit ꝑdicta cõcluſio eoꝝ qui dixerunt
romanos põtificeſ vniformiter paꝝ viuere in papatu· Dici-
mus igit᷑ ꝙ multiplicit᷑ ꝑdicta poſitio ad ueꝝ ſenſũ reduci
poſſet· Pro quoꝝ intelligẽtia inferimuſ breuiſſimaſ duas cõ
cluſioneſ· Prima eſt: ꝙ romanus põtifex recte & pie ꝑſidẽs
licet paucis ãnis poſt papatũ in mundo fuerit: longo tñ tẽ-
pore viuit· cuius rõ eſt: quia totũ tempus ſui põtificatus ſi-
bi lucratus eſt· fuitqꝫ ſibi idem tempus viuũ· Secunda cõclu
ſio eſt: ꝙ ſi romanus põtifex nõ recte nec pie in papatu vi-
xerit: licet centũ annis in eodem põtificatu fuerit: tñ ñ diu
immo breuiſſimo tẽpore cẽſendus eſt preſidere· Cuius ratio
eſt: quia reſiduũ immo totum ſui pontificatuſ mortuum eſt·
Vixit ergo mũdo lõgo tempore: ſed deo, ſed fidelibus, ſed
ſibi breuiſſimo reſpectu fructuoſe præſidẽtię· Eſt ergo intel
ligenda poſitio ꝑdictoꝝ ſcribentiũ ſcd̃m hãc ultimã ↄcluſio
nem: vtputa, quia ueriſſimũ eſt ꝙ romanus põtifex non pie
nec recte: ſed inutilit᷑ ꝑſidens, ꝗntocũqꝫ tp̃e in papatu fuerit
paꝝ tñ in effectu viuit· Nã ꝓmo ſibi modicũ vixit: cũ totã
pene uitã inutilibus occupatiõibuſ ꝑdidit· paꝝ etiã deo vi
xit: quo ad ſpũalem fructũ· Probãdus igit᷑ ac roborãdus eſt
huiuſmõi articuluſ· Primo igit᷑ dicimus, ꝙ romanus põtifex
licet lõgiſſimo tẽpore in papatu ꝑfuerit: ſi tñ plurimis occu
patiõibus inutilibus: & curis & ſolicitudibus terrenis ten-
tus ſit: paꝝ viuere dicendus ſit· Pro cuius declaratiõe ꝑſup
ponimus, quia ſcd̃m nr̃am Senecã nõ accepimus breuẽ uitã:

ſed fecimuſ. nec inopeſ eius ſumus: ſed prodigi. Nam ueluti
amplę & regiæ opeſ ſi ad malũ dñm uenerũt: in momento
diſſipant̃: ſi ũo (licet paucæ) bono cuſtodi traditæ ſunt, uſu
creſcũt: ita ętas nr̃a bñ diſponẽti lõga eſt. immo ſi ea uti ſci
mus: longiſſima eſt. ſi ũo neſcimus: breuẽ uitã fecimus. Papa
igit̃ ſi inutilit̃ & rep̃henſibilit̃ in papatu uiuit: paꝝ uiuit.
Nã ut aiunt iuriſtę: nihil & inutile ęqparant̃. & p̃ſidere ñ
dicit̃: qui inutilit̃ p̃ſidet. Ait enĩ ſcript̃a: quia cõqnærebat̃
ſanctuſ Iob, q̃re impii diu uiuũt. ſed ſtatim ſubiicit: ueruntñ
nõ ſũt in manu eius bona illius, & numerus dieꝝ illius di
midiat̃. q̃ſi dixerit: nõ repugnat ꝙ diu uiuãt & modicũ ui-
uãt. Nã non diu uiuũt: qui diu in ſua impietate uiuũt. qa
ſcriptũ eſt: abbhominatio eſt deo uita impii. Itaq; quo ad de-
um & effectualit̃, paruo tempore uiuit. Et hoc eſt quod ſub
paucis (ſed elegantibus) uerbis refert ſapiens Salomõ. Ait
enĩ ſi quid impioꝝ lõgæ uitæ fuerit: in nihilum computa-
bit̃. Ex quo patet: ꝙ uita eius (licet lõga) breuiſſima repu-
tat̃. quod idem Sapiẽs cõfirmat: ait enĩ, ætas ſenectutis uita
immaculata. quia uita longa quæ p ſenectutẽ deſignat̃: p̃p̃e
eſt uita immaculata. Ex quo ſequit̃ ꝙ nõ uiuere aut parum
uiuere cenſet̃: qui inutilit̃ aut maculate uiuit. Ceteꝝ paꝝ
uiuit papa. qui t̃renis occupatiõibus tranſigit tẽpus. Si enĩ
papa ad memoriã reducit, q̃ntum uitæ ſibi auferũt liteſ in-
utileſ: cauſaꝝ ſtrepituſ: q̃ntum illa officioſa oĩm reꝝ quę in
orbe ſunt notitia: q̃ntum morbi quos manu ſibi facit: uide-
bit ꝙ pauciſſimos annos ſibi habuit. & paꝝ ac breuit̃ uſus
ſeipſo fuit. Quomõ enĩ lõgo tempore uiuit: qui nõ ſapiæ,
nõ laudatiſ ſtudiiſ, nõ paci, non quieti chriſtiani populi ua-
cat. cũ ſcriptũ ſit: eruditio & ſapĩa uerã uitã tribuit. Non g̃
diu uiuit: cui diſtrictus animus eſt. qui nihil ſpeculatiuum:
nihil intellectuale recipit. ſed quicquid admittit: actiuum
& t̃renum eſt. oĩa uelut inculcata conſpicit. q̃nimo ut q̃dam

ſapiens ait: uiro occupatiſſimo nihil minus eſt q̃ viuere.
Si uero papa nihil ex ſuo tẽpore inutilit̃ labi p̄mittit: ſibiq̄ uacat: eius uita lõgiſſima eſt: licet paucis ſit ãnis com putata. Itaq̄ vt putamus: hic ẽ ſẽſus illius elegãtiſſi̇ę Salo. ſentẽtiæ: ſenectus(inq̄t)uenerabil eſt. ñ diut̃na nec numero ãnoꝝ cõputata. Ecce(inq̄t)ſenectus uenerabil eſt. ñ diut̃na diu viuẽdo: ſed ſibi uacãdo. ñ diut̃na plurimiſ ãniſ: ſed actio nibꝰ ſaniſ. nec numero ãnoꝝ cõputata: ſed v̓tute & ocia ad ornata. Itaq̄ lõgiſſimo tẽpore viuit: qui breui tẽpore(tamẽ ſibi uacãs)viuit. quia q̃ntumcũq̄ viuit: id ſibi totũ tribuit. Romano uero pontifici q̄ p̄ptoꝝ curis angit̃, neceſſe eſt tem pus deficere: quia illius uitã p̄p̄ts tollit & eripit. quo fit: vt paꝝ ille viuere cenſendus ſit: quia nullũ aut modicũ tẽ pus in ſuos uſus cõuertit. Et hoc eſt q̄d idem Seneca dicit: quia decipit̃: qui p̄p̄r canos & rugas in fronte putat diu vi xiſſe. Non enĩ nauigaſſe putandũ eſt: quẽ ſæua tempeſtas a portu huc atq̄ illuc tulit, totũq̄ orbẽ egit. de quo dicere ue rum eſt: quia ille nõ multũ fuit peg̃rinatus: ſed plurimũ ia ctatus. Itaq̄ cũ romano põtifici nõ deſunt(vt dictum eſt)in fœliceſ & miſerę ſolicitudinis cauſę: adeo vt per tot occupa tioneſ nõ ſolũ uita nõ gerat̃: ſed optat̃ ad negociandũ: me rito tã inutilibus occupatiõibus preſſus: breuiſſimo tẽpore viuit. quia q̄ omne tẽpus p̄didit: paruiſſimo tẽpore viuit. Adde: quia oẽ tẽpuſ aut fuit, aut eſt, aut fut̃m eſt. Papa enĩ ſi pie ñ regit: ſi t̃renis occupatiõibus deditus: nec ſp̃ualibus intentuſ ſit: nõ uacat reſpicere pręterita: & ſi uacat, moleſta eſt recordatio. Quomõ enĩ iocunde recordabit̃: ſi ãbitioſe cõ cupiuit: ſi ſuperbe p̄fuit: ſi arrogant̃ cęteros ↄtemſit: ſi auare cõgregauit: p̄dige effudit: neceſſe eſt vt haꝝ reꝝ memori am teneat. Nã õniſ ętaſ, aut p̄teritoꝝ obliuiſcit̃: aut illoꝝ cũ moleſtia recordat̃. Cõſtat tñ quia p̄teritũ certioꝛ eſt parſ noſtri tẽporis. pręſens uero tẽpus perbreue eſt. ante deſinit

q̃ incipiat·ſolū tñ hoc tēpus papa habet:qđ tam breue eſt:
ut teneri nō poſſit·futūm uero dubiū eſt·Quo fit:ut roma-
no pōtifici omē tēpus ꝑbreue ſit·Nā pn̄s tēpus ꝓpter ſui bre
uitatē:aut ñ ſentit,aut negligit·futa timet·ꝑterita cruciāt:
ſic omē tēpus breue eſt·Rurſus alio ſenſu papa non diu ui-
uit:quia parꝝ uiuit:qui aſſiduo timore mortis aſtrīgit̃·Fa-
cit enī ipſe timor romanū pōtificē uitā ꝑdere:quod eſt non
uiuere·quia iuxta Catonē·qui metuit mortē:qđ uiuit ꝑdit
idipſū·Nō ſic apl's paulus timebat mortē:ſed plerunq; op-
tabat·Ille enī quia pie & iuſte ꝓfuit:quia nihil ſibi ↄſcius
erat:intrepide dicebat:cupio diſſolui:& eſſe cū chriſto·mo
ri nō timebat mūdo:qui optabat chriſto uiuere·ſed& alibi
uitā pœnam putabat:& mori lucrꝝ·Ad hūc ſenſum dicebat
Sapiēs:quia iuſtus cito perit:impius aūt multo uiuit tēpo
re in malitia ſua· Iuſtus inq̃ cito morit̃:quia q̃nq̃ paucis
diebus in ſęculo māſerit,multo ꝑmiorꝝ cumulo floruit·Ita-
q; quo ad numerꝝ dierꝝ:breuiſ eius fuit uita·ſed quo ad fru
ctum & meritū:longiſſima·Nam(ut inquit cipanus)iuſtus
magiſ lætat̃ q; breuē(ſed bonā)uitā egerit:q̃ q; longā non
uiderit·Impius uero longo tēpore uiuit in malitia ſua·q̃a
licet multis ānis in ſęculo uitā egerit:paruū tñ fructū per-
egit·qua de re in effectu breuiſſimo tēpore uiuere iudican-
dus eſt·Vel aliomō impius lōgo tempore uiuit:quia cum
cogitatiōeſ ſuas in lōgum ordinat:dieſq; ſibi multos ꝓmit
tit:meditatiōe & deſyderio ſuo longo tempore uiuit·Vel
aliomō:impiuſ longo uiuit tēpore:ideſt toto uitę ſuæ tem
pore uiuit in malitia ſua·Totum enī tempus uitę alicuius
licet breue ſit:multū dicit̃ ſibi·ueluti alias dicit̃,quod mul
tum dat qui totū dat·Nec intelligēda uerba ſunt ut ſonāt
q; impius longo annorꝝ tēpore uiuat:ne ↄtradicat ꝓphetæ
ſñæ qui ait:uiri impii ñ dimidiabūt dieſ ſuoſ·Deniq; alio
ſenſu Papa ñ diu uiuit·quia q̃ diu uiuere cupit:diu uiuere

non uidet. Vnde Criſoſtomuſ: maximū uitæ impedimentū eſt viuendi cupiditas. Et Ciprianus: illius eſt in mundo remanere uelle: quē mūdus oblectat. Et (vt ſup dximuſ cum Greg.) male viuūt: qui diu ſe viuitos deſyderāt. Deſyderanti enī diu viuere: oīs ætas breuis uidet. qppe qui nullā mortis diem uidere uellet. Nō ſic uitā cōcupiuit rex & pheta Dauid: quia enī pie & iuſte pfuit, n̄ deſyderabat diu viuere. quinimo dolebat q incolatus ſuus plongatus eſſet. Cum g romanuſpontifex pie regit: ſemp in eius meditatione mortē pſtolat. illāq exoptat. qre recte paꝝ viuit: quia paꝝ uitam extimat. Non ſic de impio. de quo ait ſapiēs: o mors q amara eſt memoria tua homī iniuſto habenti pacē cū ſubſtantia ſua. Et (vt paucis agamus) ſancti pphetæ & qui pie popul pfuerūt: clamabūt deſyderātes liberari de carcere mortis huius. & tanq̄ inuiti detinerent: uoluntarie moriebant. Quo fiebat: vt iuxta eoꝝ deſyderiū paꝝ viuerent in ſeculo. Romani uero pōtificeſ ecōtrario mori timētes: clamāt deſyderātes viuere: quanq̄ plurimis ānis viuant: cū tn̄ pter eoꝝ mentē moriunt. nō tanq̄ exeāt de uita: ſed tanq̄ extrahant. clamant paꝝ uixiſſe: quia nunq̄ mori uellent. Fatemr tn̄ q a ſi papa ad fructū ſpūalem, & ad lucꝝ aīaꝝ ac fidei incremēta occupatiōes recipit: lōgiſſime viuit: licz breuiſſimis diebuſ pfuerit. Idq aget: ſi (iuxta quendā ſapientem) totiuſ orbis rōnes admīſtrat, tā parce q̄ alienas: tā diligent q̄ ſuas: tam religioſe q̄ publicas.

Lōge diffuſius: q̄ putauimus egimus de Romani pōtificis ſtatu: illiuſq ſublimitate & exellētia: necnō de eius infœlicitate: pſperis & aduerſis: dulcibus & amaris. Supereſt vt trāſeamus ad ſtatum ſequentē pfectum & exellentē: uidelicet dominoꝝ Cardinalium. Deinde ad omneſ alios gradus & ordineſ eccleſiaſtici & ſpiritualis ſtatus;

Ca·viii· De exellentia & prerogatiua Statuſ & digni-
tatis Cardinalatus· & de laudibus & præconiis eius ;

Ardinalatus ſiquidem dignitas & exellentia, poſt Summū pōtificatum ultra omneſ eccleſię dignitateſ ſupeminet· ac culmen, gl̄am, & potentiam obtinet· quippe qui eodē ſūmi pōtificii ſplendore coruſcat·Quis·n· radios ſplendidiſſimi ſol, ab eius lucis claritate· a glorię & laudis immēſitate diuellere conabit̄· Aut quiſ mēbra a cor pore· ramos ab arbore ſeparabit· Niſi forte qs dicat· quia plurimū int̄ hos & illos inteſt ·Truncata ſiqdem altiſſima cedro· rami areſcunt·eclipſato ſole· radii denſant̄·mortifica to corpore· mēbra motu fruſtrant̄·Sed in Cardinalibus mi ſtici corporis eccleſiæ eclipſato morte pōtifice· illoꝝ officiū nō decreſcit· ſed dignitas uireſcit·nō ɔfundit̄· ſed magis dif fundit̄·qnimo in ſeipſiſ tota pene eccleſiæ auctoritas refun dit̄·Dum tn̄ agit in humaniſ· illiuſ & illoꝝ tanq̄ capitiſ & membroꝝ vna eſt laus·quoꝝ vna eſt uirtus· vna excellētiæ gloria·eadē inſeparabit vnitas·Tāta eſt eni int̄ romanum pōtificem & cardinaleſ cōmunio· tāta vnio· vt oīs ſūmi pō tificatus exellentia, & culmīs eminentia, illoꝝ eſſe uideat̄· vt vnū corpus reputent̄·Nec mō vnio int̄ eos vnitiſſima ɔ ſiſtit· qnimo(vt ita dixerim)eadem idemptitaſ·adeo· vt qd vel fauore vel odio illā ſedem cōcernit· & cætū cardinaliū ueluti parteſ corporis ſui, tāgere cenſendū ſit·Hinc ſapien teſ uoluerūt ex eaipſa idemptitate, cardinaleſ ſūmo pręſuli fidelitatē aut obedientiā iurare vt pſtare n̄ oportere· uelu ti nec a ſeipſo qſ fidelitatē reqrit· cū int̄ petentē & dantem debeat eſſe diſtinctio·Ea igit̄ de re romanuſ pōtifex in nu mero cardinaliū ſe cōnumerat· ſicut impatorem legimus in ſenatoꝝ numero cōputari·Hi ſunt pclara eccleſiæ lumīaria & candelabra ſplendore lucis & decore exellentię radiātia·

de q̄bus ſcriptum eſt: quia luminaria cardinũ dederũt lucem
Hi ſunt de q̄bus Zacharias ꝓpheta ait: q̄a tanq̃ filii ſplen-
doris aſſiſtunt dñatori uniuerſæ terræ. Hi ſunt baſeſ & co-
lumnæ eccleſiæ ſacroſanctæ. utpote qui ſuoꝝ ꝟtutibus me-
ritoꝝ, uicarii iheſu chriſti latera tenent. & illius ãpliſſimi
hoſtii ſunt firmiſſimi cardineſ: q̄bus totus uoluit̃ orbiſ. Hi
ſunt ſacerdoteſ leuitici generis: qui exellẽtiore iure q̃ leui
tico: (ideſt diuina auctoritate) in executiõe põtificat officii
romani p̃ſulis, & ap̃lici throni coadiutoreſ exiſtũt. Hi ſunt
qui ut nubeſ uolãt p altitudinẽ ſtatus & eminentiã digni-
tatis. & q̃ſi columbæ ꝑ puritatẽ ad feneſtras ſuas: ideſt ad
ſenſuũ corporaliũ cohertionem. Hi ſũt magni cõſiliarii ſũ-
mi pontificis: quoꝝ ſapiã mundus regit̃. qui ex obſcuriſ ap-
ta faciũt. ex paruis magna. ex ptibus tota. qui in p̃uato pu-
blicũ agunt negociũ. & plus uacãdo utilitatis afferũt: q̃ alii
actioneſ exercẽdo. ueluti nauem gubernãteſ, licet q̄eti ſede-
ant in puppi: tñ multo maiora & meliora agunt cęteris na
uigãtibus, & cuncta corporis mẽbra mouẽtibus. Hi ex toto
orbe t̃raꝝ, pauci ex multis: ſingulareſ ex omĩbus aſſumunt̃.
atq̧ a uulgaribus officiis educti: ad ipſius orbis regimen e-
uehunt̃. & in marcido corpore exercent mẽtis uireſ: eo ſapi
entię & prudentię magis apti negociis: quo in exercitiis cor
poris minus poſſint. Hos gentilitas p̃ſignabat: quos ꝓtho-
flamineſ appellabat. Nã iſtoꝝ typũ gerẽteſ: magno hono-
riſ cumulo fungebant̃. Et nedum actu: ſed habitu & ornatu
a cæteris Reip. ducibus differebãt. quippe qui eoꝝ nomina
aureis merito litteris ſcripta erãt: apud quos erat auctori-
tas oĩm gerendoꝝ. Hi ſũt p̃cipeſ nomĩati in orbe p̃cipes
leuitaꝝ offerenteſ ſacrificia. Hi ſũt p̃cipeſ qui ꝯgregati ſũt
cum deo Abraam dei uicario patre multaꝝ gentiũ. Hi ſub
noſtro chriſto optimo imperatore p̃cipeſ ſunt cõſtituti ſup
omnẽ terram. non utiq̧ in hac ut illa ciuitate ſiue ꝓuintia:

ſed ſuper omnē terrā. Quæ res agit: ut nō de epiſcopis pn-
cipatus ipſe intllig debeat: qui detminatas hnt puintias.
Si igit̄ unius urbis rectores in ſūma gloria habent̄: quāto
erit glorioſius totius orbis pncipes fieri. Hi ad statū pfectū
aſſumpti chriſti uicario aſſiſtunt. in quo aſſiſtentiæ genere:
aptorꝝ typū repſentāt. atq̄ aſſiſtēdo ſanctitatē participant.
quia ſcriptum eſt: quos elegit appropinq̄būt ei. & ſanctifi-
cat̄ in his qui ſibi aſſiſtūt. Et ueluti in cæleſti ierachia che
rubin atq̄ ſeraphin cętaq̄ cæleſtiū ſpirituū agmina, ſingula
ri q̄dam aſſiſtētiæ ꝓrogatiua cætis āgelis miſſis exellentio-
ra ſunt. Nec alit̄ in eccleſiaſtica ierachia, cardinales ſtatum
aſſiſtentiū tenentes: cętis epiſcopis & eccleſię ꝓlatis: q miſſo
rum statū gerūt: dignitate & gradu merito ꝓcedunt. Cōgru
um enī atq̄ dignū uidet̄, ut ueluti romana eccleſia prior di
gniorq̄ oīm exiſtit tanq̄ dn̄a & magiſtra: ſic & illius mini-
ſtri ſingulari q̄dam honoris ꝓrogatiua, & dignitatis exellē
tia cætis ꝑfulgeat. Hi certe a cardine nomē ducūt: quia ue-
luti in materiali hoſtio templi, dupx eſſe cardinum genus:
ſuperius uidelicꝫ & inferius: ſic in uiuis cardibus dupx con
ſiſtit miſteriū ſupius & inferius, ſpiritualiū uidelicꝫ & tem
poraliū ſedula adminiſtratio. Vtrunq̄ igit̄ in iis cardinibꝫ
uoluit̄: quia utrunq̄ eccleſiæ expedire agnoſcit̄. diuerſo tam
calle. Alterꝝ qdem, ut inſtrumentum admittit̄. alterꝝ, ut fru
ctus quærit̄. Deſeruit ācilla dn̄æ. & illā ſequit̄ & obſequit̄.
Per eoſdē certe hoſtii cardines, dn̄a intrat & ſerua. ſed fini-
to ancillæ miniſterio: aut forte ut altera Agar ſupbiente:
eiicit̄ āc illa foras. & recumbit dn̄a cū ſponſo. ſerua nō expel
lit̄ dū miniſtrat: ſed feſtiuat̄. quia ſeruit: ideo ſeruat̄. quia
decorat statū dn̄æ. de qua ſcriptū eſt: cū āc illis glorioſioꝛ ap
parebo. Abſit tn̄ ut filius āc illæ ſit heres cum filio liberæ
dn̄æ. Diuerſus eſt utriſq̄ finis. modeſta tēporaliū occupatio.
dum exteriora ſine culpa ſollicitat: duribiliora ornatioraq̄

ſpiritualia facit·Sacra enĩ cum auro ſplendẽt·ſordeſcũt ſine
gemmis·Nec tñ ea tẽporaliũ cura, exellentiã aut ſtatus ꝑ-
fectionẽ in cardinalibus minuit·dũ nõ ſit affectãda pro li-
bito: ſed utilis·ſed officioſa ꝓ miſterio·q̃nimo plerunqꝫ per
fectionẽ auget: dũ per eadẽ tẽporalia ꝓximoꝝ ſaluti ꝓuide-
tur·Pauluſ ſiq̄dem aliq̃n ad tẽpus cõtemplatione caruit: vt
ꝑ extrinſecas actiõeſ plurimoꝝ ꝓdeſſet utilitatibus·Hi ſũt
alii ſeraphin qui ardẽteſ interp̃tanẽ ſiue ſuſtinẽteſ: quia eo
rum aſſiduo obtuitu & familiari cõſeruatiõe freq̃ntibus ob
ſequiis ſponſi eccleſiæ ardẽtiſſime intendũt·& ſuꝑ eoꝝ hu-
meros nõ mõ romanæ urbis: ſed orbis vniuerſitaſ, & totiuſ
eius machinæ põdus inſidet·de q̄bus ſcriptum eſt: quia dñi
ſunt cardineſ terræ: & poſuit ſuꝑ eos orbem·Hi ſũt uigileſ
hi cuſtodeſ ꝓ oĩm ſalute·quia dormiẽtibus nob, ipſi ꝑuigi-
lãt: q̃ſi rõnem ꝓ nob reddituri·Dum enĩ dormitare eos puta
mus: uigilãt animo·hoſtiũ inſidias, infideliũ machinamẽta,
& perſeq̃ntiũ eccleſiã fraudeſ explorãt ſagacit̃·Hi ãticipãt
cõſilia malignãtiũ·deꝑhendunt laqueos·elidũt tendiculas·
retiacula diſſipãt·iniqua impioꝝ cõſilia fruſtranẽ·Hi tandẽ
oĩa tollerãt: orãteſ ꝓ ppl̃o & ſancta ciuitate·Veꝝ quia ec-
cleſia ciuitas eſt ꝓpter collectionẽ: ſponſa ꝓpter dilectionẽ: grex
propt̃ paſcua: cardinaleſ eccleſiæ recte cuſtodiæ & cõcordię
inuigilãt: quia ciuitaſ eſt·inuigilãt paſtui: quia grex eſt·in
uigilãt ornatui: quia ſponſa eſt·De q̄bus ꝓpheta ait: ſuper
mureſ tuos conſtitui cuſtodeſ·Et iteꝝ cardineſ hoſtioꝝ do
mus dñi interioriſ ſancti ſanctoꝝ: & hoſtioꝝ domus templi
ex auro erãt puriſſimo· Ex his igit̃ apertiſſime noſcit̃ hu
ius ſpiritual̃ ſtatus eminẽtia, ſublimitas & exellẽtia: illiuſ
qꝫ neceſſitaſ & ſũma utilitas·Colligit̃ deniqꝫ q̃nta ſit huiuſ
ſtatus fœlicitas & cõmoditas· Supereſt tandem: vt illiuſ
calamitateſ & miſerias, infœlicitateſ atqꝫ pericula breuiſſi-
me audiamus.

Ca·ix! De pluribuſ anxietatibus & aculeis, laboribus & periculis ſtatus & dignitatis cardinalatus· & de oneribus quæ incumbunt huic dignitati ;

OElix certe & totius ꝓſperitatis honoratior atq; beatior eſſet cardinea dignitas! niſi pluref longæ miſeriæ atq; calamitatef illã ꝑmerent· q̃m fœlicitatis &dulcedinif cumulus demulceret· Quo fit! ut qui rectuſ qui iuſtus, ꝗ æquus huius rei cenſor extiterit! utiq; reperiet ſtatũ illũ multis calamitatibus & amaritudĩbus reſperſum eſſe· ut de eiſipſis in hoc ſtatus culmĩe ſedẽtibus Aug· dicẽ uideatᷣ! quia ſũmiſ fœlicitatibus deuſ amaritudineſ inmiſcʒ ut alia quęratᷣ fœlicitas! cuius dulcedo nõ eſt fallax· Fallax certe iſtius ſtatus ſublimitas eſt! fallax gloria! ſi ſe falli ꝑmiſerit! niſi illius dultia ut amara cõſyderet· Illa enĩ ſi mẽte reuoluerit! experietᷣ utiq; quia potiuſ grauat! ꝗ ſubleuet· plus ꝑmat! ꝗ ꝑmiet· Cuius eſt ꝓꝑum! (teſte Criſoſt) ut ſic ſuis applaudat, ut noceat· ſic in uia fortunatos demulceat! ut in fine ꝑnitiem opeᷣ· ab initio ſiqdem ꝓpinat dulcia! ut cũ inebriati fuerint! lætale uirus commiſceat· In ꝑmis itaq; fatemᷣ hũc ſtatũ cardineũ ſublimẽ fore atq; glorioſũ! ſi bene in eo uoluitᷣ orbis! ſi ita eccleſię ſtatus uoluitᷣ! ut nõ potiuſ inuoluatᷣ! ſi in eo iuſtitiæ rectitudo immobiſr uoluitᷣ, & cõſtantᷣ fertitᷣ! ut cũ expedit uolubiliᷣ ꝑmaneat· Vñ Hiero· qui eodem decore fulgebat! de ſe & illis dicere uidetᷣ! grãdis eſt (iuquit) dignitas! grãde officiũ! ſi quæ illo digna ſũt ꝑficimuſ· Et turſus! lætamᷣ de aſcenſu! ſed ñ timemus lapſũ· Et ſubdit! nõ· n· tãti eſt gaudii excelſa tenuiſſe! q̃nti mœroris dignitatis onera nõ impleuiſſe· Itaq; (ut putamus) qui in hoc ſtatu lętabũdi ſedẽt! lętari deſinent! ſi illius ſarcinaſ ſi onera, ſi miſerias recta mente penſauerĩt· idq; ſi q̃dam ſupina aut affectata ignorãtia ignorare uoluerint! in ea tem-

peſtate eos piclitari neceſſe eſt. Vt enī inquit Augu. æger eo morti ꝓpingor eſt: quo a ꝓprii morbi cognitiōe eſt remotior. Agnoſcāt ḡ qui hoc culmen tenēt, dignitatiſ naturā: q̄ plerunq; poſſeſſoꝝ aīos pabrupta elationis rapit. Et quia eo quiſq; extollit̄, quo ſe ſupra alios uidet: in ſupbiā & abuſionē erigit̄. nō curat ꝓdeſſe: ſed gloriat̄ p̄eſſe. p̄ſumit ſe meliorē: quia ſe cernit ſupiorē. priores dedignat̄ amicoſ. notos ignorat. ꝯtemnit ātiquos. uultum auertit. ceruicē erigit. grādia loquit̄: cū exigua opet̄. ſublimia meditat̄. ſubeſſe nō patit̄: qui p̄eſſe molit̄. Vtinā ex cōſyderatiōe ueri dominii decreſceret tumor ſuæ dn̄ationis: ut dicere poſſet: nec ābulaui in magnis. nec in mirabilibus ſup me. Rurſus gl̄ari deſinēt: ſi pōdus ſeruitutis, ſi molē ſolicitudinū, ſi t̄bem curarum & anxietatū ad mentē adduxerit. De qbus ait Iob: ecce gigātes gemūt ſub aquis. Vbi Greg. q̄nto quis altior erigit̄: tāto curis ḡuioribus onerat̄. Et ſeqt̄: homo in ſublime poſitus, tātos ſup̄ ſe ſuſtinet: q̄ntos dignitate p̄cellit. Ideo gigātes in eccleſia potenteſ, uidelicȝ cardineſ: recte gemūt ſub aquis, ideſt ſub popul. quia ſcriptū eſt: aquæ multæ, populi multi. ſub qbuſ ꝯtremiſcūt: quia illoꝝ aſſidua cura grauant̄. & illoꝝ peccatis dānant̄. Deniq; nō glorient̄ cardineſ ipſi: quia ſpōſo eccleſiæ aſſiſtūt: eiuſq; adiutoreſ atq; ꝯſultoreſ inſtituti ſūt. Si enī ad mentiſ aciem reduxerint, q̄ntis laboribus plena ſit ac erumnis ea romani pōtificiſ aſſiſtentia: ea cōſulēdi & iuuādi neceſſitudo: q̄ntiſq; pericul referta ſit illa deſyderata ad papā ꝓximitas: cithara gaudii ūtet̄ in luctū. Quāto enī lucifer fuit deo ꝓpinquior: tāto ḡuius peccauit atq; ruit. Nimia plerunq; propinqtas nocet. nec ignis lędit: niſi approximātē. Cognoſcāt igit̄, quia aſſiſtenteſ ſūt nō inſiſtenteſ: ne dixerim obſiſtenteſ. coadiutoreſ: nō impeditoreſ. aſſiſtēteſ bono: reſiſtēteſ malo. applaudāteſ bonis: impugnāteſ pueſoſ. ut ſint de qbus ſcripta ait. qui aſſiſtit:

aſſiſtat q̃ſi Gyon in die vindemiæ·Gyon/cõflictuſ vt lucta dicit̃·In vindemia uero/mali fructũ rapiũt·Qui igit̃ ſũmo põtifici aſſiſtit:cõflictũ aggredit̃ cõtra eos qui fidem & ec-cleſiã impugnant·Aſſiſtere ergo qppe & reſiſtere iuuareq; omĩ tẽpoꝛe ſint cardineſ parati·nõ mõ in ꝓſperiſ:ſed aduer ſis·ne de illiſ romanus põtifex recte cõqueratur:quia ei aſſi-ſtunt·nõ aũt in oportunitatibus·nõ in tribulatiõe·Cũ autẽ tribulatio ꝓxima eſt:nõ eſt qui adiuuet·Demũ ꝓpinq ſint vt cõſultãt:nõ vt cõſumãt:ſicut ſcriptũ eſt:quos eligit apꝓ pinquabũt ei·nec derelinqñt eũ·Vtinã qui tã ꝓximi ſunt in dignitate:ꝓpinqui ſint in ſanctitate·vt de eis romanuſ ipſe põtifex recte dicere poſſit/qđ in leuitico ad leuitas di cebat ſũmus ſacerdos:ſanctificabor(inquit)in his qui apꝓ-pinquãt mihi·Sed ꝓhdoloꝛ ferendũ eſt potius:ne nimia ꝓ pinqtate ipſi draconeſ ſint iuxta arcã dñi·ne de illis dicat eccleſię ſpõſus:aduerſus me appropinquerũt·Videãt rurſuſ qa difficillima reſ eſt tanto tribunali aſſiſtere:difficilius ſic ꝯſulere:vt ſimul ꝓſint & placeãt·& longe oĩm difficillimũ vt in aſſiſtẽdo ſit animuſ/in cõſulẽdo liber:nõ odio affectui ñ paſſioni obnoxius·Nã(iuxta quendã ſapientẽ)apud ma-gnum tribunal difficile eſt ſic cõſiliari:vt ſit in uerbo ueri-tas/in ꝯſilio fideſ/ĩ cõmiſſo ſilentiũ·Ille ſiqdem(teſte Am broſio)recte cõſulit:qui utilit̃ aſſiſtit· qui ſeipſũ formã & exemplũ exhibet in doctrina/in ꝗuitate: vt ſit eius ſermo ſalubris·cõſiliũ utile·uita honeſta·ſña decora· Deniq; q̃ntũ curæ/q̃ntum ſollicitudinis/q̃ntumcũq; miſeriæ/ laboris atq; ꝑiculi in ea aſſiſtẽtia uertit̃:illud apte indicat·quia quicqd ægrꝝ/quicqd marcidũ/quicqd t̃bulentũ aut ingetum in oꝛbe erit:totũ eiſ curandũ tribuit̃·Quicqd deformatiõis/aut mo rum corruptiõis in mũdo erit:ſũmo põtifici ſit& cardinali-bus imputat̃· Si peſtis/ſi fameſ/ſi in deũ & ꝓximos fideleſ peccauerĩt:ſi uitia excreuerĩt:eiſ imputabit̃·qui(vt ſcripta

ait)cōmedūt peccata pploꝝ·Nā iuxta Ambꝛo·cū ppls in-
diſciplinatus repit̄:ſignū eſt quia ſacerdotiū nō eſt ſanum·
Vn̄ Greg·in q̄dam omelia:ubi ſubiectus ex ſua culpa mo-
rit̄:ibi is qui p̄eſt,mortis cauſa inuenit̄·Et(ut paucis aga-
mus) tot ſūt cardinaliū miſeriæ & calamitateſ:tot mentis
& cōſcientiæ remorſioneſ:quot ſūt p̄ceptoꝝ & reꝝ eiſ incū-
bentiū trāſgreſſioneſ· Quæ oīa enumerare perq̄difficile fo-
ret·Ceteꝝ cōgruit gradui,cōgruit ordini cardinaliū,expe-
dit honori,cōuenit oneri & p̄iculo:ut cōſyderēt ſe cardineſ
fore atq̄ cuſtodeſ hoſtioꝝ domus dei· per quæ nemo facile
intrat:niſi per cardinum miniſteria·Ad eos igit̄ circunſpi-
cere p̄tinet qui ingredit̄ & egredit̄·Conent̄ itaq̄ ut intrēt
habenteſ ueſteſ nuptialeſ,& qui digni reputent̄: claudātq̄
indignis·Clauſa erat ierico,ubi poſiti erāt principeſ:ut ui-
derent intrāteſ & egrediēteſ·Et in libriſ iudicum:cuſtodeſ
uigilabāt clauſis diligētiſſime hoſtiiſ domuſ dei·Sed caue-
ant ne claudāt hoſtia hiſ qui intrare deberent·percutientes
eos qui foriſ ſūt·Quos ſcrip̄ta cōmemoꝛat:quia claudūt ho
ſtium cum intrinſecus fuerint·Rurſuſ inuigilent cuſtodię car
dineſ ipſi·Duo enī Simoneſ eis occurrēt aſſidue inuicem cō-
tendēteſ:quos non æqua lance amplectant̄· alteꝝ ſequant̄:
alteꝝ p̄ſequant̄· Simonē magū corrumpe nitētem expellāt·
Simonē petꝝ ei maledicētem admittāt· Simonē magum &
filiam eiuſ eiciāt·quia ad eoſdem cardines ſcrip̄ta ait:clau
dite hoſtia:ne ſinatis eam intrare· Et iteꝝ in libris regum
eiice eā & claude hoſtiū·Vterq̄ Simon negociat̄ ut intret·
ſed longe diſparit̄ Simon petrus iniq̄ domus dei cōmertia
damnat:alter Simon admittit·Ille t̄rena uendit:ut cæleſtia
aſſequat̄·iſte ſpiritualia emit:ut tempoꝛalia adipiſcat̄·Ille
dum gratis accipit: gratis dat·iſte id pretio uēdit:quod p̄-
tio emit·ſimon maguſ ait:accipe nūmoſ,ut habeā gratię dei
largitionē·ſimō petrus ait: pecunia tua tecū ſit in p̄ditionē·

Ille nihil hn̄s tr̄eni: multū diuini muneris elargit̄ cum ait:
quicqd habeo tibi do· iſte plurima hn̄s nihil dat uirtutis:
quia extimauit domum dei poſſe pecunia comparari· Intret
deniq̄ Simon petrus· cuncta uiſitet & operet̄· Pellat̄ ſimon
magus qui vulnerat nec medet̄· Ille claudos ſanat & ægro
tanteſ· iſte ſanos efficit claudicāteſ· Ille curat alioꝝ oculos·
iſte implet ſuoꝝ loculos· Ille intret qui ait: ſurge & ambu
la· alter expellat̄ dicens: qui uenerit ad me nō eiiciā foraſ·
Ille in nomīe Ihesu nazareni ſuſcitat mortuos· hic in nomi
ne zabuli mortificat viuos· Demū expedit cardinalibuſ:
iactantiā & ornatū exteriorē fugere· Nō ſicut de illoꝝ nu
mero: in qbus cernit̄ ueſtiū cultus p̄timus: ūtutum aūt nul
lus aut exiguus· Pompa enī ueſtiū tolerāda ꝑ tēpore: nō af
fectāda ꝑ libito· ꝑmittēda ꝑ ſtatus decētia: dimittēda pro
ſcādalo· Auaritiā ut ſcorpionē, cardineſ fugiāt· quia de illiſ
ſcribit̄: ꝑcute cardinē & cōmoueant̄ ſup liminaria· quia aua
ritia in capite & plateiſ eoꝝ· ꝓptēea nouiſſima eoꝝ ꝯſumā·
Poſt auꝝ non eāt· Chriſtū non q̄ſitū ſequant̄· affluentiā reꝝ
nō q̄rant: niſi ūtutum & donoꝝ ſpūaliū· Vitent mēſaꝝ lu
xuriem· cōgeriem uaſoꝝ· quia hoc nō eſt ornare eccleſiā: ſed
ſpoliare· nō eſt decorē maieſtatēq̄ cuſtodire: ſed ꝑdere· non
eſt defendere: ſed exponere· Rurſus exponāt ſe muꝝ ꝑ do
mo domini· Exeāt ex aduerſo potētibus ſæculi· Regibus ſe
exhibeant imperterritos: ut Iohannē, iniuſtiſ: ut moyſen, egi
ptiis: fornicātibus, ut fineeſ: idolatris, ut heliam: auaris, ut
Elizeum: ut petrū, blaſphemātibus: ut Paulum, ꝑſeqūtibus·
vulgum nō ſpernāt: ſed inſtruāt· diuitē nō palpēt: ſed t̄reāt
pauperem nō grauēt: ſed foueāt· dignoſ ꝓmoueāt: indignos
expellāt· Et (ut inqt canon) quærāt eos in eccleſia colūbas
erigere: quos plus cognoſcūt ꝓdeſſe· nō quos ut ipſi amant:
vel quoꝝ ſūt precibuſ & ſeruitio deliniti: ut ꝑ qbus ut p̄
lati fiant: muneribus impetrunt· Et cū apłoꝝ typū teneāt:

diſtribuat dignitas ꝓ meritis: nō ꝓ uolitis. diſtribuāt uni-
cuiq; ꝓut opus eſt, non ſibi ſed populo. Iuuenes doceāt: non exaltēt. minas pncipū nō paueāt: ſed cōtemnāt. eccleſias non ſpoliēt: ſed ornēt. marſupia nō exhauriāt: ſed corda reficiāt & crimina corrigāt. ſtudioſos diligāt. ignorātes ignorēt. qa ſcriptū eſt: ignorās ignorabit. De dote uiduæ & pͣtrimonio crucifixi pauperes paſcāt: nō in cōſpectu hoim, ſed dei. Nec rephendimus quoſdā qui pauculas eſcas egenis erogāt: quæ de ſua & ſuorꝝ ſupſtent menſa. ſed eos inculpamus: qui pcio-ſiora recōdunt, more illorꝝ de qbus matheus ait: quia deci-māt mentā & anetū ac ciminū: & relinqūt quæ grauiora ſunt. qm̄ hæc oportet facere: & illa nō omittere. Iubent deniq; cardines uiriliter ſtare ꝓ afflictis. & iudicare æqtatē ꝓ man ſuetis terræ. Iubent deniq; uacare morꝝ correctiōi, inſiſtere cōcordiæ, inuigilare paci, infideliū expugnatiōi & fidei ar-gumento intēdere: eamq; uſq; ad ſanguinē tueri. in cuius ty po rubei pilei inſigniis decorāt. Sint deniq; in loqndo mo-deſti, in aduerſitate ſecuri, in pſperitate deuoti, in hoſpitio nō diſſoluti, in cōuiuio nō effuſi. Demū ſint pōtifici fideles: in fidelibus comportabiles. ſint ad petendum uerecundi: ad negādum iuſta, difficiles. Sint grati poſtq̄ acceperunt. Sint largiſſimi exhibitores: & parciſſimi ꝓmiſſores. Et ut finem uerbis (ſed nō mētis dolori) imponamus: tales interius ex-teriuſq; cardines eccleſię exiſtāt: qles ſe uelle eſſe ꝓfeſſi ſūt Tales ſibi appareāt: qles ab hoibus reputari cupiūt. hoc ſit illis pudor, alios eſſe: & alios apparere. Fuere qdem multi qbus expediens mīme fuit apparere & cōſpici. Sed ꝓdolor in omni ſtatu experimur alios eſſe: alios apparere: ut illud Anticlaudiani, apud omīs uerꝝ ſit: quia aliqn̄ nō ſūt homīes quod uident. Sępe uero pluris ſūt: q̄ appareāt: ut glorię eis ſit aſcēdiſſe. Poſtremo id uellē cardinaliū cordibus ſemp de-fixum ſit: quia ſi tandē diuerſis illecebris delitēſcūt. nec eis

onera incumbētia ptimeſcūt: uereor ne illud Amoſ pphetæ audiāt. Stridebunt (inquit) cardineſ domus dei in illa die. Et iter illud Iſaiæ: ſup muros tuos conſtitui cuſtodeſ. ipſi uero ſicut locuſtæ vineam depaſti ſunt;

Ca. x. De ſublimitate, exellētia, & dignitate ſtatus patriarcar, archiepiſcopor, epiſcopor, prelator, presbyteror & miniſtror eccleſiæ. & de pfectione ſtatus eor;

Ogit ordo policitus vt attingamus cæteros ſtatus Ierarcicos uitæ ſpirituat. uidelicʒ priarcar, archiepor, epiſcopor, archidiaconor, curator & alior clericor ſub eccleſiaſtico ordine degentiū. Cuius ſtatus, dignitas, & exellētia: nō ſatis a mortalibus laudari, extolli, & cōmendari pōt. Cōficeremus qdem magna uolumīa: ſi ea oīa adduceremus: quæ illor exellentiā & ſublimitatē demōſtrāt. Paucula tn̄ ſub quodā breui epilogo pſtringemus. qntum pſertim ad ppoſiti rōnem ptinet. qm̄ latius exellentiā huius ſtatus deducimus in libro defenſorii ſtatus eccleſiaſtici. vbi pdicta comprobamuſ: nō ſolū ex fundamētis iuris natalis: ſed teſtimoniis & exēplis ueteris legis. ac etiā ex ipſa gentiliū obſeruātia. necnō teſtimoniis nouæ & euāgelicę legis: & demū auctoritatibus & fundamētis iuris humani. Nam vt cæta taceā. quiſ dubitat pōtificem ac ſacerdotalē dignitatē pncipiū ſumpſiſſe ex ipſo natali iure: quo (vt inqt philoſophuſ in politicis) hoīes natalit inclinant ad ſacrificia. q nō niſi p pōtificeſ & ſacerdoteſ. etiā ipſa antiqtas inſtituēda, celebrādaq duxit. Sed & illa gētilitaſ natali iuri innitēſ, hāc pontificū & ſacerdotū ſūmā ſup oīſ mortaleſ dignitatē & exellentiā nedū inſtitutis: ſed humili ac deuota obſeruatiōe pfeſſa eſt. Nam (vt Plutarcho placuit & Policratus refert) apud gētileſ eos qui religionis cultui

ꝓerant, quos põtificeſ appellabãt: q̃ſi typũ animæ, in corꝑe humano tenẽteſ: ſuꝑ om̃ſ mortaleſ uenerabant̃, eiſqꝫ ſubiiciebant̃. Sicut itaqꝫ anima totius corporis habet ꝑ̇ncipatum: cunctaqꝫ mẽbra uegetat, eiqꝫ obſequunt̃, & illoꝝ gerit ꝑ̇ncipatũ: ita põtificeſ quos ipſe Plutarchuſ etiã ꝓ̃fectos diuino cultui uocat, toti corporis cõmuĩtati ꝓ̃ſint oportꝫ. Subdens: quia & Auguſtus cæſar ſacroꝝ pontificibus euſqꝫ ſubiectus fuit: donec & ipſe (ne cui mortaliũ ſubeſſet) Veſtalis creatus eſt põtifex. Demũ in ipſa ueteri lege hic exellentiſſimus ordo inchoatus eſt, & in noua plenius cõfirmatus: ut inquit Iſidorus. Nã ſancti doctoreſ ſacrificiũ: & ꝑ cõſequens ſacerdotiũ ab Abel & Chayn incepiſſe aiunt. qui ꝑ̇mo ſacrificauerũt deo. Vñ credit̃ Adã in ſpiritu & iuſſu dñi docuiſſe filioſ ſacrificare deo. q̃re dicunt ordinẽ ſacerdotii tunc primo incepiſſe. Sed putamus utrunqꝫ recte ſtare poſſe. quoniã añ legẽ ſacerdotiũ & ſacrificiũ incepit ab Adã & filiis eius: uidelicꝫ implicite & ſub q̃dam figura. Sub lege ꝟo, explicite & exꝓ̃ſſe iuſſu dñi incœpit ab aaron. Alii a melchiſedech. iuxta illud: tu eſ ſacerdos inęt̃nũ ſcd̃m ordinẽ mel. Sed (ut diximus) ſub lege Aaron primus iubente domino, uictimas obtulit: ut inquit Iſidoruſ. Quocũqꝫ mõ ſit: ex ipſa tẽporis ꝑ̇mitate & diut̃nitate ac inſtituẽtis exellentia & ſancti ſtatus ſanctitas atqꝫ ſublimitas aptiſſime comprobat̃. Demum uero ipſa pontificalis & ſacerdotalis exellentia & ſanctimonia ex hoc agnoſcit̃: qm̃ ſublimiori noĩe q̃ꝫ cogitari põt: in ſacra ſcripta epiſcopi, ſacerdoteſ, & eccleſiæ miniſtri noĩant̃. Appellant̃ enĩ dĩ. Vñ in exodo ſcribit̃: dĩs nõ detraheſ. per deos, ẽpos & ſacerdoteſ intelligẽs: ut ait ꝗdam canon. Rurſus ordo ac ſtatus ipſe in eo eminentiſſimus atqꝫ ſanctiſſimus eſt: quia typũ tenet cæleſtis ierarchiæ. Nã ipĩ eccleſiæ miniſtri eccleſiaſticã cõficiũt ierarchiã. Ipſi quoqꝫ in ſortẽ dei electi ſunt: & ipſe ſorſ illoꝝ eſt. Ipſi deniqꝫ tãtæ

excellētiæ & dignitatis exiſtūt·ut merito a cunctis ſęculi ꝓn
cipibuſ/ & chriſtianæ fidei cultoribuſ p̄reſ appellant̄·Vnde
Greg:quis dubitet eccleſiaſtici ordinis uiros uenerādos fo
re:quos regū & ꝓncipum oīmq; fideliū p̄reſ & magiſtros cē
ſeri comptū eſt·Et ſeq̄t:nōne miſerabit inſaniæ eſſe uidet̄:
ſi filius p̄rem/diſcipuluſ magiſtꝝ nō honorēt:& iniquiſ ob
ligatiōibuſ illū poteſtati ſuæ ſubiicere:a quo credit nō ſo-
lum in terrā:ſed in cęlis ligari poſſe & ſolui·Et iteꝝ idem
Greg·circa ꝓncipiū paſtoꝛat inq̄t:honoꝛ & ſublimitas n̄lliſ
poterit cōparatiōibus adeq̄ri·Si regū fulgore compareſ/&
ꝓncipum diademati:lōge inferiuſ erit:q̄ ſi plūbi metallum
& auri fulgorē cōpareſ· Quippe cū uideamus regū colla &
ꝓncipū ſubmitti genibus ſacerdotū·& oſculata eoꝝ dextra:
orōnibus eoꝝ credāt ſe contineri·Et Ambro·in paſtorali:
magna eſt excellētia & ſublimitas ep̄oꝝ·quæ/ſicut maxima
eſt:ita maximā debet hr̄e cautelā·quia honoꝛ grādiſ:grādi
ori debet ſollicitudine circūuallari·Et rurſuſ idem Ambꝛo
ſius:nihil in ſæculo excellētius ſacerdotibuſ:nihil ep̄is ſub-
limiuſ repiri pōt:ut cū dignitatē eoꝝ oculis demōſtramuſ:
digne noſcamuſ qd̄ ſumus·& qd̄ ſumus ꝓfeſſiōe:actiōe etiā
demonſtremuſ:ne ſit gradus excelſus/& deformis exceſſus·
Deniq; Iohānēſ Criſoſt·huius ſtatus gradū & exellentiā ſi-
gnans ait:ſacerdotibus eccleſiæ deus cunctos uoluit eſſe ſb̄-
iectos·ad quos uniuerſa quę in eccleſia occurrūt: uoluit ꝑ-
tinere·Et Aug·clericoꝝ ſtatū & eccleſiaſtici ordinis ſubli-
mitatē & ſāctimoniā deſignāſ/ait ad Mauritiū:ſacerdoti-
bus & leuitis eccleſiæ nō ex t̄rena poteſtate:dn̄s nr̄/ſed ex-
cellēti potētia ꝑpr eū cuius ſerui ſūt:ita eis dn̄at̄/ut debi-
tā eis cuncti reuerentiā impendāt·Et ſubdit:nā in diuiniſ
eloqiis eccleſiaſtici ordiniſ clerici & ſacerdoteſ aliq̄n di:ali
q̄n angeli uocant̄·Nā & ad moyſen(de eo q ad iura dedu-
cenduſ erat)dicit̄:applica eū ad deoſ/uidelicȝ ad ſacerdoteſ

Et rurſus ſcriptū eſt: dis nō detrahas & ſeculi ſacerdotibuſ· Et iterꝝ: ego dixi di eſtiſ· Et ꝓpheta ait: labia ſacerdotum cuſtodiūt ſcientiā: & legem de ore eius reqrāt: quia āgelus dn̄i exercituū eſt· Quid ergo mirꝝ ſi regeſ, ſi p̄ncipeſ, ſi cuncti fideleſ eos honorēt: qbus in ſuo eloqo honorē tribuenſ: aut āgelos, aut chriſtos, aut deos, deus ipſe appellat: Grandis ergo eſt exellētia ſtatus & ordinis p̄ſbyterorꝝ & pōtificum· ueluti qui eiuſ locū tenent ſup terrā: qui cælū & trā cōdidit & oīa quæ in eis ſunt· qbus tātam tribuit poteſtatem: ut quos ipſi abſoluūt ut ligāt ſup terrā: ipſe ligatos, ſolutoſq; habet in cælis: dicēte eis ſaluatore: quorꝝ peccata remiſeritiſ: remittunt̄ eiſ· Sed quid de huiuſ eccleſiaſtici ſtatuſ dignitate & exellētia dicere phaſ eſt: potiuſ certe tempuſ q̄ dicendi materia deeſſet;

Ca·xi: De differētia & comparatiōe eccleſiaſticorꝝ: uidelicȝ epōrꝝ· & aliorꝝ inferiorꝝ p̄latorꝝ, & clericorꝝ int̄ ſe adinuicē· & quiſ gradus alt̄o ſit dignior & perfectior;

Xigit ḡ idem ordo policitus: ut eccleſiaſticorꝝ ſiue clericorꝝ ordinem int̄ ſeinuicē diſcernamus, & conparemus: quod breuiſſime tanq̄ manifeſta abſoluemus· Aliq enī in minoribus ordinibus ſūt cōſtituti· aliqui ſubdiaconi· alii diaconi· alii p̄ſbyteri· alii epī· alii archiepī & p̄triarchæ· Inter quos lōga ualde drn̄a eſt· Nam etiam ex chriſti inſtitutiōe: maiorꝝ & miōrꝝ ſacerdotū diſcretio facta eſt· qn̄ apl̄os tanq̄ maioreſ: & ſeptuagita duos diſcipuloſ q̄i minoreſ ſacerdoteſ inſtituit· ut patet Luce·x· Ubi gloſa: q; ſicut in apl̄is forma epōrꝝ: ſic in·lxx·duobus forma p̄ſbyterorꝝ q̄ſi ſecundi ordinis eſt p̄ſcripta· Poſtea aūt apl̄i hāc formam ſecuti ſunt· & in ſingul̄ ciuitatibus epōs in parrochiis preſbyteros ordinarūt· Procedente uō tempore & creſcente

meſſe dñi/apoſtoli ordinarũt diaconos·quoꝝ maximus fuit
Stheffanus·ſubdiaconus uero & alios minoreſ ordineſ eccle
ſia per tẽporiſ diſcurſũ ſibi ↄſtituit·ꝗuiſ nõnulli dicãt ſub-
diaconatũ ab ap̄lis fuiſſe inſtitutũ/ſed per eos int̄ ſacros nõ
numeratũ·poſtea tñ ab eccleſia aggregatũ·Veruntñ Diony
ſius qui pauli diſcipulus fuit/ in eccleſiaſtica ierarchia treſ
tm̄ ordineſ deſcribit/epoꝝ,p̄ſbyteroꝝ,& diaconoꝝ·Epiſco
poꝝ ordinẽ dicit maximũ & pfectiuum·p̄ſbyteroꝝ uero,il-
luminatiuũ·diaconoꝝ,purgatiuũ· Nec ſolũ diſtinguit̄ quo
ad ſublimitatẽ,& exellentiã dignitatis/ſed etiã q̄ntum ad
pfectionẽ ſtatus·nõ ꝑ exellẽtia & ꝓrogatiua dignitatis/ſed
ꝓut inducit q̄ndam ſeruitutẽ p̄r deũ oppoſitã ſtatui liber-
tatis·Nã ſcd̄m ſnãm doctoꝝ,circa iſtos gradus tria poſſunt
cõſyderari/ſicut tribus modis pfectio ſtatuſ aut uitę ſancti-
tas acquirit̄·Primo,pfectio ſtatus ſumit̄ cõmunit̄ & large/
per actus dilectionẽ·Secundo,magiſ ꝓprie/ꝑ officii admini
ſtrationẽ·Tertio,ꝓpriſſime/per uoti ꝑpetuã obligationem·
Primo igit̄ mõ,om̄ſ in caritate exiſtenteſ/ſũt in pfectionis
ſtatu·quia(ut ap̄ls ait)ſola caritas uinculũ eſt pfectionis·
Et hoc mõ perfectio opponit̄ ruinæ peccati,& culpæ·ſcd̄m
quẽ modũ dicit ap̄ls/qui exiſtimat ſe ſtare/uideat ne cadeat
Secundo uero mõ, om̄ſ qui aſſumunt̄ ad officia eccleſiaſtica/
poſſũt dici eſſe in ſtatu pfectionis reſpectu laicoꝝ·Sunt·n·
ipſi q̄ſi medii int̄ deũ & populũ·Vñ q̄nto deo ſunt ꝓpinq-
oreſ rõne officii quod miniſtrãt/tãto pfectioreſ·Vnde in ca
none ſcribit̄·non ſolum ep̄i/ſed p̄ſbyteri & diaconi debent
magnopere ꝓuidere/ut cunctũ pp̄lm cui pręſidẽt/obſeruatio
ne uita & doctrina excedãt·Id etiã agere debent inferioreſ
gradus puta exorciſtæ lectoreſ,& alii· Sed tertio mõ,ſolum
epiſcopi,archiep̄i,& p̄triarchę,ac etiã religioſi illi uidelicet
qui per uotũ in ꝑpetuã ſeruitutẽ ſeſe tradũt ad ſeruiendum
chriſto,& hoĩbus propt̄ ipſum in his quæ ſunt circa opera

pfectionis·tales ſunt ꝓpriiſſime in pfectionis ſtatu· Et hoc mō in hac parte accipit̄ ſtatus·vt uidelicꝫ ſonet in quādam ſeruitutē oppoſitā ſtatui libertatiſ·quia per talē ſtatum fit mutatio ſtatus libertatiſ in ppetuā chriſti ſeruitutē·vt ſup̄ diximus· Et hic ꝓpriiſſime eſt ſtatus pfectioniſ uitę aplicæ in hac parte· ſcd̄m quē modū accipit̄ ſtatus·ii·q·vi·ſi qn̄ in cauſa capitali vel ſtatus intpellatū fuerit·nō inquit per ꝓcuratoreſ·ſed per ſeipſos eſt agendū· Cæteri ergo miniſtri eccleſię indubie ſunt in ſtatu pfectioniſ propt̄ officii admiŋiſtrationē·talis tn̄ perfectio ſtatus magis accipit̄ comparatiue q̄ ꝓprie· Nam canoneſ/inferioꝝ clericoꝝ ſtatum magiſ appellāt gradum q̄ ſtatum· Vnde dicit̄ in quodam canone· pro gradu officii vnumquemqꝫ ſtudere oportet ad meliora· Et hoc dictum ſit quantum ad epiſcopos & miniſtros eccleſiæ·inter ſeipſos comparatos;

Ca·xii· De plurimis difficultatibus & aculeis laboribus & periculis/ſtatus archiepoꝝ/epoꝝ & cæteroꝝ clericoꝝ· & de malis miniſtris eccleſię·ac de mltiſ abuſibuſ/uitiiſ & inordinatiōibuſ illoꝝ·in genere & in cōmuni;

Iſa exellentia/dignitate & ſublimitate ſtatus eccleſiaſtici in genere·ac dīna & comparatiōe int ſe·ſupereſt agere in cōmuni de eius periculo aculeis & difficultate· Et adducent̄ in mediū auctoritateſ & rōneſ·qbus n̄ inepte ꝓbari udent̄ huius ſtatus difficultateſ/pıcula & incōmoda· Dignū·n·uidet̄·vt ſi quos epiſcopos aut clericos huiuſ ſtatus ſublimia/& dultia delectant· amara & aſpera moderent̄· Nec in eo ſtatu ſecuros ſe reputāteſ/plurimum extollant̄·qui tam ꝓximi ruinæ inſiſtunt· In p̄miſ itaqꝫ nemo ſibi blandiat̄ ex ſanctimonia huius eminētis ſtatuſ eccleſiaſtici·nemo certe de eiuſ exellētia extollat̄·nemo

de illius dignitate cõfidat. Cogitet enĩ quia(vt inquit ca
non)nõ loca,nõ dignitateſ,nõ cathedra ſtatũ faciũt: ſed ui-
ta & moreſ. Vñ ex officio & dignitate nõ licentiã peccãdi:
ſed neceſſitatẽ beneuiuẽdi eccleſiaſtici uiri ſe nouerĩt aſſecu-
tos. nec ex eminẽtia ſtatus audaciã delinquẽdi ſibi ſumant.
pro eo maxime:qa(vt in p̃cedẽtibus diximus) nullus ſanctũ
dubitare debet:quẽ apex tãtę dignitatiſ attollit. In quo ſi
deſũt bona acqſita per meritũ: ſufficiũt quę a loco & cathe-
dra teſtant̃. Et iterꝝ:cathedra aut claros ad hæc faſtigia eri-
git:aut qui erigunt̃ illuſtrat. Ad quæ dicimus plurimũ fal
li eos:qui de loci dignitate lętant̃. Nã Symachuſ papa ſe-
ipſũ declarãs,p̃dicta de illiſ intelligit:qui per bonos actus
ſanctos p̃deceſſoreſ imitant̃. Vñ ſubdit:ꝙ ea quæ de cathe
dræ ſanctitate dixerat,ad illos ꝑtinent:quos cõuerſationiſ
ſplendoꝛ illuminat. Sed pꝛo tãto ſanctos uocat:quia pꝛopt̃
loci & cathedrę ſanctitatẽ boni & ſancti pręſumunt̃. Vnde
Hierony. nõ ſanctoꝝ filii ſunt qui tenẽt loca ſanctoꝝ:ſed
qui exercẽt opera ſanctoꝝ. Itaqꝫ nõ reddat eccleſiaſticos ui
ros ſecuros dignitatiſ faſtigiũ:ſed potius rep̃mat aut humi
liet iminens eccleſiaſtici ſtatus periculum. Vnde Greg:nos
qui p̃ſumus:nõ cathedræ,nõ dignitatis,nõ ordinis,uel gen
tis p̃rogatiua:ſed moribus ꝯfidere debemus.quia vt inquit
canon:non dignitateſ aut ordineſ creatori ꝓximos faciunt:
ſed nos aut ꝓpria merita coniungunt:aut mala diſiungunt.
Non ergo lætent̃ ep̃i ex ſanctitate cathedrę:nõ ſacerdoteſ
confidãt ex ſacerdotii dignitate: ſed potius cõtremiſcãt ex
imminẽti calamitate & ꝑiculi pronitate. Quid.n.dignitas
affert:ſi uita obeſt:Nam teſte Greg. quid paradiſo altius,
dulcius atqꝫ iocundius:Quid cælo ſecurius: Et tñ homo de
paradiſo,peccãdo:angeli de cælo:ceciderũt. vt poſteris cede
ret in exemplũ:quia nõ loci nec dignitatis ãplitudo ſecuri-
tatẽ tribuat:ſed uitę innocẽtia. Quia vt idẽ Greg. ſubiicit:

iuſtum quippe eſt vt nobilitate loci ac dignitate officii nō iuuet̄: qui dignitatē dei a ſe abiicit. Vnde Criſoſt. ad epos de dignitate exellentia ſe efferenteſ, nec illius iminentia pericula ꝓuidenteſ, pulchre ait: uidete inq̄ fratreſ ꝙ n̄ ſedeatis ſup̄ cathedrā: quia nō cathedra facit ſacerdotē: ſed ſacerdos facit cathedrā. nō locus ſanctificat hoīem: ſed homo locum. nec omīs ſacerdos ſanctus eſt: ſed oīs ſanctus, ſacerdos. Et ſequit̄: qui bn̄ ſederit ſuper cathedrā: honorē accipit cathedre. Et iterꝝ: malus ſacerdos ex ſacerdotio ſuo crimen acquirit: nō dignitatē. Secundo: eccleſiaſtici ſtatuſ incōmoda & onera, difficultateſ & aculeos, erumnas atꝙ ꝑicula, ex ipſo noīe ſatis cōpꝛehendere poſſumuſ. Si enī epiſcopi ſacerdotiſ aut clerici nomē ſolū perterret: q̄nto āplius ipſius rei defectus q̄ nomen impoꝛtat? Epiſcopuſ enī ſupintendēs aut ſpeculator dicit̄. Sacerdos vō dictus: ꝙ ſacra det aut doceat Clericus ideo appellatus: ꝙ in dei ſortem electus ſit. Qui ergo nō ſupintendit: qui nō ſpeculat̄: qui a longe nō ꝓſpicit incōmoda ſubditoꝝ: nōne epī falſum nomē uſurpat? Sed & qui ſacra nec dat nec docet: nōne falſum ſacerdotiſ tytulū ſumit? Clericus uero quō ſorſ dei dictus eſt: quem mūduſ, quē ſeculi, quē deniꝙ ipſe infernuſ de illo uerius ſoꝛtiunt̄? hos itaꝙ pulchre Bern. deſcribit. mirꝝ eſt (inquit) ꝙ clerici aliud uideri cupiūt q̄ ſint: uidelicet habitu militeſ: quæſtu clerici: actu neutrꝝ exhibent. Non enī pugnant vt militeſ. nec euangeliſant vt clerici. nec laborent vt miniſtri. Cuius igit̄ ordinis ſint: cum utriſꝙ eſſe cupiūt: & utrunꝙ deſerunt & ꝯfundūt? Et ſequit̄: vnuſqſꝙ (inquit apts) in ordine ſuo reſurget. ſed iſti in quo? Sed certe quia nullū tenent ordinem: ſine ordine peribūt. Et cum ſapiēs deuſ (vt ueracit̄ credit̄) a ſūmo uſꝙ deorſū, nihil inordinate reliquerit: uereoꝛ certe nō alibi eſſe ordinādos, q̄ ibi: ubi nullus ordo: ſed ſēpiternus horror inhabitat. Ad hos preterea ſic nominatos

paſtoreſ/ & paſtoralem curam deſerenteſ: per ꝓphetā deus
acerbiſſime cōminatꝰ. Ait enī. ſi nō fueris locutus vt ſe cuſto
diat impius a uia ſua: & ille iniqtate ſua morietꝰ: ſanguinē
eius de manu tua exquiram. Quod ergo maius periculū co//
gitari pōt: q̄ alioꝝ iniqtate damnari? In cæteriſ ſiqdem ſta
tibuſ ſeu viuendi modis/culpa tenet auctoreſ ſuos: qlibet
ꝓprio ſuo peccato punitꝰ. quia ſcriptū eſt: anima quæ pecca-
uerit: ipſa morietꝰ. In hoc tn̄ periculoſo viuendi genere: ne-
dum ſuo ſed alioꝝ ſcelere paſtor plectitꝰ. Damnantꝰ enī pa-
ſtoreſ: ꝓptoꝝ iniqtate. Quis ergo ſane mentis ad illud ui-
tæ genus aſpirat: vt aīam ſuā teneri/obligariq; baratro eli
gat: ſi alii peccauerit? In exordio humani generiſ. Cayn ip̄e
licet reprobus/tātæ tn̄ intelligētiæ fuit: vt uitæ alienæ cu
rā abiiceret inqens: nunqd ego cuſtos fratris mei ſum? Re-
pellebat ille a ſe caute fratris curā: ne incautius ꝓ fratre te
neretꝰ. Ille etiā uterini fratris curā recuſabat: nunc ꝓh dolor
ad extraneoꝝ curā cū aperto periculo ꝓperamuſ. Quiſ (oro)
tam ſibi impius? quis tā ſui oblitus exiſtit? quis ſponſorē/
ſeu alienæ uitę ſe conſtitui fideiuſſorem optat: qui uitā ꝓ
priam uix tueri poteſt? Aut quid tā inſanū: quid tā incō//
ſyderatū: q̄ alienaꝝ culpaꝝ ſtrictā rōnem ſeſe redditurꝝ ꝓ-
mittere: qui ſua/aut nō uidet/aut nō intelligit? Quid tam
dementię ꝓximum: q̄ alienoꝝ facinoꝝ fieri diligēs indaga
tor: qui ſuoꝝ eſt negligentiſſimuſ inqſitor? aut quiſ aliena
peccata portare ſe pollicetꝰ: qui ſuis p̄mitꝰ? Quis purgandi
alios onus ſuſcipit: qui purgatore indiget? aut illuminādi
plurimos officium accipit: qui cæcus eſt? & qui ſe nō uidet:
quō alios cōſyderat? Periculoſa certe atq; grauis ſarcina/eſt
cura paſtoris. Nā cuiuſlibet ouis deperditio: illius pericu-
lum eſt. ad quē ꝓpheta ait: & erit anima tua ꝓ aīa illius.
Demū illius ſtatus periculū in eo cōſpicitꝰ: qm̄ teſte Greg.
Prælati tot mortibuſ digni ſūt: quot ad ſuos ſubditos per-

ditioniſ exempla tranſmittunt· Inter cætera uero deteſtanda exempla, vnũ illud eſt: qm̃ & ſi ſcriptũ ſit: ſeruoſ dei non oportet litigare: epiſcopi tñ & clerici qui ſpiritualeſ ſunt: & liteſ ac cõtentiõeſ uitare ſpecialius iubent̃: ꝓh pudor tã acerbe, tã impie, tã crebro litigãt: vt omſ vincãt in ↄtendẽdo laicos· & ſub colore iuſtitię obrepit impietaſ· Iam ñ mõ ꝓ epãtu litigat̃: ſed bellat̃· nõ mõ pro ſacerdotio cõtendit̃: ſed pugnat̃· Et plerunqꝫ nõ ſine orbis & urbis periculo bellat̃ in eccleſia: quæ pacem filiis vt pia mat̃ ꝓmittit· Aiunt enĩ: gloriã noſtrã non damus alteri· qui dum vanã retinent: uerã & æternã amittunt· ad gloriã currũt: ſed gloria eoꝝ in cõfuſione erit· Chriſtus iubet tunicã ꝓximo dimitti, quippe & in facie percuti: ne litigẽt· iſti eligũt ꝑcutere: q̃ parcere· malunt periclitari eccleſias: q̃ non honorari· Tertio: ille hoĩm ſtatus nedum difficilis & laborioſus, ſed & ꝑiculoſus uidet̃: ex quo plureſ ſeductoreſ & ſciſmatũ ſeminatoreſ in eccleſia oriunt̃· quos certe ex ſacerdotum & epiſcopoꝝ ſtatu prodiſſe cõperimuſ· Vñ Hierony: uetereſ perſcrutãs hyſtoriaſ reperire nõ ualeo, alios eccleſiã dei ſcidiſſe: populoſ ſeduxiſſe: p̃ter eos qui ſacerdoteſ appellati ſunt· Accedit: qm̃ ille uidet̃ ꝑiculoſior, difficilior atqꝫ incomodior viuẽdi modus: de quo plureſ cadũt, & plureſ periclitant̃· Conſtat aũt plureſ cadere in uia ſalutis· & longe plureſ ex ſtatu eccleſiaſtico ꝑiclitari: ꝓpter plurima: & p̃ſertim ꝓpter tẽporaliũ affluẽtiã· Sicut certe plureſ deuiãt in proſperis: q̃ in aduerſis· de qbus putandũ eſt ꝓphetã dixiſſe: cadent a latere tuo mille & decẽ milia a dextris tuis· Dexterã qdem, honoratiorẽ partem: epiſcopi & p̃lati in eccleſia tenẽt· cæteri ſiniſtrã· Si igitur de cæteris ſtatibus ad ſiniſtram cadent mille: ꝑfecto de iſtis cadẽt decem milia· Quarto: eligere curã aĩaꝝ nihil aliud eſt: q̃ exponere ſe ad manifeſta & indubitata ꝑicula· quia (vt inquid Greg·) talia appetere: eſt mentis tẽpeſtas·

Nam nihil aliud eſt poteſtas culminis· q̄ tempeſtas mentiſ
Quiſ enī tā audax/aut uerius quiſ tā temerarius eſt· qui in
alto & tempeſtuoſo mari nauigare ꝑoptat? Quis illius na-
uis cupit fieri gubernator· quā periclitam de ꝓximo cōſpicit?
Teſte Greg· quieto mari imperitus nauta nauem dirigere
poteſt· t̄bato aūt tēpeſtatis fluctibus etiā peritus nauta ſe
cōfundit atq; pert̄bat· Profecto nil aliud eſt curā aīaꝝ ſuſci-
pere· ſacerdotiū aut pōtificatum ſumere· q̄ ſcient̄ ſe naufra-
giis mergere· Solent hoīeſ de tēpeſtate in portum fugere·
Qui uero aīaꝝ paſtoreſ fieri deſyderāt· de portu in tēpeſta
tem libent̄ fugiūt· De qbus ꝓpheta dicere uidet̄· qui deſcē
dunt mare in nauibus facienteſ operatiōeſ in aquis multis
& deſcendūt uſq; ad abiſſum· qm̄ anima in eis tabeſcit pro-
pter negocioꝝ multipliciū ꝓcellam· q̄re t̄bati ſunt & moti
ſunt ſicut ebrius· & tādem omīs ſapiētia eoꝝ deuorata eſt·
Miꝝ certe uidet̄/ut nō ſatis difficile aut graue uideat̄/uni
epiſcopo unius animę curā ſumere· niſi oīm curaſ in ſe ſuſci
piat· Vñ qdam ſapienſ de tam graui ſarcina dicebat· forteſ
humeri qui talia ſuſtinēt· aut fortiſ ambitio ad id animos
cogens· ubi futuꝝ periculū ſciunt· Quod ſi pontifex in altū
ſe locatū gaudeat· cōſyderet/quia tāto erit ei caſus grauior
Vix enī ex alto ſine labore aut periculo deſcendit̄· Sed ut
paucis concludā· cura aīaꝝ ſi recte gerit̄· ſūmus eſt honor·
ſed ſūmus labor· ſūmū onus· ſūma ſeruitus· Si uo male agit̄
ſummū aīę periculū· ſummū malū· quia anceps ex omni par
te negociū eſt·   Quinto· nō eſt ꝓpoſito alienū ꝯſyderaré·
qm̄ (ut ait Criſoſt· in canone) homo chriſtianus fortit̄ cadit
in peccatū propt̄ duas cauſas· aut propt̄ magnitudinē pecca
ti· aut propt̄ altitudinē dignitatis· Hæ igit̄ duę periclitādi
cauſæ eccleſiaſticoſ uiros fortit̄ tuere cogūt· Primo· magnitu
do peccati· ſcient̄ enī & ex cōtemptu peccāt· Nā qui ſcit uo
luntatē dñi & non facit· (iuxta uerba ſaluatoris) uapulabit

plagis multis. Secundo: altitudo dignitatis. quia q̃ntum di
gnitas altior: tanto casus grauior. Et teſte Greg. q̃nto quis
in ſede ſuperiori locatus eſt: tãto in maiori periculo uerſat̃
Et Aug. ſublimitas honoꝶ: magnitudo ſcelerum eſt. Et
Hiero. in maiori gradu: maior ẽ ſine dubio pœna. Et iteꝶ
criſoſt. in canone: honoriſ magnitudo his qui indigne viuũt
honore: maximuſ cumuluſ incipit eſſe pœnaꝶ. Et iteꝶ aug.
clerici officiũ: ſi perfunctorie geriẗ: nil apud deũ miſerius,
triſtius, & damnabilius. Sexto: ex epõꝶ & clericoꝶ admi
niſtratione: pericula, difficultateſ, & incõmoda: aptiſſime de-
mõſtrant̃. Non enĩ epiſcopi & clerici: dñi ſũt bonoꝶ eccle-
ſiæ: ſed (vt Hierony. ait) ꝓcuratoreſ ſeu diſpenſatoreſ reꝶ
alienaꝶ. & uelut ſacrilegos plectẽdos eſſe: ſi quod pauperi-
bus eſt erogãdũ, ſibi retinẽt pluſq̃ eius ſtatui ſufficit. Quõ
ergo ſecuri ſunt clerici: qui nõ ſolum ex mala aut deſidioſa
admĩſtratiõe: ſed ex cupida retentiõe damnant̃. Vñ pulchre
de ſe & cæteris p̃ſbyteris dicebat Hierony. quõ poſſumus
aliena fideliter diſtribuere: qui noſtra timide reſeruamus.
Hinc Aug. ad epõs & p̃ſbyteros ait: eſurientiũ paniſ eſt:
quẽ tu detineſ. nudoꝶ ueſtimentũ: quod tu recludiſ. miſero-
rum redẽptio eſt pecunia: quã tu refodis. infirmoꝶ ſolatia
ſunt delitię: q̃bus tu laſciuiſ. tãtoꝶ ergo ſcias bona te inua
dere: q̃ntis poſſis p̃ſtare quod uelis. Sed & Bern. in epiſtola
ad fulconẽ ait: ne tibi o pontifex, o ſacerdos, blãdiaris: quo
tuis cõtentus, alia nõ arripias. Rapis enĩ cum luxuriaris: vt
de altario ſupbias. de q̃bus quod p̃tẽ neceſſariũ. ac ſimpli-
cem uictum retineſ: tuũ nõ eſt. rapina eſt & ſacrilegiũ. habẽ
teſ (inquit ap̃ls) uictum & ueſtitũ: nõ uictum & ornatũ. nõ
delitias, nõ ueſteſ: q̃bus laſciuiamuſ. Et iteꝶ idem Bern. ad
ſenonenſẽ archiep̃m: clamãt nudi. clamãt famelici. ꝯquærunt̃
pauperes. dicunt: dicite põtificeſ in inferno: q̃d facit auꝶ no
bis fame, frigore, miſerabilit̃ laborãtibus. Quid cõferunt

tot imitatoria uel extenſa in porticis: vel plicata in mani-
cis: noſtrū eſt quod effunditis. nobis crudelit̄ ſubtrahit̄: quod
immanit̄ expēditis. Hinc & Hierony. (pontificeſ & clericoſ
cōminanſ) ait: eccleſię pncipeſ qui deliciiſ affluūt, ꝓpheticuſ
ſermo deſcribit: ꝙ eiiciendi ſunt de ſpatioſis domibus, lau-
tiſqꝫ cōuiuiis. Et ſequit̄: ſi uis ſcire quo eiiciendi ſūt: in te-
nebras uidelicꝫ exterioreſ, ubi erit fletus & ſtridor dentiū.
Item idem Bern. ad clericos ait: multiplica prebēdas. habe
archidiaconatum. aſpira ad epatum. gradatim aſcende. & in
puncto ad inferoſ ſine oī gradu deſcendeſ. Septimo: peri-
cula, incōmoda, aculei, & difficultateſ huiuſ ſtatus eccleſiaſti
ci: ex eo euidētius apparet. qm̄ ſi ꝓphetarū, ſi patriarcharū ſi
totius ſacræ ſcripturæ repetunt̄ annalia: nullū reperiemus ge-
nus hoīm, quos deus uehemētius arguat: & ſeuerius cōmine
tur: & crudelius puniat: q̄ pontificeſ, paſtoreſ, & ſacerdoteſ.
Diſcurre per ꝓphetas. & ſcripturam lege: quid audis niſi pa-
ſtoreſ populi mei preuaricati ſunt in me: ꝓpterea adhuc in
iudicio cōtendā uobiſcū. Et iterū: ſtulte egerūt paſtoreſ. Et
ſequit̄: ꝓpterea euellā eos de terra. Ruſus ad eos: omſ pa-
ſtoreſ meos paſcit uentus. Et alibi: ve paſtoribus qui diſp-
gunt gregem meū. Et iterū: ve paſtoribuſ iſrael qui paſcunt
ſeipſos. Et ſequit̄: collidā in te paſtorem & gregem. Deniqꝫ
ad Iohelem ꝓphetā tranſi: quid niſi cōminatiōis pœnas: qd
niſi clamoreſ plāgentiū ſacerdotū & pōtificum audis: Ait
enim: plāgite ſacerdoteſ. ululate miniſtri altaris. Auſculta
Ezechielem: ve paſtoribus iſrael q paſcunt ſeipſos. Et iterū
ſuper paſtoreſ iratus eſt furor meus. Malachias quoqꝫ non
tacet eorū exterminiū. Ad uos inquit ſacerdoteſ qui deſpi-
citis nomē meū: ad uos eſt mādatum. O ſacerdoteſ, ecce ego
ꝓiiciam uobis brachiū iræ meæ. & diſpgam ſup vultus ue-
ſtrum ſtercus. Et iterū: dedi uos ꝯtemptibileſ oībus popul.
Sed & Amos ꝓpheta: q̄dure prælatos & paſtoreſ eccleſiæ

comminet᷒: audiamus. Ait enim: ue uobis qui opulenti eſtiſ
in ſyon, & cõfiditis in monte Samariæ: optimateſ capita po-
puloꝝ: ingredietẽſ pompatice domum dei: qui dormitis in
lectis eburneis. & laſciuitis in ſtratis ueſtriſ. Deinde contra
huius ſtatus & uitæ homĩeſ ſcriptum eſt: qui cũq; deſydera-
uerit ꝑmatum in terra: inueniet cõfuſionẽ in cęlis. Et iteꝝ:
int̃ ſeruos dei nõ cõputabit᷒: qui de ꝑmatu tractauerit. Sed
& Chriſtus in euãgelio has illiſ pœnas & cõminatiões con
firmat. Ait enĩ: ue uobiſ qui diligitiſ ꝑmas cathedraſ. Sed
quid hęc cõmemoramus? Plena eſt ſacra ſcripta huiuſmõi in
crepatiõibus & cõminatiõibus. Quis ergo dubitat periculo
ſum, difficilem, & cunctis aculeis miſeriis refertum eſſe illũ
hominũ ſtatum: cui tot maledictionũ & anathematum: tot
cõminationũ genera: tot pœnaꝝ & ſuppliciorꝝ mala: ꝓphe-
tæ, patriarchæ, ſancti, ipſe quoq; deus: in ſcriptis ſanctis im
precant᷒? Vñ Criſoſt. (ſup illud obedite ꝑpoſitis ueſtris) O
pontifex, o prelate: cõſpice q̃nto igni ſupponis caput tuum.
Et ſubiicit: miror ſi quẽ cõtingat ſaluari de his q ꝑncipant᷒
& ꝑſunt in tãtis minis. & in tãta pigritia: in tãtis increpa-
tionibuſ & in tãta deſidia. Video tñ currenteſ & ſponte ſe
ſubmittẽteſ in pericula. contra quos duriſſimũ iudiciũ his q
præſunt ſcilicꝫ male. De bonis uero ſcribit᷒ ꝓuerbioꝝ. xii.
nouit iuſtus aĩaſ iumentoꝝ ſuoꝝ. Sed quid de periculo, &
incõmoditate, & aculeis eccleſiaſtici ſtatus dicã cum epĩs &
clericis ipſa ſymonia (quę hereſis appellat᷒) tã familiariſ &
cara ſit: ut uix ſine illa in domo dñi incedãt? Quibus etiã
inuidia domeſtica, auaritia ãnexa, libido, ira & ſuperbia in
reꝝ abundãtia uidet᷒. Sunt in hoc ſtatu patriarchæ pompoſi
epĩ negligẽteſ. decanus timidus. archidiaconus elatuſ. cano
nici extra choꝝ uacãteſ. uicarius in litibus. tabellio falſus.
ꝑſbyter imprudẽſ. curatus ignatus. cõfeſſor leuis. diaconus
euãgelia neſcienſ. Subdiaconus ep̃lam ignorat. cãtoꝛ latrat.

theſaurarius fabricat, defraudat. ſacerdos ſacramenta uēdit. capellanus uenalis: ut ſtatim latius tangemus in capitulis ſeqn̄tibuſ. ubi ſingularit̄ de quolibet gradu & officio eccleſi aſtici ſtatus ſuccincte agemus ;

Ca. xiii. De dignitate & prerogatiua officii decanatuſ in eccleſia. & de illius honore & ueneratiōe. & de his q̄ ei competunt. Demum de pluribus oneribus & afflictio nibus ac defectibus & periculis Decanorum ;

Vdita ſunt preconia, laudeſ, necnō exellentia, præeminentia ac ſanctimonia ſtatus eccleſiaſtici in genere & communi. Audita deniq; ſunt eius uitę for mulę, incommoda, calamitateſ & miſeriæ, afflictiōeſ & pericula. Quo fit: ut facile eiuſdem ſtatus dulcia & amara cuilibet recte intuenti patere poſſūt. Ver℞ quanq̄ ea quæ in ea re breui diſerta ſūt: ad om̄ſ eccleſię ſtatus ſcd̄m ordinum & officior℞ differētias applicari poſſūt: qui om̄ſ clericor℞ nomē & miniſtror℞ officiū in eccleſia ſortiti ſūt. quia tn̄ particula rius ep̄os & prælatos reſpicere uident̄: ſupeſt ut ad cætos inferioreſ eccleſiæ ſtatus. gradus & ordineſ breuis & ſingu laris ſermo decurrat. Cōſuetū igit̄ ordinē ſeqn̄teſ: unūquenq; inferior℞ clericor℞ gradum ſiue ſtatum tāgemus: & quid lau dis, quid exellētiæ, quid utilitatis. demū quid calamitatis, afflictiōis & periculi habeat. ſed & quot defectus in eos dā nabilit̄ committant̄: ſuccincte afferemuſ. Primo igit̄ poſt ep̄m decanus ſiue præpoſitus exiſtit. nec id rōne caret. quia (ut inquit canon calixti papæ & martyris) decanor℞ digni tas recte maior poſt pontificalem appellat̄. Nā decano poſt pontificē maior ac p̄ncipalior cura & collegii adminiſtratio cōgruit. Rurſus ꝓximioꝛ eſt ep̄o dignitate & honoꝛe: cui ꝓpinquior eſt in cōſilio & aſſiſtentia. Ipſe collegium necnon

perſonas ac reſ collegii iudicat & tuet. Hinc in exodo: int iudicanteſ vniuerſitatē decanus cōſtitui iubet. quare ſacri ca noneſ uenerādā eam dignitatē decreuerūt. Eſt enī decanus: collegii caput. de quo ſcriptū eſt: cōſtituit eū dn̄s in caput, n̄ in caudā: quod cęteris corporis membris auctoritate & iudicio pręcellit. idq3 primitaſ loci in ecclesia indicat. Habet deniq3 decanus in capitulo & collegio p̄mam uocē. p̄mas ſalutatiōeſ. p̄mos recubituſ. Sed iam audi huiuſ dignitatiſ onera: huius ſtatus calamitateſ, miſerias, defectus & p̄icula. Imp̄mis igit̄ fateor: grandis eſt huius ſtatus p̄rogatiua. Sed vtinā tā bene huius dignitatis onera agnoſcerent: quā ipſa appetit̄. Dicam uerius: tā utilit̄ ei incumbētia implerent: q̄ ab oībus ſciunt̄. Gaudent certe decani & p̄poſiti de honoriſ exellētia: ſed vtinā dignitatē uirtus ſequeret̄. Virtus enim (vt q̄dam ait ſapiens) non ſolet eſſe iactatrix aut ſui miratrix: ſed alieni imitatrix nō de extrinſeco honore: ſed de cō ſcientiæ onere cogitat. ſi illud delectat: iſtud cruciat. Virtuſ nō de ſe cōfidit. nō arrogat. ſcit hoc eſſe tempus militiæ & laboris: nō delectatiōis. nō pompæ. nō fauſtus. Fateor deniq3: Decanus collegii & capituli caput exiſtit: ſed uide ne dignitas ipſa qua tātopere delectaris: cōteret caput tuum. Sic age: ne de te ecclesia dicat quod ſcriptū eſt: caput meum doleo. Videat decanuſ qui ſe collegii caput iactat: ne cæteri de improuido capite capita ſua moueāt. Cernat ſi eius facta ingerūt commotionē capitiſ in pp̄lis: quia omē caput lāguidū a pede uſq3 ad uerticē n̄ eſt in eo ſanitaſ. Caueat decanus: ne ſit illud caput de quo ſcriptum eſt: facti ſūt hoſteſ eius in caput eius. Aduertat decanus ne caput ſerpentis ſit cætera membra nedum uegetās ſed inficiēs. quia deuſ cōfringet capita draconū in aquis. Verendū eſt plurimū: ne ſint illa capita de quibus ſcriptū eſt: in vniuerſis capitibus eius caluitium: ideſt deformitatis uitiū. Decanus ſiq̄dem ſi recte

agat: epiſcopo odioſus ſit neceſſe eſt. adeo: ut illius ſit hoſtis: ſi collegii amicus eſſe cupit. Si uero a pſule amat: a capitulo odiet. Pro eo eni caput capituli eſt cõſtitutus: ut nõ nunq̃ cupiditatibus aut epiſcopi inſolẽtiis reſiſtat. qui puilegia: qui libertateſ: qui bona: qui redditus eccleſiæ plerũq; uſurpat. Ideo certe Decanus, caput eſt: ut collapſa collegii erigat. ſparſa colligat. recuperet pdita. deformia deformet Caput tũc eſſe deſinit: cum ſingulorꝝ de collegio crimĩa palpat: ne eorꝝ fauoreſ perdat: atq; ut eum eligãt: honorent & uenerant. Sed fateor labiis honorabũt: non animo. cor autẽ longe eſt ab eis. Collegiũ rurſum regendũ decanus ſuſcipit immo uerius ferã indomitam gubernãdã. Parua eni domus ægre & difficulter regit. Magna collegia præſertim ſine ſapientia aut uirtute tãto regunt difficilius: q̃nto quot ſũt ſinguli: tot ſingularibus ferunt opinioĩbus. Si igit decanus lętat de honoris dignitate: metuat onera. metuat pericula. q̃ ſunt: ut enarrari facile nõ poſſunt. Quis eni eſt decanus qui epo n̄ ſit grauis & cõtumax: quin potius ꝯtra eum ꝯſpiret: qui in eius cõtemptũ nõ abſtinet a diuinis. qui ſigillat litteras ſine capituli aſſenſu. qui ſibi cõmunia eccleſiæ appropriat. qui non reſidenteſ agit ut percipiãt fructus: licet non facienteſ ſeruitiũ. qui grauat ſubditoſ. qui eos nõ defendit. qui eos tolerat pro pecunia in peccatis: qui inhoneſte incedunt: inhoneſtius uiuunt. Paucula huius dignitatis onera pericula & afflictiões atq; defectus enarrauimus. quia in ſequentibus eccleſię officiis & gradibus, plurima adducemuſ: quæ merito eidem dignitati aptari poſſunt. Qui igit aureſ habet audiẽdi: audiat. & int tot periculorꝝ anfractus, ſit cautus. Facile enim uitabit cruciatum: ſi uelit uitare reatum.

Ca. xiiii. De dignitate & prerogatiua officii archidiaconorꝝ. ac de honore & ueneratione ei debitis. & de his

quæ ad eum ſpectant. Demū de plurimis oneribuſ & afflictionibus. defectibus, & periculis Archidiaconoꝝ.

Rchidiaconi dignitas non paruam in eccleſia militādi prærogatiuā, nec infimū honoris gradum habere dinoſcit̄. Ipſe enī p̄cipuus oculus epiſcopi dicitur: ꝓpeo ꝙ cuncta ad ep̄m expectātia: uidere ac ſolert̄ ꝓuidere tenet̄. ueluti qui a canonibus uicarius eſt illius ↄſtitutus. Ad Archidiaconū ſiqdem præceteriſ eccleſiæ gradibuſ pro ſingulari q̄dam exellentia examinare ꝑtinet ordinādos. idoneoſq; admittere. inabileſ uero repellere. Qui (ut canoneſ aiunt) prælatus merito exiſtit: quia poſt ep̄m p̄eminentiā, iuriſdictionē & auctoritatē obtinet: p̄ſertim cohertiuā & cōtentioſā. Rurſus illi corrigēdi atq; uiſitādi nō tā cleꝝ: q̄ pp̄lm faſ eſt. Ipſe deniq; p̄ſidere debet: cum archip̄ſbyter eligit̄. Ipſūq; inſtituit & ꝓ meritis deſtituit: ſi cōtraria non extet cōſuetudo. Ipſe tādem tātæ dignitatis eſt: ut coadiutor epiſcopi eccleſiæ p̄ncipis recte dicat̄. Sed & ad eū pertinet uacanteſ cuſtodire eccleſias. Ex qbus, prefatę dignitatiſ eximius honor ſimul & utilitas: facile comp̄hendit̄. Veꝝ audi amara huius ſtatus: tu qui dulcia deguſtaſti. atq; imp̄mis ea repete: quæ ſup̄ ꝓxime attulimus. ſignant̄ in p̄cedentibuſ capitulis: ubi de ep̄is & clericis in genere egimus. Sed & illa hic uiſere: quæ pauloante de Decaniſ diximus. Adde: quia fateor archidiaconi ampla, ſed & honoranda eſt dignitas. ſi tu ea dignus exiſtis: non parua eſt p̄eminētia. ſi quos poteſtate regis: uirtute p̄emineſ. Honoris eſt p̄rogatiua: ſi cęteros humilitate p̄cellit. Quod ſi ſecus agis: utiq; experietis illud ſapientis ſenatoris: quia dignitas ip̄a parem uicem improbis reddit: quæ non tā a poſſidēte deturpat̄: q̄ ipſū dep̄at. deniq; nō paꝝ eos cruciat ipſa aſſidua diraq; ābientiū crux. Quis enī eſt archidiaconus: qui nō prępoſitus

aut decanus: ille epiſcopus aut archiepus: ille patriarcha: il
le cardinalis: ille tãdem romanus pontifex aſſumi ñ uelit:
Quis archidiaconus preficit: niſi ut potẽtior aut ditior ſit:
& cõtra iuſtitiæ precepta ꝑeſſe quærat: qui ꝓdeſſe neſcit: &
magnæ claſſis gubernacula querat: qui paruã ſcafã dirigere
non nouit: Taceo intrinſecas eoꝝ calamitates: qui plerunqꝫ
ſpem emũt dignitatũ. & ut ꝗdam ſapiens dicebat: uertigo
eſt oĩm peſſima: ut ad eã nunc currãt certatim homĩes: quæ
fugere iubent: ab hiſqꝫ retrahi nõ uelint: quæ olim aſpnari
ɔſueuerũt: quippe & debuerũt. Fateor rurſus: archidiaconus
oculus epiſcopi deſcribit: nõnunꝗ tñ tales ipſi præſules ſũt
taleſqꝫ eoꝝ oculi: ut alter altero orbari uellet. adeo: ut eps
de eiſipſis oculis dicere cogat: ɔtenebrati ſũt oculi mei. Et
iteꝝ cum alio ꝓpheta: nihil reſpiciũt oculi mei: niſi mala.
Quibus alius ꝓpheta ait: dedit tibi dñs deficiẽtes oculos.
Et Hieremias: oculi eoꝝ pleni ſũt puluere: qui aptis pal-
pebris nihil uideãt. quia oculos hñt & non uidebũt. Quis
enĩ epus de his ocul gratias agit: ut dicere ualeat nec elati
ſũt oculi mei: qui ita epiſcopi ſui neglıgẽtias ſuppleãt: ut
de eis dicat: impfectũ meũ uiderũt oculi mei: ideſt archidia
coni. Hi certe ſũt oculi de ꝗbus ait ꝓpheta: ponam oculos
eoꝝ ſup malũ & nõ ſuper bonũ. Quid enĩ aliud uident ar-
chidiaconi: niſi munera. Cõferunt bñficia, nõ meritoꝝ: ſed
pecuniaꝝ cumulo. nõ uirtuti: ſed ſanguini. qui ad ſacros or
dines deordinãdos: ordinãt. implent inutilibus atqꝫ ignaris
miniſtris eccleſias: ut burſas repleãt. Hi ꝓpter obſeꝗa, de-
licta nõ impuniũt. arcas: nõ perſonas uiſitãt. nec ad lucrum
aĩaꝝ: ſed quæſtũ & grauamẽ uiſitãdi officiũ uertunt. Hi res
pauperꝝ pauperibus nõ erogãt. ſeſe ſecularibus exhibẽt. qui
ɔtemnũt pſbyteros. qui pncipum curias ſequunt: ut ad cathe
dram peſtilentiæ peſtilent aſcendãt. Hi certe (ut cum ꝓphe
ta loquar) uiuificant morituros: & mortificant uiuituros.

excõmunicant ſine cognitione·abſoluũt excõmunicãdos·Hi magiſ lauta cõuiuia: q̃ diuina ſequunt̃ officia·Adde: quia q̃ ad eos ptinent: negligunt·aliena uero uſurpãt·& cũ eorꝝ tota pene iuriſdictio ex cõſuetudine pendeat: cõtra epm pſcribunt·in eius ordinariã meſſem: extra ordinariã falcem mittunt·Taceo eorꝝ pudicitiam·quæ tãta eſt: ut ſubditos agat impudicoſ·qui facile maiorꝝ imitant̃ exẽpla·Ad quoſ Hieremias in trenis ait: ſubtrahũt miniſtri domus dei a tẽplo aurꝝ & argentũ·& erogant illud in ſemetipſos·Et ſequit̃: dãt aũt ex illo ꝓſtitutis & meretriceſ ornãt·hi ñ liberant̃ ab erugine & tinea·Illoſ certe ſignat Malachias·receſſiſtiſ (inquit) a uia ueſtra: ſcãdaliſatis plurimos in lege: ꝓpterea dedi uos cõtemptibileſ & humileſ oĩbus pp̃lis· Paucula certe ex multis huiuſ officii calamitateſ & afflictioneſ, miſerias, defectus atq̧ pericula enarrauimus·cum longe plura ſint: q̃ ſcribere libeat·quę cũ quiſ in eo ꝯſtitutus ordine: ſecum ipſe cõſyderat: nihil eſt cur non intuſ plurimũ crucieť: cuius aptiſſimi ſũt defectus & pauciſſimi ꝓfectus·Quare q habet aureſ audiẽdi: audiat·& in tãtis periculiſ conſtitutus ſit cautuſ·nõ enĩ timebit ſupplitia: ſi ſtudebit fugare uitia;

Ca·xv: De dignitate & prærogatiua officii Cantoꝛis· & primicerii· & de honore ac ueneratione ei debitis· & de his quæ ad eum ptinent·Demũ de plurimis oneribus & calamitatibus, defectibus, & periculis Cantorum;

Antoꝛ ſiue Primi cerius: ſingulari honoris & dignitatis prerogatiua in eccleſia fungiť·cuiuſ miniſterium ad cæleſteſ laudeſ: ad cultus diuini augmẽtum pncipaliuſ ordinať·Hic: (ut canonica tradit inſtitutio) accolitos, & cætos eccleſiæ inferioreſ gradus ac miniſtros ad diuina dirigit officia canendi, legẽdi· hymnos & pſalmodiam

præuidet atq̃ inſtituit· Sed& quicq̃d diuinę laudiſ in com
muni choro decãtat̃: per eũ ſollicite ꝑordinat̃·pſallẽdi or//
dinẽ:orãdi modũ ipſe cõmittit·neglıgẽteſ aut diſcolos pu-
nit·Et ut pauciſ agamus:eius oneri incumbit: ut diuina of
ficia gnanit̃ & ordinate altiſſimo perſoluant̃: ut iuxta apłm
omĩa ſcd̃m ordinẽ fiãt in eccleſia·Tanto igit̃ cãtoris digni
tas apud deũ dignior,acceptiorq̃ eſt:q̃nto ꝑncipalius cæle-
ſtibus laudibus occupat̃·Nemo enĩ dubitat q̃ntum deo no-
ſtro ſit iocunda,decoraq̃ laudatio·Hinc amico dei moyſi ꝓ
ſpeciali q̃dam exellentia dictũ eſt:elige ad iudicãdũ ppłm
uiros qui oderunt auaritiã·tu aũt inſiſte in his quæ ad deũ
ſunt:ut laudeſ & cerimonias offeras deo tuo· Sed & Iſaias
ſuꝑ cuncta quæ in eccleſia dei geri ꝑſignabat,moderniſ mi-
niſtris dei ait:tu(inquit)bene canta·frequenta cãticum· Et
iteꝝ ſcripta ait: uociferabunt̃ leuitæ:& ego exaudiam eos·
Veꝝ:heu heu dixerim:cecidit corona de capite eoꝝ·& cã-
tus illoꝝ uerſus eſt in luctũ·quia carmẽ lugubre in ore eo-
rum·Cãtoreſ ſiq̃dem moderni in eccleſia nec canũt deo lau
deſ:nec ut alii eos pſoluant,efficiũt·Quos cõminat̃ ſcripta
ingens: nõ claudas ora canentiũ:deo enĩ gratũ eſt obſequm
eoꝝ·Hi ex officio canere debent dño:quia bona tribuit ſi-
bi·Hi nequaq̃ dicere pñt: exultabũt labia mea cũ cãtauero
tibi·Quõ enĩ tacent qui cantare iubent̃:q̃bus ꝓpheta ait:
pſallite dño in uociferatiõe·Cantãt plerunq̃: ſed nõ cũ gra
uitate & modeſtia· Qui utinã ex eoꝝ numero eſſent q̃ di-
cere poſſẽt:in pplo graui laudabo te· Non enĩ cantat dño:
qui ex corde nõ pſallit·cuius uiæ impiæ ſunt: & ad ſæcula
ria debaccant̃·Quẽ,& ſimiles: alius ꝓpheta ſignat ingens:
uoceſ & uictimæ impioꝝ,non placent dño·Et iteꝝ:cantica
eoꝝ q̃ſi panis lugentiũ· Et rurſum alibi:non pſallebãt ad
me in corde ſuo miniſtri altaris: ſed ululabãt in cubilibuſ
ſuis·Quõ·n·eccleſię cãtoreſ ſeptieſ in die laudẽ dicũt dño:

qui utinā ſemel chor℞ ingrederent̄·Quippe uerecundum ho
die putāt canere dn̄o·qui cātoreſ appellari geſtiunt·Oppo
ſitum apponūt in obiecto·& monſtro ſimile temptāt·cū cā
toreſ eſſe uolūt·& cātare dedignant̄· Non igit̄ canētes aut
pſallenteſ·ſed potius ſilenteſ dicant̄·quare nec ut canenteſ
mādueent·quippe ut ſilenteſ mēdicent·Magna itaq̄ miſte,
ria·magna calamitas·ſed & magnū periculū eſt id neglige
re quod ſūt·& ita agere·ne nomē cōſonet rebus·Canebant
enī antiq̄ eccleſiæ miniſtri·ſed diuerſo calle·Nōnulli enim
pſallebāt cum gaudio·quia ſuū pſoluebāt miniſteriū· quos
rex & ꝓpheta ſignat ingens·exultate iuſti in dn̄o·quia re
ctos decet decātatio·Alii uero cātabant dn̄o corde & uoce
nec eos tenebat pſallendi faſtidiū·quos delectabat ꝑuenien
di deſyderium·Sic canebat Dauid inquiens·cātabileſ mihi
erāt iuſtificatiōeſ tuæ in omni tempore· Hos certe cātores
laudat,extollit,& commēdat eccleſia· nō utiq̄ eos·qui totū
pſallendi finem in uocis dulcedine collocāt·Qua de re ſan
cti uiri & ſapienteſ·diuerſas circa eccleſiæ cantū,tulere ſen
tētias·Athanaſius enī(meditās cātilenas)aīos hoīm plerū
q̄ inaneſ,uanoſq̄ efficere poſſe·cauendū canendi uſū,in eccle
ſia interdixit·Meminerat enī ſanctus uir canēdi delectatio
nem uanos nōnunq̄ gignere cōceptus·memor multor℞ noīa
tor℞ ꝑncipum,qui incredibilem curā uocis habuere·uelut de
Caio cæſare legimus·Taceo de nerone·qui ultima uitę ſuę
hora·ꝑma inter querelas quas ꝓpinqua morſ afferebat,illa
fuit·nō q̄ tātus ꝑnceps·ſed q̄ tātus muſicuſ periret·Verun
tamen beatiſſimus præſul Ambro·pietatis appetēs, diuini
q̄ cultus auctor & inſtitutor·ut in eccleſia caneret̄ inſtituit
Aurelius ūo auguſtinuſ utrūq̄ ſe paſſū ait·difficileq̄ nego
ciū iudicauit·ut in libro ꝯfeſſionū aſſerit̄·Adde q̄ dicemus
cū de canonicis agemus·Qui igit̄ aureſ habet audiēdi audi
at·ac ſi int̄ tāta pericla ꝯſtitutus ſecure incedere cupit·agat
iuxta præcepta ſui gradus·nec uſq̄ erit ei finiſ patuus.

Ca·xvi. De dignitate & honore officii theſaurarii vt cuſtodis eccleſiæ· & de his quæ ad eū ꝑtinent· Demū de plurimis oneribus & calamitatibus·afflictionibuſ, defectibus, & periculis illoꝝ qui talia officia habent.

Heſaurariuſ, ſiue cuſtos. ꝑcipua q̄dam ꝑrogatiua ac honoris p̄eminentia in ſacroſancta eccleſia fulget· Illoꝝ enī dignitati & officio baſilicaꝝ p̄mo incumbit cuſtodia & tuitio·hoſtiarioꝝ inſtitutio·lumīariū incenſio & pręparatio·Cura deniq; ꝯſtituendi ꝯſeruādiq; baptiſmatis, dirigendi baptiſterii· Vaſoꝝ quoq; ſanctoꝝ ac ſacerdotaliū ueſtiū. necnō ſacraꝝ reliqaꝝ· & tandem totius eccleſię theſauri ad eum p̄ncipalius ꝑtinet cuſtodia·ſed & int̄ eccleſiæ miniſtros ꝓ mō obſequii & ꝑſonaꝝ differentiis redditus, & oblationeſ diuidit·Merito igit̄ ſancta ſynodus idipſum dignitatis officiū, vt vnā eccleſiæ columnā ſūmo ſtudio eligendā honoriq; habendā decreuit. vt nullus in ea niſi ſanctior & melior ordinet̄· Sed ordo exigit policitus· vt huius dignitatis onera, afflictioneſ & pericula breuiſſīe audiamuſ· Imp̄miſ igit̄ ſacriſtæ ſiue theſaurarii eccleſiæ aut cuiuſuis Reip·recte ſtomacho corporiſ natalis comparant̄· Veluti enī ſtomachuſ recipit, quippe & cōſeruat ſūma diligentia alimenta humano corpori neceſſaria·quę tn̄ refundit uirtualit̄ & effectualit̄ in membra ſingula·nec alit̄ theſaurarius cōſeruat eccleſię theſauros· & ſua diſpoſitiōe expenſarum ſubſidia infundunt̄, aut in ærarium eccleſiæ. aut in ſinguloꝝ neceſſitateſ. principis aut cōmunitatis iuſſu·Et ueluti ſtomachus peſtifer eſt qui multa recipit, & recepta minime refundit in membra ꝓ eoꝝ nutrimēto. ſic theſaurarius aut eccleſiæ cuſtos multa ab eccleſia recipiēs, & nō ꝯſeruāſ. nec æq̄liter pro ſinguloꝝ utilitate diſtribuens. peſtifer eſt· multoſq; morbos in corpore eccleſię generāſ·Et de talibus

ait Hieremias: uentrem meum doleo. Et iterum Isaias: transgressorem ex uentre uocaui te. Si uero fideliter cõseruat, atque pro membrorum & personarum ecclesiae qualitate & praesidentis dispositiõe utiliter distribuit: tanquam saluberrimus cõmendãdus est.

¶Hinc Policratus, recitat fictam sed facetã ac utilem fabulã: de altercatiõe & discordia inter membra & stomachũ: eoque ille deuorabat omnes labores eorum. nam (ut ait ecclesiasticus) omnis labor hois in ore ipsius. Tandem cũ uenissent ad iudiciũ corã rõne, quae erat iudex, & ratio iudicasset: membra nihil debere dare stomacho. Illico mẽbra debilitata sũt: & tremores in cunctis mẽbris aderãt. quare eisdem mẽbris cõquaerentibus: iterum rõ iudicauit: ut alimẽta stomacho a membris ministrarent. Quo facto: mẽbra reuocillata sũt: & pax cõfirmata est. Et ob eã rem Policratus subdit: quod thesaurarii ecclesiarum, & qui principum tenent gratiam: nõ sibi sed cõmunitati & totius corporis Reip. coaceruare debent thesauros ipsos, & ecclesiae redditus. Si enĩ aut sibi tenaciter cõseruat: aut nimia largitate exinanitus fuerit: nihil habebit quod ministris & ecclesiae mẽbris distribuat. Sed iã specialius ad huius officii labores, difficultates, incõmoda atque pericula descendamus. Thesaurarii itaque siue custodis dignitas fateor perdulcis est. Idque eius nomẽ indicat: ab auro dictum. nec mirum si nomẽ delectet: cuius rem mortales tam auide perquirimus. Delectãtia certe nomĩa: sed difficillima officia: si recte gerantur. alioquin periculosa plurimum atque mortifera. Iocundũ nomen: sed moestus effectus atque promptũ periculũ: si reddenda est aliquando de receptis ratio. Taceo de neglectu: cũ scriptũ sit: maledictus homo qui agit opus dñi desidiose. Basilicarum igitur sacrorum, quae utensilium ac uniuersi ecclesiae thesauri custodia atque cura illius unius proh pudor tuitiõi uerecunde cõmittitur: qui plerumque sui nõ rectã gerit custodiã: qui aut puer est aut minus ad idoneus: nec satis notus. Et quod periculosius est: cui nec aetas

nec ingeniũ, nec moreſ, nec induſtria: ad paruæ domus cuſto
diam ſatis ſufficeret: matricis ꝑncipaliſ[q]ꝫ eccleſię templa: nõ
mõ t̃cibus vnita, ſed ſacris p̃cioſiſ[q]ꝫ iocalibus ditiſſima: illo
rum[q]ꝫ cõſeruatio: intrepide demãdat̃. Mira confidentia aut
magna dementia. mirãda facilitas aut ſtulta ſecuritas. Ve-
reoꝛ ne hi ſint illi cuſtodeſ: quos daniel ſignat ingens: cuſto
deſ tui q̃ui locuſtę. Sed oꝛo: quo pacto luĩaria in eccleſia accẽ
dent: ne lucis in domo dei deſit ſplendor, qui ſemꝑ obſcuri
exiſtunt: aut quõ qui dormiũt in tenebriſ & vmbra mortiſ
aliis lucebũt? Quõ rurſus ſacra tuet̃: q ꝓfana intuet̃? quõ re
liquiaꝝ ſanctaꝝ p̃cioſa pingnora uenerabit̃: qui tytulũ nõ ui
dit: nec eiuſ auris audiuit: nec in coꝛ aſcẽdit, de reliquiis &
ueneratiõe ſanctoꝝ? quõ dñicum corpus reuerent̃ tenet: qui
ſpurcitiis adheret? quõ ſolert̃ pręſtabit exactã cuſtodiã cęte
raꝝ reꝝ ſpũalium: cui aſſidua eſt cura reꝝ ſęculariũ? Adde
cui ſacrariũ carcer eſt: altare exilium. Iubent̃ ſiqdem cuſto-
deſ (vt in libriſ numeꝝo legit̃) excubare in cuſtodiis taber
naculi. quippe cuſtodiã ꝯtra cuſtodiã diligẽtiſſime adhibere
Sed hi (vt alii filii Heli) cõcubinas mittunt ad cuſtodiã do
mus dei. Deni[q]ꝫ redditus ac oblatiõeſ theſaurarius recipit.
quas vtinam æqua lance diuideret. Sed forte male dixerim
diuidũt inꝗ̃: ſed nõ vt apli ꝓut vnicui[q]ꝫ opus eſt. ſed hñti
dãt: & non hñti ſubtrahũt id quod habere debeat. nõnunꝗ̃
uero nõ ſeruienti: ſed abſenti tribuunt. Diuidit inꝗ̃ a fratri
buſ: non a ſe. ſic ꝑteſ diſtribuũt: vt totum retineãt. expẽſas
graues defalcat: qui lucra ſenſit. nõ parua damna ſuppotat:
qui ultra ſortẽ extorſit. & more ꝓditoris diſpenſatoris: ſa-
crum de ſacro eripit, at[q]ꝫ dignitatis emolumentũ in ſacrile-
gium uertit. Ex quibus huius officii defectuſ, calamitateſ
& pericula facile ꝯſpicieſ. Si igit̃ aureſ habeſ audiendi: au-
diaſ. & int̃ tot diſcrimina & ꝑicula uerſatuſ: ſis ꝓuiduſ. Tu
tus. n. in hac uia gradieris: ſi quod ordo reqrit: ſequeris;

Ca·xvii: De dignitate & prærogatiua officii Scholaſtici in eccleſia· & de his quæ ad hoc officium ſpectant· Demum de plurimis oneribus, afflictionibuſ, & calamitatibus·ac defectibus & periculis Scholaſticorum,

Cholaſtici officium ſiue dignitas: nõ modo honorãda, ſed ſũme neceſſaria in eccleſia fore dinoſcit̃· Vt enĩ ait honorius in canone: ſcholarꝝ magiſtri uelut ſtellæ in ꝑpetuas æt̃nitateſ: doctrinæ lumen infundit· Hos merito eccleſia honorat atq̃ prębendis atq̃ redditibus non mõ ꝑmiat: ſed ditat·vt in vnaquaq̃ cathedrali eccleſia clericos & cæteroſ ſcholareſ paupereſ gratis inſtruant· Quare illis ea de re tam opulent̃ ꝓuidet: vt & docẽtiſ releuet̃ neceſſitas: & uia pateat diſcentibus ad doctrinam·

Sed huiuſ officii calamitas, defectus, afflictio, & periculum: breui audire libet· Atq̃ imp̃mis Scholaſticus qui a ſapiente ſchola, nomen trahit: nequaq̃(vt puto)tã faſtuoſo nomine oblectaret̃: ſi uera ſapiẽtia fulgeret· Vt enĩ inqt Laureatus poęta: nõ eget tytulis ſapientia ſolida: per ſeipſam clara eſt· Quis lucernam vt uideat, ſoli adhibet? Plurimi ſcholaſtici doctoris aut magiſtri dignitate inſigniti: cũ his tytulis obſcuri & abſq̃ illis clariſſimi euaſere·Sed uerꝝ eſt quia hodie mortaleſ: tytulos quærũt, nõ rem·laudem petũt ꝑmium certe inane, exiguũ atq̃ ſordidũ·Quæ reſ egẽtiſ ingenii ſignũ eſt: quia vmbris gloriari: ac opĩone nõ ueritate duci uolunt·Rurſus neceſſe eſt vt illud noſcat qui ſcolaſtici dignitatẽ aſſumit: quia docendi, nõ laſciuiẽdi: nomẽ aſſumit Docere enĩ eũ oportet nõ nuda litterarꝝ inſtrumẽta: ſed morum ꝑclara documẽta: vt quod docet: in ſe teneat·Sed ꝓh dolor aſſumunt̃ qdem ſcholaſtici in hac tẽporiſ tẽpeſtate ad huiuſmõi eccleſiæ officiũ: vt honoris aſſequant̃ dignitatẽ: licet nullã ſciẽtiæ habeãt facultatẽ· Appellant̃ quod nõ ſũt·

nec unq̄ didicerunt:quod docere cōtendunt. & quod uerecū
dius dicā,& periculoſius eſt:qui nuſq̄ ſcholas uiderūt:ſcho-
las regere ꝓfitent̄. Magiſtri uocant̄:qui nondū fuerunt di-
ſcipuli. aut(ſi uelis)magiſtri ſunt erroris:qui nunq̄ fuerunt
diſcipuli ueritatiſ. Peritiā docendi pollicent̄:q aperte igno
rantiā cōfitent̄. Facundiā dicendi hoc officiū exigit:qui bar
bariſmiſ utunt̄. Subtilitatē deniq̄ ſacraſ interpretādi ſcripturaſ
ea dignitas exqrit:qui utinā ſimplicē intelligerēt litterā.
Magna certe miſeria,magna eſt magiſtri cōfuſio:id ignora
re quod uocari delectat. ut recte ei apts dicat. qui aliū do
ceſ:teipſum nō doceſ. Hos qdem ignorantiæ pceptoreſ mo-
net ſapiens cū ait:anteq̄ loquaris & doceas:diſce audiendo
Quid eni tam t̄pe:q̄ ꝓfiteri artem quā nunq̄ nouit?Et in
eam cōmittere:quæ eū decorat?Taceo eoꝝ moreſ omni ſa-
nę doctrinæ aduerſos:cum dicat Boetius:uas putridū corrū-
pit aquas. & omniſ doctrina uileſcit ex ignomioſa uita do-
centis. Sed utinā quod per ſe nō ualent:per doctos ꝓboſq̄
uiros expleret. Sed ueꝝ eſt quia hoc habet oīs ignorās:ut
taleſ cęteros appetat:doctoſq̄ pſequat̄. quia nō facile p cæ-
teros explet:quod ipſe oderit. Qui igit̄ habet aureſ au-
diendi:audiat. atq̄ int̄ tot calamitatū & defectuū pericula
cōſtitutus:ſit cautus. quia nulla ei nocebit aduerſitas:ſi nul
la dominat̄ iniquitas,

Ca.xviii. De pręeminentia & utilitate officii archi-
preſbyteri. & q̄ntæ ſit ueneratiōis. & de his quę ei com
petunt. Demum de plurimis oneribus,& afflictionibus,
defectibus & promptis periculis Archipreſbyterorum;

Rchipreſbyter non paruum honoris & pręrogatiue
gradum in dei eccleſia obtinet. Hic eni maior pre-
ſbyteroꝝ dicit̄:quia illis pręeſt:& in eos iuriſdi-
ctionem & coertionem exercet. cui uiſitatio(ut ſacri habent

canoneſ) aliqñ perſonaꝝ: regularit̄ uo eccleſiaꝝ ac fabricæ: competit. Sed & qua deuotiõe, quo ue ordine: baptiſmuſ, cęteraq; a pſbyteris cõferant̄ ſacramēta: cura ei pertinet. Hic ex ſingulari ꝓrogatiua, abſente epiſcopo miſſas ſollenneſ in ciuitatibus celebrat. ſacerdoteſq; ad miſſas & diuina officia decãtanda deputat. Hinc largo nomĩe prælatus: licet ruralis nuncupet̄. magna certe dignitaſ: cui magna committunt̄.

Veꝝ q̃nta ſit huius officii & ſtatus calamitas: q̃nta afflictio: q̃ntum periculũ ex eo cõſpicere libet. quia ipſe archipreſbyter qui maior pſbyteris nomĩat̄: nomē ſolũ retinet: rem aũt ipſam diu perdidit. atq; utinã cęteris preſbyteris nõ minoꝛ eſſet uita & idoneitate: ipſe qui gaudet nominiſ maioritate. Maioreſ ſũt ut poteſtatē exerceãt. nõ qdem in rectitudine & humilitate: ſed in rapinis ſuperbia & abuſione. Sacꝝ eſt archipſbyteri nomē: ſed exercens ꝓfanus. clarus tytulus: obſcura reſ. Magna certe calamitas eſt: Ex dulci fauo amaritudinē fundere. Viſitat archipſbyter: qui plerunq; uiſitãdus eſſet. corrigere ↄtendit: qui ad uitia tendit. eccleſias uiſitat: ut eas ſpoliet: nõ ut ornet. fabrice curam gerit: ſed domus ſuæ nõ muroꝝ templi. Hi ſũt quos ꝓpheta cõmemorat: ſuſcitabo paſtorē qui delicta nõ uiſitet. Adde: quia ſi uiſitãt nõ qdem in uirga iniqtatis ſubditoꝝ: aut in uerberibuſ peccata eoꝝ: nec ea uiſitatiõe qua ſcriptũ eſt: requirã oueſ meas: & uiſitabo eas ſicut paſtor uiſitat oueſ ſuas: ſed uiſitãt burſaſ. palpãt delicta. qui merito audiet: uoſ diſperſiſtis gregem: deieciſtis eos & nõ uiſitaſtis. quod craſſum eſt: commediſtiſ. quod infirmũ: nõ uiſitaſtiſ. q̃re (inquit ꝓpheta) uiſitabo ꝑuaricatiõeſ ſyon. Et iteꝝ: uiſitabo ſuper uiros defixos fecibus, uoluptatibus, uidelicet & auaritiæ.

Qui igit̄ habet aureſ audiendi: audiat. & in tãtis periculis ↄſtitutus: ſit cautuſ. agat iuxta eius officio incumbentia: & uitabit cuncta diſcrimina nocentia.

Ca·xix· De prꝛrogatiua & magna utilitate officii Ca
nonicoꝝ·& quãtum ſit honoris & reputationis· & quid
eis congruat·Demũ de innumeris huius ſtatus oneribus,
& afflictionibus,defectibus & periculis;

Anonicus ſicut honeſtum habet nomen·ſic ſaluber
rimũ in eccleſia miniſterium gerit·Dictus eſt enĩ a
Canone uel regula·quæ cuncta ordinat & dirigit·
Canonici itaq; regulati & diſciplinati dicunt̃·quippe ꝗ ſua
electione,regulatiõe ac diſpoſitiõe ep̃os eligit̃·qui eſt uer-
tex & norma cuiuſlibʒ eccleſiæ·qui & ſcd̃m ſacros canoneſ,
cunctoꝝ eſt ꝓordinator·Nec ab re ſancti patreſ, canonicos
cõſiliarios ep̃i fore decrenerũt·quare in corpore Reip·cordi
recte comparant̃·Nam ueluti a corde in corpore natali eſt
uita & regimẽ·ſic a canonicis ep̃m eligẽtibus & ei cõſulenti
bus,& oĩm pene in eccleſia agendoꝝ·regimẽ & directio ꝓ-
cedit· Quæ reſ agit ut ñ parua ſit canonicoꝝ honoris & ty
tuli ꝓrogatiua·qui ꝑmum in eccleſia gradum eligunt ſimł &
dirigunt· quare huiuſmõi ſtatus & uitæ forma nõ mõ hono
ris·ſed& emolumẽti in dei eccleſia plurimũ habet·Demum
hic uiuendi moduſ tranqllus atq; ſecurus admodũ eſt·nullã
curæ aĩaꝝ ſarcinã hñs·quo fit·ut minor doctrinæ atq; æta-
tis idoneitas eis ſufficere uideat̃·Adde quia libertatis ob
tinet ſatis·nec ad ſacroſ artat̃ ordineſ· quippe ꝗbus ad ſęcu
lum redire & ſub ſancto uiuere mr̃imonio libet· Verum
huiuſ uitæ miſerias,cruciatus & defectus·calamitateſ & pe-
ricula tuipſe audi· qui tã libent̃ huius ſtatus dulcia auſcul-
taſti·Impmiſ itaq; cananicus·qui(ut ais)nomẽ a regula tra-
xit·an ſub regula uiuat oro cõſydera ·atq; hic repete ꝗ ſup̃
de ep̃is & cętis clericis in cõmuni diximus·duodecĩo huius
libri capto·Demũ·quo pacto canonicus a regula dicat̃ igno
ro·qui canonice, & ſub regula nõ uiuit·qui(ut cęta taceã)

cōtra regulas canonum: plureſ p̄bendas obtinet. & unuſ ipſe
plurimoꝝ forſan melioꝝ loca occupat. quippe cum nō ſatiſ
eſt ut unus ſeruiat: dānabilit̄ multoꝝ ſeruitia intercipit.
Demū q̄nto liberioreſ ſūt canonici: tāto licētius in plurima
debacant̄ uitia. Nec una, uni ſufficit muliercula: niſi retentā
in domo habeat ut uxorem. cōcubinas uero & adoleſcētulaſ
quaꝝ n̄ eſt numerus. Sed & quō ſub regula uiuāt non uideo
qui epiſcopis nō obediūt: ſed reſiſtunt. ſæpeq; in eos cōſpi
rāt. armaq; mouēt atq; ne iuſte ab eccleſię p̄ncipibus puniā
tur: iniuſte ſe p̄ncipibus ſæculi federant̄: ſed & famulantur.
Et (ut paucis agā) in tribus locis canonici uerſat̄ officiū: in
altari, in choro uidelicet & in capitulo. In altari inq̄ reue
rentia exq̄rit̄. In choro honeſtas & diuinoꝝ deuota decāta-
tio. In capl'o moꝝ correctio, ac agendoꝝ unitas & utilitas.
Pro his, canonici in altari irreuerētiā uēdicāt. in choro, diſ
ſolutionē. in capl'o liteſ. ¶ Ad altare inq̄ irreuerent̄ acce
dunt. qui (ut ait Hugo) licet ablutis manibus, lota facie, al
bis ueſtibus appropinquēt: tamē peruerſo ope, polluto ore,
immūdo corde chriſti corpus: ſacra uaſa pertingere n̄ erube
ſcūt. Deniq; ad altare accedit elatus ad humilem. iratus ad
mitem. crudelis ad clementē. Accedit ſeruuſ ad dn̄m: nō ca
ritatis ſupernæ amore: ſed p̄dendi corporal ſtipendii timo
re. nō deuotiōe: ſed coactiōe. Accedit rurſus t̄batus ab ali
quo: aut alios t̄bans. accedit inq̄ canonicus ad altare uanus
curioſus, uoluptati ſubditus. accedit ad menſā chriſti: nō ni
ſi aliq̄d tēporalit̄ acceptus. Sed uerꝝ eſt quia acceſſit ad Ie
ſum Petrus: tn̄ acceſſit & iudas. Sed quo pacto deuote acce
dēt: qui legem dn̄i nec ſciūt nec diſcunt. Vacāt enī ocio &
cōmeſſatiōibus. nō libris. nō cōtemplatiōi. nō utili actioni
ſtudēt. terrenis inhiāt. tēporalia ſapiūt. aſſidui in plateis.
in eccleſia rari. tardi ad p̄dicandum. parati ad leporis ueſti
gia inueſtigandū. uelociores ad cōgregādos caneſ: q̄ ad alen-

dos pauupereſ·plureſ illis ad menſã ſeruiũt·ad miſſã nulluſ
Cifus eoꝝ calice p̄cioſior·equus miſſali carior· cappa eoꝝ
caſula pulchrior·camiſia delicatior alba· Nõ igit̃ eoꝝ ſacri
ficiis deus placat̃·ſed indignat̃·quia ſcriptũ eſt·oratio iuſti
impinguat altare· dep̄catio impii nõ liberabit eũ·Et iterꝝ
ſpreuit dñs altare ſuũ ꝓpt iniq̄tatẽ miniſtrantiũ· Rurſus
qualit̃ in choro uerſent̃ diſcutiendũ eſt·ubi tãto deterioreſ
inhoneſtioreſq; canonici degũt· q̃nto honeſtioreſ eſſe debe//
rent· ubi mente uagi,attoniti oculis,habituq; diſſoluti·ꝓ
ſpiciunt per cãcellos nõ pauperculas·ſed mulierculas·aliud
cantãt·aliud cogitãt·In choro ſũt corpore· in foro ſũt men
te·mane in theatro·ſero in eccleſia·ubiq; nũc intus,nũc fo-
ris exeũt ingeti·pſalmoꝝ ũba ñ ꝓnuntiãt·q̄bus cãtare pu-
dori exiſtimãt·q̄ ſi ũba aliq̄ñ proferũt·epꝝ ſenſum nõ attẽ
dunt·neſcienteſ illud Greg·qui uox pſalmodię· cum ex cor
dis deuotiõe agit̃,deo per intentionẽ mẽtis cõiungit̃· Alii
cantãt·ſed nõ q̄ libri habeãt·ſed cantãt ut placeãt populo
magis q̃ deo·tãta q̄buſdam leuitaſ eſt uociſ·q̃nta & mentiſ
frangit uocẽ qui nõ frangit uoluntatẽ·ſeruiat cõſonantiã uo
cum nõ moꝝ·Quibus ait Greg·quid ꝓdeſt dulcedo uocis·
ſi adeſt aſperitas mentis? Tandẽ cantãt ñ cum Dauid iuxta
arcã dñi·ſed in palatio cũ herodiade·ut placeat diſcumben
tibus·Merito igit̃ chorus eoꝝ nõ exultatiõis·ſed deplora
tionis effectus eſt·ut dicere cogant̃ cũ Hieremia·uerſus eſt
(inquit)in luctum chorus nr̃·Sed q̄d hæc? Vereor ne ueꝝ
ſit·canonicos nr̃i tẽporis fructus nõ facere ſuos·cum plurimi
choꝝ ñ eſſent ingreſſuri·niſi aliq̄d extorq̃rent·Alii unicæ
intereſſẽteſ horę·totius diei emolumẽta rapiũt·Alii ſteri
libus officiis ſterile exhibent obſeq̄um·pinguiora uero offi
cia frequentãt·Alii falſo infirmant̃·ut diſtributiões p̄cipi-
ant·&in domibus dilitelcãt·Alii(ut ita dixerim)infortu
nata hora qua interſũt ñ diuinoꝝ decãtatiõi·ſed ſæculariũ

negociationi·nec diuinis officiis: ſed humanis commerciis·
nec orationi: ſed uanæ cōfabulationi uacāt· Deniqꝫ ad ca-
pitulum canonici accedunt: ſed ut litigent·ut ꝓhdolor ubi
litigia ſopiri deberent: ibi naſcant̃· ibi culpa augeatur: ubi
deleri debuit· ibi diſcordias gignunt: parteſ conſtituunt·
Et(ut paucis agam) quoties canonicus capitulum ingredit̃:
toties domū periuruſ redit ·Prece enī aut precio, odio, fauo
re, aut timore longe aliud conſulit: q̄ aut cōſcientiæ aut ec-
cleſiæ utilitas expoſcunt·ibi non modeſta diſcuſſio: ſed cla-
moroſa cōfuſio· fitqꝫ captm officina diſcordiæ: cū eſſe debuit
mater cōcordiæ·Cōgregant̃ nō ut ſe corrigāt: ſed detrahāt·
nec fit de aīabus ſermo: ſed ipſi loquunt̃ de extrinſecis·du-
cunt ad captm oueſ & boueſ·Et ibi:(ut paucis cōcludā)nec
Maria locum habet, nec Martha compeſcitur: quia nec bona
actio uentilat̃·nec Mariæ ſilentiū cuſtodit̃·Taceo de electi-
one epoꝝ· in q̄ caro & ſanguis ac māmona iniqtatis longe
plus poſſunt: q̄ ordo iuſtitiæ & unitatis·Cum ꝯo captm ca-
nonicos creat aut cẽta cōfert beneficia: nō ad merita: ſed ad
uolita dirigūt uota ſua·nec ad lōgioza obſequia: ſed ꝓpinq
ora trahūt cōmertia·Veluti unus ex ſanctis eccleſiæ doctori
bus nō tā elegant̃, q̄ facete: in eccleſia argētina accidiſſe re-
fert·In ea enī cū de ꝯferendis certis in ea eccleſia uacātibus
p̄bendis canonici diſcordarēt: altero nepotē pueꝝ: altero fi
liū: altero ignobilē fratrē noīantibus: qdam romanus inibi
canonicus, aſellum qui pluſq̄·xx·ānis ei ſeruierat: noīauit·
aſſerēſ in ꝯſcietia: quia ꝑpt diuturna ſeruitia quę aſinuſ ecleſię
fecerat: dignior cunctis noīatis erat·Quis igit̃ ea omīa reco
lens: iocundus, tranqllus, aut ſecurus eſſe pōt: Et(ut inquit
Bern·)quis in tātis pericul ꝯſtitutus: ac tātis boniſ deſtitu-
tus: nō intra urget̃·nō urit̃·n̄ cruciat̃: Qui igit̃ habet aureſ
audiēdi audiat·& inter tot miſeriaſ, laq̄os & pericla ſit cau
tus·uiuatqꝫ ſub regula: qui a regla nomen accepit·Non·n·

timebit æterna ſupplicia: ſi ſtudebit uitare ſeculi uitia;

Ca. xx: de p̄eminētia, neceſſitate & utilitate officii Sacerdotū curatoꝝ: rectoꝝ curā aīaꝝ hn̄tium. Demū de p̄mis huius ſtatus laboribꝰ. & calamitatibus, defectibꝰ & pīcul

[R]ectoris, curatiq̄ ſacerdotis: eximia eſt dignitas atq̄ pernecessariū: ſaluberrimūq̄ miſteriū. Habet enim imp̄mis illū familiariſſimū atq̄ ſalutiferꝝ ad ueri corporis christi accessum aſſiduū: in quo eſt redemptio, uita, & ſalus noſtra. Deinde q̄nti honoris & emolimēti tēporalis hoc ecclesiæ officiū exiſtat: beatus aug. patent inſinuat. Nā illud ap̄li exponens: p̄ſbyteri qui bn̄ p̄ſunt duplici honore digni habent: ſic ait: preſbyteri qui bene p̄ſunt uita & doctrina: digni certe habent a ſubditis duplici honore: ſcilicet ut ſp̄ualiter eis obediāt: & exteriora bona miniſtrent. Nec ſolū honore ſublimi p̄miari debent: ſed & terreno. ut nō cōtriſtent indigētia ſumptuū tēporaliū: & gaudeāt obediētia ſp̄ualium. Demū ex eo rectoris & curati dignitas honor & utilitas cōprehendit: qm̄ (ut inquit Greg. nazazenus) ſpirituale eſt eius officiū: meditatorē eſſe pp̄li apud deū. Vnde rabanus: nō q̄liſcunq̄ dignitas ſacerdotū eſt. Huic enī ſorte datum eſt: ut meditator ſit inter deū & hominē: ut per eos genus humanū creatori recōciliet. Adde: hic p̄ pp̄lo orat. hic ſordes eius abluit. hic uice chriſti peccata condonat. hic claues regni cæloꝝ pœnitentibus aperit. hic baptiſmū quo chriſti nōie censem̄ & ei cōiungim̄, cęteraq̄ miniſtrat ſaluberrima ſacramēta. ut merito de illo dici poſſet quod ſcriptū eſt quia ipſe cōmedit peccata pp̄loꝝ. Sup̄eſt ut huis officii calamitates, afflictiones, defectus & p̄icula ſuccincte narremus. quoꝝ plurima in. xii. huius ſecūdi libri cap̄to diſſeruimus. cum in cōmuni clericoꝝ oīm miſerias, onera & labores

tetigimus·ſed& illis nõnulla addenda ſunt·quæ ineſſe cæ-
teris eccleſiaſticis officiis diximus: pſertim cum de canonicis
egimus·Parua tñ ex multis ſingularius eis cõgruentia affere
mus·ut unuſquiſq; niſi mente obcæcatus exiſtat: facile huius
uitæ formulæ, calamitates, & pericula cõſpiciet· Fateor igit̃
ſũma eſt dignitas·ſũmus honor, curã aĩaꝝ habere· quod ex
eo facile cõſpicit̃: qm̃ ſũma eſt honoris ꝓrogatiua corporꝝ, re
rumq;: qbus nõ parꝝ animæ pſtant, regimen gerere· Sed oro
cõſyderet rector qlis ipſe debeat eſſe: qui cætos regendos
ĩmo corrigẽdos ſuſcipit·qd tãto ẽ piculoſius: qnto pauci ſeſe
corrigãt·Attẽdat curatus uires ſuas q aĩaꝝ ſarcinã ſup hume
ros portat· Nõ enĩ (teſte Chryſoſt·) dignitas, nõ officiũ fa
cit ſacerdotẽ: ſed ſacerdos officiũ·nec locus ſanctificat hoĩem:
ſed homo locũ·Ideo ſubdit: quia malus ſacerdos aut rector
de ſuo miniſterio crimẽ acqrit: nõ dignitatẽ· Qui enĩ alios
purgãdi curã ſuſcipit: aliis ſanctior purgatiorq; eſſe debet·
Vñ idem Chryſoſt: magna eſt cõfuſio, magnũ piculum ſacer
dotum: qñ laici inueniunt̃ fideliores eis, atq; iuſtiores·Quõ
autẽ nõ erit cõfuſio: illos eſſe inferiores ſubditis: quos etiã
æquales eſſe cõfuſio eſt: Sed int̃ cæta in eo ſacerdotũ curato
rum ĩminens piculum uerſat̃·quia nõ mõ ſua: ſed ut ait Iſi
dorus: pplorꝝ iniqtate dãnant̃: ſi eos aut ignorãtes nõ eru-
diunt: aut peccãtes nõ corrigũt·Quod & beatus Greg·teſta
tur·Ait enĩ quia ſacerdos cauſa eſt ruinæ ppli·Quis enim
ſe pro ppli peccatis interceſſor obiiciet: ſi ſacerdotes (q eam
curam habẽt) grauiora cõmittant: Quare merito grauiſſimo
ſupplicio ſunt deſtinati·Sunt enĩ (eodẽ teſte Greg·) ueluti
aquæ ſacri baptiſmatis·quę peccata baptiſatorꝝ diluẽs: illos
ad regnũ cælorꝝ mittit: & ipſa in cloacã deſcendit·Qui enĩ
aliorꝝ delicta in ſe ſuſcipiũt: non tam ſuã q̃ aliorꝝ uitã in-
ſpicere debent·quia quorꝝ ſudoribus uiuũt: quorꝝ ſanguine
laute paſcunt̃: dignũ eſt ut eorꝝ culpis plectant̃·Hinc idem

Gregorius! qui de oblationibus fidelium uiuunt, quas illi ꝓ peccatis ſuis obtulerūt! ſi comedunt & tacēt· eoꝝ ꝓculdubio peccata mãducant· Quare nõ tã rectoꝝ dignitas extollenda eſt! q̃ illoꝝ periculũ deplorandũ· Quod Bern· ſũmis eiulatibus laccimat̃ ingens! egreſſa eſt iniqtas a Sacerdotibus tuis dñe! qui uident̃ regere pptm tuũ· Nõ eſt iam differẽcia· ut ppts! ſic & ſacerdos· Heu heu dñe deus! quia ipſi ſunt in ꝑſecutione tua p̃mi! qui uident̃ in eccleſia tua pptm regere· Quiſ enĩ aĩaꝝ rector intus nõ affliget̃! cum ſciat curam ſubditoꝝ ſuo ꝑiculo ſuſcepiſſe? De quo ſcribit Sapiẽs! defixiſti extraneũ manũ tuam, illaq̃atus ex uerbis oris tui· Quis eſt curatus aut rector, q infirmat̃ cũ infirmo ſubdito? Quiſ cum ſcãdaliſato urit̃? Quiſ cupit fieri ꝓ fratre anathema & ſubdito? Quis ponit aĩam ſuã ꝓ ſubditis? Quis curatus eſt Samaritanus! qui ligat uulnera Subditi? Quis facit ſecum miſericordiã? Quis ducit eũ in ſtabulũ eccleſiã dei? Quis reddit quæ ultra ei neceſſaria ſũt! qui utinã uitæ neceſſaria ñ auferret? Quis curatus hodie eſt alter Ioſeph, qui frumẽta in egipto diuidat· cum ſint ꝓmptuaria eoꝝ plena? Quis liberet pauperẽ a potente· & inopem cui nõ eſt adiutor? Quis rector eſt hodie mœrentium ꝯſolator? Quis (ut alter Iob) de uelleribuſ ouiũ ſuaꝝ immo eccleſiæ! calefacit pauperes? Quis uiatoribus hoſtia aperit? Quis curatoꝝ dicere potuit cum moyſe! tu ſcis bñ quia nec aſellũ, nec qd aliud acceperim ab eis! nec quemq̃ afflixerim? Quis cũ Samuele audaci anĩo dicet ſubditiſ! loqmini corã dño & corã chriſto eius· utꝝ bouem cuiuſq̃ tulerim aut aſinũ! ſi quẽpiam calumniatus ſum! ſi oppreſſi aliquẽ! ſi de manu cuiuſq̃ munus accepi! illudq̃ reſtituã uobis? Quiſ cum Ambroſio uaſa ſua cõflat! & dat captiuiſ & pauperibuſ? Quiſ cũ Paulino, Nolano epiſcopo (ut inquit Greg·) ꝓ redimẽdo filio parrochianæ uiduæ! mitrã, baculũ, & indumenta pontificalia uendit?

Sed certe iam mutatus eſt color optimuſ · & diſperſi ſūt la-
pideſ ſanctuarii · qui merito ſūt eccleſiaꝝ rectoreſ / qui diſ-
perſi ſūt · nō ſolū in plateis / ſed in capite plateaꝝ · quia pu
blice honorati uolūt de imagine ſanctitatis / in qbus nō eſt
uirtutis exiſtētia nec ueritatis · Sunt enī fermēto phariſeoꝝ
(quod eſt hypocriſiſ) ſaginati / qui mœſto uultu cum fletu ad
altaria dñi uirtutū accedūt · in qbus ſpūſſanctus nō habitat
qui (ut inquit ſcriptura) effugiet fictum / merito repellit eum
dñs & munera eius / quia nō uero corde accedūt · Quos pul-
chre malachias ſignat / operiebatis (inquit) lacrimis altare
dñi / & fletu / & mugitu gemebatis / ut uos ppl̄s ſacrificaret ·
Et (ut paucis multa ꝑtingam) ſolū eis curati & rectoris no
men relictū eſt / cura ipſa atq; regimē periit · Deficit eis pie
tas · manſit auctoritas · qui galli erant / caſtrati effecti ſunt ·
caneſ nō ualenteſ latrare · rectoreſ plebiū uaccę ſamarię ſūt ·
& ditati non mugiunt · nec uia regia gradiunt̄ · Hi (ut dicit
Bern ·) nō tā facile optarēt honoreſ / ſi curæ cōſyderarent la
boreſ · Nec mō ea quæ diximus pericula / rectoreſ & ſacerdo
teſ comitant̄ / ſed alia ɔtra ordinis & officii ſui naturam dam
nabilit̄ āplectunt̄ · Sunt enī inuidi & inobediēteſ ſuperio-
ribus / qbus inuidēt & detrahūt · Rurſus nouū curati facinus
cōmittunt · Non enī cōtentant̄ cæteriſ rectoribus uiuos / ſed
mortuos ſubtrahere parrochianoſ · ꝓcurant enī ſibi in teſta-
mentis aliqd relinq · Taceo ꝙ ſacramentū pœnitētiæ mini-
ſtranteſ / in ipſū ſacramentū cōmittūt · Imponūt enī pœnitē-
tibus miſſas / quas ipſi pecunia ſe celebraturos pollicent̄ · pœ-
nitētias nō diſcretas imponūt · nulli ſūt illis caſus reſerua-
ti · certatim omſ de oībus abſoluūt · miſſas / & cætera eis incū-
bentia ꝓ defunctis onera / nō pſoluunt · celebrāt nō recōcili
ati · uocati cōfeſſioneſ non audiunt · plerunq; ſine ſacramentis
ſubditi eoꝝ negligentia moriunt̄ · admittūt excōmunicatoſ
ad diuīa · nō p̄dicant ppt̄o / ſed a ppt̄o p̄dicant̄ · Quo · n · pacto

predicabunt: qui litteris operã non dederunt: Aut quomõ
alios docebit: quem nullus docuit: Sed uerꝝ eſt illud cæle-
ſtini in q̃dam ep̃la quod ante Hierony. dixerat: quia abiie
ctiſſimæ arteſ addiſcunt̃. ſolũ ſacerdotiũ uilius eſt: quod añ
ſumit̃, q̃ addiſcit̃. auidiuſ quęrit̃, q̃ cognoſcit̃. faciliuſ tribui
tur, cum tñ difficilius impleat̃. Deniq; rectoreſ aĩaꝝ facti
ſũt corporꝝ ſuorꝝ craſſatoreſ. Impinguati enĩ, dilatati, & in
craſſati. buccas rubenteſ hñteſ, diuerſis epulis ſaginati: faci-
le (ut inquit Hierony.) ſpumãt in libidineſ. Sed quid tã
ꝑfunctorie loquim̃ de uinolentia, de crapula, ac cæteris gu-
læ irritamẽtis ſacerdotũ, & alioꝝ qui eccleſiaſtico nomĩe cẽ
ſent̃: Qui aiunt comedamus & bibamus & moriam̃. qui ui-
uunt ut comedãt. quoꝝ deus uent̃ eſt: quia uentri uacant. &
ad uentrẽ (ut ad eoꝝ ſummã fœlicitatẽ & finẽ) cuncta ordi
nant. nec eis ſatis eſt uti cibis qui in ea qua degunt patria
naſcunt̃: ſed deũ & naꝛam emendant. Nam ultra matinis &
forenſibus uinis, ac cum magniſ impenſis adductis ferculis,
ſaginant̃. quibus nõ una ſufficit ꝓuintia. diuerſitate uinoꝝ
lætant̃. nõ cõſyderãteſ. quia unius uini potus patriarcham
Noe per ſex centos ãnos ſobriũ: temulentũ fecit. Et ut hie
ronymuſ ait. Loth per ebrietatẽ inſciens: libidini miſcuit
inceſtum. & quod dictu mirabile eſt: quẽ Sodoma nõ uicit:
uina uicerũt. Sacerdotibus enĩ lex ꝓhibet uini uſum: ſed
& cæteris qui p̃ſunt: ne obliuiſcant̃ iudicioꝝ dei. moderniſ
uero ſacerdotibus & eccleſię miniſtris lõge magis mera ab-
horrẽda forent: q̃bus dignitaſ honorabilior eſt: & operatio
ſanctioꝛ. qui uinolẽtia, ac ipſa exq̃ſita epularꝝ auiditas: mi-
niſteriũ uilificãt. ꝑſonas dehoneſtãt. cõuerſationẽ deꝑpant.
& poſtremo cæteris laſciuiẽdi cãm p̃bent. Teſte enĩ Greg:
cũ maioreſ uoluptati deſeruiũt: nimirꝝ minoribus laſciuię fre
na laxant̃. Taceo cõmemorari dilectã ab eis Philargiã: id-
eſt amorẽ pecunię. Plurimi certe eoꝝ aurꝝ ſitiũt. aurꝝ bibũt

ut cõſeruent carni & ſanguini· Rectoreſ moderni nõ paſto-
reſ: ſed raptoreſ: ouiumqꝫ tonſoreſ: nõ ad uiridia paſcua du-
ctoreſ· nõ piſcatoreſ: ſed negociatoreſ· nõ diſpẽſatoreſ bono
rum crucifixi: ſed uoratoreſ· ſic ſua falſo quærũt: ut quæ ue-
ra ſua ſũt perdat· ꝑ pecuniis celebrãt· coꝛpus chriſti uendũt
cum Iuda· de mãmona iniqtatis ſacramẽta miniſtrãt· Vere-
or ſatis an rem ſacramẽti ꝯferãt· ſacra emunt· ſacra uendũt:
ſed gratiã nõ infundũt/ quã ñ habent· aiunt nihil accipimuſ
gratis· nil damus gratis: dicenteſ quod cõparauimus uendi
mus· quia mercatoreſ parati ſũt uẽdere: quæ carius ipſi eme
runt· ſed his lucꝝ eſt in burſa· damnũ in ꝯſcientia· nulla in
eis grauitas· & ut ait canon: nihil in eis defẽdit induſtria·
Sed audi ꝗ acerbe eos cõminat̃ eccleſia quã offendunt· Ipſa
enĩ clamãs ad ſponſũ ait: duplici cõtritione cõtere eos dñe
deus noſter· quia tãta rapacitas/ tãta ꝓteruitas/ tãta ſegni-
tieſ/ duplici eos pœna conterit/ anima & corpore: dum hic
egere: & in laboꝛe inutili uiuere: & bonis ſuis gaudere nõ
ſinit· tandẽ gehennã uſqꝫ perducit· Qui ergo aureſ habet
audiendi audiat· & inter tot pericula poſitus: uiam quærat
ſecuritatis· qui tã ꝓpinquus eſt diſcrimini tẽpeſtatis· narra
ta pericula nõ pauebit: ſi curã ſubditoꝝ digne tenebit· Pau
cula certe de cunctis eccleſiaſtici ſtatus dignitatibus/ officiiſ
& ordinibus enarrauimus: dulcia parit̃ & amara tangẽteſ·
Quare iam faciemus finẽ· quia finis nõ eſſet: ſi quis conare-
tur plene narrare cunctaſ miſerias & laboꝛeſ aculeos/ & peri
cula huius ſtatus/ uidelicet pontificalis & ſacerdotalis·

Veruntñ ne quis iſta legens ex tãta multitudine laboꝝ
& ꝓnitate ꝑiculoꝝ ſtatũ eccleſiaſticũ perfectũ & dignũ/ aut
reprobet aut damnet: intelligat ſane predicta uera eſſe de
illiſ epĩs & clericis: qui male/ negligent̃/ & ꝑfunctorie curã
paſtoralẽ gerũt: ꝗbus predicta & maiora ꝑicula parata ſũt
Si tñ digne admĩſtrãt: eo maiora grãe p̃mia hñt deſtinata·

Et hoc eſt quod paucis uerbis dicit Aug. quia nihil periculoſius, aut dãnabilius in hoc ſęculo epi & p̄ſbyteri officio. ſi ꝑfunctorie agat̄. ſicut nec beatius & deo acceptius. q̄ ſi eo mō militet̄. quo imperator nr̄ iubet. Itaq; nō eſt periculum in ſtatu. ſed abutētibus ſtatu. nec eſt reprobatio in dignitate. ſed in dec̄pantibus dignitatē. in qua nimiꝝ ſi ſit multitudo laboꝝ. ubi eſt exellentia honoꝝ & pręmioꝝ.

Ca. xxi. De Secundo ſtatu ſpirituali uidelicet religioſoꝝ. & de motiuis & autoritatibus ad ꝓbandū ſtatū eccleſiaſtici ordinis ſimplicit̄ p̄ferendum eſſe ſtatui religionis. & per cōſequens eccleſiaſticū ordinē eſſe p̄eligendū.

Vpereſt agere de Secundo Statu Spirituali uidelicet Religioſoꝝ. & p̄mo adducunt̄ rōnes & motiua ad ꝓbandum ſtatum eccleſiaſticū ſimplicit̄ p̄ferendū eſſe ſtatui religionis. & per ɔſequēs uidet̄, q̄ epi & miniſtri eccleſiæ in dignitate & perfectiōe ſtatus ſint religioſis præferendi. Primo enī illud apte ꝓbare uidet̄ Hierony. Nam & ad Ruſticū monachū ſic inquit. uiue in monaſterio. ut clericus eſſe merearis. Et iteꝝ alius ſapiens. uix bonus monachus mediocrē clericū facit. Et iteꝝ ad heliodoꝝ. alia eſt cā clerici. alia monachi. Clerici oues paſcūt. ego paſcor. illi de altari uiuūt. ego ut ſecuris q̄ſi ad radicem arboris infructuoſæ ponit̄, ſi munus ad altare nō offero. Et iteꝝ. mihi ante p̄ſbyteꝝ ſedere nō licet. Illi. ſi peccauero licet me tradere ſathanæ. Vides ergo dignitatē. & exellentiā clericoꝝ ſup̄ monaſticā uitā. Deniq; quis dubitat bonū publicū p̄ferendū eſſe priuato. Conſtat autē clericoꝝ & prælatoꝝ uitā magis p̄p̄lo fructuoſā foꝛe q̄ religioſoꝝ. Vt enī dicit Greg. nullū deo magis acceptabile eſt ſacrificium. q̄ zelus aīaꝝ. Clerici ergo cum magis fructificent. merito ergo eoꝝ ſtatus mona-

ſticæ uitæ præferendus eſt: qui ꝓprie duntaxat ſaluti intẽ
dit. Demum nemo heſitat, quin heliaſ longe ꝑfectior fuerit
quocunqꝫ monaſtico uiro. quod ex eo maxime conſtat: quia
chriſtuſ Iohannẽ (quo int̃ natoſ mulieꝝ alius nõ fuit maior
in ꝑfectione) inducit. Dicens in euangelio Lucę: ipſe ꝓibit
ante illũ in ſpũ & uirtute heliæ. Et iteꝝ in matheo dicit
Si uultiſ ſcire: ipſe eſt helias. Super quo uerbo Chryſoſto.
pulchre ad ꝓpoſitũ loquẽs: ſi talem aliqñ mihi adducas mo
nachum: qualis (ut exaggeratione dicã) heliaſ fuit. nõ tamẽ
illi comparãdus eſt: qui traditus ppłis & multoꝝ peccata
ferre compulſus: immobił ꝑſeuerauerit & fortiſ. Hi aũt ſũt
eccleſiaſtici & prælati: qui poplorꝝ ſaluti continuo ſtudent.
Sed nec illud obmittẽdũ eſt: qm̃ cui ãplius committit̃: ille
magis meret̃, ſi bñ miniſtrat: q̃ ille cui minus cõmiſſũ eſt.
Conſtat tñ ꝙ uiris eccleſiaſticis & prꝫlatis ãplius eſt cõmiſ
ſum: q̃ monaſticis uiris. Accedit: qm̃ perfectio ſeu ſublimi-
tas alicuius ſtatus nõ acqrit̃ ſine caritate: iuxta illud: ſi ha
buero omnẽ ſcientiã & fidem, ita ut mõteſ transferã: carita-
tem aũt nõ habeã: nihil ſum. Conſtat tñ caritatẽ ꝓximoꝝ
magis ineſſe clericoꝝ ſtatui: ꝓpt aĩaꝝ curã quã hñt. Prætea
ſi meritũ utriuſqꝫ ſtatuſ cõſyderare libet: illud ueriſſimũ eſt
qm̃ meritũ hoĩs cõſiſtit in liberãdo innocẽteſ de manibus
fortioꝝ & tyrãnoꝝ: in quoꝝ perſona dicebat Iob: contere-
bam malos ab iniquo, & de dentibus illius auferebã prędã
Quod magis fit per ſtatũ clericoꝝ & prꝫlatoꝝ: q̃ monacho
rum. Vnde Hierony. ad Paulinum ait: ꝙ ſancta ſimplicitas
ſolũ ſibi ꝓdeſt. & q̃nto plus ædidificat ecclam dei ex uitæ
merito: tãto plus nocet ſi cõtradicẽtibuſ nõ reſiſtit. Demum
magnitudo meriti cõſiſtit in magnitudine conatus, ad uincẽ
dum magnam ꝓmptitudinẽ & incitamentũ ad peccatũ. quia
inquit eccleſiaſticus. ꝑfectus & beatus eſt: qui potuit tranſ-
gredi: & nõ eſt tranſgreſſus. facere mala: & non fecit. Talis

ergo magnitudo conatus potius eſt in ſtatu eccleſiaſticorum q̃ religioſoꝝ. Poſſent in hac re plurima adduci. ſed breuitatis gratia p̃dictis rõnibus cõtentor: q̃bus q̃dam ꝓbare uidenẽ ep̃os, & cęteros miniſtros eccleſię: in ſtatus & dignitatis eminẽtia, & pfectione p̃ferendos eſſe religioſis. & per cõſeq̃ns eccleſiaſticũ ſtatũ eſſe præeligendũ. Veruntñ quid tenendum ſit: in ſequentibus capitulis explicabitur.

Ca. xxii. De p̃ma Camparatione hoꝝ duoꝝ Statuum: uidelicet qualiter hi duo ſtatus clericoꝝ & monachoꝝ ſe habent, alter ad alterum comparatus. & quis eoꝝ ſit ſimpliciter eligibilior, quãtum ad eminentiam & perfectionem ſtatus: ac etiam uitæ & ſanctitatis.

[C]Onſyderãdum rurſuſ occurrit atq; diſcutiendum: q̃liter hi duo ſtatus ſeu uiuendi modi, eccleſiaſticorum uidelicet & religioſoꝝ: inuicẽ ſe hñt, alter ad alteꝝ comparatus: reſpectu eminentioris uitæ & pfectioris ſtatuſ. In quo articulo licz ptima dici poſſent: breuiſſime tñ & ſub quodã epilogo dicendũ eſt ſcd̃m ſanctoꝝ doctoꝝ ſententias, illud eſſe ueriſſimũ: uidelicz ep̃os nõ ſolum cæteros om̃ſ ordineſ & miniſtros eccleſiæ militantis: ſed & cunctos religioſos. & regulareſ uiros pfectiori mõ rep̃ſentare apłoſ & ideo ſup om̃ſ eminentioreſ & in pfectiori ſtatu fore. Nã manifeſtũ eſt, q́ ep̃i ſuccedũt apłis in regimĩe eccleſiæ. Vñ Paulus ad eos ait: attẽdite uobis & uniuerſo gregi: in quo ſpirituſſanctus poſuit uos ep̃os regere eccleſiã dei: quã acq̃ſiuit ſanguine ſuo. Pro qua re apertius declarãda, p̃ſupponẽdum duximus: q́ quattuor p̃ncipalit̃ & ſingularit̃ fuerũt collata apłis a chriſto, & ep̃is eoꝝ ſucceſſoribus: quę magnã in eis exellentiã, & ſtatus pfectionem deſignãt. & in q̃bus ep̃i apoſtoł ſuccedunt: & eos præ cæteris imitanẽ. Primo: uirga

poteſtatiua in ſuſceptione temporalium ſtipendiorꝝ. Vnde
in matheo legimus: præcepit eis ne quid tollerent in uia:
niſi uirgã: ut nomine uirgæ poteſtatẽ a chriſto receptã: de
recipiẽdo tẽporalia ſtipẽdia intelligamus ſcd̃m auguſtinũ.
Secundo: claueſ in iuriſdictione adminiſtratiõis ſacramẽtorꝝ.
Vñ ait chriſtus Petro: tibi dabo claueſ regni cælorꝝ. Ter-
tio: data eſt inſufflatio Spiritus, in remiſſionem peccatorꝝ.
Vnde apud Iohãnem legimus. inſufflauit & dixit: accipite
ſpm̃ſanctum. quorꝝ peccata remiſeritis & cætera. Super quo
uerbo Greg. inquit. licet intueri inq̃ntum culmen gr̃æ per-
ducti ſũt ap̃li: ut uice dei q̃buſdã peccata relaxent: q̃buſdã
retineãt. quorꝝ nũc in eccleſia ep̃i locum tenẽt. Quarto: data
eſt diſpartitio linguarꝝ in p̃dicatiõe ũbi dei: ut in actibus
ap̃torꝝ legimus: quia apparuerũt ap̃lis diſpartitæ linguæ ad
p̃dicãdum uerbũ dei. In his ergo quattuor: ep̃i ap̃tos exel-
lentiori mõ repræſentãt, q̃ q̃cunq; religioſi. & ideo ſunt in
perfectiori ſtatu. Adde q̃ntum. ꝓpter uotum ꝑpetuæ curæ oui-
um ſuarꝝ: uſq; ad animã & ſanguinẽ. In qua re ꝑfectiori mõ
ap̃tos rep̃ſentat: q̃ om̃ſ religioſi. Quod uotũ curæ aĩarꝝ in
cõſecratiõe ſua fecerũt uouẽteſ aĩas ſuas ponere pro ouibus
ſuis. in quo uoto tam excelſæ caritatis om̃ſ religioſos exce
dunt. quia teſte redemptore: maiorẽ caritatẽ nemo habet: q̃
ut animã ſuã ponat quis ꝓ amicis ſuis. Summus g̊ gradus
ꝑfectionis eſt in ep̃is. quia eorꝝ dignitas ꝑfectã caritatẽ iã
acq̃ſitã req̃rit: nõ acq̃rendã. Si uero (ſecluſis ep̃is) p̃ſbyte
ros & cæteros miniſtros eccleſiæ ad religioſoſ cõparare uo-
lumus: hoc tripliciter conſyderare & intelligere poſſumuſ.
Primo q̃ntum ad humani conatuſ uoluntatẽ. Secundo q̃ntum
ad operis q̃litatẽ. Tertio q̃ntum ad utriuſq; ſtatuſ q̃dditatẽ
ſeu p̃mitatẽ. Primo mõ ꝑfert opus operi uel ſtatus ſtatui
ex uoluntate operantis. Qui enĩ ꝓmptiori uolũtate & cum
maiori conatu facit opus ad quod tenẽt: maioris ꝑfectionis

& maioriſ meriti eſt. Si ergo iſto mō opera religioſoꝝ &
p̄ſbyteroꝝ ad inuicem cōparent᷑: incertū eſt, quæ opera ſint
maioris meriti & maioris pfectionis. quia planū eſt, ꝙ illo-
rum opera maioris meriti & pfectionis ſūt: qui cū ꝓmptio-
ri uolūtate, & cū maiori conatu ipſa operant᷑. Secundo ꝟo
mō q̄ntum ad operis q̄litatem: ꝟginitaſ ꝑponit᷑ ꝯiugali ut
uiduali cōtinentiæ in bono. In malo uero homicidiū ꝑpo-
nit᷑ furto. Similit᷑ uita actiua ꝑponit᷑ cōtemplatiuæ: ꝗa fru-
ctuoſior. Cōtemplatiua ꝟo ꝑponit᷑ actiuæ. quia merito ma-
ior & pfectior. ſcd̄m quem modū cōparando aliq̄ opera par
ticularia quæ faciunt p̄ſbyteri: ſunt pfectiora aliqbus ope-
ribus particularibuſ: q̄ religioſi faciūt. ſicut magis eſt inten
dere ſaluti aīaꝝ: q̄ ieiunare, q̄ ſilentium tenere. Et aliqua
opera quæ faciūt religioſi: pfectiora ſunt qbuſdā operibus,
quæ faciunt p̄ſbyteri. Et ita iſtomō hn̄t ſe ſicut excedenſ &
exceſſa. Sed tertio mō comparando opera religioſoꝝ ad
opera p̄ſbyteroꝝ, in ordine ad p̄mā qdditatem & radicem
a qua ꝓgrediunt᷑: puta in ordīe ad radicē illā qua religioſi
totam eoꝝ uitam deo fouere: & ſe, & ſua in chriſti obſequi
um perpetuo tradiderūt: lōge ſunt pfectiora quocunqꝫ ſingu
lari operæ p̄ſbyteroꝝ. Et eodem mō in perfectiōe: uita re
ligioſoꝝ ad uitā p̄ſbyteroꝝ comparat᷑: ſicut infinitū ad fini
tum: ut dicit anſelmus in libro de ſilitudinibus. Quiſ. n.
in bono abſtinentia ſumptiōi cibi ꝑferat᷑: ſumere tn̄ cibū cū
aliquo ꝑpr caritatem: ꝑfert᷑ abſtinētiæ. In malo uero quāuiſ
ad ulteriū ꝑferat᷑ furto: furari tn̄ gladium ad occidendū, eſt
grauius q̄ adulteriū. Sic q̄uis p̄ſbyteri in aliquo particula-
ri opere pōt ꝑferri religioſis: ex adiūcta tn̄ radice ꝑpetuæ
obligatiōis, qua ſe in chriſti obſequm religioſi tradiderunt
ſimplr̄ in perfectiōis ſtatu ꝑferendi ſūt. Et hāc opinionem
aliq eximii doctoreſ tenent. Alii uero affirmāt archidiaco
nos & Curatos & alios inferioreſ eccleſiæ miniſtros eſſe in

exellentiori perfectionis ſtatu· & maxime propter tria: quæ eis ſpecialit̄ cōueniūt· Primo propt̄ poteſtat̄e· Secundo ꝓpt̄ admīſtration̄e officii· Tertio ꝓpt̄ honoris preconiū· Poteſtatem enī receperūt a christo in pſona diſcipłoꝝ: qn̄ dictū eſt eis Lucę· x: ecce dedi uobis poteſtat̄e calcādi ſup ſerpentes & ſcorpiones: & ſup omn̄e uirtut̄e inimici: & nihil uobiſ nocebit· ac ſi diceret: dedi uobis poteſtat̄e eiiciēdi om̄e genus immūdanoꝝ ſpūum ab obſeſſis corporibus: ne putaret̄ eſſe dictum de beſtiis: ut Chryſoſt· exponit· Iſtud aūt repręſentant p̄ſbyteri in ſaccamētoꝝ adminiſtratiōe· Adminiſtrationis uero officium receperūt: qn̄ dictū eſt: in quācunq̄ domū intraueritiſ: p̄mum dicite pax huic domui· Quia· n· bonoꝝ oīm pax mater eſt, ſine qua cętera inania ſūt· ideo chriſtus diſcipulos p̄mo pacem iuſſit offerre: tanq̄ bonoꝝ oīm inicium: quoꝝ miniſtros eos faciebat: ut chryſoſt· dicit· Hos aūt repręſentāt p̄ſbyteri in euāgelii p̄dicatiōe in quo p̄mo nūtianda eſt pax· iuxta illud ad rom· x· q̄ſpecioſi pedeſ euāgeliſantiū pacem: euāgeliſantium bona· Iſtud aūt repręſentāt p̄ſbyteri in plebis curæ ſuſceptiōe· ꝓ qua donec ipſā tenet animā: & uitā ꝓpam tenent̄ exponere· Sed honoris p̄coniū receperūt: qn̄ reuerſi cum gaudio dixer̄t dn̄o· demoneſ etiā ſubiiciunt̄ nobis in nomīe tuo· Gaudebāt enī ut glo· dicit: ꝗ q̄ſi ſublimeſ effecti: terribileſ hoībus & demonibus erāt Hoc aūt repręſentāt p̄ſbyteri in ſubditoꝝ iuriſdictione & cohertiōe· a qbus ſi bn̄ eis præſunt: duplici honore debent haberi: ut dicit apłs· i· thimo· v· Per hæc igit̄ quæ ꝓxime dicta ſunt: cōcludunt aliq doctoreſ, etiā inferioreſ miniſtros eccleſiæ, in eminētia & in pfectione ſtatus: religioſis p̄ferēdos eſſe· uel ſalt̄e eos fore in perfectiōis ſtatu· Hāc itaq̄ opinionem pręd

icti doctoreſ roborare ident̄ per rōneſ & autoritateſ ſuperius allegataſ: cum de exellentia & perfectione epiſcopoꝝ & miniſtroꝝ eccleſiæ actum eſt· ad quas

qui religioſos inferioribus eccleſiæ miniſtris pręferunt· re-
ſpondent·prout in uiceſimoquarto capitulo uidebitur.

Ca·xxiiii· De alia comparatione illoꝝ duoꝝ ſtatuum
Clericoꝝ & Religioſoꝝ int̃ ſe adinuicẽ·uidelicꝫ quis ſit
eligibilior tanq̃ ſimpliciter humanior & tolerabilior.

Oſt prędictam comparationem hoꝝ duoꝝ ſtatuum
uidelicet eccleſiaſticoꝝ & religioſoꝝ q̃ntum ad per
fectionem ſtatus·alia comparatio ſuccedit·quis ui-
delicꝫ hoꝝ ſtatuum clericalis uel regularis eligibilior ſit·
tanq̃ ſimplicit̃ humanioꝛ & tolerabilioꝛ·In qua re(ut mihi
ſane uidet̃)quæſtio ipſa facti eſt·Vterq; enĩ uiuẽdi modus
exellẽtiſſimus atq; ſanctiſſimuſ eſt·in quoꝝ quolibet diuer
ſæ uiæ ad ſalutem reperiri poſſũt· Nec enĩ chriſtus ſpõſus
eccleſiæ plene illi ꝓuidiſſet· niſi ſcd̃m diuerſas infirmita-
teſ,ſeu uireſ ſuoꝝ fideliũ·ſic diuerſos uiuendi mõs ad unũ
tñ dei cultum tendenteſ inſtituiſſet·Hinc ipẽ ait·in domo
patris mei mãſiones multę ſunt·Et iteꝝ ſcribit̃·in uia dñi
alius ſic,alius ſic ibat·omſ tñ non ad diuerſos fineſ· ſed ad
unũ ꝓperãteſ,& ut deo(diuerſis tñ greſſibuſ)famulent̃·& ſi
alius currat·alius plane uadens ei nõ inuideat·cum uterq;
metã attingat·quæ diuerſitas,unitas eſt·quia ad unum dei
cultum diuinitus ordinata·Ea igit̃ decora diuerſitate atq;
fulgida unitate floret atq; ſplendet dei eccleſia·tã pulchra
fideliũ ſuoꝝ unanimi uarietate·Nihilominuſ tñ int̃ iſtos
ſtatus ſeu uiuendi mõs(ut ſup̃ tactũ eſt ex diuerſis caſibus
& reſpectibuſ)alter iſtis·alter illis eligibilioꝛ eſt·Vñ ait
Dionyſius·nõnulli ſũt in uia perficiendoꝝ·& ad ꝑfectionis
acq̃ſitionẽ aliquo indigent·quod aliiſ nõ expedit·Nam ad
depmendas paſſiões·arta uita uidelicꝫ per abſtinẽtiã ac ex-
ercitia & uigiliaꝝ expediret·Aliis uero non hñtibus illas

paſſioneſ: non congrueret·qui forte defectus ſuos alio exer-
citio,uel diuinæ gratiæ auxilio ſupplere poſſent· Nam ue-
luti ſcd͞m doctrinā apti: in uno corpore multa ſūt membra
nō idem officiū hn̄tia:& quod uni ɔgruit,alteri plerunq; eſt
nociuū ſine offenſiōe corporiſ:ſic plerunq; una uiuēdi forma:
quæ aliq̄bus eſt ad ſalutem:aliis cedit in pernitiem·& ecō
tra·Profecerūt certe ſibi & multis in ordine eccleſiaſtico:cō
plureſ quos numerare opoſū foret·adeo ut dicere mihi re-
cte poſſet aliq̄s tanq̄ de ſtell̄ cęli:numera ſi poteſ·Sic Ni-
colauſ fulſit·ſic greg·ſūmuſ ipſe pontifex·ſic paulinus ep̄us
nolanuſ licȝ opulētiſſimuſ:ſed& in regłari & monaſtica ui-
ta effulſit· Item Baſilius·Benedictus·Hierony·Dominicus
atq; Franciſcus·& plurimi q̄bus domus dn̄i referta eſt·Int̄
quos nōnulli aut diuino motu ſupnaq; inſpiratione uocati:
aut uariis ex cauſis ex altero ſtatu ad alteꝝ exſpirarūt· in
quo beati euaſere: ſine tamē ꝑoris ſtatus diminutiōe· Hinc
Benedictus· hinc Dn̄icus & q̄plureſ ſtrictiore feruore deo fa-
mulari cupienteſ,& ſæculi cōſortia fugiētes: ex clericoꝝ or-
dine ad regularē uitā trāſierunt· Hinc rurſus Auguſtinus,
Gregoriuſq; eadem uocati inſpiratiōe & ꝓficiendi fidelibuſ
uberibus zelo ſuccenſi: ex monaſtica religiōe ad eccleſiaſticū
ep̄alis ordinis gradū ſancte & meritorie cōmearunt· Vnuſ
quiſq; igit̄(ꝓut ſcd͞m ap̄lm deſtinauit in corde ſuo)ſic hanc
uel illā uiā eligit:uireſ ſuas cōſyderās ſcd͞m finem ſibi in-
tentum·Eſt enī uterq; ſtatus(ut tactū eſt)nō p̄cepti:ſed cō-
ſilii & ſupererogationiſ·nec imperat̄:ſed ſuadet̄·Et ueluti
de ꝟginibus ap̄ls ait:qui poteſt capere capiat·& de matri-
monio ſcd͞m eundē ap̄lm:plerūq; melius eſt nubere q̄ mori
Ita in hiis ſtatibus dicendum eſt·In q̄buſdam forte utilius
foret:ut per ſpirituale matrimoniū eccleſiæ nubant:q̄ ultra
uireſ inexpertas ſub ſtricta regulari uita retro reſpiciētes:
uitā deſerāt inceptā·Itaq; inexpertis,imbecillibus & infir-

mis putamus: ꝙ ſtatus eccleſiaſtici ordinis tanquã humanior & tolerabilior eſt pręeligẽdus: niſi altiori inſpiratiõe quiſ deſuꝑ ad aliã uitã uocatus: aut ſpũali & corporali adiumẽto roboratus fuerit. Accedit ad hoc: quia eligere actus eſt uoluntatiſ & uirtutiſ. uirtus ergo ipſa ꝯſyderãda eſt(iuxta phm̃)ſcdm electionem medii quod in recta rõne ꝯſiſtit. Eccleſiaſticus itaq̄ ſtatus attẽta humana fragilitate & ꝓmptitudine peccãdi: q̄ndam uiã mediã & rõnabilem uiuendi hr̃e uidet̃. Habet eñi religioſitatis ſatis. habet & aliq̄d humanitatis ſeu laxitatis. Quod: ſi forte dicat̃ religionis uitam etiã eodẽ reſpectu ſimpl̄r fore eligendã: ꝑeo ꝙ habꝫ tolerãtias & moderatiões ſuas ad iudiciũ prȩlatoꝝ: nec ultra pręcipit̃: q̄ rationabilit̃ ſupportari poſſit: & quod dato ꝙ quis in religione cadat: habet reſurgendi remedia ꝑpt intentionem ad deũ erectã: habet deniq̄ fratreſ a q̄bus iuuari põt. Fateor illud uerꝝ fore: tñ illud idem quod eiſdem religioſis ex permiſſiõe fit: ſeu indulgẽtia clericis: fit ex iure communi. Quod eñi tolerat̃ aut indulget̃: cõſtat legi derogare atq̄ aliq̄n ꝓhibitũ eſſe. & ſi aliq̄n ſine cã indulgeat̃: cõſcientia urget̃ & intus bellum naſcit̃: ubi q̄etari ſperat̃. maxime ꝓpter inſtituta & artiſſimas cuiuſq̄ religionis ꝯſtitutioneſ, q̄bus ſe artari uouerunt: & ad multa alia quoꝝ tranſgreſſio aut contemptus mortale plerunq̄ inducit peccatũ: quæ oĩa nõ ita arcte clericiſ cõtingũt. Demum eaipſa remedia: quæ religioſis competũt ex tolerãtia uel fratꝝ preſidio: etiã clericis communia eſſe pñt. Circa Secundũ uero quis ſtatus ſeu uiuendi modus prędictorum præeligendus ſit tanq̄ ſanctior & perfectior: dictum eſt in præcedenti capitulo;

Ca.xxiiii: Aſſignant̃ rñſioneſ ad obiecta cõtra religioſos pro tuenda opinione illoꝝ: qui ſentiunt religioſos eſſe in perfectiori ſtatu: q̄ ſint Decani, Archidiaconi, &

alii inferioreſ clerici poſt epm· ubi diſcutit᷑: quæ ſit perfectior uita: actiua, uel contemplatiua· & de eaꝝ adinuicem comparatiõe· & de aliis hanc materiã tangentibus;

Ibet igit᷑ pro tuenda illa opinione quæ habet inferioreſ miniſtros eccleſiæ, poſt epos nõ æquari religioſis quo ad ſtatum perfectiõis rñdere ad nõnulla obiecta ſuperius adducta: quæ ꝓbare uident᷑ archidiaconos, curatos, & prędictos inferiores miniſtros ad religioſoſ comparatos pfectiorem, aut ſaltem æqlem ſtatum in eccleſia obtinere· Et quanq̃ per ea quæ dicta ſũt, ſatis rõneſ ipꝫ ſolutæ uideant᷑: particularius tamẽ ad ſingulas, ſingulæ fiẽt ſatiſfactioneſ· Primo igit᷑ dicebat᷑: quia monachiſ licitũ eſt trãſire ad ſtatũ pſbyteroꝝ: tanq̃ ad perfectiorẽ· quia ut inqt Hierony· & trãſſumptiue in canone· xxiii· q· i· dicit᷑· ſic uiue in monaſterio: ut clericus eſſe merearis· Rñdet᷑ enĩ ꝙ monachus tanq̃ monachus: nõ habet officiũ clerici exercere· ueruntñ inqñtum litterati & docti ſũt: licite poſſũt ꝓmoueri ad pſbyteratũ, & curã monachalẽ alioꝝ habere· perfectionem tñ ſtatus nõ habet ex illo tranſitu: ſed ex perpetua obligatione uoti· Et ita licet fiat pſbyter: non dimittit pfectionẽ monachalẽ· ideo ſubdit᷑ in prefato decreto: multo tempore diſce: quæ poſtmodũ doceas: & int᷑ bonos, ſemp melioreſ ſectare· Deinde adducebat illud Hierony· ad Eliodoꝝ: ubi dicebat Hierony· mihi ſcilicꝫ monacho añ pſbyteꝝ ſedere nõ licet· illi ſi peccauero: licet me t̃dere Sathanæ· Ex quo uidet᷑ curã aĩaꝝ hñteſ in pfectiori eſſe ſtatu qbuſuis religioſis cõtemplatiõi uacãtibus· aut ſaltem in ſtatu pfectionis eſſe· Sed dicendũ eſt omſ miniſtros eccleſiæ eſſe in pfectiõiſ ſtatu: mõ quo ſup̃ dictum eſt uidelicꝫ ꝑpt officii adminiſtrationem· Sed talis pfectio ſtatus ſcd̃m eos qui hãc opinionẽ tenent: magis accipit᷑ comparatiue q̃ ꝓprie· Vnde Canones

appellāt ſtatū clericoꝝ gradū quendā: ut inferius latius tāgeť. Poſtea uero dicebať bonū publicum ꝑferendū eſſe bono ꝑuato. & cum curati gerāt officiū publicū: quia curā aīaꝝ: quo zelo ſeu officio ſcdm Greg. nullū eſt deo acceptabilius & religioſi ſolum intendāt ꝓprie ſaluti: uideť curatos eſſe in ꝑfectiori ſtatu. Quibus rńdeť: ꝙ quis abſolute intēdere bono publico: ſit maioris ꝑfectionis ꝙ̄ intendere bono ꝑuato. hoc eſt in genere operis ꝑfectio. intēdere tñ̄ ꝑfecte bono ꝑuato: uel ſaluti ꝓprie: preferť illi qui imꝑfecte intendit bono publico. Zelus enī aīaꝝ ſacrificiū eſt acceptum deo: ſi ordinate fit. qui ordo eſt: ut quis ꝑmo habeat curā ſalutis ſuę. & poſtmodū alioꝝ. quia ut ſcribiť mathei. xvi. & tranſumptiue in canone. quid ꝓdeſt homini ſi uniuerſū mūdum lucreť: animæ uero ſuæ detrimentū patiať. Deniq̀ reſpōdent alio mō uidelicꝫ: ꝙ ea quæ dicta ſūt bene ꝓbant curatos, & inferioreſ miniſtros eccleſiæ ſi recte agāt: poſſe eſſe in ꝑfectionis opere: ſed nō in ꝑfectionis ſtatu. Quia ꝑdicti miniſtri eccleſiæ nō ſuſcipiūt plebis aut parrochiæ ſuæ curā cum ꝑpetuo obligatiōis uoto. quod ex eo patet: quia eam deſerere pn̄t. aut renuntiādo. aut per religionis ingreſſum. ſoli ergo epi cū uoto ꝑpetuo ſuſcipiūt curā aīaꝝ. & ideo ſine licentia aplicæ ſedis illā deſerere nō pn̄t. Rurſus quod obiiciť de helia de quo Chryſoſt. dicit: ſi talem aliquē adducaſ mihi monachū, q̄lis helias fuit. nō tñ̄ illi comparādus eſt: qui traditus eſt curę ꝑploꝝ & cetera. Ad qđ diciť: ꝙ Chryſoſtomuſ nō intellexit de ſimplici p̄ſbytero: ſed de epiſcopo Qꝫ ſi loquať de ſimplici p̄ſbytero: nō intēdit preferre ſtatū p̄ſbyteri ſtatui religioniſ: ſed intēdit ꝙ ꝑiculoſioꝛ eſt ſtatus hn̄tis curā aīaꝝ: ꝙ̄ religioſi in cōtemplatiōe uiuētis. & per cōſeqn̄s ſeruare ſe innocentē in maiori ꝑiculo: iudicium eſt maioris uirtutiſ. Sed ꝙ̄uis maioꝛ uirtus requirať ad hoc ꝙ aliqs ſe preſeruet immunē a peccato inť ꝑplos ꝙ̄ in reli-

gione! maioris tñ uirtutis eſt uitare ꝑicula religionẽ intrã-
do: q̃ nõ uitare ꝑicula int̃ ꝓꝑlos uiuendo. Item obiiciebat̃!
quia p̄ſbyteris & miniſtris eccleſiæ magis committit̃ uidelꝫ
cura aĩaꝝ! q̃ religioſis. & per conſeqñs ſtatus eſt maioris ꝑ-
fectionis & meriti. Ad quod dicit̃! ꝙ aliq̃ agere uel admi-
niſtrare dupliciť contingit. Si enĩ ille cui pluſ eſt cõmiſſum
maiora faciat, aut plus ſeruiat! indubie plus meret̃! q̃ ille
cui minus committit̃, & minus faciat. Sed ſi ille cui minus
committit̃ maiora, & ꝑfectiora faciat & plus ſeruiat! magiſ
meret̃ q̃ ille cui magiſ eſt cõmiſſũ & minuſ ſeruit. In utroq̨
igit̃ ſtatu clericoꝝ & religioſoꝝ iſta duo reperiri pñt. per
quæ uis argumẽti ſoluit̃. Ad aliud autem quod dicebat̃ de
merito & perfectiõe quod ꝯſiſtit in cura aĩaꝝ! ſup̃ tñſum eſt
in ſolutiõe ad argumẽtum, quod fiebat de publico & cõmu-
ni bono p̱uato pr̨ferendo. Subſeqñter ñ obſtat quod di-
cebat̃ quia liberare innocẽteſ de manu perfidoꝝ maxime ꝑ-
fectioniſ & meriti eſt. adducẽteſ etiã illud Hieronymi! q̃a
ſancta ſimplicitas ſolũ ſibi ꝓdeſt! ſed tãto plus nocet! ſi cõ-
tradicẽtibus nõ reſiſtit. Dicendũ eſt ꝙ illa magnitudo meri-
ti intelligit̃ ex parte mentis. qñ quis tm̃ ꝓficit in cõtem-
platiõe! ut ꝓpꝫ deũ uelit intendere ſaluti ꝓximoꝝ. etiã cum
aliquo detrimẽto cõtemplatiõis. Hoc enĩ mõ certum eſt ꝙ
ad maiorem perfectionẽ caritatis pertinet q̃ ſimplr̃ uacare
cõtemplatiõi. Et hoc eſt quod Iſidorus in libro de ſũmo bo-
no ait! bonũ eſt igit̃ corporalit̃ remotũ eſſe a mundo. meli-
us tñ remotũ eſſe uoluntate. Optimũ aũt & perfecti meriti
eſt! utroq̨ eſſe ſemotũ. Quod etiã dicebat̃! quia magnitudo
meriti cõſiſtit in magnitudine conatus ad uincendũ ꝓmpti-
tudinem peccãdi. quia beatus eſt qui potuit trãſgredi & nõ
eſt trãſgreſſus. quæ ꝓmptitudo magis ineſt miniſtris eccle-
ſiæ, q̃ in religioſis. Dicendũ eſt ꝙ magnitudo meriti homĩs
erga deũ ex tribuſ põt inſurgere. Primo ex parte merentiſ.

Secundo ex parte principii formalis quo quis meret᷑. Tertio ex parte operiſ meritorii. Si igit᷑ magnitudo meriti pēſet᷑ ex parte merentiſ: q̄n aliqs cōtemplatiōe dei & in chriſti amore tm̄ creuit: ut ad tēpus cupit detrimentū pati ſuæ fruitionis ꝓpter christi gloriā, ad ꝓcurandā ꝓximoꝝ ſalutem mō quo dicebat apl̄s ad Rom. ix. cupiebā ego eſſe anathema a christo ꝓ fratribus meis. de quo Chryſoſt. dicit in libello de laudibus eius: ꝙ ſicut ferrū in ignem miſſū non eſt aliud q̄ ignis: ſic aīa Pauli diuīa caritate incenſa: n̄ erat aliud q̄ caritaſ. Talis ergo puto magiſ meret᷑ in uita actīa ſaluti ꝓximoꝝ intēdens: q̄ in uita cōtemplatiua: cōtemplationi uacās. Vn̄ Paulus hoc elegit tanq̄ maioris caritatiſ & maioris meriti. Electio enī nō eſt niſi de maiori bono. Vn̄ dicit ad Phil. p̄mo: coartor enī ex duobus deſyderiū habenſ diſſolui & eſſe cū christo: quod mihi multo meliuſ eſt. permanere aūt in caritate: neceſſariū ꝓpter uos. Et hoc cōfidēſ ſcio quia ꝑmanebo oībus uobis ad ꝓfectum ueſtꝝ. Sup̄ quo uerbo dicit glō. quod elegit Pauluſ nō q̄d ſibi meliuſ erat: ſed quod multis expediebat ꝓpter caritatē quæ ſup̄eminet oībus. Si uero cōſyderet᷑ p̄ncipium formale quo quis meretur: putant aliq ꝙ maioris meriti eſt cōtemplatiua uita q̄ actiua. Cum enī p̄ncipium formale merendi ſit caritas: ſicut magis meritoriū eſt diligere deū ſcd̄m ſe: q̄ diligere ꝓximum. ſic maioris meriti eſt uita cōtemplatiua, quæ directe de ſuo genere ordinat᷑ ad dilectionē dei. ſcd̄m quē modū intelligit᷑ illud Greg. vi. moral. ultīo ca. martæ cura nō rep̄hendit᷑. Mariæ uero contemplatio etiā laudat᷑: quia magna ſunt uitæ actiuæ merita: ſed cōtemplatiuæ ſūt potiora. Verum ſi cōſyderat᷑ opus meritoꝝ: uident᷑ ſe hr̄e ſicut exellentia & exceſſa. quia reſpectu meriti accidētalis: cū tale meritum det᷑ ſcd̄m genus operis. maioris meriti pōt eſſe actiua uita potior q̄ ꝯtemplatiua. Et iſtomō nedum epī: ſed p̄ſby-

teri & ſacerdoteſ curã animarꝝ habenteſ: in exellentiore &
perfectiore ſtatu ſũt: q̃ religioſi. Et de iſtis loquit̃ auguſt.
Valerio: nihil eſt in hac uita difficilius: piculoſius: laboro-
ſius epiſcopi pſbyteri / aut diaconi officio: ſi pfunctorie agat̃
Sed apud deũ nihil beatius: ſi eo mõ militet̃ quo nr̃ impe
rator iubet. Si uero utrunq; ſeu utranq; uitã ſũmimus reſpe
ctu meriti eſſentialis / quod rñdet caritati tanq̃ radici merẽ
di: putant aliq ſimplicit̃ maioris meriti eſſe cõtemplatiuã
q̃ actiuã. Alii uero famoſi & moderni doctoreſ cõparando
iſtaſ duas uitaſ adinuicem: diſtinguunt. quia q̃ntum ad eorꝝ
ſubſtantiã ſimplr potior / & per cõſeqñs pręferẽda eſt cõtem
platio: ut dicit̃ in ca. niſi cum pridem. de renuntiatiõe. Ipſa
eſt enĩ ſecurior & magis ſuauis. paucıſſimis indigẽs / & ꝓpt
ſe eligẽda tanq̃ quietiſſima. quorꝝ cõtraria cõtingũt operibus
actiuæ. & ſcd̃m hũc modũ comparãdi ꝯtemplatĩa ſimplr eſt
melior / & præferenda actiuæ. Si uero comparant̃ q̃ntum ad
eorꝝ uſum: tũc diſtinguũt. Nã quia uſus reſpicit operis exe
cutionem: executio aũt actionis duo reſpicit: ſcilicz ipſos ad
quos eſt ſcilicz ſubditos: & ipſũ exeqñtem ſcilicz prælatum.
Si pmomõ cõparent̃: ſic actiua pręferenda eſt ꝯtemplatiõi.
quia pluribus utilis eſt. & magis fructuoſa: ut dicit̃ in dicta
decretali: licet illa ſit ſecurior & magis ſuauis. quia in fecũ
ditate ſobolis: lippitudo Liæ / Rachaelis pulchritudini eſt
pręlata: ut dicit Greg. ſup Ezechielem exponẽs illud: erat
Lia lippa / ſed fecunda. Si uero comparent̃ ſecundo mõ: aut
eſt ad illud diſpoſitus & idoneus. aut nõ. ſi nõ: tunc melior
eſt ſibi uſus cõtemplatiuæ. quia ſibi põt ibi ꝓficere. ſed in
actiua: nec ſibi nec aliis. Si uero eſt idoneus: aut accedit uo
catus & neceſſitatus: aut ꝓpa uoluntate. Si ſecũdo mõ ꝯtem
platio præcellit. quia actiua nõ præcellit: niſi ꝓueniat ex
coactiõe & neceſſitate. ſi uero coactus: tũc ſimplr actiua prę-
cellit quo ad uſum eius. & ſic ſiue cogat̃ ab homine uel ex

caritate: uel ꝓpter neceſſitatem ꝓximoꝝ. & talibuſ melioꝛ eſt actiua, q̄ cōtemplatiua. Nam per talem actionē auget̄ caritaſ. & ad perferendū aduerſa: & cōtemplādum optima. & ſic ſua actio eſt melior aliis: q̄ ſua cōtemplatio. eſt etiā maioris meriti. Et ſic patet ꝙ quo ad uſum uitæ præſentis talis actiua eſt ſimplr melior. & ſtatus eius, & etiā opera magis meritoria. Fatem̄ tn̄ ꝙ cōtemplatio eſt realiter prçeligēda. quia pluref inueniunt̄ ad hoc idonei: qui in actione deficerent. Si tamē homo eſſet aſſecuratus, ꝙ ppls indigeret: & ꝙ bene gereret illā curā: etiā ſine ꝑiculo peccati poſſet illam deſyderare & ſe ingere: & uelle magis hoc fieri ꝑ ſe q̄ per aliū. neqꝫ hoc eſſet ꝓſumptuoſū. quia licitū eſt appetere maius meritū: ſicut fecit Iſaias. Itaqꝫ talis uita tanq̄ bona ſimplicit̄ eſt præligēda. Ex qbus aperte mōſtrat̄ quō intelligendæ ſūt rōnes adductæ ꝑ parte illoꝝ: qui putāt ſtatum clericoꝝ, inferioꝝ ab epō: perfectiorē eſſe ſtatui religionis.

Ca. xxv. De Exellentia & Laudibus uitæ Monaſticæ & Religioſæ. Et de pluribus cauſis ꝓpter quas præeligenda ſit q̄ alius uiuendi modus.

Onaſticam Religioſamqꝫ uitā: preconiis laudibuſqꝫ efferre, nō puto aliud fore: q̄ lucem ipſam, facibus adiuuare. Habet enī hoc uitæ genus ea omnia quę ad bene, beateqꝫ uiuendū cōferunt: quæ ad uerā fœlicitatem cōducunt. & ut paucis oīa comphendā: id habet ꝓpꝛium religioſoꝝ uita: ut deo ꝓpinquior, acceptiorqꝫ cęteris eſſe uideatur. Qui enī (inquit apłs) adhæret deo: unus ſpūs eſt cū eo Nam & Hierony. fatet̄ meliores nō poſſe inueniri: q̄ qui in monaſteriis ꝓfecerunt. Vn̄ & Augſt. in libro de operibus monachoꝝ, illos ſanctiores eſſe teſtat̄: qui a cōſpectu hoīm ſeparati: paucis ad ſe ꝓbent acceſſū: ſed deo contemplantur.

Quis enim dubitat quin deſerenteſ mūdum & tumultū ſæ-
culi: & ſe a ſæculi oblectamētis ſegregātes: christo cōformē-
tur & ab eo facilius cōfortent̄: Quod latius ipſe Auguſti.
ꝓſequit̄ ſup illud apocalip. mulier fugit in ſolitudine: ſed
neq illud ꝑmittendū eſt: qm̄ in cæteris huius uitæ occupa//
tiōibus & uiuendi modis, illud hoībus cōmune eſt: ut tēpo
ra tranſeāt & nō redeāt. Religioſi tn̄ uiri illud facile agere
poſſūt. nō tm̄ ne tēpus fugiat: ſed ne pereat. Occupant̄ qui-
dem religioſi aliqn̄ lectiōe plerunq orōne. nec altera alte-
ram impedit: ſed auget. Succedit demū diuini uerbi p̄dica
tio: qua deo nulla gratior occupatio eſſe pōt. Demū itur ad
bonaꝝ artiū ſtudia. Diſcunt enī aut docent ſcribuntq poſte
ris doctrinā ad erudiēdos ſaluādosq homines. nullūq illis
tempus uacuū eſt. Et cum (teſte Cicerone) nihil dulcius bn̄
impenſi tēporis memoria: hac locupletiſſimi ſūt religioſi. In
cæteris ſiqdem uiuendi modis ↄſyderemus hoīm tempora.
Primo infantiā ipſā ſiue pueritiā in uanos ludos. adoleſcē-
tiam & iuuentutē in libidinē & auaritiā. Senectam uero &
Seniū in quærelas: in cruciatus & doloris corporis. in ſuſpi
ria: in lamēta ↄſumimus. Religioſi uero infantiā in artibus
addiſcēdis, in diuino cultu impendo: adoleſcentiā uero in
altioribus ſtudiis: ſenectutē uero in docēdo, p̄dicando, deoq
uacando & cōtemplando: fructuoſe expendunt. Et ut paucis
agamus int̄ monaſticā uitā & cæteras uiuēdi formulas, illd̄
intereſt: quia quo magis illi nitunt̄ ut ſalui fiant: tm̄ iſti
conant̄ ut pereāt. Quinimo q̄ntum illi nos ad ſaluādū inui
tant, adiuuāt, atq cogūt: tm̄ noſipſos ꝑpedimus. Cæteꝝ
Religioſoꝝ uita ex quinq cauſis excellentior atq pfectior
cęteris uidet̄. Primo qdem quia dignior: ueluti quā chriſtuſ
eligere uiſus eſt: & apti ſecuti ſunt. Secundo quia ſecurior.
nam ut inqt Aug. pro mille cadētibus in religione: cadent
decem milia in ſæculari uita. Tertio exellentior eſt uita

monaſtica: quia dultior atq; iocundior· nō eni̅ habet amaritu
dinem cōſeruatio eius· nec tedium conuictus illius: ſed gaudi
um & lætitiā· Quarto quia ſanctior & deo ꝓximior per ad-
heſionem cōtemplatiōis· Vn̄ qdam ſapiens religioſoꝝ uitā
recte per dexterā deſignat· ſæcularē uero uitā per ſiniſtram
unde ſuper illo: leua eius ſub capite meo: & dextera illius
amplexabit̄ me: recte inquit ſæcularis uita ſub leua eccle-
ſiæ ponit̄: quia iuuat ad ſuſtentationē· Sed dextera ideſt ui
ta religioſa, chriſtū ſponſum eccleſiæ āplexat̄: dum eius in-
nocentiæ & cōtemplatiōis āplexibuſ delectat̄· Sed& hiſ
alia quinq; addenda ſunt: ꝓpter quę monaſtica uita ꝑfectiſ-
ſima atq; exellentiſſima habet̄· Primo quia tēporaliū ſollici
tudinis minus habet· Secundo quia ad ſpūalem adheſionem
maiorē habet aptitudinē· Tertio quia maiorē recōpenſatio-
nem ab ea ſperat· Quarto quia in ea maiorē unuſqſque ha-
bet ſui poteſtatē & fruitionē· Quinto quia in ea unuſqſque
facilius uitat humanoꝝ ꝑiculoꝝ ꝓmptitudineſ· Rurſus mo
naſtici uiri nedū in his: ſed plurimis aliis cunctis uitæ mo
dis ꝑferunt̄· Alibi eni̅ negociāteſ foriſ qetem quęrūt: quam
religioſi intra ſe habēt· Illi tēporalibus ſtudēt: ſæcularibuſ
implicant̄: uanitatibus inuoluunt̄: & dum inferioreſ pluri-
mos habere delectant̄: ab interioribus & ſuperioribus elō
gant̄· Diſtrahunt̄ alibi hoīeſ ꝓpter ea quæ foriſ ſunt· & in
fœlicit̄ amittunt precioſiora quæ intra ſe ſunt: ut recte cum
Bern· dicāt: quāto magis ad mundū accedimus: tāto magiſ
a deo recedimus· Deſyderāt eni̅ qui extra religionē degunt
uideri ſapienteſ: dū opeꝝ bonoꝝ penuria, & uera ſapientia
ſtulti efficiunt̄· Credūt foris lucrari: dum ſeipſos perdūt· cæ
leſtia appetere uident̄: dū carnei eis oculi ſunt· Quāto ma-
giſ in tēporalibus reddunt̄ ſolliciti: tāto magiſ a ſpūalibus
efficiunt̄ mendici· Cæci quippe ſunt & duceſ cæcoꝝ· Omnia
enim diſponere, ordinarę & ſcire preſummūt: dum ſeipſos

diſtrahūt. Illa præterea drīa inter ſæculares & religioſos aper tiſſima eſt: qm (ut inquit Hugo de ſancto uictore) in illis uigilat ſpūs dei: dum in cæteris dormit. uiget in illis rō: in iſtis ſenſus: in his rō extinguitur. feruet in illis amor dei in iſtis amor mūdi. hi mūdum diligūt: dum illi relinquūt illi oīm obliuiſcuntur: & unuſqſque unicæ matris ſuæ ɔtinuo recordatur: iſti uero oīm quæ ſūt mūdi recordantur: & ſe obliuiſcuntur. Illi caduca. hæc & terrena āplectuntur: & ad ea ſumopere aſpirāt: dum iſti ea quæ ſupra terrā ſunt deſyderāt. Hi greſſu ꝓpo currunt ad interitū: dum monaſtici ad ſalutē feſtināt. Religioſi oīa ꝓpter deum dimittūt: dum tēporales uiri deū relinquūt ꝓpter oīa. Sed certe non falluntur. ea enī funeſta cæcitas uicem eis reddit. quia cum ꝓpter eos omnia deus fecerit: iſti ꝓpter illa deum dimittūt. quare iuſte eos oīa dimittūt. Sæculares deniq; prudentiores uidentur. in qua re huius ſeculi ſe hoīes comprobāt. quia (ut ſcriptū eſt) filii huius ſæculi prudētiores ſūt filiis lucis. Iſti ad ea quæ dei ſunt tardi, pigri, tepidi atq; inertes ſūt. nec cogitāt quo tēdere debeāt. uiā ſciunt: ſed ſcienter deuiāt. & ſi qui eā neſciūt illā nō īqrunt. Quinimo religioſorum uitā: quia humilem: quia ſæculo abiectā: quia mollibus nō indutā, abiiciunt. & uitā eorum putāt inſaniā. Qui pauloport uidebūt quō computati ſunt in numero ſanctorum & ſors illorum in æternū. Patet ergo huius regularis & monaſticæ ſumma exellentia & perfectio, ſuper cæteros temporales ſtatus.

Ca. xxvi. De Difficultatibus uitæ Religioſæ. & de laboribus & aculeis religioſorum in genere.

Eligioſam atq; Monaſticam uitā laudabilem atq; perfectā, & deo acceptā eſſe: nemo eſt qui ābigat. Verum alia aliis congruunt. & diuerſi ad diuerſa

aptiores ſūt·Deniq aliud eſt religioſū eſſe! aliud religioſe uiuere·Multi nomīe religioſi ſūt! pauci re· Plurimi religioſe uiuere cœperunt! qui ſupſtitioſa uita finierūt· & ut qdā ait ſapiens!dulce negocium, iocundū nomen religionis eſt! ſed pgreſſuſ difficilis!ueluti in quo uitę ſtatu hoī libertaſ, uolūtaſ,ac uoluptas,& affluētia adimitr·& ut breuibus dicam!ipſa quoq q̄ nata ↄcedit!ſancta religio phibet·Fateor in monaſteriis deus ipſe noſcitr!ibi dei notitia,amor, & cultus habentr!ea tn̄ in cæteris uitæ ſtatibus impleri puſſunt· & utinā tā digne!tā recte implerentr ab hoībuſ, q̄ ſciuntr· Scit enī unuſqſque quō placere deo poſſit·idq ſi agat!uere religioſus eſt·Se enī deo ille religat! qui in pietate & humilitate deū colit!& inſolentiaſ ſtirpat·Fateor ea commodius in monaſteriis fieri! ſi facultas corporis aīq uireſ ſuppetunt·Deniq qetem animi in religione monaſtica inueniri aiunt·Quibus ego dicere poſſem! ſi qetem animi ſperas aut optas!cur ergo in bello ſtas?' Quocunq igitr in ſtatu uiuas!quis tibi bellū infert!niſi tu unus?' Quod ergo tu tibi auferſ!quare in alio ſtatu ſperas?' Deniq cōſydera illud Iſidori! qm̄ ad dei qetudinē nō acceditr paſſibus corporis! ſed mentis ſpeculatiōibus·Vidiſti tu plurimos religioſo habitu indutos per inqetudineſ diſcurrēteſ·apoſtatātes!& alios ppter inopiam rerꝝ neceſſariaꝝ ab incepto opere cadenteſ· De qbus ſcriptum eſt!qm̄ ppter inopiā multi deliquerunt· Quanq̄ illud fateor non ſacræ religioni!ſed eorꝝ improbitati imputādum eſt· ueruntn̄ deliberatiōe & cōſilio nō paruo opuſ eſt·Quare(ut ego puto)monaſtica,religioſaq uita ab illis potiſſime eligēda eſt!qui caſum nō timet·Imperfectis enī & fragilibus, & nōdum uitiorꝝ mortificationē ſuperantibus,experiendū dixerim!nō pfitendū!aut uerius differendū·Prætereа Religioſi nōnulli huius temporiſ ab utero regulæ ſuæ aberrāteſ·Quo enī mō ↄuerſentr!quo ue obedi-

entiæ paupertatiſ & caſtitatis tramite religionẽ obſeruent:
tuipſe noſti· In qbus(ut mihi uidet̃)maior eſt ꝑiculi timoꝛ
q̃ ſpeſ ꝓficiendi· Hinc qdam ſapiẽs illud trenoꝝ exponens
Lapideſ ſanctuarii diſperſi ſunt· Plangunt̃(inquit)religioſi
implicati temporalibus negociis: quia nõ eſt actio ſæculariſ
uitę: quã hodie nõ adminiſtrent religioſi· diſcurre ſingulorꝝ
occupationeſ & officia: religioſos adeſſe uidebis· Sæcularia
enĩ negocia ſæculariter pertractãt· ad quæ utinã ꝓficiendi
gratia: aut uocati accederẽt· Sed ꝓhdolor ſeſe ingerũt cupi-
ditatis uel adipiſcẽdæ dignitatis gratia: aut forte laſciuita
tis & habendæ exemptiõis: ut excutiãt collum ab obediẽtia
ſuorꝝ prelatorꝝ: agenteſ ↄtra ꝑncipalia eorꝝ uota: per quorꝝ
obligationẽ poſiti ſũt in ſtatu perfectiõis· Et quanq̃ prauo
rum hoĩm facta, bonos a bono nõ retrahãt: qnimo ſicut pœ
na ſuos actoreſ: ſic innocẽtia ſuos tenet ſectatoreſ· Nihilo-
minuſ hęc quorundã religioſorꝝ praua exempla, & ſi aliquoſ
a religione penitus nõ arceant: cogũt tñ ut differãt quouſq;
ſe experiant̃· Quibus colligit̃ hunc ſtatum non parꝝ laboriſ
& difficultatis habere ;

Ca·xxvii: Particularius & Latius De Promptitudine periculorꝝ huiuſmodi Status in ſpecie· & de malis Religioſis· & abuſibus illorꝝ;

Oſt difficultateſ & laboreſ prędictos, quos nõnulli
in genere adducunt: circa monaſticã uitã afferũt· &
alia particularis de ꝓmptitudine ꝑiculi huius ſta-
tus· Aiunt enĩ quia ꝑicula monaſticæ uitæ ex plurimis con
ſpicere libet: eo ꝑſertim: quia cum peccata effugere uix poſ
ſimus: cõſtat in eodem genere peccãdi lõgegrauius religi-
oſos peccare q̃ cæteros hoĩeſ· Quis enĩ dubitat(ut Sanctus
Thomaſ refert)religioſũ grauiuſ peccare fornicando contra

uotum continentiæ: grauius peccare contra uotum pauperta
tis: grauius denicꝫ peccare, inobediẽdo cõtra uotũ obedien
tiæ. Deinde quis dubitat religioſũ grauiuſ peccare ex con
temptu. quia (ut ſancti aiunt doctoreſ) per cõtemptũ uideť
ingratus beneficii recepti: cum per religionẽ ſublimatus ſit
ad pfectionis ſtatũ. gnimo & dei filiũ cõculcat atqꝫ uitupe
rat per cõtemptum. Cõtra quos Hierony. cõquæri uideť in
quiens illud Sapientis: quid eſt ꝙ dilectus meus in domo
mea facit ſcelera multa. Denicꝫ g̃uius peccat ꝑpter ꝑmpta
ſcãdala: cum multi eius uitã ut ſpeculum reſpiciunt. Quos
idem Hierony. ſignat. Ait enĩ cũ ꝓpheta hieremia: uidi ſi
militudinẽ adulterii. & iter mendacii. & cõfortauerũt ma
nuſ peſſimoꝝ. nõ ut cõuerteret unuſqſque a malitia ſua. Cõ
fortauerunt inq̃ manus peſſimoꝝ: quia malo eoꝝ exemplo
mali quodãmõ cõfortari uidenť: eos uidelicꝫ ſeqñdo in ſce
leribus: quos ſequi debuerũt pie & ſancte uiuẽdo. Eſt igiť
piculoſus cõtemptus in religioſo. quia (ut thomas ait) cum
religioſus uenit in cõtemptum: incorrigibilis efficiť: & om
nium eſt peſſimus. adducẽs illud Hieremiæ: cõfregiſti iugũ
& dirrupiſti uincula mea. Vñ Bern. ad eugeniũ: quæ maior
puerſitas: qui maior cõtemptus: q̃ poſt perfectiõiſ uotiuam
ꝓmiſſionẽ: uoluntariã obligationẽ: poſt ſacri habitus ſuſcep
tionem: poſt exemploꝝ ꝟtuoſoꝝ patꝝ multitudinẽ & perfe
ctionem: redire ad peccata ſicut canis ad uomitũ. Illoꝝ pcæ
cepta cõtempnere: quos totius uitæ & actionis ſuæ iudices
loco dei elegit. Et ſbdit: magna monachi dignitas: ſed ma
gna eius damnatio: ſi quæ ſũt monachi, agere prætmittit.

Ceteꝝ huius ſtatus laboreſ & difficultateſ non negauit
auguſtinus, ad Vincentiũ donatiſtã. Ait enĩ: fateor caritati
ueſtræ corã dño deo noſtro, qui teſtis eſt ſuper aĩam meã, ex
quo deo ſeruire cœpi: quoniã difficile ſum expertus melio
reſ poſſe inuenire q̃ qui in monaſteriis pꝛofecerunt: ita nec

peioreſ q̃ qui in monaſteriiſ defecerunt· ut hinc arbitroꝛ in apocalipſi eſſe dictum·/ iuſtus iuſtificet̃ adhuc/ & qui in ſordibuſ eſt, ſoꝛdeſcet adhuc· Attendenda ergo ſũt Auguſtini uerba· Fatet̃ enĩ melioreſ non reperiri q̃ qui in monaſterio ꝓfecerunt· ſed nec peioreſ q̃ qui defecerũt· Conſtat enĩ longe plureſ deficere q̃ ꝓficere· Nam (ut hierony· inquit) tãta eſt uirtus, atq; difficilis/ & a paucis appetit̃. Sed & phũſ in Ethicis ait/ difficile admodũ fore tenere mediũ ũtutiſ· q̃re lõge plureſ deficiũt, q̃ attingũt· ueluti ſagittãteſ ad ſignum mediũ/ plureſ deficiũt q̃ ſignũ tangãt· Vñ qdam ſapiens nõ mirat̃ quare plureſ hoĩeſ ſint uitioſi q̃ uirtuoſi/ maxime qa peccare multis mõis cõtingit/ & unico defectu quis reddit̃ uitioſus· ſed nequaq̃ quis uirtuoſus & innoceſ erit/ niſi omĩ cõcurrente uirtute quæ inuicẽ cõnexe noſcunt̃· Vñ Saluator multos fore uocatos ait/ ſed paucos electos· Et ꝓpheta clamat/ quia multi quoq; defecerunt/ Et iteꝝ/ omſ ſimul inutileſ facti ſunt/ nõ eſt qui faciat bonũ/ ut bonoꝝ raritatẽ atq; parcitatẽ deſignaret· Cũ ergo in omni ſtatu plureſ deficere arbitrãdum ſit/ religioſos grauiuſ deficere nõ eſt ãbiguum· Quis enĩ nõ cernit religioſoꝝ tam copioſã numeroſitatẽ/ ſed quis nõ uidet tã paucoꝝ ſanctitatẽ/ Quiſ ñ cernit multoꝝ religioſoꝝ ſuperbiã & elationẽ/ ſed quis ñ uidet paucoꝝ humiliationẽ/ Plurimi certe ſunt religioſi/ ſed ꝓh dolor taleſ (ut cum bern· loquar) ſub habitu religionis animũ ſæcularẽ/ & ſub pãnis cõuerſationis hr̃e inueniant̃ cor altũ in ſæculo, & peruerſum ad religionis opera· De qbus idem Bern· ait/ doleo de multis qui poſt ſpretã ppli pompã cõuerſari deberent in ſchola humilitatis/ grauius inſoleſcere & impatienteſ ãplius fieri in clauſtro/ q̃ fuiſſent in ſæculo· Et quod magis ꝑiculoſũ eſt/ pleriq; in religione nõ patiuntur haberi ſe cõtemptui/ qui in domo ſua ſecularit̃ uiuẽtes, nõ niſi cõtemptibileſ eſſe potuerũt· Præterea in eo uerſatur

q̃maxime religioſoꝝ periculum:quia cum ſint religati deo:
dum ſe ligatos fore dolēt:ſe amittunt ſolutos.nō cōſyderā
teſ,ꝙ bene ligata ſecurius cuſtodiunt᷑: ſoluta uero facile ꝑ
dunt᷑. Multis rurſuſ aculeis & laboribus:ſtatus religio
nis eſt refertus & plurimis periculis expoſitus. Quis enim
dubitat(teſte Bern.)ğuiſſimū eſſe int̄ aſſuetas epulas eſu
rire.int̄ delitias præteritas macerari:int̄ ueſteſ ꝑtioſas &
multas algere:& int̄ diuitias quas oñdit mūdus,offert dia
bolus,deſyderat noſter appetitus eas cōtempnere:Profecto
hæc grauiora exiſtūt: q̃nto grauius a pautioribus tolerant᷑.
Fateor certe quia(ut Bern. ait)nō deſunt religioſi in clau
ſtro:qui hoc pacto uolunt eſſe paupereſ:ut nihil eis deſit.
Deniq̃ uolo religioſi caſti ſint&paupereſ.Quid tñ diceſ de
periculo arrogātiæ:uanæ gloriæ:quæ nō niſi melioreſ tem
ptat:Vñ Hierony.plus eſt depoſuiſſe aīm:q̄ cultū.diffici
lius arrogātia:q̄ auro caremuſ & gemmis.His enī abiiectiſ
glorioſi int̄dum tumemus ſordibus:& uendibilē pauꝑtatē
populari aure offerimus.Sed ad alia trāſeamus.Quis taliſ
religioſus eſt.quem Bern.ipſe deſcribit:qui in nullo ꝓrſuſ
aut reſiſtit prioribus:aut inuideat.paribus:aut ſubiiectis,
plene obſequat᷑:ſociis cōgruens:ſubiiectis utiliter oībus cō
deſcendēs:fugax uoluptatis:appetitor laboris:patiens abiie
ctionis:impatiens honoris: pauper in pecunia:diues in ſciē
tia:humilis ad merita:ſuperbus ad uitia:qui ita huic mū
do morit᷑:ut ſoli deo uiuere delectet᷑: De his Euſebius di
cebat:q̄m talit̄ in monaſterio uiuere,perfectio eſt: ſed alit̄
cōuerſari,magna damnatio eſt.Sed certe potius eos imitan
tur. de q̄bus idem Bern. ait:q̄m ſuperbiæ,inobediētiæ,&
auaritiæ ſtudent:quaꝝ primæ culpæ caſus attulit & labor.
tertiq̃ lapſus timet᷑.His tribus ꝑiculis:treſ clauſtraliū ordi
neſ ſubiiciunt᷑.ſcilicꝫ qui ſedem prelatiōis quærunt:& pre
eſſe non ualent.Alii qui nec obediunt nec obedire uolunt.

Tertii familiareſ Iudæ loculos portanteſ & in oculto de-
trahenteſ. Sed ut paucis multa cõphendã: ſi ſtudia, ſi mo-
reſ, ſi uitã plurimorꝝ religioſorꝝ cognoſcere uis: conſydera,
quia illis capitulũ hoſtis eſt. extra murũ & inuidia. in no
cte nullas uigilias hñt. nec in die laboreſ. Laborat mona-
chus ut fiat abbas. Abbas uentroſus. Prior ingraſſat. Men
dicãs blandit potentibus: terrena diligit. Suſpitioſus clau
ſtralis. Burſarius pecunioſus. Infirmarius cõcubinarius. Ca-
pitoſuſ ſacriſta. Sine orõne conuerſi, fratreſ ad quæſtum pre-
dicãt. Gardianuſ equitat. Prouintialis ꝓclamat. Generaliſ ge
nerat. Pręterea de huius ſtatus periculo uide quod Bern.
dicat in quãdam epła: moriens uix unq aliquis in cella ad in
fernum deſcendit: quia uix unq in cęlo prædeſtinatus in ea
uſq ad mortem perſiſtit. Item laboreſ & pericula huius ſta-
tus: apertiſſime demõſtrat Greg. in regiſtro ingenſ: uos qui
uiam uitę extra hoim freqñtia ducitiſ, tãto maiora certamĩa
pati neceſſe eſt: qm ad uos magiſter ipſe temptationũ acce-
dit. Ceterꝝ ex multitudĩe pręceptorꝝ & onerꝝ religionum:
periculũ & difficultas huius ſtatuſ cõphendit. Nã (ut di-
cit auguſt.) ubi ſũt multæ preceptiões: ibi multę ſũt tranſ-
greſſioneſ. Habent enĩ religioſi lõgeplura pręcepta: q qui-
cunq hoieſ aliorꝝ ſtatuũ. immo plerunq ut ſupra dixi: quod
aliis meritũ: ſibi ad peccatũ & periculũ eſt. Nec iuuat ſi di
cas: nõ omĩa pręcepta obligant. Quibus Hierony. rñdet in
quãdam epła: nõ ideo putet qui ſe deo obtulit aliq cõtemnẽ-
da eſſe mãdata: quia leuia ſũt. Tam enĩ maxima illa q mi-
nima imperata ſũt. & cõtemptus unius præcepti pcipienti:
iniuria eſt. Et ſequit: in quocunq enĩ ſtatu in quouis gradu
æquale peccatũ eſt: uel ꝓhibita dimittere: uel iuſſa nõ face
re. Et Bern. ait: iuſſa ſine culpa nõ negligunt: & ſine crimĩe
nõ ɔtemnunt. O q multa ſũt hodie in religiõibus pręcepta
O quot uincula multiplicata. O q pauca & tarda remedia.

De quibus Chriſtus dicere uidet̃: alligant onera grauia &
importabilia: & imponũt ea in humeris hoĩm. Contra hos
multiplicãteſ pręcepta, comminat̃ deus duas maledictiõeſ.
Prima eſt: ue uobis ſcribæ & phariſei hypocritæ: qui claudi
tis regnũ cælorꝝ an̄ hoĩeſ ubi ñ intratis nec ꝑmittitis alios
intrare. Secunda eſt: ue uobis ſcribę & phariſei: qui decima-
tis mentã & anetum: & relinqtis quæ grauia ſũt: ſcilicꝫ le-
gis iudicium, miſericordiã, & fidem. Forte dicet qſpiam fa-
tendum eſſe: plurima eſſe religionũ præcepta: plurima one
ra. ex qbus neceſſe eſt plurima ſeqant̃ peccata. Fatendũ etiã
plurima eſſe in religiõe pericula, incõmoda: plureſ difficul-
tateſ & laboreſ. Verũtñ ex plurimis bonis quæ religioſi
agunt facilius credit̃ abſorbi poſſe: ſed & ꝓmptius ab eis re
ſurgere ualebũt: p̄ſertim ꝓpter intentionẽ quã hñt ad de-
um erectã. Accedit quia hñt ſocios a qbus iuuent̃. ad quoſ
dici pñt: quæ tetigi ſup̃ in. xxiiii. ca. Demũ fateor poſſi-
bile illud eſt. ſed difficile dixerim. Præcepta enĩ aperta ſũt
impletiõeſ dubię. mãdata certa: trãſgreſſioneſ certioreſ. ui-
tia nõ occulta ſunt: bona nõ uident̃. pericula manifeſta exi-
ſtunt: nec ſine diſcrimĩe incurrunt̃: remedia uero dubia. nec
ſine magnis laboribus quærunt̃. Facilius cadimus: q̃ reſur-
gamus. ſocii uero an iuuent eũ qui ſe lædere uult, unuſqſq;
cõſyderet, de quibus qdam ſapiẽs ait: quid iuuat amicus: ſi
animus amicitior lædit. Fateor tñ bonis & deo dicatis re-
ligioſis, pericula, difficultateſ, laboreſ huiuſmõi q̄dam certa
mina: q̄dam exercitatiõeſ exiſtunt: quæ religioſe uiuẽteſ eo
magis coronãt. atq; ut ſupra dixi: cum de ꝑiculis & labori-
bus ſtatus eccleſiaſtici egi: non eſt in culpa religio: ſed abu-
tẽteſ religiõe. Nec eſt improbatio in religiõe: ſed deꝑpan-
tibus religionẽ. in qua nõ eſt mirꝝ ſi ſit multitudo ꝑiculorꝝ
ubi uiolẽtibus & bene militãtibus eſt cumulus donorꝝ. Nã
(ut ait hugo de ſancto uictore) oĩ ſtatui benigna ẽ religio.

abundãſ pauperi·medioctibus ſufficiens· tolerabilis diuiti· infirmis larga·dedicatis compatiẽs· pœnitẽtibus miſerans· peruerſis ſæuera·bonis optima·Et Chryſoſto: religio nunq̃ ſeneſcit· fatigationem non ſentit· Ex quibus omnibus a-perte monſtratur huius uitæ & ſtatus periculum: labor: & difficultas: ſimul & neceſſitas.

Ca·xxviii: De inclinatione & diſpoſitiõe naturali, & diuerſitate complexionũ & abilitatum hominum q̃ntum ad religionem· & de Conſilio in talibus.

Ltra prædicta nonnulli cautos agunt & attentos religionẽ ingredi uolenteſ: ut inclinatiões ſuas ac diſpoſitiões natales, & complexiões attendãt: uireſq; ſuas diſcutiãt· Tandem q̃dam illis circa prędicta conſilia prebent· Aiunt enĩ quia ſcdm ãtiquorꝝ ſapiẽtium ſentẽtiaſ diuerſi ad diuerſos penitus uiuendi mõs: aut inclinanẽ aut diſponunẽ· Diuerſitas autẽ & diſſimilitudo, aut diſparitas uiuendi unius ad alterꝝ (ut in politicis inquit phũs) ex tri plici radice ꝓcedit·Primo ex naẽa ſiue q̃litate diuerſa· nõ-nulloſ ex diuerſitate complexiõis, loci quoq; in quo uiuiẽ: naẽaliter ad diuerſa ferri uidemuſ·nõnullos enim inclinari cõſpicimus ad bñ politiz̃adum in Rep· alios ad militãdum alios ad artificia·alios ad ſacrificia & cultũ diuinũ· nec ſolũ ad hæc exercitia: ſed animæ paſſiões diuerſimode diſponun tur·qm̃ aliq ad uerecundiã·alii ad irã·alii ad triſtitiã incli nanẽ·Complexiõis ergo diuerſitaſ & regionis q̃litas: ad di uerſa penitus inclinat·etiã quo ad moreſ· Qnãto enĩ huma na complexio ſimplicior & purior eſt: tãto ſenſus exterioreſ uiuatioreſ, potentioreſ atq; ſubtilioreſ reddunẽ· Quo fit: ut per conſeqñs intellectus hoĩs eo magis ſit purior & ſubti lior·Idq; ex eo patet eſſe manifeſtum· qm̃ q̃diu ſenſus ipſi

exteriores uiuatiores exiſtunt: tãtomagis intellectui deſeruire poſſunt. Qm̃ intellectus ipſe nihil agit aut intelligit q̃diu in hoïe exiſtit: niſi cum miniſterio ſenſus. Quare recte Ariſtoteles inquit: quia animæ ſequunt̃ corpora. Et alibi in libris de anima ait: molles carne aptos mente dicimus. Anima ergo ſiue intellectus humanus, nõ exercet operationes ſuas: niſi mediãtibus organis corporis. quia eodem philoſopho teſte. Nihil eſt in intellectu: quin prius fuerit in ſenſu. Ex qua radice procedit illa cauſa a multis ignorata. q̃re intellectus humanus q̃nꝙ fatigat̃. quod: licet impropře dictum ſit: tñ intellectum fatigari dicimus nõ ſcd̃m ſe: ſed ſcd̃m ſenſus exteriores. cum q̃bus agere debet intellectus ipſe. Ex q̃bus oĩbus conſtat ꝙ abilitant̃ ſeu diſponunt̃ homines ad hunc uel illũ modũ uiuendi: ſcd̃m ꝙ peius uel melius complexio illoꝝ eſt diſpoſita. Et quanq̃ anĩa ipſa æq̃ perfecta exiſtat: tñ aliq̃n eligit unum uiuẽdi modũ ſibi accomodũ. & in eo facilius bñ operat̃: ſi organa corporis melius habet diſpoſita & complexionata. quæ inclinatiue non completiue ad hoc uel illud diſponunt. Secundo: diuerſitas modi uiuendi cõtingit plerunꝙ ex diuerſa cõſuetudine: quę naturã imitat̃. & illa ad unũ modum uiuendi trahit alios: alios ad alium. Tertio: hæc diſparitas uiuendi cõtingit nõ nunq̃ ex ſpetiali diuina influentia. quæ: q̃n & quomõ uult hunc trahit ad unũ uiuendi modũ: alium ad alium. ſine tamen offenſione uniuſcuiuſꝙ liberi arbitrii: prout ſuæ inſcrutabili placet ꝓuidentię. Quicunꝙ ergo hoc modo trahit̃ ad uitã monaſticã: laudet deum qui traxit. & ꝑperet ad locum quem ſibi monſtrat deus. & relictis urbibus & eaꝝ illecebris: uadat ſaluari in Segor. Veꝝ ſecundus modus cõſuetudinarius eos repente non iuuat: qui delicate in urbibus nutriti ſunt. ſed opus eſt conſuetudinem pernitioſã cõtraria cõſuetudine paulatim deuincere. Si uero p̃mum modũ atten-

dunt! recurrãt ad complexionē! ut p̄diximus· ad nat̄am ſuam
ad inclinationē, ad diſpoſitionē interioris hominis ſui, unuſ
quiſque recurrat· deniqꝫ! ad uireſ corporiſ ſui! & ſeipſos &
intra ſeipſos diiudicent! & de ſe magis ſibi q̄ aliis credant·
Concludunt ergo & conſulunt nōnulli ſcribenteſ! ut qui in
deliberatione pendet, an religioſam uitam aſſumat! cuncta
animo digerat· & id eligat! quod portare & continuare poſ
ſit· Nec uolumus quæ tetigimus, dicta eſſe animo diſſuadē
di religionis ingreſſum· maxime! quia nō ignoramus nemi
nem ſine graui peccato religionis uitā alicui aut prohibere
aut impedire poſſe, iuuenibus preſertim· Nam adoleſcenti
uolenti uiam perfectionis, dixit chriſtus! uende omnia quæ
habeſ, & da pauperibuſ! & ueni & ſequere me· Vnde quidā
Sapiens ait! qui adoleſcentem a religione retrahunt! ſimi
leſ ſunt phariſeis· quibus ore Saluatoris dictum eſt! ue uo
bis! quia nec uos intratis in regnum cęloꝝ! nec alios ſinitiſ
intrare· Veruntamē! cum religionis ingreſſus de conſilio ſit
& de operibus ſupererogationis! unuſqſque (ut dictum eſt)
ad ſe recurrat! uireſqꝫ ſuas diſcutiat! fragilitati ſuæ, comple
xioni, naturæ, conſuetudini! conſulat· & ſi poteſt capere! ca
piat· Dicare enim & religare ſe deo optimum eſt· Sed
cogitet qui religionem intrat! laborioſam uiam! iter arduū
atqꝫ difficile aggredi· nec ad tempus! ſed q̄diu uixerit reli
gioniſ onera neceſſe eſt ſuſtineat· Illudqꝫ ſemper in mentem
ueniat! quia ſic manum ponat ad laborioſum aratrum! ne re
ſpiciat retro· quia aptus non erit regno cæloꝝ· Fatemur t̄n
quia ea quæ tetigimus! inclinatiue non completiue ad hoc
uel illud diſponunt· Potenſ eſt deus abundare & facere gra
tiam nobis! qui de lapidibus iſtis pōt ſuſcitare filios Ab
raę· De lapidibus inq̄! ideſt de induratis & inflexibilibuſ
animis hominū· nō ſolum natura uel complexione! ſed etiā
deprauatione & malitia poteſt ſuſcitare filios abraæ! ideſt

reddere eos flexibileſ & obſequentiſſimos ad obedientiam & cætera onera religionum· Non tamē improbamus quin vnuſquiſq; fragilitatem/uireſq; ſuas diſcutiat· Et cum conſilii ſit religionem ingredi/(ut ſupra dictum eſt)ſi poteſt capere capiat;

Ca·xxix/ De comparatione religioſoꝝ inter ſe adinuicem· Et primo de comparatione Solitarioꝝ ad ſocialē uitam agenteſ/& quæ uita perfectior ſit altera;

Abita eſt igitur ſuperius comparatio/ & differentia hoꝝ duoꝝ Statuum/clericalis uidelicet & regularis inter ſe adinuicem comparatoꝝ· & qualiter alter alteri aut æquať aut præponať quo ad perfectionem ſtatuum · & quis ſit eligibilioꝛ prout perfectior aut prout humanior· Iam ſupereſt ut ſtatus religioſoꝝ inter ſe adinuicem diſtinguanť/ & comparenť quo ad perfectionis ſtatū· Et primo de religioſis ſolitariis comparatis ad uitam ſocialem agenteſ· Quaātum igiť ad religioſoꝝ ſtatum inter ſe cōſyderandum/& comparādum/ duplicem fore puto differētiam religioſoꝝ· quorundā / qui ſolitariam & anacoriticam uitam ducunt· alioꝝ/ qui ſocialem· De ſolitariis ergo p̄mo dicendum eſt· deinde de ſocialem uitam agentibus· De primis itaq; a nōnullis ſanctis doctoribus aſſeriť illos omneſ cæteros religioſos exellentia uitæ ſtatus perfectione anteire· Sic de Antonio legimus· Sic de Paulo primo heremita necnon Benedicto &primis macharionibus & plurimis aliiſ De quibus Auguſtinus in libro de operibus manachorum ait/illos manachos ſanctioreſ eſſe/qui a conſpectu hominū ſegregati/nulli ad ſe prebent acceſſū· Alii uō diſtinguendū putant· quia uel loquimur de perfectionis ſtatu/ uel de perfectionis opere· Vtroq; autē modo ſolitaria uita maiorem

perfectionẽ acquirit: q̃ ſocialis. Quoꝝ ratio eſt. quoniã ui-
ta ſocialis: ſtatus eſt uolentium perfici per inſtructionem in
intellectu: & per correctionem in effectu: cum aliq̃n contin
gat a uia perfectiõis deuiare. Sed ſolitaria uita eſt perfecto
rum: & talium qui nullo iſtoꝝ indigeant. Solitarie enim
uiuenteſ, & alioꝝ conſortia aſpernanteſ, & ciuiliter, & ſoci
aliter non cõuerſanteſ: neceſſario (ut philoſophuſ ait in po
liticis) uel ſunt ut beſtiæ: uel ſunt homine melioreſ. Vnde
non ſolum ſcd̃m ſanctoꝝ, ſed & ſcd̃m philoſophoꝝ ſenten-
tias: ſolitarie & uirtuoſe uiuere, perfectoꝝ eſt. & magiſ ta
leſ debent dici quidam dii: q̃ homineſ. uel tanq̃ ſupremi &
perfectiſſimi homineſ: non ſolum honorandi: ſed potius ad
mirandi ſunt. Quanto ergo ſtatus perfectoꝝ excedit ſtatũ
perficiendoꝝ: tanto ſolitaria uita monachoꝝ excedit uitam
quorũcunq; religioſoꝝ ſocialiter uiuentiũ. Si uero loquam̃
de perfectionis opere: hoc idem putant. Opus enĩ uitæ ſo-
litariæ contẽplatio eſt. ſocialis uero uitę actio eſt: uel utri-
uſq; operiſ in quibuſdã commixtio. Planum eſt autẽ ꝙ con-
templatio præeminet actioni: & eſt opus magnæ perfectio
nis. non ſolum propt̃ chriſti uerba, de Marta & Maria cõ-
muniter recitata: ſed propter chriſti exemlpũ imitãdũ. De
quo ſcribit̃ apud Lucam: ꝙ exiit in montem orare: & erat
pernoctans in oratione. & hoc fit propt̃ facilius diuinũ au-
xilium impetrandũ. Non enĩ dixit exiit ad turbas, aut ad
urbeſ orare: ſed in montem uaſtæ ſolitudinis. Vbi enĩ de-
eſt auxiliũ humanũ: ſolitudinis locus aptus eſt ad impetrã
dum diuinum auxiliũ. quia cum ignoramus quid agere de-
bebeamus: hoc ſolũ habeamus refugii: ut oculos noſtros di-
rigamus ad deum. Item quærit̃ ſolitudo propter tumultũ
ſæculi fugiendum. Deſerens enĩ mundũ & tumultum ſæculi
& ſperans ſe non ſolum a uoluptatibus mundi: ſed a iocun-
ditate ſociali. ꝯfortat̃ a chriſto: ut gloſa ait ſuper illo u̾bo

apocalipſis·xii· mulier fugit in ſolitudinem· Circa ꝑdicta
tamen quæ de ſanctitate uitæ ſolitariæ dicta ſunt· dicam
quod animū pulſat· Alia eſt enī ratio illius antiqui tem-
poris·alia moderni· Si enī uiros ſolitarios conſyderamus,
illos uidelicet qui in primitiua eccleſia floruerūt· ueriſſim
put· illos fuiſſe perfectioris & ſanctioris uitæ cæteris ſoci
alem uitam agentibus·Eo enī tempore nō artabanť fideles
tot canonū & decretoꝝ præceptis,cenſuris,aut pœnis· Nec
erāt tunc(ut ita dixerim)tot laquei legum ſeu cōſtitutionū,
excōmunicationū ſiue cenſuraꝝ· a quibus uix fideleſ etiam
diligentiſſimi & timorati reſpirare & præcauere poſſunt·
non tot ieiunia indicta·non uigiliæ·non ſilentia·non diur
na,pariter & nocturna diuina officia dietim ac ex præcepto
dicenda·non deniq; tot feſta colenda·non tam crebra confeſ
ſio & corporiſ chriſti cōmunicatio·non tot obedientiaꝝ prę
ſtationeſ· ſicut modo fideleſ artanť· aut potius inuoluunť·
Ita ut recte de prælatis eccleſię dici poſſit illud chriſti·qui
alligant onera importabilia·& cætera· Vn̄ ſi aliqua huiuſ
modi in illa primitiua eccleſia ſeruabanť·erant tamē uolun
tatis·quæ protunc trāſgredi,i peccatum non erat·quia nondū
prohibita·Nunc uero ea omnia quæ diximus, & complura
alia ab eccleſia addita quotidie ſcd̄m hominū & temporis
malitiam·expedit ut augeanť & ſub præcepto iniunganť·
Quoꝝ ignorantia aliquem non excuſat· & omneſ etiā ſolita
rios ad obſeruationē ligant · Cum igiť ea omnia non ſolū
facere ſed& ſcire difficile ſit,& fere impoſſibile·non ſolum
anachoritis,& in heremo uitam agentibus,qui hominū cō-
uerſationeſ fugiunt,& omniū reꝝ neceſſariaꝝ penuriam ha
bent· ſed etiā his qui urbeſ incolunt·Ideo putamus ſine of
fenſione ueritatis probabiliter dici poſſe·modernis tempo
ribus,uitam heremiticā non poſſe reperiri illius perfectio
nis & ſanctimoniæ·ſicut priſcis illis temporibus· quinimo

periculoſam admodum fore: & difficulter cuncta eccleſiæ ſtatuta obſeruare poſſe. Niſi forte aliquis dicat ꝙ anachoritæ prædicti iam adeo perfecti ſunt, & tam fixum animum in dei amore habent: ut ab his ligamentis liberi ſint. & prædicta præcepta habeant in præparatiõe animi. Quibus nõ facile aſſentio. quia cum de eccleſia ſint: præceptis eccleſiæ ligari manifeſtum eſt: niſi priuilegiati reperiant̃: aut diuinicus aliter fuerit reuelatum.

Ca. xxx: De comparatione Religioſorum, uitam Socialem inter ſe agentium. & quæ Religio ſocialis, alteri ſociali ſit ꝑfectior. Et utrꝝ religio eoꝙ artior: ſit ꝑfectior.

Onſequens eſt ut religioſos uitam ſocialem agenteſ diſcernamuſ. & comparemus quãtum ad eorum perfectionem. inter quos (ut Sancti doctoreſ tradunt) longa admodũ differẽtia eſt. Nam ut inquit Sanctus Thomaſ ſecunda ſecundæ. quæſt. Clxxxviii. differentia Religionis unius ad aliam pricipalit̃ quidem attendit̃ ex parte finis: ſicut ſi una religio ordinet̃ ad peregrinos hoſpitio recipiendos, & alia ad uiſitandos uel redimendos captiuos Secundario autẽ ex parte exercitii. quia diuerſi modi exercitii ſunt in diuerſis religionibus. puta quia in una religiõe caſtigat̃ corpus per abſtinentias ciboꝝ. in alia per exercitium operꝝ manualium. uel per nuditatem uel aliquid aliud huiuſmodi. Et quia non poteſt aliquid dici altero potius. niſi ſcd̃m illud in quo ab eo differt. Ideo exellentia uniuſ religionis ſuper aliam principalit̃ qdem attendit̃ ſcd̃m Religionis finem. Secũdario autẽ ſcd̃m exercitiũ. Diuerſimode tamẽ ſcd̃m eum utraꝙ comparatio attendit̃. Nam comparatio quæ eſt ſcd̃m finem eſt abſoluta: eoꝙ finis propt̃ ſe q̃ritur. Comparatio autẽ quæ eſt ſcd̃m exercitium quærit̃ non

propter ſe: ſed propter finem. & ideo illa religio alteri p̄-
fert̃ quæ ordinat̃ ad finem abſolute potiorem . uel quia eſt
maius bonũ: uel quia ad plura bona dirigit. Si uero ſit idẽ
finis ſed ſecundario: tunc attendit̃ præeminentia religionis
non ſcd̃m quantitatem exercitii: ſed ſcd̃m proportionẽ eius
ad finem intentum. Vnde & incollationibus patꝝ introdu
cit̃ ſententia beati Antonii: qui prætulit diſcretionem: per
quam aliquis omnia moderat̃: & ieiuniis: & uigiliis: & om
nibus huiuſmõi obſeruationibus. Sic ergo dicendũ ꝙ opus
uitæ actiuæ eſt duplex. unum quidem quod ex plenitudine
contemplatiouis deriuat̃: ſicut doctrina & predicatio: Vnde
& Gregorius dicit in quinta omelia ſuper ezechielẽ: ꝙ ui-
tis perfectis primo ad contemplationẽ ſuam redeuntibus:
dicit̃. memoriam ſuauitatis tuæ eructabunt. & hæc pręfer-
tur ſimplici contemplatiõi. Sicut enĩ eſt maius illuminare
q̃ lucere ſolum: ita maius eſt contemplata aliis tradere q̃
ſolum contemplari. Aliud autẽ eſt actiuę uitę, quod totali
ter conſtit in occupatione exteriori: ſicut elimoſinas date: ho
ſpites recipere: & alia huiuſmõi: quę ſunt minora operibus
contemplatiõis: niſi forte in caſu neceſſitatis. Sic ergo ſum
mum gradum in religionibus tenẽt: qui ordinant̃ ad docen
dum & predicandũ. qui etiã propinquiſſimi ſunt perfectiõi
epiſcopoꝝ: ſicut & in aliis rebus fines primoꝝ coniungunt̃
principiis ſecundoꝝ: ut dicit Dionyſius ſeptimo ca. de diui
no nomine. Secũdum autem gradum tenet ille qui ordinat̃
ad contemplationẽ. Tertium autẽ qui occupant̃ circa exte-
riores actiones. In ſingulis autẽ his gradibus poteſt atten-
di præeminẽtia ſcd̃m ꝙ una religio ordinat̃ ad altiorẽ actũ
in eodem genere. ſicut inter opera actiuæ potius eſt redi-
mere captiuos: q̃ ſuſcipere hoſpites. & in omnibus operibꝫ
cõtemplatiuæ: potior eſt oratio q̃ lectio. Poteſt etiã attendi
præeminentia, ſi una earꝝ ad plura boꝝ ordinat̃ q̃ alia: uel

conuenientiora ſtatuta habeat ad finem propoſitũ cõſequen
dum. Moderni tamen doctoreſ ad eundẽ intellectũ aliter
diſtinguunt. Treſ enĩ gradus fuerunt illoꝝ religioſoꝝ ui-
tam ſocialem agentiũ, preſertim qui in paupertate uolunta
ria propter chriſtum aſſumptã regularem uitam elegerunt.
Primus gradus fuit quondã. & hodie eſt quorundã monacho
rum: qui habenteſ poſſeſſioneſ in communi: de fructibus &
ꝓuentibus ipſaꝝ uiuunt. & de illis ſibi & neceſſariis uitæ
ſuæ prouident. Secunduſ modus fuit & adhuc quoruudã eſt
religioſoꝝ: qui mundum ſpernenteſ de labore manuũ ſuaꝝ
uictitãt. ac ueſtium & alia neceſſaria ſibi ex illo miniſterio
ſubminiſtrãt. ſcd̄m quẽ modũ aliqñ Paulus apoſtolus uixit:
ne offendiculum daret euãgelio. Tertius gradus eſt alioꝝ
religioſoꝝ: qui hodie cõmuni uocabulo mendicanteſ appel
lant̃. qui ſpiritualibus principalit̃ uacanteſ: & predicationi
& doctrinæ inſiſtenteſ: de hiſ quæ ſibi a fidelibuſ offerunt̃:
in uoluntaria paupertate deo famulant̃. Heæ igit̃ Reli
gioneſ habent int̃ ſe differẽtias & ꝓportioneſ. & aliæ aliis
antiquioreſ ſunt, & etiã ſtrictioreſ. Sed quãtum eſt ad ſtatũ
uberioris perfectionis: non dubito ultimam (ideſt mendicã
tium uitam) maioris eſſe perfectionis & meriti: ac etiã ſe-
curitatis ad ſalutem. & hoc propt̃ quattuor cauſas ſuperius
aſſignatas: cum de exellentia Religioſæ & Monaſticæ uitæ
in genere actum eſt. Primo uidelicet: quia temporaliũ reꝝ
minorem habent ſollicitudinẽ. Secundo: quia ad ſpiritualẽ
contemplationem maiorem habent diſpoſitionẽ annexam.
Tertio quia reſpectu maioꝝ honoꝝ quæ fidelibus ſubmini
ſtrant: & paruam in hoc ſeculo recompẽſationem recipiunt.
Quarto: quia magiſ chriſti uitam imitantur & apoſtoloꝝ.
Scribit̃ enĩ in Luca: ꝙ muliereſ multæ ſequebant̃ chriſtum
miniſtranteſ ſibi de facultatibus ſuis: quam aliqui putant
uitam mendicãtium. Fortaſſe aliquis obiiciet ꝙ nõnullæ

religioneſ artioriſ uitæ ſunt q̄ mendicanteſ: ideo uidentur eminentioriſ atq̄ perfectioris eſſe ſtatus. Nam dicendū eſt (ut Sancti tradunt doctoreſ) ꝙ iſta duo ſimul ſtare poſſunt: aliquam religionem eſſe artiorem: & tamē minoris ꝑfectionis. Quod triplici uia oſtendit. Primo: per chriſti exemplū. Secundo: per diſcipulorꝝ documentum. Tertio: per eccleſiæ militātis cōmune experimentū. Primo enī patet per exemplum chriſti. Nam nulli fideliū debet eſſe dubium: ꝙ nulla regula uel religio artior eſſe poteſt: q̄ religio Iohannis Baptiſtæ. de quo dicit Mathei p̄mo: ꝙ ueſtimentum eius erat de piliſ camelorꝝ. eſca autem eius locuſtę, & mel ſilueſtre. Super quo uerbo dicit Hierony. ꝙ mirꝝ erat in humano corpore tātam aſperitatē uitæ conſpicere. Demum nulli dubium eſt: ꝙ nulla alia religio aut uiuendi modus perfectior fuerit, uita & religione chriſti. Vnde Mathei. xi. dicitur: uenit Iohanneſ baptiſta non manducās nec bibens: & tñ dixiſtis quia demonium habet. Venit filius homīs māducans & bibens: & dixiſtiſ ecce homo uorax & potator uini, publicorꝝ & peccatorꝝ amicus. & iuſtificata eſt ſapientia a filiis ſuis. Super quo uerbo dicit beatus Auguſtinns: ꝙ Sancti apoſtoli intellexerūt regnum dei non eſſe in eſca & potu: ſed in ęquanimitate, & uoluntate tolerādi. quos neq̄ copia ſubleuat: neq̄ deprimit egeſtas. Et ſic patꝫ ꝙ religio chriſti licet fuerit minus arta: tamen longe maioris perfectionis. Secundo hoc patet per doctrinam apoſtolorꝝ. Tanta enim fuit apoſtolicæ uitæ perfectio & eccleſiæ primitiuæ: ut cunctis poſſeſſionibus abdicatis: omnia haberent in communi: & precia poſſeſſiunū ponebant ad pedeſ apoſtolorum. a qua perfectionis uia aliqatenus poſteriores defecerūt. quia poſſeſſiones in cōmuni (licite tamē) reſeruabāt: ut alibi latius diximus. preſertim in eo libro quē de chriſti paupertate edidimus. Tetigimus etiam in libro defenſorii ſta-

tus eccleſiaſtici. Nam Auguſtinuſ dicit in de doctrina chri-
ſtiana: nullas eccleſias gentium feciſſe: quod tempore apłoꝝ
factum eſt. & tamen monaſteria ex gentibus conuerſis con-
gregata & poſſeſſioneſ in cõmuni ſeruanteſ: artioris uitæ fu
erunt q̃ religio ſiue ſtatus apoſtoloꝝ. Dicit enim Hierony-
mus in epiſtola ad Euſtachium: de cibo uero & potu taceo:
cum etiam langueteſ monachi aqua frigida utant̃: & coctũ
aliquod cõmediſſe luxuria eſt. Fuerunt ergo monachi iu p̃-
mitiua eccleſia artioris uitæ q̃ apoſtoli: ſed tñ minoris per
fectionis. Quod patet quia ex eo ꝙ monachi prędicti poſ-
ſeſſioneſ in communi ſeruabãt: auguſtinuſ uidet̃ ĩnuere eos
quodammodo a perfectione apoſtoloꝝ defeciſſe. Tertio hoc
etiam conſpicit̃ per militãtis noſtræ eccleſiæ experimẽtum.
Tenet enĩ communit̃ eccleſia religionem ſiue ſtatum epoꝝ
perfectiorẽ eſſe omni alia religione tam monachoꝝ q̃ alio
rum. & tñ experimentũ docet: ꝙ quælibet religio artioris
uitæ eſt, q̃ religio ſeu ſtatus epiſcopoꝝ. Non ergo ſe comi
tant̃ iſta: ꝙ religio quanto artior: tanto perfectior. Poteſt
enĩ eſſe maior perfectio cum minori artitudine. & maior ar
titudo cum minori perfectione. Et licet eccleſia cõcedat trã
ſire ad artiorem illis qui ſunt in laxiori: nõ ꝓpterea id ↄce
dit quaſi credat religionẽ tãto eſſe perfectiorẽ quãto artio
rem ſimpliciter. ſed credit artiorem inſtrumẽtaliter eſſe per
fectiorem reſpectu illoꝝ: qui per talem artitudinem dicũt
cõmodius poſſe peruenire ad ſtatum perfectionis. Et hæc
quãtum ad perfectiorẽ ſtatum intelligenda ſunt. Quid aũt
tenendũ ſit quãtum ad tranſitum: canoniſtæ tractant in ca.
ſane. de regula. Dicunt enĩ exempli gratia: ꝙ attenta inſti-
tutione regulæ Sancti Auguſtini: & etiã Sancti Benedicti
artioriſ regulæ eſt ordo ſancti Benedicti: & laxior Sancti
auguſtini: uidelicet quãtum ad trãſitum de una religiõe ad
aliam. Itaq; (niſi ↄſtitutioneſ regulareſ obſtarent, uel obſer

uantia actualis fratꝝ predicatorꝝ, & alioꝝ qui regulam be
ati Auguſtini profitent̄) certum eſt eos poſſe tranſire ad or
dinem ſancti Benedicti. Veruntñ in iſta materia quantum
ad tranſitum ad aliam religionem: dicunt doctores ꝙ capit̄
latior uel artior: habendo reſpectum ad actualem obſeruan
tiam regulę: etiã ad conſtitutiones factas ultra regulam. Vn
de quãtum ad dictum tranſitum nõ eſt ſolum ponderãda re-
gula ſancti Benedicti & Auguſtini: ſed ſunt ponderãdæ cõ
ſtitutiones ipſoꝝ ordinũ & actuales obſeuãtiæ. Et ideo cum
fratres p̃dicatoꝝ & ſancti auguſtini. & alioꝝ qui tenent re-
gulam beati auguſtini, ſcd̄m cõmunem modũ uiuendi & ſer
uandi regulam reducti ſunt ad inſtar mendicãtium, põdera
ta ueritate: uident̄ eſſe artioris ordinis: q̃ ordo ſancti bene
dicti. & non poſſet tranſire frater predicatoꝝ, ad ordinem
ſancti benedicti ſine papæ licentia. Tamen quãtum ad per
fectionem ſtatus utriuſq; regulæ ſimpliciter aſſumptæ: ſcd̄m
opinionē multoꝝ: regula beati benedicti perfectioris ſtatus
q̃ ſancti auguſtini eſt. Et hæc de comparatione inter ſe
cunctaꝝ religionum uitam ſocialem habentium: breuiter
dicta ſufficiant;

Concluſio libri totius ad ſanctiſſimũ dominum.

ACCIPE beatiſſime pater hoc humanæ uitæ ſpeculũ
tuo nomini (ſed multoꝝ utilitati) dicatum. ut per te q ſpe
culum & totius mortalis uitæ norma datus es: cuncti fide-
les in quouis ſtatu arte, gradu ac dignitate conſtituti: ſpecu-
lentur. atq; in eo uideant: quid cuiq; conueniat: quid incum
bat. in quo ue deuiant a tramite uiæ iuſtæ. Nam ueluti na
turale ſpeculum cuiuſlibet formę ſibi oppoſitæ imaginariã
profert ſimilitudinem: ſic hoc ſpeculum omnium mortalium
uarias uiuendi formas recipiet. & quid boni, q̄d ſiniſtri ha-

beat! diſtinguet & intuebit᷑. Ibi enim uitā ſuam ſpecula-
bitur omnis homo. Nam uidebit peccator & iraſcet᷑ ſpecu-
lans preuaricatiōeſ ſuas. In eo rurſus uidebunt recti & læ-
tabunt᷑! quia cernent in quo creſcant. Deniq; in eo uidebunt
iuſti & timebunt! quia putātes ſe ſtare uideant ne cadant.
Et tādem uidebunt mortaleſ! quia omniſ caro fenum & om
nis huius ſæculi decor ut ſtercus. Dabo ergo finem qui pro
rerꝝ magnitudine uix incepi. Scio paucula forte & multa de
huius mortalis uitæ diuerſis artibus & uiuendi modis diſ
ſerui! quæ quidem longiora aut breuiora dici poſſe! non ig
noro. Verꝝ nec breuitati admodum ſtudui, nec copiæ! ne
legenteſ aut tedio, aut nimia breuitate afficerē. Imitatus
ſapientem eccleſiaſtem! qui ex multis compoſuit parabolas
ſacras! quæ ſunt uerba utilia! ſcribens ſermoneſ rectiſſimos,
ac ueritate plenos! non ſibi ſed futuris proſpitiens! ad lau
dem omnipotentis dei qui tandem tuam beatitudinem fœ
liciter protegat & conſeruet! & tādem poſt diutinum huiuſ
uitæ curſum! una cum grege (tibi credito) perducat ad uitā
æternam AMEN.

Edidit hoc linguæ clariſſima norma latinæ!
Excelſi ingenii uir Rodoricus opus.
Qui norma angelica eſt cuſtos bene fiduſ in arce!
Sub Pauli ueneti nomine pontificis.
Claret in Italici Zamorenſis epiſcopus auſis
Eloquii! it ſuperos gloria parta uiri.

Incipit Repertorium ſiue Tabula per alphabetum ad faciliter recipiendas materias in pręſenti libro Dicto Speculum Humanæ uitæ;

·A·

Aduocatus qualis debet eſſe· & laudatur plurimum eiuſ exercitium· Libro primo: capitulo·xvii·
Aduōtoꝝ fraudeſ, incōmoda, damna & ꝑicula·li·i:ca·xviii·
Aduerſa & mala cuiuſlibet artis in hac uita humana· libro primo per totum·
Aduerſa & mala fere omnia quæ paſſi ſunt hominеſ, incipiendo ab origine mundi:& nominantur perſonæ·& de cā eorundem malorum· Libro primo: capitulo·xlii·
Aduerſa mala & afflictioneſ quæ homineſ in omni ſtatu patiuntur intrinſecus:& ſatiſfit quærelis hominum · & quare nullus ſua ſorte contentatur· Libro p̄mo: ca·xli·
Agriculturę laudeſ, neceſſitaſ, & utilitas:& de eius commēdatione· Libro p̄mo: ca·xxi·
Agriculturę incōmoda, afflictioneſ & laboreſ·Li·i:ca·xxii·
Ambitio· Libro primo: capitulo·xli·
Arteſ omneſ, & diuerſi modi uiuendi ſęculariter:& dulcia & ꝓſpera, necnon amara & aduerſa illaꝝ · breui notantur libro primo: capitulo·xxxix·
Arteſ liberaleſ quare ſic dicant̄:& de eaꝝ laudibuſ & utilitate: necnon de earum abuſu, laboribus, & paruo fructu· libro primo: capitulo·xxxiiii·
Arteſ mechanicę· Infra, in uerbo mechanica·
Archidiaconi dignitas & illius preconia ac afflictioneſ & pericula· Libro Secundo: capitulo·xiiii·
Archipreſpyteri honor, prerogatiua·& iſtius ſtatus afflictioneſ, laboreſ & pericula· Libro ſecundo: ca·xviii·
Ariſmetrica laudat̄·& de illius laboribus & afflictionibꝰ· libro primo: capitulo·xxxix·

Armata militia cõmendatˀ ex multis. Et militeſ qualeſ de
bent eſſe: & de eoꝝ uitiis, dãnis, & ꝑiculis. li.i: ca.ix.&.x.
Aſtronomia commendatˀ. & de huius artis incertitudine, fal
latiis, periculis. & de damnis quę ex ea proueniunt.
libro primo: capitulo.xxxviii.

.B.

Bona & utilia omnium artium & officiorum huiuſ uitæ.
per totum libro primo.
Bonis quare mala proueniũt, & malis bona. & pulchra de
hoc. libro primo: capitulo ultimo. Ibi. Abſoluamuſ.

.C.

Canonicus qualis debet eſſe. & commendatˀ iſte modus
uiuendi. necnon de illius ſtatus, laboribus, afflictionibus &
periculiſ. Libro ſecundo: capitulo.xix
Cantoris dignitas, & honor: commendatˀ. & de illius erum
nis & periculis. Libro ſecundo: capitulo.xv.
Cardinalatus dignitas cõmendatˀ plurimũ. li.ii: ca.viii.
Cardinaliũ afflictioneſ, laboreſ & pericula. li.ii: ca.ix.
Clericoꝝ ſtatus in ꝓſperiſ & aduerſis. Infra ĩ ũbo: ſacerdos.
Cõiugalis uitæ ſanctitas & laudeſ. libro.i: ca.xi.
Coniugalis uitæ Anxietateſ, Afflictioneſ, & incommoda.
libro primo: capitulo duodecimo.
Cõſiliarii & ꝯſulum ciuitatũ laudeſ, & cõmoda. li.i: ca.v.
Conſiliarioꝝ, & conſulum urbium afflictioneſ, damna, &
pericula. Libro primo: capitulo ſexto.
Curatus & rector eccleſiæ commendatˀ. & de illius erum-
nis, laboribus & periculis. Libro ſecundo: ca.xx.
Curialium uita. & de eoꝝ proſperitate & fœlicitate ac
utilitate. Libro primo: capitulo tertio.
Curialium uita, miſeriæ, laboreſ, & ꝑicula. li.i: ca.iiii.

.D.

Decanatus in eccleſiã, laudeſ & preconia: ac eiuſdem ſta-

tus erumnæ/ & pericula· Libro ſecundo! capitulo·xiii·
Dialectica quid ſit! & quare inuenta eſt· & de illius utili-
tate & laudibus/ ac Incommoditate· Libro·i! ca·xxxvi·

·E·

Eloquentiæ vis! & de eius preconiis· & quomodo ali-
quando nocet & fallit· Libro·i! ca·xxiiii· &·xxvii·
Eloquentia ſine ſapientia nocet·& qualis debet eſſe Ora-
tor! & multa de hoc· Libro primo! capitulo·xxxvii·
Epiſcopalis dignitas commendat̃ ex multis· li·ii! ca·x·
Epiſcopi & aliorum ordinum eccleſiæ comparatio & diſtin-
ctio· Libro ſecundo! capitulo undecimo·
Epoꝝ Infœlicitateſ/ erumnæ/ &ꝑicula· Li·ii! ca·xii·

·F·

Fabrilis arſ·& parteſ quæ ei ſubalternantur plurimum
laudantur· Libro primo! capitulo uiceſimoſexto·
Fabrilium artium incommoda/ Fraudeſ/ Laboreſ/ & peri-
cula· Libro primo! capitulo uiceſimoſexto·

·G·

Gradus & Diſtinctio in ſtatu eccleſiaſtico· Libro ſecũ-
do! capitulo duodecimo! & uiceſimoprimo·
Grammatica quid ſit/ & quare inuenta eſt·& de eius laudi
bus·Demum de illius abuſu· Libro primo! ca·xxxvi·

·H·

Honor uieruſ/ an acquiratur apud Regeſ & principeſ/ &
in eorum curiis· Libro p̄mo! capitulo·ii·& quarto·

·I·

Imperator· Infra in uerbo·Rex·
Iudex qualis debet eſſe·& de laudibus & commendationi-
bus Iudicum/ & præſidentium· Libro p̄mo! ca·xiii·
Iudicum & præſidentium fraudeſ/ uitia/ laboreſ/ & pericula·
libro primo! capitulo decimoquarto·

·L·

Lanificium(arſ mechanica)laudatᷓ· Libro·i·! ca·xxvi·

Lanificii incõmoditaſ, fraudeſ, laboreſ & pi̲cula·li·i·!ca·xxv·

Liberaleſ arteſ commendantᷓ·& quot sunt, & quare inuẽtæ· libro primo! capitulo tricesimoquarto·

Litigia clericorum damnantᷓ· Li·ii·! ca·xii·circa mediũ·

Legis diuinę & humanę diuersa studia·& de laudibus legis dei· in præfatione primi libri·

Ludi q̲ sint liciti aut illiciti·uide infra in ṽbo·Theatrica·

·M·

Mathematicæ arteſ commendantᷓ, & quot sunt·& de earum incommodis, afflictionibus, laboribus & periculis· libro primo! capitulo tricesimoquinto·

Matrimonium· Supra in uerbo· Coniugalis·

Mechanicarum artium laudeſ, & utilia!& de earum ortu· & quare sic appellentur·& quæ arteſ cuilibet subalternẽtur· libro primo! capitulo·xxiii· & uicesimoquarto·

Medicinæ arſ commendatur!& de medicorum fraudibus, laboribus, & periculiſ· Libro primo! capitulo·xxxii·

Mercatoria arſ commendatur!& de illius fraudibus, doliſ & periculis· Libro primo! capitulo tricesimotertio·

Musica & Cantus laudatur!& de illius uanitate, damnis, & periculis· Libro primo! capitulo tricesimoseptimo·

·N·

Nauigatoria arſ commendatur·& de illius laboribus, & periculis· Libro primo! capitulo uicesimoseptimo·

Natalis ĩclinatio & cõplexio attenditᷓ· li·ii·! ca·xxviii·

Nobilitas generis quid sit!& de eiuſ ortu·& quomodo acquiritur· Libro primo! capitulo quinto·

Nobilitas generis!an acquiratur ex sola regis uoluntate & concessione· Libro primo! capitulo quinto·

Nobilitas multiplex·& an nobilitaſgeneris preferatᷓ sciæ,

ſtrennuitati, & uirtuti. Libro primo: capitulo ſexto.
Nobilitatis carnis ũtuteſ, laudeſ, & utilitateſ. li. i: ca. vii.
Nobilitatis carnis uitia, laboreſ & pericula. li. i: ca. viii.
Notarioꝝ officiũ commendat. Libro p̄mo: capitulo. xix.
Notarioꝝ fraudeſ, dãna, & ꝑicula. Libro p̄mo: ca. xx.
.O.
Officia omnia, & arteſ diuerſæ uitæ humanæ in temporalibus. Libro primo per totum.
Officia omnia, & gradus eccleſiæ: & de cuiuſlibet dulcibus, & amaris. Libro Secundo per totum.
Officialeſ Regum & Principum q̃leſ eſſe debent. & de eoꝝ dulcibus & amaris. Libro primo: ca. iiii. & quinto.
.P.
Papæ Sublimitas, exellentia, & ſumma eius fœlicitas. libro Secundo: capitulo primo.
Papæ corporaleſ infœlicitateſ, laboreſ & pericula. libro Secundo: capitulo ſecundo.
Papæ afflictioneſ mentis. & Spiritualeſ, & inſeparabileſ anguſtiæ. Libro ſecundo: capitulo tertio.
Papa An præ cæteris parum uiuat in papatu. & quomodo intelligitur Papam parum uiuere in papatu. & qualis debet eſſe Papa. Libro ſecundo: ca. quarto, & quinto.
Paſtoralis arſ commendatur. & de eius incommodis, laboribus & periculiſ. Libro primo: capitulo triceſimo.
Perfectio ſtatus in quo conſiſtit. libro ſecundo: ca. xxii.
Procuratoreſ & officialeſ principum: quot uitia ſequuntur. libro primo: capitulo quarto.
.R.
Rex qualis debet eſſe, & quanta ſit Regis fœlicitas & ſublimitas. Libro primo: capitulo primo.
Regum & principum calamitateſ, Infœlicitateſ, & pericula. libro primo: capitulo ſecundo.

Religioſorum ſtatus qualis ſit: & an præferatur epiſcopis, & clericis. Libro ſecundo: capitulo.xxi. &.xxii.
Religioſorum uita an ſit præeligenda ut ſanctior: q̄ clericorum. Libro ſecundo: capitulo uiceſimoſecundo.
Religioſa uita an ſit præeligenda, ut humanior & tolerabilior. Libro ſecundo: capitulo uiceſimotertio.
Religioſæ uitæ exellentia ſuper ſtatum clericorum. libro ſecundo: capitulo uiceſimoquinto.
Religioſoꝝ comparatio inter ſe: & quomodo alia, aliis eſt perfectior. Libro ſecundo: capitulo uiceſimonono.
Religioſi Socialeſ, & Solitarii: quomodo differant. & quæ religio ſit perfectior. Libro ſecundo: capitulo.xxx.
Rhetorica. Vide ſupra in uerbo. Eloquentia.

.S.

Sacerdos & Clericus, magnam habent exellentiam & dignitatem. Libro ſecundo: capitulo.x. &.xx.
Sacerdotum & Clericorum, multa uitia & pericula. & de malis Clericis. Libro ſecundo: capitulo.xi. &.xx.
Scholaſtici: eccleſiæ eſt dignitas magni honoris & utilitatis. Libro ſecundo: capitulo decimoſeptimo.
Scholaſtici laboreſ, afflictioneſ & pericula. libro ſecundo: capitulo decimoſeptimo.
Spiritualis uita eſt duplex: uidelicet Clericorum & Religioſorum. Et de utraq;: libro ſecundo per totum.
Symonia multipliciter eccleſias inuadit. libro ſecundo: capitulo nono.

.T.

Temporaleſ omneſ arteſ & modi & officia uiuendi. libro primo per totum.
Tabellio. uide ſupra in uerbo Notarios.
Theatrica arſ: in quo ſit utilis: & qui ludi commendent̄. libro primo: capitulo triceſimoprimo.

Theatricæ artis & omnium ludorum illuſioneſ/ laboreſ/
& pericula. Libro primo: capitulo.xxxi.
Theſaurarii eccleſiæ dignitas commendat̃.& de illius
erumnis/ laboribuſ/& periculis. libro.ii: ca.xvi.

.V.

Vanitas nobilitatis carnis. Libro.i: ca.viii.
Vanitas & afflictio omnium quæ fiunt ab hominibus.
libro primo: capitulo.xl. & ſequenti.
Venatoria arſ commendat̃:& de illius damnis/& peri-
culiſ.& de artibus ſub ea. Libro primo: ca.xxviii.
Vitæ humanæ arteſ/& officia/tam ſpiritualiter q̃ tem-
poraliter. Libro primo & ſecundo per totum.
Vita contemplatiua/an præferatur actiuæ. Et de utraqꝫ:
libro ſecundo: capitulo uiceſimoquarto.

Finis fœlix atqꝫ optatus illius breuiſ
tabulæ ſiue repertorii per alphabetũ/
in preſentem libꝝ:ſpeculum humanæ
uitæ nuncupatum;